

İktisat

dergisi AYLIK DERGİ

EKONOMİDEN POLİTİKAYA SEÇİM GÜNDEMİ

İFMC

İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI
CEMİYETİ

İshak ALATON

Kaya ARDIÇ

Prof. Dr. Toktamış ATEŞ

Prof. Dr. Ömer GÖKAY

Korel GÖYMEN

Bülent GÜLTEKİN

Dr. Seyfettin GÜRSEL

Akın İLKİN

Prof. Dr. Bener KARAKARTAL

Doç. Dr. Eser KARAKAŞ

Aslan KILIÇ

Prof. Dr. ESFENDER KORKMAZ

Yrd. Doç. Dr. Ufuk URAS

Prof. Dr. Berker YAMAN

Stella OVADIA

Kadınların Kurtuluşu Hareketinin
Zorlukları

Binnaz GÖKÇEK

Başlıca Ekonomik Göstergeler

Necip ÇAKIR

Bilimsel Gevşeklik ve
Termodinamik-İktisat
İlişkisi Üzerine

Sungur SAVRAN

Söyleşi

Doğu PERİNÇEK

Seçimi Kriz Kazandı

Gül Günver TURAN

Seçim Sonuçlarını Tahlilde Yeni
Bir Yöntem: "KONSEDE Deneyi"
Üzerine Bir Söyleşi

KASIM 320
ARALIK 320
1991 320

PRINTAS

ÇBS

BASKI MÜREKKEPLERİ VE GEREÇLERİ SANAYİ A.Ş.

BASKI VE BASIM SEKTÖRÜNDE KALİTE + HİZMET

- ⊕ Web Ofset Mürekkepleri
a- Cold-set
b- Heat-set
⊕ Düz Ofset Mürekkepleri

- ⊕ Flexo-Tifdruck Mürekkepleri
⊕ Teneke Ofset Mürekkepleri
⊕ Lacklar ve Ofset Yardımcı Mlz.

LPHA - Düz Ofset Mürekkepleri

Mürekkep Serileri	Rek Haslığı	İspirto	Nitro	Alkali	Baskı Makinesi	Baskı altı Malzemesi	Emilime	Kuruma	İkili Dayanımı	Parlaklık	Sürünme Hızı	Diğer Özellikler
lpha-temp												
l QF 9999												
l mizi	41 QF 9999	5	+	+	+	Bütün modern makineler için özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset	Kuşe, 1. hamur ve kartonlar için	++	+++	+++	++	Infraret kurumaya duyarlı
l vi	42 QF 9999	5	+	+	+							
l ah	43 QF 9999	8	+	+	+							
l i Q 8888												
i mizi	41 Q 8888	5	+	+	+	Bütün modern makineler için özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset	Kuşe, 1. hamur ve kartonlar için	++	++	++	++	Infraret kurumaya duyarlı
i vi	42 Q 8888	5	+	+	+							
i ah	43 Q 8888	8	+	+	+							
i r Q 7777												
r mizi	41 Q 7777	5	+	+	+	Bütün modern makineler için özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset	Kuşe, 1. hamur ve kartonlar için	++	++	++	++	Infraret kurumaya duyarlı
r vi	42 Q 7777	5	+	+	+							
r ah	43 Q 7777	8	+	+	+							
r i ALPHA-HOCHGLANZ												
i mizi	41 Q 6240	5	+	+	+	Bütün modern makineler için özellikle hızlı çalışan makineler için	Kuşe, 1. hamur ve kartonlar için	++	++	++	++	Infraret kurumaya duyarlı
i vi	42 Q 6240	5	+	+	+							
i ah	43 Q 6240	8	+	+	+							
r i ALPHA-FRISCH												
i mizi	41 N 1600	5	+	+	+	Bütün modern makineler için özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset makineleri için	Kuşe, 1. hamur ve kartonlar için	+++	+	+++	++	Infraret kurumaya duyarlı
i vi	42 N 1600	5	+	+	+							
i ah	43 N 1600	8	+	+	+							
r i ALPHACARD												
i mizi	41 Q 7007	5	+	+	+	Bütün modern makineler için özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset makineleri için	Kuşe, 1. hamur ve genellikle karton ve mat sıvanmış baskı altı malzemeleri için	++	++	+++	++	Infraret kurumaya duyarlı
i vi	42 Q 7007	5	+	+	+							
i ah	43 Q 7007	8	+	+	+							
r i X 8445/6/7												
i mizi	41 X 0845	5	+	+	+	Bütün modern makineler için özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset makineleri için	Kuşe, 1. hamur ve kartonlar için	++	++	++	++	Infraret kurumaya duyarlı
i vi	42 X 0845	5	+	+	+							
i ah	43 X 0845	8	+	+	+							
i yah	46 X 1072	8	+	+	+							
i yah (Parlak)	48 X 9075	8	—	—	+							
r i X0349/0060/0294												
i mizi	41 X 0349	5	+	+	+	Bütün modern makineler için özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset makineleri için	Kuşe, 1. hamur ve kartonlar için	++	++	++	++	Infraret kurumaya duyarlı
i vi	42 X 0060	5	+	+	+							
i ah	43 X 0294	8	+	+	+							
i yah	48 X 1072	8	+	+	+							
r i ALPHA-FOLYO												
i mizi	41 N 1443	5	+	+	+	Bütün modern makineler ve özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset makineleri için	Bütün Al. folyolar ve emici olmayan yüzeyler için	—	++	+	++	Infraret kurumaya duyarlı
i vi	42 N 1443	5	+	+	+							
i ah	43 N 1443	8	+	+	+							
i yah	48 N 1443	8	+	+	+							
r i ALPHA-FOLYO												
i mizi	41 F 3060	5	+	+	+	Bütün modern makineler ve özellikle hızlı çalışan çok renkli ofset makineleri için	Özel olarak P.E. folyolar için mineral yağ içermeyen bir seridir.	—	++	+	++	Infraret kurumaya duyarlı
i vi	42 F 3060	5	+	+	+							
i ah	43 F 3060	8	+	+	+							
i yah	48 F 3060	8	+	+	+							

GENEL MÜDÜRLÜK
FABRİKA
İST. PAZ. VE SATIŞ MD.
ANKARA BÜROSU
İZMİR BÜROSU
ADANA BÜROSU
TRABZON BÜROSU

: P.K. 97 GEBZE-TEL.: Santral: (9-199) 41888 (3 Hat)/Direkt: (9-199) 44466 TELEX: 34116 ASR TR FAX: (9-199) 41744
: P.K. 97 GEBZE-TEL.: Santral: (9-199) 41888 (3 Hat) TELEX: 34116 ASR TR FAX: (9-199) 41744
: P.K. 97 GEBZE-TEL.: Santral: (9-199) 41888 (3 Hat)/Direkt: (9-199) 44463/44664/44665 TELEX: 34116 ASR TR FAX: (9-199) 41744
: KAZIM KARABEKİR CAD. KÜLTÜR ÇARŞISI NO: 7/73-74 ANKARA TEL:-FAX: 341 87 82
: KIZILAY CAD. NO 22 SERHAN İŞHANI KAT 6 ADANA - TEL: 11 36 85 TELEX: 62562 ÇBAD TR.
: KEMERKAYA MAH. GAZİPAŞA CAD. RAZİ AKSU İŞ HANI KAT: 3 DAİRE: 20 TRABZON - TEL: 14 147

iktisat dergisi

AYLIK DERGI

Sayı : 320-321

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

I. Ü. İktisat Fakültesi Mezunları
Cemiyeti Yönetim Kurulu Başkanı
Ufuk URAS

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

NAIL SATLIGAN

Danışma Kurulu:

ASAF S. AKAT, ERDOĞAN ALKİN,
TOKTAMIŞ ATEŞ, NİHAT BATUR,
AYHAN BERMEK, NATİK BUDA,
KEMAL CİVELEK, NUSRET EKİN,
MEHMET EMANET, SEYFETTİN GÜRSEL,
AKIN İLKİN, GÜLTEN KAZGAN, SAIM KURUL,
EROL OKUYAN, ALP ORÇUN, TALAT ORHON,
İZZETTİN ÖNDER, ŞEREF ÖZGENÇİL,
ORHAN SOFUOĞLU, ZAFER TUNCA,
OSMAN ULAGAY, YÜKSEL ÜLKEN

Yayın Kurulu:

PINAR ASOĞLU, BİNNAZ GÖKÇEK,
ELÇİN MACAR, FIDAN ÖCAL,
MUNİSE NAAK, ÇİĞDEM ŞAHİN,
E. SEVGİ UÇAN, YÜCE YÖNEY

Kapak: MUSTAFA ÖZTÜRK

Yönetim Yeri:

Cumhuriyet Cad. No:27 / 6
Taksim - İSTANBUL
Tel.: 150 50 34 - 150 16 42

Abone Koşulları:

Yıllık 50.000TL. (Öğrenci: 30.000TL.)
Yurt Dışı: Yıllık 70.000 TL.

Banka Hesap No:

AKBANK Taksim Şb. (923)
T. İŞ BANKASI Beyoğlu Şubesi (46783)

Ofset Hazırlık:

STUDIO MAC

Basıldığı yer:

CAN Ofset

Dergideki yazılar Cemiyet'i bağlamaz;
görüşler yazarlarına aittir.

İÜ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
YAYIN ORGANIDIR

İçindekiler

Ekonomidan Politikaya Seçim Gündemi.....	3
Kadınların Kurtuluşu Hareketinin Zorlukları Stella OVADIA	51
Başlıca Ekonomik Göstergeler Binnaz GÜKÇEK	57
Biçimsel Gevşeklik ve Termodinamik- İktisat İlişkisi Üzerine Necip ÇAKIR	63
Söyleşi Sungur SAVRAN	71
Seçimi Kriz Kazandı Doğu PERİNÇEK	79
"Seçim Sonuçlarını Tahlilde Yeni Bir Yöntem: KONSEDE Deneyi" Üzerine bir Söyleşi Gül Günver TURAN	83
İktisat Fakültesi 1990-91 Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	87

Bankacılıkta Pazarlama, Borç Verme Politikası, Pazarlama Araştırmaları, Satış Gücü Yönetimi ve Profesyonel Satıcılık, Bağımsız Denetim Müessesesi Türk Mevzuatı ve Uygulamaları, AT Mevzuatı ve Uygulamaları konularında uzmanlaşmak istiyorsunuz...

İ.Ü.İ.F. Mezun ve Mensupları Vakfı, hafta arası ve uzun süreli hafta sonu kurslarıyla, **Sizi**, uzmanlaştırır. Üniversite hocaları ve uygulamacı konferansçılar eğitim programıyla, **Size**, başarılı bir geleceğin kapılarını açarlar...Uygulamalarla, konferanslarla, problem ve vaka çözümlemelerle sizi geleceğe hazırlarlar...Hafta içinde ya da hafta sonunda...

- 4 Kasım'da **Pazarlama Araştırmaları**
Kursu (24 saat)
- 4 Kasım'da **Bağımsız Denetim Müessesesi**
Türk Mevzuatı ve Uygulamaları
AT Mevzuatı ve Uygulamaları
Kursu (6 saat)
- 25 Kasım'da **Satış Gücü Yönetimi ve Profesyonel**
Satıcılık Kursu (20 saat)
- 2 Aralık'ta **Borç Verme Politikası**
Kursu (36 saat)
- 9 Aralık'ta **Bankacılıkta Pazarlama**
Kursu (36 saat)

Ayrıca Müfettişlik ve Hesap Uzmanlığı Sınavlarına Hazırlama Kursu

Salonumuz 100 - 150 kişiye kadar her türlü toplantıya açıktır.

İ.Ü. İKTİSAT
FAKÜLTESİ
MEZUN VE
MENSUPLARI
VAKFI

Rumeli Cad. Villa Han A Blok
Kat 4 Nişantaşı - İSTANBUL
Tel : 130 95 91 - 141 28 88

Ekonomiden Politikaya Seçim Gündemi

Sabah Saat 9.30

- Sunuş : Yrd. Doç. Dr. Ufuk Uras (İFMC Başkanı)
Açılış : Prof. Dr. Esfender Korkmaz (İ.Ü. İktisat Fak. Dekanı)
Oturum Başkanı : İshak Alaton (Alarko Holding A.Ş., Yönetici)
Panelistler : Prof. Dr. Toktamış Ateş (İ.Ü. İktisat Fak. Öğr. Üyesi)
Korel Göymen (SHP Temsilcisi)
Bülent Gültekin (Başbakanlık Başdanışmanı)
Akın İlkin (DYP Temsilcisi)
Aslan Kılıç (SP Temsilcisi)
Osman Ulagay (Cumhuriyet Gazetesi)
Prof. Berker Yaman (DSP Temsilcisi)

Öğleden Sonra Saat 13.30

- Oturum Başkanı : Yrd. Doç. Dr. Ufuk Uras
Panelistler : Kaya Ardıç (A.V. Menger Holding A.Ş. Yönetici)
Prof. Dr. Ömer Gökay (İ.Ü. İktisat Fak. Öğr. Üyesi)
Dr. Seyfettin Gürsel (Kaval Holding A.Ş. Yönetici)
Prof. Dr. Bener Karakartal (İ.Ü. İktisat Fak. Öğr. Üyesi)

YRD. DOÇ. DR.UFUK URAS-Sayın konuklar, "Ekonomiden Politikaya Seçim Gündemi" başlıklı panelimize hoşgeldiniz.

IFMC (İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti) olarak, özerk ve çok sesli yapımızla, geleneksel olarak açtığımız bu tür tartışma platformlarında, Türkiye'nin temel sorunlarını bilimsel bir zeminde tartışmak, bilgi alışverişini tesis etmek ve teorik müdahalelerde bulunmak gibi görevleri, diğer işlevlerimiz yanısıra yerine getiriyoruz.

Diğer dar anlamda baskı gruplarının aksine, iktisatlılığın bir dizi alt meslek grubunu da içermesi nedeniyle, biz çok daha geniş bir çerçevede ve eneli göz önüne alarak değerlendirme yapma imanına sahibiz.

Özellikle 80'li yılların istibdat döneminde, ÖK marifetiyle üniversiteler yıldırılınca bizim gibi özerk kuruluşların önemi ve sorumluluğu çok daha ön plana çıktı. İktisat adına, diğer meslek gruplarınınca sunulan bir dizi hurafeyi bizler bu gibi platformlarda sorgulama imkanına kavuştuk.

Bugün Türkiye'deki iktisadi ve siyasi tikanıklık, Körfez kriziyle iyice su üstüne çıkan siyasi ikti-

darın meşruiyet krizi ve kangrenleşen Kürt sorunu "gecikmiş erken seçimi" siyasi gündemin baş maddesi haline getirdi. Fakat bu seçim ortamında yaşanan yoğun şamata, gürültü ve hayhuy ortamında, Frenklerin deyimiyle tam bir "Information Pollution", -bilgi kirlenmesi- yaşıyoruz. Biz bu ortamın dışına çıkarak, soğukkanlı bir biçimde "2000'lere doğru Türkiye'nin temel sorunları nelerdir? Siyasi partiler ve diğer baskı grupları bu temel sorunlara programatik düzeyde ne tür çözümler önermektedirler? Bu önerilerin çelişik yönleri var mıdır? ve özellikle dünya ve uluslararası konjonktürdeki değişimle, bu öneri paketlerini nasıl eklemlenmektedirler?" Bu çerçevede bir tartışma platformu yaratalım istedik.

Tarım terminolojisinde "Shifting cultivation" denilen bir kavram var. Toprağı güçlendirmek amacıyla, sırasıyla değişik bitkiler ekmek anlamına geliyor. Bu seçimde de muhtemelen benzer bir durumla karşı karşıyayız. Bakalım, uzun bir süredir siyasal nadasa bırakılan Türkiye toprağı güçlenerek mi çıkacak, yoksa kırk satır mı kırk katır mı i-kilemi içinde mi hapsolacağız?

80'li yılların yaygın kanaatinin hilafına, insan

bilincinin kendi tarihine yön vermesi düşüncesi hoş ve keyifli bir duygu ve seçim dönemlerinde bu duyguyu büyük ölçüde paylaşmak imkanına sahibiz.

Hasıl-kelam, TRT, Star-1 gibi görsel yayınların ve değişik kuruluşların, zamana ve mekana yayarak yapması gereken bu tür toplantıları bizim, böylesi platformlarda tüketmemiz oldukça güç. Ama yine de mütevazı bir örnek olmasını ve bu tartışmanın verimli geçmesini dileyip, hepinize tekrar hoşgeldiniz diyorum. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

PROF. DR. ESFENDER KORKMAZ- Değerli misafirler, herkesi saygı ve sevgiyle selamlıyorum. Herşeyden önce, IFMC'ye bu girişiminden dolayı teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca, bu faaliyette, girişime maddi ve manevi destek olan Alaton'a da huzurlarınızda teşekkür ederim. Efendim şimdi İktisat Fakültesi'nin asıl görevleri arasında bu faaliyetleri görüyoruz. Çünkü iktisat öğrenimi diğerlerinden farklı olarak güncel konuları kapsayan bir öğrenimdir. Bu itibarla iktisat öğreniminde bu tür faaliyetlerin rolü ve etkinliği olacağına inanıyoruz. Ayrıca İktisat Fakültesi geçmişinde ve geleceğinde daima bu misyonu yerine getiren bir fakülte olmuştur. Her zaman övündüğümüz mezunlarımız ve öğretim üyelerimizin kalitesi şimdiden sonra da devam edecektir. Bu seminerin gündemi olan konusu olan seçim gündemiyle ilgili olarak söylemek istediğim bazı şeyler var. Onları da arz etmek istiyorum.

Bir defa bu seçim propagandasının bu seçimlerden önce siyasi parti faaliyetlerinin ne yönde olduğuna kısaca bakmak istiyorum. Bu faaliyetler içinde olumlu ve olumsuz olanlar var. Olumlu olanlar siyasi partilerin gerek tutumlarında gerek propagandalarında ve gerekse davranışlarında geçmiş seçimlere oranlara hedeflerini daha iyi tespit etmiş olmalarıdır. Dikkat edersek önceki seçimlerde daha yuvarlak, plansız, programsız bir propaganda şekli vardı. Şimdi modern araç-gereçler kullanılarak daha olumlu bir yola girildiğini müşahade ediyoruz. Öte yandan olumsuz olanlar da var. Olumsuz olanlar Türkiye Cumhuriyeti'nin kaderiymiş gibi siyasi partilerin bu seçim öncesi havayı sertleştirmeleridir. Gerçekten dikkat edersek bütün siyasi partiler birbirlerini "Dosyalar var ve bunların hesabını soracağız" diyerek suçlamaktalar. Şimdi elbetteki eğer bir yolsuzluk varsa bunun hesabını da sormak siyasi partilerden önce gerekli merciler, gerekli kanunlar dahilinde gerekli yerlere düşer. Fakat tabii siyasi partilerin bu işi bu kadar tırmandırmaları, sertleştirmeleri bir takım sakıncalar doğuruyor. Bunların başında bu yolsuzlukların Türkiye'de her zaman olacağını, olduğunu ve dolayısıyla tabii bir olay olduğu kanaatini doğuruyor. İkincisi, eğer siyasi partilerin elinde bu dosyalarla ilgili kesin deliller yoksa bilmeliler ki geldikten sonra, millet hiçbir zaman kesin delil olmadan seçim

aracı olarak kullandıkları, istismar ettikleri ve dolayısıyla havayı sertleştirerek sosyal zarar ürettikleri için bundan zarar göreceklerdir. Millet de bunun arkasını bırakmayacaktır. Bu da aslında önemli bir sakıncadır. Diğer sakıncası bu sertleşmenin sosyal yapıyı hırpalamasıdır. Yani "Hoca ne yaparsa cemaat de onu yapar" misali eğer siyasi partiler çok sertleşirse toplumun her kesimi de buna paralel olarak sertleşecektir. Bu da sosyal yapıyı önemli ölçüde hırpalayacaktır. Diğer bir sakıncası siyasi partiler kavga etmekten ne yapacaklarını anlatmaya vakit bulamıyorlar. Yani meseleyi sertleştirince kendi plan-programlarını, ne yapacaklarını iyi bir şekilde anlatamıyorlar. Çünkü sertleşme daima spekülasyon yaratır. Basın olsun diğer organlar olsun bu haberleri öncelikle vereceklerdir. Böyle olunca dosya meseleleri v.s. öne çıkıyor. Dolayısıyla siyasi partiler ne yapacaklarını anlatamıyorlar. Dolayısıyla bu kendi aleyhlerine de işleyen bir durumdur. O itibarla bu seçim öncesi siyasi partilerin sertleşmeden vazgeçmeleri, daha düzeyli, daha tutarlı ve daha istikrarlı programlar sunarak iktidara gelme mücadelesi vermeleri kanaatimiz ve tavsiyemizdir.

Üzerinde durmak istediğim bir başka konu da siyasi partilerin gerekli önemi vermediği iki konudur. Birisi gelir dağılımı meselesi diğeri de devletin ve devletin fonksiyonlarının iyi tarif edilememesi meselesidir. Gerçekten Türkiye bugün ekonomik olarak belirli bir noktaya ulaşmıştır. Dikkat edersek Türkiye'nin dışı açılma politikalarından, liberal politikalarından hiçbir parti taviz vermiyor ve bunun artık yerleşmiş olduğunu görüyoruz. Bunun yanında laikliğin de çağdaş Türkiye'nin vazgeçilmez bir prensibi olarak görülmesi gerekiyor. Maalesef bazı din istismarı bu prensibi bozuyor ve Türkiye'nin bugünkü gelişmişlik düzeyiyle bağdaşmayan bir ortam meydana çıkıyor. Arzetmiş olduğum gelir dağılımı meselesi aslında Türkiye'nin tabii enflasyon gibi meselelerle iktisadi istikrar adı altında söylenebilecek meselelerdir. İktisadi istikrarı Türkiye'de bozukluğu tabii hem enflasyonun yüksek olmasından ama bence daha da önemlisi gelir dağılımının bozuk olmasından kaynaklanıyor. Çünkü enflasyon gelir dağılımının bozulmasına neden olur. Ama gelirin bir defa bozulması enflasyon kronik hale getirir. Yani enflasyonu önlemek, anti enflasyonist tedbirler almak daha kolaydır. Ama bozulan gelir dağılımını düzeltmek daha uzun vadeli ve ekonomide daha maliyetli olur. Türkiye'de gördüğümüz enflasyondan ziyade enflasyonun sonucu gelir dağılımının aşırı bozulmuş olmasıdır. Şimdi genellikle yine siyasi partilerin üzerinde durduğu bir mesele bu konuda önce enflasyonu önleyelim sonra gelir dağılımını düzeltelim. Bence bunu tembel bir öğrencinin şartlar oluşmadan ders çalışmaması gibi görüyorum. Aslında enflasyonla gelir dağılımının bozulması şart değil. Önemli olan faktör gelirlerinin dağıtılmasıdır ekonomide. Burda da devlete pay düşer. Bu çerçevede

tabii devletin ekonomideki tarifine geçmek istiyorum. Tabii hiç bir siyasi parti bu konuda da yeterli değil, bizi aydınlatamiyor ya da kamuoyuna mesaj veremiyorlar. Aslında devletin payını küçültmek ayrı bir olay, devletin verimliliğini arttırmak ayrı bir olay. Şimdi hiçbir zaman devletin ürettiği eğitim, sağlık gibi ya da sosyal faydası olan malların bu özellikleri yani hiçbir zaman, hangi ekonomik politikayı uygularsanız uygulayın ya da hangi ekonomik sistem olursa olsun hiçbir zaman değişmez. Bu değişmeyeceğine göre devleti tamamen dışlamak bu sosyal verimliliği, sosyal etkinliği önemli ölçüde düşürecektir. Bunun mutlaka bir denge içinde olması gerekir yani eğitim ve sağlık hizmetleri gibi hizmetlerde özelleştirme sınırlı tutulmalı ve bir denge gözetilmelidir. Bu konuyla ilgili siyasi partilerin yeterli önerileri ve programları yoktur. Devletin payını küçültmek, devletin bugün içinde boğulduğu fonksiyonlarını tam anlamıyla yerine getiremediği KİT'lerden kurtarmak da demek değildir. Aslında devletin payını küçültmek, devletin daha etkin yapabileceği faaliyetlere öncelik vermektir. Yoksa hiçbir zaman ileri ülkelerde bile devlet açık piyasa işlemleri yapmaz, gerekli şekilde ekonomiyi aktif veya pasif müdahale etmez değil. Devlet müdahalesi bir toplum söz konusuysa bir ekonomik yapı söz konusuysa bu kaçınılmazdır. Ama bunun düzenini ve şeklini ayarlamak çok önemlidir. Şimdi bakın Türkiye'de, belki örneğini görüyoruz, devlet hiç müdahale etmedi veya pasif müdahale etti borsaya. Borsa Türkiye'nin ümidi idi, bugün zor durumda. Dolayısıyla demek ki devletin ekonomideki ağırlığını azaltmak başka şey, devletin görevlerinin, işlevlerinin engellenmesi başka şey. Buna ilave olarak şunu söyleyebilirim, aslında tabii bürokrasi de bunun içinde. Devlete karşı bir kamuoyu oluşturulması veya devleti zorunlu kötülük olarak, klasiklerin gördüğü gibi görmek bugünkü çağdaş Türkiye Cumhuriyeti yapısında hiçbir zaman bizi olumlu neticelere ulaştırmaz. Bu itibarla siyasi partilerin bu konuya da ağırlık vermesini ve devletin çok iyi tarif edilmesini diliyorum. Saygılar sunarım. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Efendim teşekkür ediyoruz Sayın Dekana. Saat 10.15, program gereği iki saat yirmibeş dakika var. Bu zamanı mümkün olduğu kadar ekonomik ve iy şartlarda kullanmak istiyorum. Arkadaşlardan zamana önem vermelerini rica ediyorum. Oturum başkanı olarak bu toplantımızın olabildiğince yararlı olması yolunda çaba sarfedeceğim. Yararlı olabilmesi içinde ayrıntılara sapsmadan ana kullarlarda konuşmada ve aynı lisanı konuşmada panelistlere katkıda bulunmak istiyorum. Panelistlerin ele alacakları benzer noktaları, müşerek faydaları bulmaya gayret edeceğim, birleştirici olmaya çalışacağım. Bu sabahki oturumda yedi parti var. İsimleri masanın üstünde soyadına göre alfabetik olarak söz vereceğim. Her bir paneliste ancak on dakika vakit a-

yırabiliriz. İtirazlar geldi, kendilerinden rica ediyorum, özellikle dinleyiciler, siz gençlerden alacağımız sorulara zaman ayırmak istiyorum. Sorularınızın önemini ben idrak ediyorum, arkadaşlarımız da aynı şekilde düşünüyorlar eminim. Soru sormak isteyenler mikrofona gelecek, kendilerini tanıttıktan sonra mümkün olduğu kadar kısa, açık olarak ve hangi paneliste yönelttiklerini de söylerler.

Toplantımızın başlığı "Ekonomiden Politika Seçim Gündemi". Seçmenlerin büyük bir kısmı hâlâ kararsız. Siz sayın dinleyiciler sorularınızla, sayın panelistler cevaplarınızla ve siz sayın basın mensupları gazete köşenizdeki yazınızla bu kararsız kitleye ışık verebilirsiniz diye düşünüyorum. Bugünkü çabanız böylece boşa gitmemiş olur. Kısaca bazı prensipleri bazı olguları ortaya koyalım ve ana çizgileri belirleyelim. Politika hayatımızda bugün bir tek mevzu tartışılıyor o da ekonomidir. İnsanımız homo-economicus yani ekonomi düşünülmüştür. Yarınki yaşam düzeyinin bugünkünden daha iyi olacağı yolunda ona güven veren partiye oyunu verecektir. Politika bir amaç değildir bir araçtır. Amaç daha iyi bir yaşam düzeyidir. Çağdaş demokrasilerde siyasi partilerin iktidarı ele geçirmek için yaptıkları mücadelenin bedelini devlet bütçesinin yani vergi veren vatandaşın ödediğini görüyorum. Siyasi iktidar varlığını sürdürebilmenin en kolay yolunu çeşitli çıkar gruplarına devlet imkanlarının dağıtılmasında bulmuştur. Günümüzde siyasi iktidarların temel özelliğini vergilerden korumak oluşturmaktadır. Devlet geliri ve giderleri arasında denge kurmak endişesi tümüyle terkedilmiştir. Bunun sonucunda bütçe kavramı anlamını yitirmiştir. Bütçe açıkları devlet borçları ve misyon artışı geleneksel yönetim biçimleri olmuştur. Bu yozlaşmanın ciddi yansımaları vardır. Herşeyden önce devlet karşı konulmaz biçimde büyümeye başlamıştır. Siyasi iktidar ekonominin hemen her yönüne müdahalede bulunmaktadır. Bunun bir sonucu olarak ekonomik yaşam da tümüyle bir belirsizlik ve risk ortamına kavuşmuştur. Bu ortam sadece ekonomik kararların alınmasını zorlaştırmakla kalmamakta aynı zamanda fertlerin ekonomik özgürlüğünü tahrip etmektedir. Demokrasiyi bu yozlaşmadan kurtarmak için yeni yöntemler ve yeni kurumlar geliştirmek gerekiyor. Üçüncü noktamız Dünya Bankası 1980'li yılların analizini geçen günlerde yayınladı, yani on yıllık bir geçmişimiz ne ifade ediyor diye bir analiz yaptı, dünya çapında. Devlet mi yoksa piyasa mı sorusu 1980'li yıllarda tartışıldı. Bu tartışmaya son veren Doğu Avrupa ve Sovyet Rusya olayları oldu. Cevap "piyasa" oldu ancak devlet de var. Devletin çok önemli payı nedir?

Dünya Bankası çözümü devletin piyasaya dost olduğu bir uzlaşma olarak tanımlıyor. Yani devlet ile piyasa arasında dostluk olmalı yani karşı değil yanyana bir uzlaşmayla yaratılacak bir ekonomi politika bütününden tek tek piyasadan ve devletten gelecek artıların toplamından daha büyük olacağını vurguluyor. Yani 1+1=3 oluyor. Bu dostluk sayesinde 20 Ekim'de Türkiye'yi yönetmeye talip olan siyasi partilerin Dünya Bankası'nın bu yılki raporunda yer alan devleti yeniden düşünmek olan bu yaklaşımı değerlendirmek zorundalar. Dünya Bankası gerçekten yeni bir ekonomik düzenin işaretini veriyor. Türkiye'nin gerçekten bu düzenin dışında ve gerisinde kalması düşünülemez. Partilerimiz devletin ekonomideki rolü konusunda ne düşünürlerse düşünsünler ister karşı olsunlar ister yanında, iktidara geldiklerinde devleti yeniden değerlendirmek zorundadırlar. Bu ana çizgiler içinde panelistlere söz verirken bugünkü toplantımızın ana hedefini bir kez daha hatırlatmak istiyorum. Sağda veya solda bugün bütün partilerin ekonomik politikaları birbirlerine çok yaklaştırmış sadece yöntem farklılıkları tartışılır olmuştur. Parti sözcülerinin oy isterken vaadettikleri cennetin tarifi ne kadar inandırıcılıktan uzak olursa alacakları oyların o nispette azalacağını bilmelelerinde yarar vardır. Türkiye'nin 2000'li yıllarda Güney Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin seviyesine geleceğine ben şahsen inanıyorum. Biz bugün iyi yoldayız. Bizleri yönetecek olanların bilgi ve becerileriyle refahı bütün kitleye daha iyi dağıtılabilecekleri zengin ile fakir arasındaki uçurumu azaltabilecekleri inancını taşıyorum. Panelistlere başarılar diler saygılar sunarım. Benim konuşmam 6 dakika sürdü. Şimdi sözü Sayın Toktamış Ateş'e veriyorum alfabetik sıra gereği. Buyrun.

PROF. DR. TOKTAMIŞ ATEŞ-Sayın Başkan, teşekkür ediyorum efendim. Böylesine önemli bir dönemde gündem konusunda bir toplantı düzenleyen İFMC Genel Merkez Yönetim Kurulu'na ve başkanına ve bu olanağı kolaylaştıran Sayın Alaton'a teşekkür ediyorum. Ben 10 dakika içinde eteğimdeki taşları dökmeye çalışacağım. Ancak Sayın Başkandan özellikle partileri adına konuşan sayın konuşmacılar için bir beş dakika müsamaha rica etmek istiyorum. Çünkü gerçekten onların etkilerindeki taşlar daha iri ve daha meraka değer taşlar olabilir. Efendim aslında Türkiye karanlık günlerini geride bırakmaktadır. Koyu bir karanlıktan yavaş yavaş şafağın doğuşuna gidiyoruz gibime geliyor. Ancak bu alaca karanlıkta da maalesef sapla saman biraz karışmış durumda. Gündem dediğimiz zaman gündemi kimin, nasıl belirlediği sorusu ortaya çıkıyor. Gerçekten gündemi belirleyen iletişim araçları. Yazılı basın, sözlü basın radyo, görüntülü basın TV. Ve bütün bu üç unsurun bu iletişim araçlarının Türkiye'de belirli eller-

de toplandığını görüyoruz. Ve buna rağmen seçimlerde büyük bir heyecan var. Siyaset biliminde biz seçimleri bir tencerenin kapağının açılmasına benzetiriz. Bir düdüklü tencerede bir buharlı tencerede örneğin nasıl o buhar birikip bir çıkış yolu bulup çıkamaz ve patlamalara yol açarsa toplumlarda da toplumsal birikim böyle patlamalara yol açabilir. İşte seçimler bu tencerenin kapağının açılması yani toplumda birikmiş olan buharın dışarıya çıkması ve bir ferahlık yaratmasıdır. Şimdi aslında bizde bazı anekdotlar vardır. Efendim Mısır'da ekmeğin fiyatı beş kuruş artmış. Halk sokağa dökülmüş protesto etmiş. Bizde ekmeğin fiyatı iki kat artmış. Bizim halk kuzu mu? Hiçbir halk kuzu değildir. Bizim halk hele hiç kuzu değildir. Ama Mısır halkının gidip sandıkta ders verme hakkı olmadığı için sokağa dökülür. Türk halkı sandığı bekler ve sandıkta gereken dersi layikiyle hiç kuşkunuz olmasın verir. Şimdi enteresan bir gözlemim var son haftalarda İstanbul'da seçmen kütükleri hazırlanırken halk kuyruktaydı ve listeyi kontrol etmek için muhtara gittiğimde uzun bir kuyruk gördüm. Bu uzun kuyruktaki insanların adlarını arıyorlardı. Muhtara dedim "bunlar ceza vermeye için mi kuyruktalar", "yok hoca" dedi "olup olmadıklarından emin olmak istiyorlar", dedim "bunların niyeti kötü". Hakikaten niyetleri kötü Bunu ben bir arkadaşına anlattım. Kadıköy'de oturan Metin Kutsal hocamıza "ya Toktamış aynı kuyruğu, ben de buldum" dedi. Ama o inat etmiş, benden daha sebatlıdır, adın bulmuş. İşte bu aslında şu anda yaklaşan 20 Ekim seçimlerinde en azından İstanbul halkının bir kısmının nasıl bir kararlılık içinde olduğunu gösteren ilginç bir nokta. Ancak gene de gündemi belirleyen kitle iletişim araçları ve bunlar bir avuç insanın elinde toplanmış bulunuyor. Şimdi bu panelde ta bii partiler adına konuşan arkadaşlar farklı mesajlar getirecek, ben biraz özgür olduğum için hatıraları da anlatabiliyorum. Bundan 3-4 yıl evvel İktisat Fakültesi'nden sevdiğimiz saydığımız bir hocam geldi odaya "Ya Tokta bu adamlar ekonomiyi bilmiyorlar ama dış politikada başarılılar". Baktım dalga mı geçiyor ciddi mi diye. Baktım ciddi. O günlerde de Sayın Başbakan, şimdiki cumhurbaşkanı her mikrofana çıkışta "Efendim dünyada itibarımız şöyle arttı, dış politikada böyle başarılıyız bütün dünya bize hayran" filan diye sallayıp duruyor. Şimdi baktım ciddi "Ya hoca nasıl dersin bunu" dedim. O günlerde Türkiye'nin gündeminde Bulgaristan'dan gelen soydaşlar sorunu vardı. Dedim "Bulgaristan'la olan ilişkilerimiz ortada. Bulgaristan bunu tek başına yapamaz. Bunun arkasında Sovyetler var. O zaman Sovyetler'le de ilişkilerimiz belirli bir noktada. Yunanistan'la üç tane temel sorunumuz var Kıbrıs, Kıta Sahaneliği, Karasula Üçü de aleyhimize geliyor. Irak ve Suriye'yle zaten ilişkilerimiz sittin senedir kötü. İyi kötü bir rak'la dostluğumuz var. İran'la Humeyni ikide Atatürk'e dil uzatıyor radyoda ve basında. Dedim dış politikanın neresi iyi. AT'ye başvurdun, adam

lar düşünmüyorlar bizi almayı. Avrupa Parlamentosu'ndan Ermeni tasarısı geçiyor. Avrupa Kongresi'nde Türkiye'nin soykırım protesto ediliyor" dedim "hangi dış politikadaki başarıdan bahsediyorsunuz" Düşündü taşındı "haklısın ama ben bunu düşünmedim, iyiyiz diye kendimizi iyi zannettim" dedi. Efendim şimdi bir iktisat hocasının dü-rüst, demokrat bir iktisat hocasının kandiği bir dün-yada başka insanların kanmayacağını beklemek biraz hayal olur. Çünkü gerçekten kitle iletişim araçları fevkalade güçlü. İşte bu belirli ellerde toplanan kitle iletişim araçlarına karşı bizimde bir propaganda aracımız var. Ben ona çenesel diyorum. Yani yazılı sözlü ve görüntülü kitle iletişim araçları'na ek olarak çenesel bir iletişim aracımız var ki biz de yıllardan beri onunla bir yere varmaya çalışıyoruz. Gündemi kim saptıyor? Uzun zamanlar gündemi Özal'lar saptıyor diye bir balon uçu-tu. Gündemi Özal saptıyormuş diğerleri buna uyuyormuş. Efendim Özal ne derse manşet yaparsanız elbette gündemi Özal saptamış olur. Aslında gündemi Türkiye'de kitle iletişim araçları saptıyor ve bunları kontrol eden güçlerdir. Ve işte şu anda Türkiye'de biz bu gücü bir ölçüde kurabilmek ve bu egemen gücün tekeline en azından zayıf hale getirebilmenin mücadelesi içindeyiz. Türkiye'nin gündeminde şu anda ne var? Şu anda üç temel sorun var. Ekonomik sorun başta enflasyon ve üretim sorunu, dış politikada bağımsız ve haysiyetli bir devlet olarak kendimizi kabul ettirme sorunu ve iç politikada ülke bütünlüğünü tehdit eden unsurlarla mücadele sorunu. İkinci turda fırsatım olursa bunlar üzerinde kısaca duracağım. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sağolun sevgili hocamız. Şimdi sözü Korel Göymen'e veriyorum. SHP temsilcisi, politikacı olarak konuşacaklar. Buyrun.

KOREL GÖYMEN- Salona bakıyorum da ne kadar güzel bir tablo. Dinleyicilerin hemen hemen tümü belirli bir yaş grubunda. Basın da ondan farklı değil. Basın da aynı yaş grubunda ne kadar yazık ki öte yandan salonda bulunanların hemen hemen tümünün seçilme hakkı yok, önemli bir bölümünün seçme hakkı yok. (Kaydederek geçeyim, gençten yana, gençlikten yana olduğunu söyleyenlerin kulaklarını şöyle bir çınlatalım dedik). 10 dakika süre politikacının ısınma süresidir, konuşma süresi değildir. Önce ısınacak daha sonra söyleyecek. Sayın Başkanın bu konuda ne kadar ciddi olduğunu bildiğim için hemen konuya gireyim. SHP'nin topluma diğer partiler gibi bir takım önermeleri var. Bazı konularda partiler benzeşiyorlar. Bazı konularda ciddi farklılıklar var. Bu ciddi farklılıklar ve partilerin gündemindeki ayrışmalar Türk toplumuna yeterince yansıtılmıyor. Biraz evvel Toktamış Hoca'nın söylemiş olduğu nedenle iletişimdeki seçeneksizlik iletişim kanallarının siyasi partilerin görüşlerine yer vermemesi faktörüne bağlı olarak SHP'nin topluma temelde gösterdi-

ği hedefler var. Bunlardan bir tanesi özgür, yasaksız, çoğulcu ve demokratik bir Türkiye. Bunu gerçekleştirmenin ana amaçlarından bir tanesi toplumsal uzlaşmaya dayalı yeni bir anayasa olacak. Bu anayasadan sonra insan haklarını bir daha ayaklar altına alınmayacak, zedelenmeyecek hale getirmeme konusunda son derece kararlıyız. Diğer siyasi partilerin de bunun benzeri bir yaklaşım içinde olacaklarını umut ediyoruz. Burada tabii çok önemli bir husus örgütlenme özgürlüğü. Türk toplumunda büyük ölçüde örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan çeşitli mekanizmalar ve maddeler var. Bir anayasa mutlaka bunu da çözümlmek zorunda. Yine çok güncel olduğu için söyleyeyim. Özgürlüklerden bir tanesi serbest haber edinebilme, iletişim özgürlüğü. Özgürlük ciddi bir kısıt altında olduğu için, iktidar bu konuda son derece samimi-yetsiz olduğu için partimiz özgür habercilik anlayışını sağlayabilmek için "Demokrasi" kanalı adı altında yeni bir kanalın oluşmasına destek vermek zorunda kaldı. Bu zorunluluğu duymamayı istedik. Toktamış Ateş'in bahsettiği gibi çene kanalının yanı sıra "Demokrasi" kanalı iletişimdeki diğer eksiklikleri gidermeye çalışacaktır. Değerli izleyenler tabii bir adalet-hak arama mekanizması anayasada güvence altına alınması gereken bir diğer konu. Tabii anayasada Türkiye'nin neresinde ve ne biçimde olursa olsun maddi ve manevi işkencenin bir insanlık suçu olduğunun kabul edilmesi ve bununla ilgili önlemler bir diğer konu. Tabii ki işkencenin önlenmesi için sanıkların avukat aracılığıyla ve avukat nezaretinde sorgulanmaları diğer düşünülmesi gereken bir önlem. Tabii ki Türk toplumunda hiçbir din, mezhep ve bölge ayırtmeksizin Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ırk cumhuriyeti olmadığının bilinciyle bir vatandaş cumhuriyeti olduğunun bilinciyle başta Güneydoğu'da olmak üzere buna uygun önlemlerin alınması bu anayasada ve anayasa çerçevesinde sıkıştırılması gereken konulardan bir tanesi. Biz bu konuda iddia ediyoruz ve açıkça söylüyoruz, eğer elveriyorsa diğer siyasi partiler de aynı açıklığa, netliğe kavuşsunlar. Biz Türk toplumunun çeşitli kültürlerden ve alt kültürlerden oluştuğunu bu kültür mozaiğinin bir dezavantaj değil avantaj olduğunu Türkiye Cumhuriyeti'nde vatandaşım diyen herkesin eşit haklara sahip bulunduğunu herkesin özgürce anadilini konuşabileceğini ve bunu takip eden diğer özgürlüklere sahip olduğunu açıkça söylüyor ve vurguluyoruz. Bunun yanı sıra da Türk toplumunun Misak-ı Milli'den gelme ulusal sınırlara sahip olduğunu. Başta bu konular olmak üzere her şeyin özgürce tartışılabileceğini fakat özgürlüğün sınırlarının bu amaçlara varmak için zorba yöntemler, terörist yöntemler kullanılmasının da geçtiğini, sınırının bu olduğunu ve Türkiye'nin coğrafi anlamda da bölünmez bir bütün olduğunu, fakat Türkiye'de kültürel çeşitlilik dahil her türlü çeşitliliğe ve çoğulculuğa Türk toplumunun açık olması gerektiğini belirtiyoruz. Bu konuda sorular olursa memnuniyetle daha ayrıntı-

lara girerim. Değerli izleyenler ikinci hedef olarak, SHP olarak önerdiğimiz, dünyaya açılmış, ama gelişmesini, güvenliğini ve savunmasını başka ülkelere bırakmayan, onurlu bir Türkiye diyoruz. Bunun altında da tabii birçok başlıklar. Bunun altında şu ana kadar girdiğimiz bölgesel entegrasyon hareketleri, girmeyi umduğumuz Avrupa Topluluğu v.s. gibi dinamiklerin süreçlerin devam ettirilmesi olayı ve olgusu var. Fakat birkaç tane hususu diğerlerinden ayırt ediyoruz bu başlıkların altında. Bunlardan bir tanesi, uluslararası alanda iki tane temel tehlike görüyoruz değerli izleyenler, genç arkadaşlarım. Bunlardan bir tanesi dinsel temellilik, dinsel dayatmacılık. İkincisi de şoven milliyetçilik. Bu iki tane olguyu Türkiye içinde de görsek tehlike olarak niteliyoruz ve önlemimizi alırız. Uluslararası platformda da görsek, Sovyetler Birliği'nde de görsek, komşu bazı ülkelerde de görsek onun önlemimizi almaktan yanayız. İkinci olarak bu başlık altında, dünyada ve bölgede silahsızlanma ve barış ortamının sağlanması diyoruz. Dikkat edin lütfen değerli arkadaşlarım, biz barışı savaşın yokluğu olarak tanımlamıyoruz. Barışı, savaş gerektiren bütün faktörlerin ve nedenlerin ortadan kaldırılması olarak tanımlıyoruz. Tabii bunun içinde Kuzey-Güney diyalogu var, tabii bunun içinde bölgelerarası ekonomik dengesizlikler, tabii bunun içinde küresel yarım küresel ekonomik dengesizlikler ve diğer faktörler var. Son olarak bu başlık altında Türkiye'ye NATO'daki temel klasik rolünün dışında, NATO'nun kalıp kalmayacağı tartışma konusu ama mevcut durumda NATO'nun dışında bölgede başka bir görev alanı, başka bir fonksiyon, başka bir etkinlik öngörmüyoruz. Türkiye'nin bölgenin bir jandarması gibi Batı dünyasının ve ABD'nin bir ileri üssü gibi davranmasını ve böyle nitelenmesini arzu etmiyoruz. Değerli arkadaşlarım SHP'nin topluma yaptığı üçüncü önerme ve gösterdiği üçüncü hedef hızla büyüyen, ileri teknoloji kullanarak dış dünyaya ve dış dünya rekabetine açılabilen ve sosyal piyasa kuralları içersinde davranabilen bir ekonomi. Ekonomik yaklaşımımız ideolojik değil. Ekonomide mülkiyeti bir temel ideolojik etmen olarak görmüyoruz. Mülkiyeti, herşeyi belirleyen bir faktör olarak da görmüyoruz. Sayın Alaton'dan biraz farklı olarak, zaten sayın Alaton'da o on yıllık Dünya Bankası raporunun -kusuruma bakmasın kendisini destekleyebilecek veya kendisinin biraz daha ilginç bulduğu paragraflarını buraya aktardı. Ordan çıkan, Dünya Bankası raporundan çıkan temel tablo şu, ne yalnız başına piyasa, ne de ege-men bir devlet. Devletin fonksiyonunun yeniden tanımlanması. Ama izin verin, tabloyu biraz genişletelim. Devleti yalnız ekonomik fonksiyonlarıyla yeniden tanımlamayalım. Ben size başka alanlar göstereyim. Devletle birey ilişkilerini yeniden tanımlayalım, yatak odasına kadar giren devleti ortadan kaldıralım, işkenceci devleti ortadan kaldıralım. Vatandaşları arasında ayırım yapan devleti ortadan kaldıralım. Bireyi devletle olan ilişkilerinde

ön planda tutalım, devleti bireye hizmet eder hale getirelim, birinci boyut. İkinci boyut, yönetimde devleti yeniden tanımlayalım, merkezi hükümetin yetkilerini yerel yönetime devredelim, yerel yönetimlerin devrelerine bizim önerdiğimiz bölgesel yönetimlere devredelim, onların yetkilerini de halka katılımcılık anlayışı içinde devredelim. Demek yönetimde devletin etkinliğinin ve etkinliğinin daraltılması söz konusu, bu anlamda devletin küçültülmesi söz konusu. Üçüncü bir alan, kültürde devletin etkinliğini ve yetkinliğini ortadan kaldıralım büyük ölçüde. Devlet kültüre müdahale edemesin, devlet Türkiye'de tek bir kültürü, örneğin Türk-İslam sentezini bütün Türk toplumuna dayatamasın.

Biraz evvel söylediğim gibi Kürt halkı da Türk-Kürt kökenli Türk vatandaşları da kendi kültürlerini rahatça sürdürebilsinler. Laz kökenli olanlar, Çerkez kökenli olanlar, Anadolu medeniyetleri dediğimiz kavramdan korkmayalım, ürkmeyelim, dünya buraya gidiyor. Deveküşü politikası uygulamayalım, insanların kimliklerini silmeye çalışmayalım, çoğulcu kültür anlayışı içinde insanların kimliklerini kabul edelim ama onların kendi özgür iradeleriyle ulusal birliğe katılmalarının ekonomik, sosyal ve psikolojik koşullarını hazırlayalım. Devletin kültürdeki rolünü yeniden tanımlamak gerekiyor. Gelelim ekonomiye, devletin ekonomideki rolünü de yeniden tanımlamak gerekir ama bunu da alt başlıklar halinde ele alalım. Devletin ekonomide kural koyucu olarak rolünü yeniden tanımlayalım. Devletin ekonomide düzenleyici olarak rolünü yeniden tanımlayalım, yol gösterici olarak rolünü yeniden tanımlayalım, en son üretici olarak rolünü yeniden tanımlayalım. Hemen söyleyeyim, bazı çevrelerin zannettiğinin ve zannettirmek istediğinin tersine SHP devletin ekonomide üretici olarak rolünün sınırlandırılmasından yanadır. Açıkça söylüyorum, üretici olarak rolünün sınırlandırılmasından yanadır. Yönlendirici rolü ile piyasanın çarpıklıklarını ortadan kaldırıcı işlevini kimse reddetmiyor. Dünya Bankası raporu da reddetmiyor, tam tersine onun için devletle piyasa arasında bir barıştan, uyumdan söz ediyor. Bu arada kısaca KİT'lere değineyim; çünkü partimizle ilgili sıkça ele alınan bir konu, valla KİT'leri atabiliyorsanız, satabiliyorsanız buyurunuz. Gültekin Bey yanımda oturuyor, bana birazdan açıklayabilirse önümüzdeki dönemde bu devasa KİT'ler nasıl atılacak, satılacak, kim alacak bedava vermenin ve üste para vermenin ötesinde. Ben dinlemeye hazırım. KİT'ler bir gerçek. KİT'lere haması yaklaşmak da doğru değil, bunlar ecdad yadigarıdır demek de doğru değil. Başka açılardan yaklaşmak da doğru değil. Biz bazı KİT'lerin satılmasından yanayız. 280 kûsur KİT ıstırakı var. Kim almak istiyorsa buyursun alsın. SHP iktidarında biraz üstüne para bile verebiliriz. İkinci olarak, teknolojileri eskimiş, bir mantığı kalmamış KİT'ler var, sosyal maliyetlerini en aza indirmeye çalışarak satalım, hiç derdimiz değil. Ama bir takım devasa kuruluşlar var ki,

herkesten duymak istiyorum, bunun edebiyatını yapanlardan duymak istiyorum; kim alacak? Hangi mekanizmalar içinde alacak? Neye dayanarak bu iktidar bundan 5 sene evvel, 8 senedir başaramadığı işi önümüzdeki üç sene içinde başaracak ve bütün KİT'leri özelleştireceği diyebiliyor.

SHP selektif özelleştirmeden de yana, selektif derken şunu söylemek istiyorum, deminki mantığın devamı, sermayenin ve mülkiyetin tabana yayılması, ekonomide demokrasi ve buna benzer bir mantık içinde ki açıkça söyleyeyim Türkiye'nin koşullarında bu mekanizmaları çok yaygın kullanmanın objektif koşulları yok. Ama bazı sınamalar, bazı denemeler yapılabilir. Ama kalkıp bir yandan blok satışlar, kalkıp bir yandan KİT'lerin ekonominin sırtında kambur, biz KİT'lerin açıklarını karşılayamıyoruz dedikten sonra, özelleştirmeye en kârlı KİT'lerden başlamanın mantığını salonda bulunanlar anlayabiliyorlarsa lütfen bu tarafa doğru da işaret buyursunlar.

Dördüncü hedef, allahtan dört hedef seçmişiz, altı tane okumuz var bakın dörde indirmişiz. Değerli arkadaşlarım, gerçekçi, tutarlı, sağlam sosyal politikacılar, Türkiye'nin bu konuda hastalıklı bünyesini gerçekten tedavi etmesi gerekiyor. Açık söylüyorum size, SHP iktidarında mucize vadedemiyoruz. Bazı konularda, kim iktidara gelirse gelsin, diğerlerinden farklı yapabileceğimiz şeylerde sınırlı. Nedir farklı yapabileceğimiz şeyler? Demokrasi anlayışımız farklı, kültür anlayışımız farklı, ekonomi anlayışımızda farklılıklar var, bizim daha tutarlı olduğumuzu zannediyorum. Sosyal politikada farklılıklarımız var. Sosyal devlet anlayışımızda var. Onun içinde özel olarak sağlıkta var, eğitimde var. Eğitimde hem niteliksel hem niceliksel var. Bizim temel farklarımız bu.

Dış politikada farklıyız. Körfez krizini hatırlayanlar bir taraftan Türkiye'de nasıl şoven milliyetçi bayrakların dalgalandırıldığını, ileri karakol, ileri üs mantığının nasıl en yetkili ağızlardan lanse edildiğini, öte taraftan da ne kadar gerçekçi ve barışçı bir politikanın SHP tarafından önerildiğini ve SHP'nin ön görevlerinin nasıl büyük ölçüde ondan sonraki dönemde gerçekleştiğini. Saddam hala yerinde oturuyor. O dönemi hatırlayınız. Dolayısıyla ciddi bir farklılık da dış politika alanında.

Sayın Başkanın hoşgörüsünü daha fazla zorlamıyayım. Soruları dilediğiniz kadar sorun, lütfen sorun, ben de zaman kısıtlılığı nedeniyle boş bıraktığım kısımları yanıtlama olanağı bulayım. Hepinize sevgiler sunuyorum. Sağolun.

BAŞKAN- Teşekkür ederim, Korel Göymen kardeşimizi dinlemek hakikaten büyük bir zevk. Daima bu zevki tatmışımdır. Heyecan dolu, açık, vezir. Konuşmasının başında insan haklarına değindiler, yüzdeyüz mutabıkım, bu Türkiye'nin büyük bir derdi. Ve daima da düşünmüşümdür ki, Türkiye'nin önünde daha büyük

yük bir mesafe var, insan hakları yönünden. Ancak vaktimiz kısıtlı. Vaktimizin kısıtlılığı yüzünden 10 dakikalık zamanı bugünkü konuya ayırmayı faydalı bulmuştum. "Ekonomiden politikaya seçim gündemi" dedik. Bunun için Dünya Bankası raporunda sadece devletle piyasa arasındaki dostluğu, elele yürümeyi, bir birine yardımcı olmayı, 1 (piyasa) + 1 (devlet) = 3 durumunu elde etmeyiz. Çünkü bugünkü durumda Türkiye'de bir artı bir eşittir birbuçuk ediyor. Çünkü birbirine ters çalışan bir tuhaf durum var Türkiye'de. Bunu sadece vurgulamak istedim, yoksa sayın Göymen'in üzerinde durduğu noktalar da doğru, yani Dünya Bankası raporunda bunlarda var. Devletin kendine göre rolünün ne olduğu hususunda Dünya Bankası raporunda çok önemli mesajlar var. Ben sadece piyasa yönünü ele almıştım. Teşekkür ederim Sayın Göymen. Şimdi sözü sayın Bülent Gültekin'e veriyorum. Belki biliyorsunuz, Sayın Gültekin çoktan beri Türkiye dışında. Polonya'da Türkiye'yi anlatıyor. Benim kendilerinden istirhamım, dışarıdaki dünya Türkiye'ye nasıl bakıyor. Biraz da onu dile getirsin. Bu siz gençler için çok önemli. 2000'li yıllara doğru giderken dış dünya Türkiye'ye nasıl bakıyor, belki buna biraz dokunurlar, teşekkür ederim.

BÜLENT GÜLTEKİN- Sayın Alaton teşekkür ederim. Burda herhalde en zor konumda olan insan benim. Bir defa herhalde daha önce Sayın Özal'ın baş müşaviri olarak bazı sorulara cevap vermem gerekecek. Öte yandan bugün aslında davetli olan Sayın Başbakan Mesut Yılmaz idi. Kendisi Bafra'da seçim gezisinde olduğu için bu görevi bana aktardı. Ve onun yerine gelmiş bulunuyorum. Bir parti temsilcisi değilim. Bildiğiniz gibi bende bir öğretim görevlisiyim. Ve bildiğiniz gibi şu anda sayın Başbakanın danışmanlığını yapmaktayım. Bundan sonra söylediklerim benim kendi düşüncelerimi yansıtacak, sanıyorum büyük bir kısmı da Sayın Başbakan tarafından paylaşılacaktır. Öbür taraftan benim için de gerçekten çok güzel bir an, biliyorsunuz uzun süredir siyasete girecek mi, girmeyecek mi, aynı şekilde bende tedirgindim. Fakat sizleri gördükten sonra öğrencilerin arasında olmak, siyasete girmeme kararının yerinde olduğunu görüyorum. Bir de aramızda benim öğrencilik yıllarımdaki bazı arkadaşlarımı görüyorum. O günden bugüne çok değişmişsiniz. Çünkü ben Türkiye'den öğrenci olarak ayrıldım ve öğretim görevlisi olarak döndüm. O zamanlar biz bu tür toplantılara parka giyer, çıkardık, bağırır çağırırdık, şu anda büyük bir partinin lideri olan o zamanın Başbakanı bizi polisle tutuklattırır, hapse atar, ondan sonra tekrar işimize devam ederdik. Bugün bu ortamda son derece rahat bir şekilde değişik konuları tartışabildiğimiz için geçtiğimiz on yirmi yıl içinde demokrasi adına ne kadar büyük bir mesafe katettiğimizi görmek de bana büyük bir zevk veriyor.

yor. Özellikle bu son seçimde sanıyorum Türk siyasi tarihinin en ilginç dönemlerinden birisi yaşanıyor. Her şeyden önce biraz dün akşam bütün partilerin tekrar seçim bildirgelerini okudum. Yalnız bu bildirgelerde bir şey var. Akademik olarak belki bir kural koymak lazım, ilk önce sanıyorum ANAP'ın bildirgesi çıktı, ondan sonra sanıyorum SHP'nin ki çıktı. Fakat ondan sonra çıkan DYP'nin bildirgesine baktığımız zaman o kadar çok benzerlikler var ki, bazan kendimi alamadım, akademide olsaydım her halde bir referans vermek gerekirdi gibime geliyor. Bu da aslında bir şikayet değil, en azından bazı konularda siyasi partilerin temel görüşlerde ne kadar birbirine yakınlaştığını göstermesi açısından hem sevindirici, hem de tabii bir taraftan bir iktisatçı olarak da siyasete de bakmak gerekiyor biliyorsunuz hani bu monopolistic competition denen olayda acaba bu farklılık nasıl olacaktır. Çünkü eskiden daha ideolojik tipte olan ayrılıklar şimdi çok daha ince nuanslara dönüşmüş durumdadır. İsterseniz ben size bu seçim kararının nasıl alındığını ve arkasında yatan ekonomik nedenleri ve önümüzdeki dönemde en azından Sayın Mesut Yılmaz'ın Türkiye'de ne yapmak istediğini anlatayım. Ben bir iktisatçıyım fakat uzun yıllardır, çoğu iktisatçılardan farklı olarak değişik ülkelerde aynı zamanda da kamu yönetiminde hasbeler keder tesadüfen bulunmuş oldum. Dolayısıyla iktisatçılardan farkım, olaya daha çok kamu yöneticisi gibi de bakmamdır. Çünkü hepiniz biliyorsunuz ki iktisat disiplini; her şey halka açık bilgidir. Çoğu teknolojilerde diyelim bir mamül üretirseniz her firmanın kendine has bir sırrı vardır, bu hiç bir yerde yoktur. Temel bilgiler fizik vardır, kimya vardır. İktisatta bu böyle değildir. Fakat ona rağmen hep şu soruyu sorarım kendime, dünyada bu kadar çok iktisatçı varken, iktisat biliminin bütün kaideleri herkese açıkken, iktisadın bu kadar zor durumda olan niye bu kadar çok ülke vardır. O zaman bu sorunun cevabı, bence iktisat biliminin çok iktisadın nasıl uygulandığında ve sanıyorum önümüzdeki yıllarda da en önemli cevap vermemiz gereken konulardan birisidir ve aynı şekilde geriye doğru bakarken ben ANAP yönetimini bir iktisatçı olarak politikalar yanısıra yönetimdeki bazı sorunları da dile getirmek istiyorum, çünkü bu önümüzdeki dönemde kim gelirse gelsin iktidara, Türkiye'de bir devlet idaresi, bir anlamda müthiş kocaman bir organizasyonun yönetimi demektir. Ve hedefleri bir biriyle çelişkili olan büyük bir organizasyonun yönetimi demektir. Ve sıkıntıların çoğu da burdan kaynaklanmaktadır. Şimdi aslında Türkiye'ye gelmem de çok garip oldu. Haziran ortasında bir gün Mesut Yılmaz'dan bir telefon aldım, geldim, Varşova'daydım ve Türkiye'de durum nedir diye bakarken, geleceği doğru planlamaya başladık. Mesut Bey dünya görüşü olarak, amacı Türkiye'yi bir ileri veya gelişmiş bir ülke yapmaktır. Şu andaki sanıyorum bütün partilerin hedefi budur. Bundan kimsenin şüphesi yok. Fakat ikinci

dokunmak istediğim nokta hedef kadar önemli olan, hedefe gidecek stratejiler. Şimdi burda bir sapma yapıp bizim 1960 ve 80'li yıllardaki hedef ve stratejilere bakarsak, bizi nerden alıp, nereye götürdüğünü görürüz. Bu yüzden de stratejilerin önemini vurgulamak istiyorum. Bu genellikle iktisatlılarda pek tartışılmayan bir konudur. Çünkü biz iktisatta daha çok Comparative statik dediğimiz bir noktadan öbür noktaya eğrileri nasıl sıçratırız. Fakat o noktadan öbür tarafa nasıl gidilir sorusundan hiçbir zaman cevap vermiyoruz. Bu da aslında yöneticilere düşen son derece zor bir olay. 1960 ve 80'li yıllarda ekonomideki hedefler aynı; Türkiye'yi büyük Türkiye yapmak, gelişmek ekonomik büyümeyi devam ettirmek. Fakat aradaki ilginç bir strateji o zaman ülkenin kalkınmasını daha çok dışa kapalı ithalatı ikame modeli ve aynı zamanda sanayileşme de KİT'lerin büyümesi ile yapılmıştır. Nitekim 1960'da ihracatın ithalatı karşılama oranı % 65'lerde iken 1970'de bu % 29'lara falan düşüyor. Bunun nedeninde ekonominin içe kapalı olması. Öbür tarafta yatırımların büyük ölçüde KİT'lerle ve son derece eski teknolojilere dayalı olmasıdır. Bir takım sanayilere yapılan yatırımların ülkenin büyümesi açısından rantabl olup olmadığına bakılmadan yapılmalıdır ve 1979'da Türkiye'nin düştüğü sıkıntı dikkat ederseniz Doğu Avrupa'da da aynıdır. Çünkü temelinde orda da değişik bir rejim olmasına rağmen iktisadi uygulamalara baktığınız zaman çok benzer. Onlar da özellikle KİT tipinde iktisadi devlet teşebbüsleri ile büyümeye çalışmışlardır. Bütün kaynaklar iç tasarruflar yeterli olmadığı için dış borçla kapanmıştır. Bu aynı zamanda altyapısı yatırımları için de böyle olmuştur. Çok ilginçtir mesela, şu anda biz genellikle dış borçta iç borçta düzeylere baktığımız için oranları kaçırmaktayız. Fakat 1979'da Polonya'nın düştüğü ortam, Türkiye'nin düştüğü ortamla aynıdır. Çünkü devamlı içe kapalı bir ekonomide ihracatınızı artırmadığınız bir ekonomide dış borçlar finanse ettiğiniz yatırımlar ve üretemeyen yatırımlarla bir noktada bir çıkmaza girmiştir. Bu, hedef ve stratejilerin tutarlı olmasının ne kadar önemli olduğunu gösterir. 1980 gerçekten önemli Türkiye'de, çok zor kararların verildiği ve aynı zamanda da ben 1989 Kasım ayında Polonya'da çalışmaya başladım ve o zaman yine verilmesi gereken çok ilginç bir olaydır. İlk defa maliye bakanlığında bir devrimin olduğu, çünkü blujeanlı insanlar maliye bakanlığında dolaşıyorsa bilinki o ülkede bir ihtilal oluyordu. Bu yalnız beyaz bir ihtilaldı. Çünkü Solidarite gelmiş. Ve yine Polonya'da olanda tekrar ekonominin yeniden kapalı halinden açık ve rekabetçi bir ortama dönüşme sorunu vardı. Şimdi Doğu Avrupa ülkelerine baktığımız zaman, şimdi sıkıntı, şunu mu kayesee ettirmek istiyorum, özellikle dışarıdan Türkiye'nin nasıl görüldüğünü anlatmak için. Polonya bugün halen ekonomisini tekrar bir "U" dönüşüyle tersine çevirmeye çalışıyor. İnanılmaz derecede zorluklar içinde, olacaklar. Aynı şekilde Sovyetle

Birliği'nde birkaç cumhuriyetle danışmanlık yapıyorum, onların durumu daha da feci bir şekilde. Şimdi Türkiye aynı durumda başlamadı 1980'lerde, belli bir özel sektörü vardı, belli bir birikimi vardı. Fakat söylemek istediğim ekonomilerin büyük politika değişikliğini yapması büyük maliyetlere ve zorluklara neden oluyor. Nitekim 1980'de verilen kararların tamamı bütün Doğu Avrupa'da verilen kararların aşağı yukarı aynıdır. Fiyatların ve faizlerin serbest bırakılması, gerçekçi bir kur politikası ve aynı zamanda da devletin mümkün olduğu kadar küçülerek KİT'leri özel sektöre devretmesi. Aşağı yukarı bu reçete neredeyse standart olmaya başladı. Fakat sıkıntı bunun nasıl yapılacağı? Türkiye'deki sıkıntıların büyük bir kısmı da burdan kaynaklanmaktadır. Şimdi Türkiye'de gerçekten 1980'le başlayan ve ilk defa bu işi gerçekleştiren ANAP olmuştur. Hatta tek bir kişi olmuştur. Her ne kadar kızsanız da. Çünkü bazı büyük devrimleri yapan insanlar toplumu ikiye ayırırlar, bazıları ona hayran olur, bazıları çok kızarlar. Bu işi büyük ölçüde tek başına Turgut Özal yapmıştır. Bütün sıkıntılara, bürokrasinin ve iş adamlarının direncine rağmen entellektüellerin direncine rağmen, basının direncine rağmen, tek başına bir buldozer gibi ülkeyi alıp bütün bir ekonomik yapısını tersine çevirmiştir. Ve bu arada bütün bunların sıkıntısını yaşamışlardır. Çünkü Türkiye gibi ülkelerde, herşeyin kurumlaşmadığı ülkelerde çoğu işler kişilere dayanmaktadır. Ve bunlar gerçekten büyük cesaret ister. Bugün hala Turgut Özal'ın veya ANAP'ın programı olmasına rağmen özelleştirmenin bir ölçüde yavaş olmasının nedeni içerdeki sessiz bir dirençten kaynaklanmaktadır. Parti içinden başlayarak, bürokrasiye kadar. Yani bu olaylar söylenildiği gibi kolay değil. Çünkü her kurum, her şirket yaşayan ve dolayısıyla bekası için mücadele eden bir varlıktır. Dolayısıyla siz bir ülkeyi bir taraftan bir tarafa değiştirdiğiniz zaman müthiş bir dirençle karşılaşılıyorsunuz. Peki şu anda siyasi görüşleri ile ekonomik görüşleri arasında nasıl fark var dediği zaman, bence hedeflerde ve stratejilerde fark var. ANAP'ın beyannamesinin yazılmasında özellikle Mesut Yılmaz'ın danışmanı olarak oldukça yakın çalıştım. Burdaki hedef yine şudur. 2000'li yılların biraz ötesinde Batıyı yakalamak. Bunun yapılabilmesi için o stratejinin gayet basit fakat yapılması zor olacak ana unsurları var; bunlardan bir tanesi her şeyden önce Türkiye'nin süratle büyümesi lazım, Batıyı yakalamak istiyorsak, gelir dağılımını düzeltmek istiyorsak, ülkedeki bazı çarpıklıklara çare bulmak istiyorsak bunun tek çözümü büyümeyi süratlendirmektir. Bunun dışında söylenecakların çoğu gerçekçi değildir. O zaman biz büyümeyi nasıl yaparız? Bunun da tek yolu vardır. Dışa açık, ihracata açık bir büyüme modeli ile süratlenmek. Bunu yapmak için önümüzdeki beş yıl içinde -ki çok zor bir dönemdir bu Türkiye açısından- enflasyonu düşürüp ekonomik istikrarı gerçekleştirmemiz lazım.

Çünkü bunu yapamadığımız takdirde belirsizlikler daha çok artacaktır. Bu büyümeyi süratlendirebilmek için tasarrufları ve dış sermayeyi Türkiye'ye getirmemiz lazım. Dolayısıyla beşinci yılın sonunda enflasyonu düşürüp, büyüme hızını 7-8'lerde tutabilirsek 2000'li yıllara doğru bizim bir 10 sene kadar % 15 büyüme hızıyla götürmemiz lazım. Kore'de yapıldığı gibi Japonya'da yapıldığı gibi. Eğer bunu yapmak istemiyorsak, o zaman Batılı olacağız, yetişeceğiz gibi teranelerden kurtulmamız gerekiyor. Bunun başka yolu yoktur. Türkiye hiçbir şey yapmasak da bugün % 4-5 gibi büyüyor. Fakat iddialı bir ülke olmak istiyorsak, Batıya yetişmek istiyorsak ve şu anda dünyanın her yerinde rahatça çalışabilecek, düşünebilecek bir yapıya kavuşmak, ülkelere vizesiz gitmek istiyorsak ekonomik güce sahip olmamız lazım, bunun tek yolu da büyüme. Önümüzdeki yıllarda büyümeden bizi ayıracak herhangi bir konuda taviz vermeme-miz gerekir. O zaman bu büyüme modelinin ikinci unsuru şudur. Ve dikkat ederseniz ANAP'ın seçim beyannamesinin ilk maddesi insandır. Bunun nedeni de bir eğitimci olarak şunu biliyorum ki; bir ülkenin en zengin kaynağı insandır. Ve eğer biz eğitimimizi sizleri, bir Batılı öğrenci kadar yetiştiremez isek hiç bir yere gidemeyiz. Dolayısıyla önümüzdeki dönemin bir ayağı da eğitim seferberliği-dir. Bunu yapamaz isek, eğer bu konuda hükümetler ciddi değillerse o zaman inanmayın onlara. Ve bunu da şu anda herkes söyleyebilir, ANAP için de doğrudur. Bundan sonraki dönemde ne kadar kaynak aktarılacaktır. Eğitim sorununa nasıl çözüm bulunacaktır. Ciddi bir şekilde tartışmamız gerekir. İsterseniz ben burda durayım.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Gültekin. Evvela Sayın Gültekin'e teşekkür edelim. Size burada bu dört duvarın dışına taşırmamanız kaydıyla bir sır açıklayacağım. Ben bir işadamı, sanayici olarak, Sayın Gültekin'in söylediğine şu yönden de iştirak ediyorum. Turgut Özal'ın dışa açılma politikasına Sanayici ve İşadamları kitlesi de karşı çıkmıştır, çıkmaktadır. Bu bizim işimize gelmiyor. Sanayici ve İşadamları olarak biz çok rahat etmişizdir. Rahat olmaya devam ediyoruz. Çünkü yüksek gümrük duvarları var, yüksek gümrük duvarları arkasında biz ne yaparsak rahat satıyoruz, rahat satınca da teknolojiyi geliştirmeye lüzum görmüyoruz, iyi de para kazanıyoruz. Bundan kim kazanıyor kim kaybediyor, onu artık sizin takdirlerinize bırakıyorum, yani kitle gerektiği kadar gelişmiyor fakat iş dünyası ve sanayici gelişmenin yolunu buluyor. Yani yüksek gümrük duvarları devam ettiği sürece sanayici şikayetçi değildir. Sanayici ne zaman şikayet ediyor? Ne zamanki dış dünyaya açılarak dış dünyanın reketine kendini açık görüyor işte o zaman etekleri tutuşuyor. Teşekkür ederim Sayın Gültekin. Şimdi Sayın Akın İkin'e söz veriyorum, buyurun.

PROF. DR. AKIN İLKİN- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Önce Sayın Göymen'e teşekkür ederim. Sayın Başkanın koyduğu 10 dakikayı deldi böylece üzüm üzüme baka baka kararır diyelim ve bizde 15 dakikayı elde etmiş olalım. Sayın Gültekin'e de teşekkür ederim. Ben çünkü uzun zamandır ortadireği arıyorum bulamıyorum. Meğerse ANAP'ın buldozeri -demin bahsettiler- Türkiye'deki ortadireği silip süpürmüş. Şimdi yapı değişikliği güzelde, ortadirek nereye gitti. Ortadireği bulmamız lazım. Niye ortadirek, çünkü biz eski deyişle orta tabaka derdik buna. Orta tabakasız ne demokrasi olur, ne ekonomi olur, ne bir ekonomi kalınır, gelişmiş ekonomi olur. Bütün gelişmiş ekonomileri ayakta tutan orta tabakadır. Şimdi efendim gelelim DYP bu konuda ne diyor. Bir kere bugünkü ekonominin adı yok. Nedir bu ekonomi? Biz UDİDEM dedik. Model olmayan bir ekonomide hiçbirşey yapamazsınız. ANAP'ın modeli yoktur. Niye yoktur, çünkü sonuç kararı vardır; enflasyon olursa ben bunu sıkı para politikasıyla durdururum. Biz on yıldır söylüyoruz Sayın Özal'a sıkı para politikasıyla gelişmekte olan ülkelerde enflasyonu durduramazsın. Ve durmadı sonuçta. Niye durmaz. Çünkü ayın 15'i gelir Hazine'de para yoktur memurlara maaş ödeyeceksiniz. Ne yapacaksınız? Ta Osmanlı hükümeti bir defa yapmış onu hala söylenir bu dedikodu olur memura maaş ödeyemedi! Mecbursunuz, Merkez Bankası basacaktır. Onun için Sayın Saraçoğlu'nu da ben çok istifaya davet ettim ama. Bunu anlamıyorum, hem sıkı para politikası yapacağım para basmayacağım diyeceksiniz, hem de Türkiye Cumhuriyeti tarihinde en yüksek para basımını siz yapacaksınız. Bunu da anlamak mümkün değil. Ama Saraçoğlu'na hak veriyorum. Çünkü ekonomik model sizi o anda para basmağa mecbur kılıyorsa, mecbursunuz para basmaya; aksi halde ne memurun maaşını ödeyebilirsiniz ne de yatırımları devam ettirebilirsiniz. O halde önemli olan son dakika değil o son dakikaya gelmektir. Rotayı daha önce çizmektir. Kayaya vurduğunuz anda rota çizemezsiniz. Ekonomide model yoksa siz ekonomiye hükmedemezsiniz. Ekonomik olaylar size hükmeder. Kısacası 1991 yılında geldiğimiz nokta da olay budur. 91 yılında biz nereye geldik? Ekonominin performansını size kısaca söyleyeceğim. ANAP hükümeti 1983'te ekonomiyi aldığı zaman büyüme % 4, 1991 Ekimine geliyoruz % 0; eğer % 2.5 ta nüfus artışını söylersek o zaman stagflasyon değil resesflasyon olacak. Yani hem geriye gidiyoruz, hem enflasyon oluyor. Enflasyonu durduracağız dediler. 83'teki gibi dursaydı gene iyi. 1983'teki enflasyon % 28, şimdi % 78. İç borç 3 trilyon 83'te, şimdi 70 trilyon. Dış borç 16 milyar \$, şimdi 45 milyar \$, yatırımlar durmuş durumda, işsizlik artmış, ihracatta iyi bir gelişme var deniyor ama istatistik olarak bir şeye dikkat ederseniz 1983'teki ihracatın GSMH oranıyla 1991 de aynı düzeydeyiz. Demek ki ekonominin performansı ile yaptığımız ihracat

83'ten 91'e aynı kalmış durumda. Bütçe açıklarını söylemeye lüzum yok. Birde şu var. Diyorlar ki eğer bütçe açığı olmazsa Türkiye'de devlet tek kuruluş yatırım yapamaz. Çünkü iç borç, dış borç ödemeleri, transfer harcamaları, cari harcamaları koyduğunuz zaman bütçe zaten denk oluyor. Çoğu zaman iş adamları diyorlar ki hükümet bütçesini denk yapsın. Denk yaptığı anda hiç yatırım yapamayacaktır. O halde bütçemizde bu durumda. Şimdi 15 dakikada hızlı okumayla kitap okunur denir, ben kendi kitabımı 15 dakikada size anlatmaya çalışacağım. Olay nedir? Bir kere DYP 21 Ekim'de iktidara geldiğinde uygulayacağı reçete de acı yoktur. Bunu kesinlikle söylüyoruz. Yani Türkiye enflasyonunun nedeni büyüme değildir. İşte size ispatı: Türkiye'yi onar yıllık dönemlerle dört döneme ayırırsak, 50-60 döneminde Türkiye 5.82 yıllık ortalama büyüme sağlamış enflasyon oranı ortalama %10 olmuş. İkinci dönem 60-70 dönemi yıllık ortalama büyüme 5.22, yıllık ortalama enflasyon -lütfe kemerlerinizi bağlayın düşebilirsiniz- % 3.68. Üçüncü devre 70-80 yılları, yıllık ortalama iktisadi büyüme % 5.68 yıllık ortalama enflasyon % 26.21, 80 dönemi yıllık ort. ikt. büyüme % 3.94 yıllık ort. enf. or. % 44.8. Analiz yapıyoruz, görüyoruz ki Türkiye'de enflasyon büyümenin bir faturası değil. Aslında mantık olarak düşündüğünüz zaman bu doğru, neden? Enflasyon ne demek? Fiyat artıyor. Neden artıyor, çünkü talep artıyor. Karşısına arzı yaratmazsanız, üretim olmazsa enflasyon daha fazlalaşır. O halde siz üretimi niye kısıtlarsınız ki enflasyonu yükselteceksiniz. Bilakis üretim yapın ki talep artıyorsa talep karşısında arzı bulsun. Bu mantıkla tabiatıyla, sadece iktisadi sonuçta büyümenin bir enflasyon yaratmayacağını görebilirsiniz. Şimdi bu kısaca semptom. Yani Türkiye'de ne olmuş. Peki siz ne yapacaksınız? Önce teşhis. Biz diyoruz ki, sayın konuşmacı arkadaşlarda söyledi, birbirimizden farkımız yok ama biz DYP'iz. Neden? Tabiatıyla serbest piyasa olacaktır. Ama biz buna gerek serbest piyasa diyoruz; monopollerin, oligopolin olmadığı, dışa açık bir serbest piyasa. Ve teşhisimizi şurda koyuyoruz farkımız bu; çünkü biliyorsunuz hastadır, bir çok doktor gelir yanlış teşhis kâr, yanlış reçete verir ve sonuçta hasta halsiz yatağa bitap duruma gelir, teşhis hatalıdır. Biz ne teşhis koyuyoruz. Diyoruz ki, Türk ekonomisinin bugünkü durumunun tek nedeni sanayi kesimine yaptığı yatırımlara talep yaratabilen bir sanayi toplumu olmamıştır. Neden? Çünkü Türkiye'de ortadirek ortadan kalkmıştır. Türkiye 56 milyondur ama sanayi malı alan bunun % 20'sidir. Yani 11 milyon kişi sanayi malı talep etmektedir. 11 milyonluk bir kitleye sanayi kuramazsınız. İşte Yunanistan. Sayın Cumhurbaşkanı diyor ki, biz Yunanistan'ı geçtik. Yunanistan'ın ekonomik yapısı farklı, acaba Yunanistan'da 1000 kişiye düşen otomobil sayısı, telefon sayısı, televizyon sayısı bizden düşük mü? Bizden çok yüksek. O halde böyle mukayeseler yapmak gereksiz. Şimdi biz di-

yoruz ki Türkiye'de 1991 Ekim'inde iktidara geldiğimiz zaman biz talebi artıracacağız. Teşhisimizde şudur. Enflasyon yanlış bir politikanın eseridir, maliyet enflasyonudur. Talep enflasyonu olsa acaba bugün piyasada kimse parasızlıktan şikayet eder mi? Herkes bol para dağıtır. Millet döviz bile alamıyor parası olmadığı için. Son beş dakikada tedavimizi anlatacağım. Şimdi efendim, bazı iktisatçılar bizim söylediklerimize şöyle diyorlar, hızlı büyüyeceksiniz, hızlı büyümek için yatırım yapacaksınız. Hayır. Biz önümüzdeki 5 yıllık dönemde Türkiye'nin 1950'den beri yaptığı yatırımların meyvasını toplayacağız. Ağaca daha iyi gübre vereceğiz, ağaca daha iyi bakacağız, buradan daha çok meyva alacağız. Neden? Çünkü sanayide büyük atıl kapasite var. Büyük sanayicinin % 60'ı talep yetersizliği yüzünden tam kapasite kullanımına geçemiyorum diyor. % 20'si finans zorluğu çektiği için üretim yapamıyorum diyor. Finans yapısını bozan da bu hükümet. O halde biz değiştiresek % 80 sanayide bir üretim artışı olacaktır. Diyeceksiniz ki sanayiciler, işadamları ekonomi bilmezler mi? Niye büyük kapasite kurarlar? Bu teknolojinin verdiği bir olay. Dünyada artık teknoloji kitlesel üretime dönük bir teknoloji. Siz 11 milyona otomobil üreten, buzdolabı üreten teknolojiyi getiremezsiniz. Dünyadaki teknoloji 500 bin araba üreten, bilmem 2 milyon buzdolabı üreten teknoloji. Siz bu teknolojinin 1/3'ünü alamazsınız, mecbursunuz hepsini almaya. Biz buna teknik optimum diyoruz. Ama gümrük duvarları olduğu için, mecbursunuz gümrük duvarlarıyla bunu korumaya, çünkü 1/3 üretim yapan bir sanayici dünya standartlarında maliyeti düşük mal üretemez ve üretmiyor. Haklıdır. Biz diyoruz ki iç talebi düşmüş olan Türkiye'nin ortadireğini yani, memur ve ücretle geçinen kesimlerin gelirini artıracacağız ve bunları sanayi mali talep eder duruma getireceğiz. Ne olacaktır, üretim artacaktır. Nurkse 1954'te yazmış zavallı adam, diyor ki; herkes çok üretim yapmazsa birbirine talep yaratamaz. Eğer siz sadece ayakkabı fabrikası yaparsanız, fabrika üretir. Peki bunu kim alacaktır? Bol miktarda ayakkabı var ama herkes çıplak ayakkabıyla dolaşır. Dolayısıyla dikkat ederseniz 1991 yılında büyümenin durmasının bir nedeni de üretimin durması, sanayici bile birbirinden talep yaratamaz duruma gelmiştir.

Şimdi eğer teşhiste doğruysak, olayları iyi görüyorsak, bizim uygulayacağımız programda Türkiye'de ekonomide yeni bir sanayileşme dönemi, üretim patlatarak, bu arada bir şey söyleyeyim eğer iç talebi patlatır da dışa açılmazsanız 80 öncesi duruma düşersiniz. Onu da biliyoruz, hatadır o. Biz bu hatayı bir daha tekrar etmeyeceğiz. İhracat en önde teşvik edeceğimiz konu olacaktır. Şöylece toparlarsak, ihracatı artıran bir ekonomide sanayi tam kapasite kullanımına gelecektir. Ve iddia ediyoruz ki biz imalat sanayinde yılda % 15 bir üretim artışını sağlayacağız. Gene sermaye/hasıla oranını duymuş olan gerek iktisat bilmeyp sa-

dece bazı şeyler bilenler bize şu cevabı veriyorlar. Efendim % 15 büyümek için sermaye/hasıla oranı 3 ise, 3 kere 15 eşittir 45. Sizin % 45 tasarrufunuz mu var, siz % 45 yatırım yapabilir misiniz. Demin arzettiğim olay şudur. Biz ilk beş yılda 40 yıldır üretim kapasitesi artıran bir sanayide artık tevzi yatırımlarla veya teknoloji değiştirilerek sermaye/hasıla oranını 1, 1.5'a düşürebiliriz. Geçen yüzyılda İngiltere yapmıştır bunu. Her sektörde lokomotif yaptığınız zaman cepheyi dağıttığınız zaman düşmanınızı vuramazsınız. Biz diyoruz ki 21 Ekim'de iktidara geldiğimizde sanayide ve ekonomide lokomotifleri seçeceğiz, bu seçtiğimiz lokomotifler sermaye/hasıla oranı düşük sektörler olacaktır, ihracata dönük sektörler olacaktır. Yani kaynağımızı tek cephelere toplayacağız. Bunu yaptığımız zaman görüyorum ki beş yılda en önemli nokta bu. Beş yılda beş yıl sonra Sayın Alaton kendi sektöründe ne olacağını bugünden görecektir, Sayın Alaton yarın ne olacağını bilemiyor. Ama biz diyoruz ki bizim modelimizde beş yıl sonra ne olacağını o sektörde gümrük vergisinin hangi orana ineceğini biz şimdiden sana söyleyeceğiz. Hatta biz bunu söylemeyeceğiz, gel beraber konsensus, uzlaşma, her alt sektörde dışa ne zaman açılacağını saptayacağız. Sayın Taner Güneş gibi gece rüyamızda görüp sabahleyin ben fonları indiriyorum demeyeceğiz. Ama konsensusda ben onbeş yıl daha bebek sanayiye yapayım derse, kusura bakma 45 yaşında bebek olmaz diyeceğiz. Bunu da söyleyeceğiz.

Sıfır gümrük yaptığınız zaman gerçek piyasa ekonomisi olur. Bugün iç talebi çok dar olan piyasada ya monopol olur ya oligopol olur. Tam rekabet piyasası kuramazsınız, imkansız. Çünkü teknoloji size bunu müsaade etmiyor. Yani 10 bin araba üreten bir teknoloji olsa da 20 tane araba fabrikası kursanız olur. Ama bugünkü teknoloji 500 bin ise sizin 20 tane fabrika kurmanız kaynağınızı israf etmeniz demektir. Ne yapacaksınız o halde; gerçek piyasa ekonomisi kurmanın tek koşulu, rekabeti gündeme getirmenin tek koşulu bütünleşmektir. Dışarıyla bütünleşeceksiniz. Sanayici de buna mecburdur, Türkiye buna mecburdur, eğer serbest piyasa ekonomisinin nimetlerinden yararlanmak istiyorsak. Onun için diyoruz, serbest piyasa ekonomisini biz dışa açılarak yapabiliriz. Çünkü yapı budur. Bir çok nokta açık kaldı ama, tahmin ediyorum ki sorularla onları yanıtlamak mümkün olacaktır. Teşekkür ediyorum efendim.

BAŞKAN- Sayın İkin hocamıza teşekkür ediyoruz. Özellikle bana da bir pas verdiler dediler ki Sayın Alaton merak etmesin onu korumaya devam edeceğiz sanayi yönünden. Yani bu sanayi koruma derdi daha doğrusu bu açıklama beni çok sevindirdi. Acaba sizleri sevindiriyor mu onu siz düşünün. Sanayinin korunması ne derece lehimizedir onu siz düşünün ve piyasası dar bir ülkede 55 milyon kişiden

ancak 11 milyon kişi satın alma gücüne sahip. Bundan daha küçük bir misal vereyim. Sayın İlkin hocamızın müsaadesiyle. İsveç 8 milyon kişi, koruması yok ve dünya çapında markaları var. Volvo kamyonları, otomobilleri ve uçakları ve rulmanları vs. vs. Dünyada 1 numara markalar bütün bunlar. Türkiye'de bırakın 1 numarayı 1 numara için yarışan bir tane marka söyleyebilir misiniz bana? Yok, niçin? Çünkü hep korunduk. Hep sanayiciyi korudunuz, beni korudunuz teşekkür ederim. (alkışlar.)

PROF. DR. AKIN İLKİN- Onbeş saniye müsaade efendim ben yanlış anlattım kendimi, ben korumaya karşı olan bir adamım. Ama eğer yarın Sayın Alaton'a gümrük duvarı sıfır denirse ne yapar?

BAŞKAN- Kabahat hep bizde oluyor. Ben özür dilerim. Sayın Aslan Kılıç Sosyalist Parti temsilcisi olarak geldiler. Listede yoklar çünkü Tayfun Tabakoğlu gelecekti onun yerine Sayın Kılıç geldiler. Buyrun Sayın Kılıç.

ASLAN KILIÇ- Arkadaşlar ben burada "Diğer Parti" adına konuşuyorum. Bizim şu andaki adımız "Diğer Parti". Bakın bu adı bize biz takmadık. Bu adı bize KONDA'lar, PIAR'lar, düzenin anket kurumları, TRT'si, Star'ı taktı. Hepsinin dilinde bizim adımız "Diğer Parti" dir. Sosyalist Parti diye bir parti yok. Maalesef bu anlayış buraya da taşı. Oturumun açılış konuşmasını yapan Esfender Korkmaz Hoca olsun diğer hocalar olsun hepsi Türkiye'de seçime katılan bütün partilerin özellikle serbest piyasa ekonomisi konusunda mutabakat içinde olduklarını söylediler. Demek ki biz kesinlikle böyle bir mutabakatın içinde olmayan Sosyalist Parti, parti kabul edilmiyor ya da konuşmacıların haberi yok. Bunun dışında bir yorum yapamıyorum. Bunu belirttikten sonra şunu söylemek istiyorum. Burada oturuma katılan tüm konuşmacılar özellikle siyasi parti temsilcileri arasında arkadaşlar iki amentü görüyorum. Bu işadamları İshak Alaton için de geçerli. Arkadaşlar herkesin iki amentüsü var. Serbest piyasa amentüsü biri. Herkes bunun üzerine yemin ediyor. Adı UDİDEM oluyor, gerçekçi serbest piyasa ekonomisi oluyor veya Korel Göymen'in söyleyişiyle serbest piyasa ekonomisi konusunda tam bir milli mutabakat var. Bunu Esfender Korkmaz Hoca da açılışta söyledi bizi saymayarak. Dedi ki "Bugün geline nokta dışa açılma, liberalizm ve serbest piyasa konusunda bir mutabakat var". Gerçekten de bu konuda tam bir milli mutabakat var. İkinci milli mutabakat Korel Göymen bunu bir parça deşmekle birlikte tekrar kapattı. Kürt sorunu konusunda bir milli mutabakat var. Bakın arkadaşlar devekuşu gibi kafayı kuma gömmenin anlamı yok. Türkiye'nin Doğusunda ve Güneydoğusunda yedi yıldır iç savaş sürüyor. Bunu siyasi yönüyle ele aldığımız gibi ekonomik olarak da ele almak gerekiyor. Kürt sorununun çok önemli bir ekonomik boyutu var. Bu oturumun gün-

de mi açısından ben konuşuyorum. Korucu maaşlarına, özel tim maaşlarına, tanka, hapishanelere, dikenli tellere yapılan yatırım Türkiye'de bir savunma bütçesi oluşturmuştur şu an. Türkiye'de biz SP olarak iddia ediyoruz enflasyonun şu anda önemli nedenlerinden biri de Güneydoğu'da yürütülen savaşır arkadaşlar. Herhangi bir ekonomistin, bırakalım siyaset adamını bir ekonomistin bunu görmemesi o sığa layık olmadığını gösterir en azından. İkincisi bu amentü şöyle de sürüyor. Siyasi partiler bunu tamamen devlete havale etmiş bulunuyorlar. Siyasi partiler Kürt sorunu konusunda işlevsizdirler arkadaşlar, bir güvenlik sorunu olarak görüp devlete havale ediyorlar, askeriye bırakıyorlar hiçbir özel programları yok bu konuda. Türkiye'nin çok önemli sorunudur bu. Bu iki konuda tam bir amentü var. Bu amentüyü delmeye çalışacağım arkadaşlar. Sayın İshak Alaton Türkiye'deki son 10 yıllık serbest piyasa ekonomisi konusunda Dünya Bankası'nın analizlerine göre "Devlet mi, piyasa mı" olacak sorunu noktalamış. Piyasanın hakimiyeti kesinlikle kanıtlanmış. Aslında Dünya Bankası'nın raporuna gerek yok. İşte buraya katılan bütün siyasi partiler benim amentü olarak nitelendiğim bu konuda bir mutabakat içindeler. Ama sonuç gerçekten Dünya Bankası'nın söylediği gibi mi? Biz niçin Dünya Bankası'nın sonuçlarına tahlillerine bakalım. Son on yıllık serbest piyasa ekonomisini biz yaşamadık mı, şu salondaki insanlar yaşamadı mı nedir şu son on yıllık tablo?

Dünya Bankasının bakmadığı yöne bakalım. Serbest piyasa ekonomisinin Türkiye'de bir ekonomik anlamı var, bir siyasi anlamı var. Nedir ekonomik anlamı; emperyalist kapitalist dünya sistemi ile sıkı bir bütünleşme, entegrasyon. İşte dışa açılma. İki iç pazarın daraltılması özellikle emekçi gelirlerin aşağı bastırılması. Üç dış borcun 13 milyardan yaklaşık 60 milyara çıkarılması. Yani beş kat artması. Bölgelerarası dengesizliğin dört, uçurum düzeyine ulaşması arkadaşlar. Bakın bugün Türkiye'de iki tane ülke var. Bir ulusal gelirden aldığı pay 320 dolar, 382 dolar düzeyindeki Doğu ve Güneydoğu aşağı yukarı bir Bangladeş düzeyi, bir de ulusal gelirden aldığı pay, ortalama geliri 1500-2000 dolar düzeyindeki Batı, aşağı yukarı bir Yunanistan. Türkiye bugün iki ülke durumundadır. Devam ediyorum biraz da seçim bildirimizden okuyarak zaman kazanmak için. Son 10 yıllık uygulamada gelir dağılımının Cumhuriyet tarihinin en büyük bozukluk derecesine ulaşması, işçi ücretlerinin GSMH içindeki payı % 26'dan % 15'e düşmesi. Tarımın payının % 24'ten % 15'e inmesi; faiz, kâr ve rantların ise % 50'den % 70'e çıkması. Ortalama gerçek işçi ücretini 1979'da 100 kabul edersek bugün 40'ın altına düşmüştür. İşçinin ortalama alım gücünde % 60'ın üzerinde kayıp vardır. Tarım çöküntünün eşğine gelmiştir. Köyde köylü yenden üretim için gerekli kaynakları bulamaz durumdadır. Bankaların ve faizcinin eli köylünün gırtlığında. Çiftçi yeniden üretim için gerekli gübre,

mazot, tohumluk, fide, ilaç ve benzerleri için eskiden daha çok buğday, pamuk, pancar, tütün satmak zorundadır. Türkiye'nin en zengin çiftçi bölgesi Ege'de bile köylüler yeniden üretemez durumdadır. Esnaf ve zanaatkarın durumu tefeciye muhtaçlık, haciz kısıkağı arasındadır. Senetler ödenmiyor, iflaslar rekor düzeyinde. Bu, günlük gazetelerin ekonomik sayfalarında hergün her hafta veriliyor. Yine bu piyasa ekonomisinin, 10 yıllık piyasa ekonomisinin yarattığı bir başka sonuç. Şöyle bir sonuçla kemer sıkılması istendi 10 yıl süreyle Türkiye'de. Enflasyon aşağı çekilecek ve enflasyon yoluyla kaynak aktarımına son verilecek, kısa bir durgunluktan sonra kemer sıkılarak yaratılan kaynaklar yatırıma yönlendirilecek ve hızlı büyüme dönemine girilecek. On yıl Türkiye bununla avutuldu arkadaşlar. Oysa bakıyoruz ne enflasyon aşağı çekildi ne de Türkiye beklenen büyüme dönemine girdi. Çünkü zoraki birikim gerçekten kemer sıkma politikalarıyla, kanalıyla bir zoraki birikim yatırıldı, dünyanın büyük kapitalist tekelilerine aktarıldı. Profesör İzzettin Önder'in "2000'e Doğru" dergisinde iki hafta önce yayınlanan bir görüşmesini aktarıyorum size. Türkiye'nin son 10 yılda dışarıya aktardığı kaynağın toplamı 100 milyar dolar arkadaşlar, rakamlarıyla açıklıyor. 100 milyar dolar Türkiye'den dışarıya kaynak aktadılmıştır. Ulusal gelirin, eğer bu kaynak Türkiye'nin içerisinde kalabilseydi, her yıl % 10'un üzerinde bir büyüme sağlayacaktı. Bugün Türkiye dış yardım alan değil, dışarıdan kredi alan bir ülke değil, dışarıya yardım yapan, dünyanın büyük bankalarına sermaye tekelilerine kredi veren bir ülke durumundadır. Kaynak akışı dışarıdan içeriye değil içeriden dışarıya doğrudur. Halktan alınan emperyalizme akıtılmıştır. Sorun budur. Neyse bağlıyorum. İkinci boyut bu piyasa ekonomisinin insan kirlenmesidir arkadaşlar. Son 10 yılda yoksullaşma, baskılar, emekçinin çalışma şevkinin daha da kırılmış, onu işe daha soğutmuş, üretime yabancılaştırmış ve emeğin verimliliği düşmüştür. Birçok işçi özellikle kadın işçiler büyük şehirlerde neredeyse gidiş-dönüş parasına çalışmaktadırlar. İnsanımız işsiz kalmanın yarattığı ruhsal ve ahlaki sıkıntılara düşmemek, toplumdaki yerlerini yitirmemek için emeğini bedava satar durumuna gelmişlerdir. En önemlisi bu piyasa ekonomisi insan kaynağını çöktürdü. İnsanı kirletti ve yıkıma uğrattı. Zenginler daha da zenginleşiyor, beyaz kadın ticareti, fahişe sayısı, rüşvet, yolsuzluk, bizzat düzen partilerinin şikayet edeceği düzeylere ulaşmış durumdadır. Bir başka ökü toplumsal yüküddür. Gelir dağılımındaki uçum, büyük uçurum. Türkiye'nin bütçe dengesinin büyük değişmesi, milli savunmada güvenlik harcamalarındaki bütçenin aşırı şişmesi, bunun karşısında eğitim, sosyal güvenlik ve sağlık harcamalarının T.C. tarihinin en düşük düzeyine gelmesi. Bütün Güntekin'e burada bir gayet net soru sormak istiyorum. "Önce İnsan" filan diyor. Üniversiteleri, gençliği, eğitimi, çöle çevireceksin. Neresi "önce

insan" arkadaşlar. Birtakım arkadaşlar da burda güldü hayret ya. Biraz lütfen sorgulayıcı olalım. İşkencenin yanında bırakalım gençliğin eğitim sorununu alalım. Bilimsel araştırma kurumları tam bir çöldür. Bunu bizzat üniversiteler kendileri açıklıyorlar. Neresi bunun insana değer vermek, önce insandır. Eğitim sıfır... Peki sürenin dolduğu konusunda sık sık uyarı alıyorum. İkinci kısımda da çözüm önerileri konusunda konuşacağım arkadaşlar, teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Kılıç. Sayın Kılıç'ın çok enteresan mesajları oldu. Bunların içinde beni çok sevindiren bir tanesi üzerinde durmak istiyorum, dediler ki son şu kadar yıl içinde Sayın Prof. İzzettin Önder'in yaptığı bir araştırmaya göre Türkiye dışarıya 100 milyar dolar, 100 milyar dolar yani bizim borcumuz bugün 45 milyar dolar, bunun iki misli küsur bir parayı transfer edebildik. Edebildik diyor. Edebildiğimize göre sevinin sevgili dostlarım, gençler Türkiye'nin sırtı hiç bir zaman yere gelmez. Biz 100 milyar doları da dışarıya transfer ediyorsak ve yine de geliştirdiysak, yine ayaktaysak ne mutlu bizlere, sağ olun.

KILIÇ- Borç da yine büyüyor Alaton.

BAŞKAN- Borç 45 milyara geldi, dışarıya 100 milyar transfer edebildik. Demek ki müthiş zengin bir ülkeyiz. Yalnız kontrolümüz biraz gevşek. Gerekli kadar iyi vergi alamıyoruz demektir. Gençler siz bundan bir mesaj alın, Türkiye'nin istikbali benim öngördüğümünden daha parlaktır. Sayın Ulagay, buyurun.

ULAGAY- Teşekkürler Sayın Başkan. Efendim ben İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'ne de, toplumun en az güvenilen kesimlerinden birisine söz verdiği için ve beni bu toplantıya çağırdığı için teşekkür ediyorum. TÜSİAD'ın bugün açıklanacak olan bir önemli raporu var "Türk Toplumunun Değerler Sistemi" diye. Bu daha önce kısmen basına dağıtıldı. Oradaki rakamlara güven duyuyor musunuz sorusunun cevabında büyük şirketlere güvenenler % 28, sendikalara güvenenler % 42, basına güvenenler % 43, siyasiler biraz daha iyi % 50, en fazla güvenilen Silahlı Kuvvetler % 91 (gülüşmeler). Sanıyorum çok önemli sorunlarımızdan biri ve bunda basın yayın kuruluşlarının da etkisi var. Biz nasıl bir toplumda yaşadığımızı çok iyi bilmiyoruz gibi geliyor. Ve basın da maalesef içinde bulunduğum için biraz da üzülerek söylüyorum, bu görevi tam anlamıyla yerine getiremiyor. Bu bakımdan en az güvenilen kuruluşlar arasında yer almasını da yine Türk toplumunun sağduyulu yaklaşımının bir sonucu olarak kabul ediyorum. Şimdi piyasa ekonomisi ve bugün içinde yaşadığımız toplum düzeyini ilke olarak kabul etmiş olan dört partinin seçim bildirgelerini ve programlarını bakmaya çalıştım şu son birkaç hafta içerisinde. Onların da toplumun özlemlerine ne kadar cevap

verebildikleri konusunda doğrusu ciddi kaygılarım var. Bana öyle geliyor ki birçok konuda sözünü ettiğim dört partinin, yani ANAP, DYP, DSP ve SHP'nin birbirlerine çok yaklaşmış görünmeleri bir bakıma sevindirici, mesela hepsi enflasyonun aşağı çekilmesi gerektiğini söylüyorlar. Eğer bu görüş birliği, bu konsensus gerçekten varsa önümüzdeki dönemde bu konuda birşeyler yapılabileceğini düşünebiliriz. Bu bakımdan sevindirici ve biz toplum olarak bu taahhütlerini her an onlara hatırlatmak durumunda olmalıyız ki bu gerçekten önemli sorunu çözümlenebilirler. Ancak bunun gibi diğer konularda da oluşan görüş birliği, mesela dışa açılma konusunda da oldukça yaygın bir görüş birliği var, piyasa ekonomisi konusunda bir görüş birliği var. Acaba bu görüş birliği içinde belirlenen çerçeve bugün Türk toplumunun özelemlerine tam cevap veriyor mu? 80'lerde yaşanan dönemlerden sonra bugün gelinen noktada toplumun özelemlerine tam cevap veriyor mu, bu benim kafamda bir soru işareti ve tartışmaya değer bir konu olarak değerlendiriyorum. Bu bakımdan da bu dört partiden ayrılan iki parti var. Refah Partisi -ne yazık ki burda yok- ve Sosyalist Parti. Bu partilerin kendilerine önemli bir alan bulduğunu düşünüyorum ben. Çünkü diğer dört partinin hiç ele almadıkları temaları, konuları bu iki parti ele alıyor ve bunlardan toplumda geniş bir doğal tabanı olan İslami değerlere dönüş temasını da kuvvetle işleyen RP'nin önümüzdeki seçimin sürpriz yapabilecek partisi olduğunu düşünüyorum. Bir soru işareti olarak ortaya atıyorum. Bu arada bayraklı seçim diyebiliriz bu seçime, her tarafta tepemizde sarkan bayraklarda, bunu ilk başlatan da yine galiba RP oldu. RP'nin amblemiyle sizin belki pek çoğunuzun hatırlamayacağı bir dönemde 65'lerde önemli bir çıkış yapan TİP'nin amblemi arasındaki benzerlik bile dikkatimi çekiyor. Yani burda toplumun ana çizgiyi belirleyen partiler tarafından kapsanmayan taleplerini karşılayan sanki bir bilinçli çaba var gibi geliyor bana. Şimdi 1980'lerde sanıyorum Türkiye'de yaşanan en ilginç ve önemli olgulardan biri, daha çok ANAP'ta ifadesini bulan bir değerler sistemi ya da belki değersizlik sistemi 1980'lerde pek çok bilinen değerler, buna Sayın Gültekin'in ifadesiyle bir devrim demekte mümkün. Çünkü o kadar çok şey, o kadar çok değer birden erozyona uğradı ve değişti ki Türk toplumunda bugün değersizlik ve kuralızsızlık ortamının egemen olduğu bir dönem yaşadık. Şimdi sanıyorum toplumda buna karşı bir tepki birikimi var. Ben bu tepki birikiminin de önümüzdeki seçimlerin belirleyici öğelerinden biri olabileceğini düşünüyorum. Buna tabi geçim sıkıntısı sorunu, enflasyonun yarattığı gelir dağılımındaki bozulmanın etkileri bir de çok bilinen ve tırnak içinde "hanedan" görüntüsü içinde tanımlanan olayların etkisini korsak Türk seçmenin oyununun bir anlamı geldiği ve oyunun toplumda bir değişiklik yaratabileceği bilincini de buna eklersek, ben ANAP'ın önümüzdeki seçimlerde şansının çok par-

lak olmadığını düşünüyorum ve bir sürpriz olabilecek sonuç da burada ortaya çıkabilir diye düşünüyorum. Burda gene bir soru işareti olarak ortaya atmak istediğim, bana önemli görünen bir nokta daha var. Şimdi bu kuralızsızlığa karşı tepki daha kuralları belirli bir toplum düzenine doğru eğilimleri gündeme getirebilir. Ancak burda ilginç bir olgu var gibi geliyor bana. Bu bir anlamda istikrarı bozan, istikrardan uzaklaşma anlamına gelen bu kuralızsızlık ortamının acaba aynı zamanda Türkiye'nin koşullarında istikrarı sağlayan bir yönü, paradoksal yönü var mıydı. Bu benim kafamda önemli bir soru ve bir tartışma sorusu olabilir diye düşünüyorum. Çünkü mobilitesi çok yüksek, insanların hızla sınıf değiştirdiği, meslek değiştirdiği, konum değiştirdiği bir toplumda acaba bu kuralızsızlık ortamı herkesin köşeyi dönmek için kendisini sınırsız hissettiği bir ortam tepkilerin yeşermesini de önleyen ve bu bakımdan sosyal baskıları azaltan bir ortam mı yani bunun içinde böyle bir istikrarsızlığın içinde bir istikrar unsuru gizliymiş gibi geliyor bana. Ve Özal'ın ANAP'ın yükselişinde de bunun bir payı var gibi geliyor. Belki çok iyi anlatamadım ama. Bunun tersini yapmak yani toplumun çok fazla kurallara doğru sokmak istersek acaba toplumsal patlamalara daha elverişli bir ortam yaratırmıyız diye de bir kaygım var. Son olarak çok kısa partilerin ekonomi programlarını daha yakından izleme fırsatını buldum. Orada dikkatimi çeken bir noktaya değinerek bitireyim. Dört partide enflasyonu aşağı çekmek, önce istikrarı sağlamak ondan sonra büyümeye geçmek konusunda aşağı yukarı bir görüş birliği içindeler. DYP, Sayın ilkin de belirtti, belki biraz buna istisna ve o konuda ikinci turda imkân olursa Sayın ilkin'in görüşlerine tam katılmadığımı da ifade edeceğim. Bu istikrar, önce istikrar, enflasyonu aşağı çekelim, ve bu süreç içinde büyümeye geçelim şeklinde bir ifade var. Ancak bunun yanı sıra da istikrarla uzaktan yakından bağdaşmayacak uygulamalar ve talepler var. Yani burda büyük bir çelişki var. Eğer istikrar sağlanacaksa bu taleplerle adam kandırılmaya çalışılıyor, bu talepler yerine getirilecekse istikrarın sağlanması çok zor ve önümüzdeki dönemde sanıyorum Türkiye'nin gündeminde bu sorun çok ciddi bir sorun olarak ortaya çıkacak. Çünkü toplum sonuçta meyvelerini paylaşacağı bir istikrar dönemine hazırlanmış değil şu anda. Tersine siyasi partiler topluma büyük vaatlerle kısa sürede tekrar büyük bir refaha ulaşacağına, büyük kalkınma hamlesi yapacağına inandırmaya çalışıyor. Ama unutmayalım ki bütün kalkınma hamlelerinde bazen mucize denen hamlelerde bütün mucize insanların fedakarlık yapmış olması ve çalıştıklarını büyükce bir kısmını tasarruf ederek yatırıma dönüştürmesidir. Yani bunun başka bir mucizesi yoktur, başka bir formülü de yoktur. Bunun için Türkiye eğer hızlı bir kalkınma sürecine yeniden girmek istiyorsa bu fedakarlığı yeniden yapmalı zorundadır. Bunun yöntemleri, toplumun kesimle-

rine nasıl paylaştırılacağı ayrı bir konu. Ama sanırım bu bir gerçek, dolayısıyla bu gerçeği unutmamak gerektiğini düşünüyorum. Teşekkürler (alkışlar)-

BAŞKAN- Bizler de Sayın Ulagay'a teşekkür ediyoruz. Özellikle disipline olan saygıları dolayısıyla ben ayrıca teşekkür ediyorum. Son konuşmacımız DSP'yi temsilen Prof. Berker Yaman. Marmara Üniversitesi öğretim üyesi ve bu arada da tabi siz sayın dinleyiciler sorularınızı hazırlamaya başlayabilirsiniz. Tekrar hatırlatıyorum sorular kısa, veciz olacak. Buyrun Sayın Berker Yaman.

PROF. DR. BERKER YAMAN- Teşekkür ederim. Soyadımdan kaynaklanan sıralamalarda, konuşmalarda soyadına göre sıralama olunca hem yarar sağlıyorum hem de bunun zararını görüyorum. Yarar sağlıyorum, sentez yapma olanağı oluyor konuşmacıları dinleyerek, zararı da şu, nereden başlayacağını şaşıyor insan konuşmasına. Bu nedenle fazla sırf sürem içinde kalacağım eğer artarsa sorulara yanıt vermede zaman rica edeceğim. Seçim bildirimizde yer alan her bir ekonomik, sosyal başlık ki genellikle bu üç alanı birbirinden soyutlama gayretleri olur. Oysa ekonomik, sosyal ve politik alanları birbirinden soyutlamak yanlıştır. Yani ekonomik alana ağırlık verip, diğerlerini yok varsaymak çarkının dişlisinin ilerde işlememesine yol açmakta ve bu nedenle de kanımca sizler de eğer inceleme olanağı bulmuşsanız bizim seçim bildirimimiz veya programımız bir makro modeldir. Çünkü bütün bu diğer sosyal, ekonomik, politik ve hatta bunların bir sentezi olabilir, içinde bir ideolojik alan bile çıkarılabilir. Bir başka nokta varsayımlar subjektif temellere dayanmamakta, belli amaçların tespitinde ya da o amaçlara varmada. Eğer herhangi bir sosyal, ekonomik ve politik amacımız varsa, bu amaca ulaşmada varsayımı, varsayımlar bizim elimizde, bunları seçmek ki subjektif oldukları da tartışılabilir. Nitekim ANAP'ın modelinde, kanımca daha çok ekonomik ağırlıklı varsayımlarda belli subjektivite hissedilmekte. Yani varılması istenen amaca uygun varsayımları her zaman seçmek mümkün, elimizde bu araçlar. Örneğin vergi reformu yaparsınız, soyutlarsak bu alanları birbirinden, bu vergi reformlarını yaparken de varsayımları seçeriz, toplamak istediğimiz vergi miktarını biliriz çünkü. Ama bakarsınız işsizliğe yol açarsınız bu amaca varırken. Ya da daha da önemlisi gelir dağılımındaki adaleti bozarsınız. İşte böylesi bir dengeyi oluşturmak ve bir makro model ortaya koymak gerekir. Çünkü enflasyon için alacağınız tedbirler kuşkusuz işsizliğe yol açacaktır, ya da gelir dağılımında adaleti bozacaktır.

Bu itibarla bu üç alanı birbirinden soyutlamak gerekir. Bir başka önemli nokta gibi geliyor bana iktisatçıların konumuna ilişkin. Kamu yönetimi ile ilgili şimdiye kadar dikkatimizi çeken bir

husus, biraz da bizi komplekse iten belki mühendislerin yoğunlaşması nerdeyse kamu yönetiminin mühendisleşmesi. Bu da belki iktisatçıları ve sosyal bilimcileri politikaya bir nebze itmiştir. Bunu şunun için söylüyorum dikkat edildiğinde partilerin genellikle amaçları hep enflasyonu aşağıya çekmek, elbetteki enflasyon çok önemli bir hastalık, elbetteki düşürmek gerekir, ama buna bağlı olarak nerdeyse bağımsız hedef olarak alınmış buna bağlı olarak sadece sanki ekonomik büyümeye ve üretimin ve fert başına gelirin sürekli artışına dayandırılmış. Sayın Sosyalist Parti temsilcisinin dediği gibi bölgesel gelir dağılımı farklılıkları sorular geldiğinde yanıtlanır. Ama fert başına gelirin ve üretimin sürekli artışı ve bunun adil dağılımı en azından bölgesel dengesizlik açısından da değerlendirilmesi gerekir. Buraya gelince mesele işte ekonomik büyümeyle kalkınmayı karıştırmaya geliyor. Genellikle ekonomik büyüme ya da gelişme üzerinde duruyoruz ama ekonomik kalkınma üzerinde durmuyoruz. Çünkü ekonomik kalkınma daha geniş kapsamlıdır ve insan faktörüne dayalıdır. Şöyle tanımlarsak; kalkınma, ekonomik kalkınma, bir toplumun toplam reel gelirin sürekli ve kümülatif olarak artışına ya da büyümesine olanak verecek bir sosyal ve zihni değişimlerin bileşimidir. Bu nedenle ekonomik kalkınma olgusuna, ekonomik büyümeden çok, dediğim alanları çarkın ana dişlileri gibi düşünerek ağırlık vermek gerekiyor. Bir başka örnek de bu, bizim makro modelimizde diyebileceğimiz ekonomik, sosyal ve politik alanların birbirinden soyutlanmamış biçimiyle birtakım ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmada da karşımıza engeller çıkabilir ve az gelişmiş ülke kimi noktalarda ülke özelliği taşır bizim ülkemizde. Üretimde örneğin enflasyona, sanki tam kapasite çalışır gibi bir hal vardır bizim ekonomik yapımız, fabrikalarımız ve üretim faktörlerimiz ve klasik kurama uygun nerdeyse bir yapı. Yani parasal artış ortaya çıktığında sanki tam kapasite çalışır bir yapıdayız ve en ufak bir parasal artış enflasyona yol açmakta. Çünkü kısa vadede teknolojiyi geliştiremiyoruz, arzı arttıramıyoruz. Bu çarkın dişlisi dört ya da üç ana kolda ana dişlilere uygun alt dişlileri de belli bir bütünlük içinde, uyum içinde bizim seçim bildirimimiz ya da ekonomik, sosyal ve politik bildirimimizde buna uygun biçimde hazırladık. Çok fazla konuşmak istemiyorum, çünkü sorulara yer vermek istiyorum. Ancak şunu söylemeden edemeyeceğim soruları rejim açısından ki daha önce konuşmacılardan da anlaşıldığı gibi bu konularla ilgili sorular gelecek ve yanıt gerekecek. Dört temel ulusal konuda Demokratik Sol Parti, DSP ödünsüz. Ulusal birlik açısından, inançlara saygılı laiklik açısından, demokrasi açısından ve bunun sürekliliği açısından ve güçlü Türkiye açısından. Kanımca son zamanlarda tartışılan konularda bu konular oluyor. Sorularınız geldikçe bunlara daha açık yanıtlar vermek mümkün. Son şunu söylemek istiyorum. Demokratik mücadeledeki yaptığımız bu, de-

mokراسيye saygınlığımızın ölçüsü şu olmalı, kanımca planlarımızda, önerilerimizde, vaadlerimizde yapabileceğimiz şeyleri önermek, yapamayacaklarımızı söylememek. Bu demokratik usul açısından, demokrasiye saygınlığı yayma açısından çok önemli. Çünkü halkımıza vaadedemeyeceğimiz şeyleri vaat etmek, siyasi partiler olarak en azından işte bu anketlerden de anlaşıldığı gibi demokrasiye olan inancı zedeler. Bizim en çok üzerinde durmamız gereken ve durduğumuz konu da bu. Belli bir uslubu tutturmak yapılabilecekleri vaat etmek. Teşekkür ederim (alkışlar).

BAŞKAN- Teşekkür ederiz Sayın Yaman. Özellikle üzerinde durdukları noktalardan ben de sonuncusu çok önemli. Çünkü muhtelif partilerin muhtelif vaatleri olmuyor ve vaat ettikleri cennet ne kadar gerçekleşmesi mümkün olmaktan uzak ise inanılabilirliğini de yitiriyor o parti sözcüsü. Bunun için de artık halkımızda bir bilinç oluştu bu da çok sevindirici bir husus. Bunun için vaatleri ne kadar gerçekçi ve ne kadar bugünkü şartlara uygun ise bu partinin de o kadar yüksek müspet netice alacağına ben şahsen inanmak istiyorum. Şimdi günün en önemli kısmına geldik. Saat 12'ye tam 10 var. Biliyorsunuz programımız gereği 12.30'da bitecek. Tam 40 dakikamız var. Ve soru sormak isteyen dostlarımız da herhalde çoktur. Dedğim gibi, hatırlatayım bir daha kısa, veciz bakın daha baştan sağda bir numara buyrun sayın hocam, buyrun. Birinci sorumuz geliyor. Kendinizi lütfen takdim edin.

PROF. DR. ÖMER GÖKAY- Sayın Başkanım, mazur görün bütün siyasi parti temsilcilerine sormak istiyorum. Çünkü oyumu vermek üzereyim, karar vermem lazım. Şimdi efendim, bu yaz çok şanslıyım. Dünyanın üç değişik yerinde araştırma yaptım. Bir tanesi Afrika'nın ucu Güney Afrika'daydı. Bir sosyal demokrat kuruluş adına anti-Dünya Bankası istikrar programları nasıl yapılır konusuydu. Diğer komşumuz Romanya'daydı, hala devam ediyor. Bir tanesi de Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde, Urfa, Adıyaman yöresinde işsizlik konusu. Ben de İstanbul'da oturuyorum, her dönüşten sonra da misyonlardan, kendi kendime sorduğum soru şu oluyor: Acaba bu gittiğim ülkelerde ortak bölen nedir, kamu denetimi nedir, diye soruyorum. Bir tek şey gözlüyorum, bunların hepsinin, bu yörelerin siyasal gelişmesi, ekonomik gelişmelerinin altındadır. Siyasal gelişmeyi de demokratikleşmeyle anlamdaş kullanmıyorum. Demokratikleşmeyi siyasi gelişmenin bir parçası olarak alıyorum. Sayın parti temsilcilerine soruyorum. Türkiye'de siyasal gelişmeyi nasıl daha ileri götürecekler, ekonomik gelişmeyi bırakalım. Temel noktamız burada başlıyor. Daha da somut sorular sormak istiyorum Sayın Aslan Kılıç bize hatırlattı. Türkiye'de ikili üçlü ekonomiler var. Sanki başka bölgeler var Türkiye sınırları içinde olmayan. Böl-

gesel kalkınma için ne düşünüyorlar. Hiçbir tanesi değinmedi. Berker kardeşim biraz vakti yettiği kadar konuştu. Ama Türkiye'de hiç kimse bölgesel kalkınma konusunda atıfta bulunmadı. Çok basit mesela Urfa, Adıyaman yöresinde yaptığım işsizlik araştırmasında % 23.7 çıkıyor yörenin işsizliği. Aynı hane anketlerinde kullanılan metodu kullandığımız zaman, Türkiye ortalaması hane halkı doğru yanlış 8,5. Acaba bu konuda ne düşünüyorlar, aydınlatırlarsa oyumu ona göre vereceğim.

BAŞKAN- Sağolun, teşekkür ederiz soru için. Bu çok geniş sorular olduğu için kimseye söz veremiyorum. Sayın Seyfettin Gürsel oradan arkadan hemen buyrun. Tabii siz gelirken cevabı alıyoruz.

ASLAN KILIÇ- Bakın hoca çok iyi soru soru. Serbest piyasa şu demektir arkadaşlar, Güneydoğu'nun kalkınması değil daha da batması. Güneydoğu bölgelerarası uçurumun büyümesi demektir. Bölgelerarası dengesizliği ortadan kaldırmak istiyorsanız serbest piyasayı kaldıracaksınız. Hiçbir işadamı Sayın Alaton, gider yatırım yapar mı oraya, altyapı yok.

BAŞKAN- Yaptık. Siir'te de o başka bir sebepten kapandı, doğrudur. Teşekkür ediyoruz. Sayın Seyfettin Gürsel buyrun.

SEYFETTİN GÜRSEL- Benim çok basit iki sorum var. Birincisi Sayın Akin İkin'e, ikincisi de dostum Korel Göymen'e. Sayın İkin sermaye hasıla kat sayısını 1,5 olacak sanayilere öncelik vereceklerini söyledi. Bir de optimal teknolojilerden sözetti. 500 bin arabanın altında üretim yapan fabrika fabrika değildir. Acaba 500 bin araba üreten fabrikanın sermaye-hasıla katsayısını bize söyleyebilir mi? Sayın Korel Göymen de ileri teknolojilerden sözetti. Ben de SHP mensubuyum, hepimizin bildiği gibi. Partinin o konuda daha somut olarak neler düşündüğünü yani, ileri teknolojileri dışardan satın mı alacağız, yoksa firmalara satın almaları için teşvik de mi bulunacağız. Yoksa biz mi üretmeye çalışacağız, bu konuda biraz daha açıklamaya yatarsa kendisine müteşekkir olucuz.

PROF. DR. AKIN İLKİN- Sayın Gürsel arkadaşımıza teşekkür ederim. Şimdi bizim teşhisimiz şu, Türkiye'de mecbursunuz geliştirmekte olan ekonomi olarak modern teknolojiyi kullanacaksınız. Bunu dışardaki teknolojiyi alacaksınız. Daha henüz teknolojimizi üretemiyoruz. Bugünkü gelişmiş ekonomilerdeki teknoloji hiçbir şekilde 11 milyona hitap eden bir teknoloji değil. Çünkü piyasa, bütün dünyaya açık bir piyasada üretim yapıyorlar. Dolarıysa bir örnek verirsem, kamyon, şoför mahallinde basan pres 100 bin, 200 bin tane üretir. Siz eğer 10.000 tane ya da 20.000 tane kamyon üretiyorsanız mecbursunuz o presi almaya. Bir zamanlar Türkiye'de oldu; kamyon şoför mahallinde çekiçle yapmaya çalıştılar, oraya geleceğim. Bütün mesele Türkiye'de bunun için gelemiyoruz esas nokta

ya. Hep sonucu görüyoruz, ama onu bir türlü. aslında efendim o teknolojiyi aldığınız zaman almanız lazım. Eğer bu ekonomik optimum olsa, teknikteki optimumla ekonomideki optimum eşit olsa bunu almamanız lazım. Çünkü bu sanayi burada iflas eder. O makineyi aldığınız zaman onu sabit giderleri bu üretim de sizi iflas ettirir. Hangi şartlarla, dışa açacaksınız. Çünkü karşı taraf 500 bin tane üretiyor, siz 50 bin tane üretiyorsunuz siz iflas edersiniz. Bunu nasıl kurtarırsınız gümrük duvarlarıyla kurtarırsınız. Bebek sanayi modeli burdadır. Bebekler korunur bir yere kadar gelir, ama bu 45 sene olmasın diyoruz biz. Ama Türkiye bunu yaptı, yani Türkiye'nin hatası bu. Demek ki, teknolojik optimumla Türkiye'de ekonomik optimum farklı. Yani bu firmalar nasıl kâr ediyor diye sormak istiyorlar. Bunlar kâr eder, hangi şartla kâr eder, gümrük duvarıyla kâr eder. Biz diyoruz ki teknolojik optimumla ekonomik optimumun eşit olmadığı süreci Türkiye serbest rekabetten kazancını elde edemez, Türkiye modern bir ekonomi olmaz. Onun için biz dışa açılmayı düşünüyoruz. Çünkü şu anda 11 milyonluk sanayi toplumu Türkiye'nin bu üretimi massetmesi imkansız, mutlaka dışa açılacaksınız. Onun için yarına açamazsınız diyoruz, yani koruma devam edecek, 10 sene devam etmeyecek.

SEYFETTİN GÜRSEL- Benim sorumun yanıtı bu değil Sayın Başkan, söylenenlerin soruyla ilgisi yok.

BAŞKAN- Sayın Seyfettin Gürsel teşekkür ederiz. Sayın Korel Göymen buyrun.

KOREL GÖYMEN- Çok teşekkür ederim. Bizim görüşlerimiz gayet açıktır ve nettir, dolambaçlı yollara başvurmaya gerek yok. Sayın Gökyay'ın sorusunu kısaca yanıtlayayım. Burda siyasallaşma nasıl sağlanır? Siyasallaşma örgütlenmenin önündeki bütün engeller kaldırılarak sağlanır bir, yönetimler başta olmak üzere bütün kurumlarda katılım artırıcı yöntemleri geliştirerek sağlanır iki, siyasal sosyolojiyi ve siyasal değerleri bu yönde yönlendirmek üzere -bu tabi zaman alır- eğitim sistemini buna göre düzenleyerek alınır üç. Daha bu listeyi uzatmam mümkün. Bölgesel kalkınma konusunda en ciddi çalışmalar SHP'de vardır. Seçim filan ufukta yoktu, 8-8,5 ay evvel bunun itapçığını yayınladık. Kısaca herkes yen il vaadinde bulunuyor, yeni il vaadinde istisnaların dışında bulunmuyoruz, bulunmayacağız da. Tam tersine il ayısını arttırmak yerine mevcut illeri optimum ölçekli ilçe yönetimleri haline dönüştüreceğiz. Birinci oruyla da ilgili olarak ilçelerin her birinde seçilmiş meclisler olacak, kaymakamların yerini seçilmiş insanlar alacak. Yerel yönetimler aynı zamanda optimum hizmet üretmenin merkezleri olacak. İlçe yüküklüğü hizmet sunma açısından en uygun ölçeklerden bir tanesidir. Aynı zamanda vergi sistemini genelde toplanan, merkezce toplanan vergiler, yerel toplanan vergiler olarak ikiye ayıracağız.

Yerel toplanan vergiler, tamamen bu seçilmiş yerel meclisler aracılığıyla ve seçilmiş yöneticiler aracılığıyla yörenin önceliklerine ve özelliklerine göre kullanılacak. Bu ilişkiyi de daha uzatabilirim. GAP'a yalnız bir elektrik üretim, bir sulama projesi olarak bakmıyoruz, bir bölgesel kalkınma modeli içinde bakıyoruz. Sosyal kalkınmasıyla, özel istihdam yaratıcı projeleriyle ve bütün diğer boyutlarıyla birlikte bakıyoruz. İlgilenen varsa istediğiniz ayrıntılarıyla veririm, bununla ilgili bir TÜSES raporu bugünlerde yayınlanmak üzere, isteyenlere gönderebiliriz. Üçüncü soruya geliyorum, onun da yanıtı gayet basit. Yabancı sermayeyi arzu ediyoruz. Yabancı sermayenin nerdeyse kısıtsız ve istisnasız gelmesini istiyoruz. Yabancı sermayeyi yalnız bir üretim aracı olarak görmüyoruz, yalnız bir dış ödemeler dengesinin düzenleyici faktörü olarak görmüyoruz. Aynı zamanda yabancı sermayeyi eğer çekebilirsek, kolay olmadığını biliyorum, eğer çekebilirsek, kısa vadeli borçlanmanın ve dış borçlanmanın yerine ikame edebilecek bir araç, bir yöntem olarak da görüyoruz. İkinci boyutuna geleyim, teknolojiyi ne yapacağız? Her ikisini de Sevgili Gürsel, satın da alacağız. Satın alma lisans, patent biçiminde olabileceği gibi, yetişmiş, belirli konularda yetişmiş ve araştırmacıları, yüksek ücretlerle, özendirici çalışma koşullarıyla, bunun da kolay olmadığını biliyorum, ama deneyeceğiz. Türkiye'ye çekmek üzere bazı selektif alanlarda her alanda kendi teknolojimizi üretmek diye bir şey kesinlikle sözkonusu değildir. Selektif alanlarda birer nüve yaratacağız, bu nüve üzerine yine bu seçilmiş alanlarda zaman içinde kendi teknolojimizi kısmen yaratma, büyük ölçüde uyarılmanın objektif koşullarını yaratacağız. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim. Sayın Gültekin birşey ilave etmek istiyorlar. Buyrun Sayın Gültekin.

BÜLENT GÜLTEKİN- Daha önce biliyorsanız benim bir görevim daha vardı. Türkiye'de Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanıydım. Bizim orada öncelikle yapmak istediğimiz konulardan birisi gelişmekte olan yörelere yatırım yapmaktır. Bunun boş sözler olmadığını söylemek isterim, çok zor bir olay. Biz bütün çabalarımıza rağmen gerekli net teknolojiyi bir tarafa bırakalım herşeyden önce yatırımları koyabilecek müteşebbis bulamadık ve o konudaki sorunları çözmüş de değiliz hala. Ve konu para meselesi de değil, çünkü elimizde kaynaklar vardı, biz her yıl en az 100 milyar liranın, 1986-87 fiyatlarıyla söylüyorum. Ve burada özellikle siyasi arkadaşlarıma biraz da çatmak istiyorum. O sıralarda bizim Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresine en çok tenkit aldığımız yerlerden bir tanesi, orada sahtekarlık, yolsuzluk yapıyor dedi. Biz orda şunu öngörmüştük, Yapa-acağımız her 100 liralık yatırımın 50 lirası heba olsa bu işte yine ilerde olabiliriz. Sıkıntılar oldu, teşvikler verildi. Fakat hiç kimseden, hiç bir şekilde yapı-

cı bir öneri gelmediği gibi o tenkitler o denli kötü bir şekilde bürokrasiyi kitledi ki bundan sonra oraya gidecek yatırımların hepsine set çekildi ve insanlar son derece dar, bir banka yöneticisinden daha da katı bir şekilde incelemeye başladılar. Bu tür yörelere biz o gözle bakamayız ve belki o tür yatırım tarzı da yanlış. Nitekim o konuyu biz Türkiye Kalkınma Bankasına vererek o bölgelerde değişik üretim tarzları denemeye çalıştık. Sanıyorum oradaki çözüm yollarından bir tanesi tek tek çok yalnız yerlerde yatırım yapmak. Ama bu çok zor. Bizim yapabileceğimiz havzalar üretebilmek ve renüz sanıyorum bu konu çok açık. Çünkü biz kendi tecrübelerimizle biliyoruz ki istediğimiz kadar başarılı olamadık. Bazı yerlerde; Çorum, Çankırı vs. yerlerde çok başarılı oldu. Fakat Doğu'ya doğru gittiğimizde maalesef bütün isteklere rağmen en büyük sıkıntı müteşebbis bulma sıkıntısıdır, orada yatırım yapacak insan bulma sıkıntısıdır. Bir diğeri de lütfen teknoloji konusunda kendimizi aldatmayalım. Şimdi burada bizim yapmamız gereken şudur, özellikle SHP'li arkadaşlarımdan duydum, "biz alacağız, biz edeceğiz" diye burda bir hayli devletçilik sezmeye başlıyorum. Burada yapılacak işi şirketlere bırakmak lazım. Yani Türkiye'de yapılması gereken işlerden bir tanesi dışa açılarak, bütünleşerek, aynı zamanda bizim de dış dünyada rekabet edecek çapta büyük şirketleri desteklememiz lazım. Bu desteklemenin üstünü çok dikkatle vurgulamak istiyorum, bu korumak değildir. Tam tersine odaklanmış markalı ve dış dünyada rekabet edebilecek düzeyde kuruluşlar ortaya çıkarmaktır. Aynı zamanda da yine sanayi, büyük sanayinin nüvesi olacak ve istihdamı en fazla yaratacak küçük esnaf ve işletmelere de destek vermek lazım. Ve ben bu işin devletle Ankara'da yapılabilmesine inanamıyorum. Çünkü en azından belki çoğunuzdan daha fazla Ankara tecrübem var, devletin teknoloji seçebilmesi çok zor. Bunun gerçekten bilen insanlara bırakmanız lazım ve ancak yollarını açarak yapmanız lazım. Şu olabilir yalnız, ülkenin bazen rekabetçi olabileceği, coğrafi konumunu ele alarak orada yapabileceğimiz büyük projeler olabilir. Mesela bu Sovyet Rusya'nın büyük bir bölge olma olasılığı var. Bizim bu arada coğrafi avantajımızı kullanarak, mesela Japonların bir vaktiyle yaptığı büyük şilep üretimine gidip sonra başka teknolojilere kayması, bu biraz kendiliğinden olacaktır. Bunun planlayarak yapılabilmesi çok zor, fakat bunun tek yolu da dediğim gibi bu tür kuruluşları desteklememizle gerçekleşir, ama korumacılıkla değil. Bir de tekrar birşey söylemek istiyorum. Çünkü burada hem siyasetçiler, hem iktisatçılar var. Ben şimdi bilim adamı olarak biraz acımasız olmak istiyorum, çünkü bugün şu ana dek duymadığım kadar değişik teorileri, enflasyon konusunda, diğer konularda, yeni iktisat teorileri olarak duymaya başladım. Şimdi arkadaşlar, enflasyon bildiğiniz gibi iktisadın giriş dersinde vardır; fazla paranın az parayı kovalamasıdır. İki

kere iki dörtlü. Talep artışıyla vesaireyle bu iş düzelmez. Bunu bilmenizde fayda var. Ama bunun gerisine giderek para arzı nereden artıyor diye baktarsak o zaman sorunun çözümüne doğru gitmeye başlarız, o da kamu açıklarıdır. Artık bu konuda herkes fikir birliğine varmıştır. Bir diğeri de özellikle iktisatçılar olduğumuz için söylemek istiyorum, bu model konusu benim çok eğlendiğim bir konu olmaya başladı. Yani arkadaşlar, ülkeler modellerle yönetilmez. Eğer böyle olsaydı bu modellerin en büyüğünü biliyorsunuz, bizim okulda Larry Clain diye benim bir meslektaşım vardır aynı bölümde, 81 Nobel ödülü alan, sanıyorum 1986'da siz iktisat doktorası da verdiniz. Bizim bütün dünyayı modelleyen programlarımız da var. Fakat bu sadece safillikten öte gitmez, bir anlamda modelde sadece belli parametrelerle bazı soruların cevabını verebilirsiniz. Eğer ülkeler modellerle çözülüyor olsaydı bugün biz disketlerle her tarafa modeller yollarız, ülkelerin bütün iktisadi sorunları çözülürdü böylece. Bunu da bir iktisatçı olarak vurgulamayı faydalı gördüm.

BAŞKAN- Arada bir mesaj vereyim, Cemiyete gelmiş tebrik telgrafları arasında önemli gördüğüm iki tanesi çalışmalarımızdan dolayı bizi kutlayanlar SHP Genel Başkanı Sayın İnönü ve Süleyman Demirel DYP Genel Başkanı. Sayın Korel Göymen özellikle önemli bir mesaj verdiler, bu yüzden de ben şahsen çok sevinçliyim, dediler ki yabancı sermayeyi özellikle davet ediyoruz dediler. Türkiye için çok önemli bir aşama. Müthiş bir şey, ama aynı zamanda da ben gerçekçi bir insanım, diyorum ki maalesef biraz da treni kaçırdık. Yani yabancı sermaye bugün Türkiye'ye çok önemli bir ülke olarak bakmıyor. Realist olalım. Yani kendi yağımızla kavrulmamız gerekir. Çünkü bugün artık rekabet arttı. Dünyada herkes yabancı sermaye istiyor. En başta Sovyet Rusya ve Doğu Avrupa olmak üzere, oradaki imkanlar Türkiye'ye göre çok fazla. Ben dahi çok açık söylüyorum size, Türk sermayesi ile Sovyet Rusya'da yatırım yapıyorum. Çok enteresan. Türk sermayesi Sovyet Rusya'da yatırım yapıyor. Bu zihniyet bundan birkaç sene önce kamuya intikal etmiş olsaydı, basın da biraz buna destek vermiş olsaydı benim bugün kapalı olan Siirt'teki Sistaş Siirt Meyankökö Fabrikası bugün çalışır durumda olurdu. Çünkü o gün ben Amerikan sermayesini getirebilmişim. Fakat ne çareki o günkü basında çok okunan, çok önemli, çok ciddi gazetelerden birinde vatan toprağını satmak diye bir yazı çıktı ve ben boy hedefi gösterildim. Vatan toprağını satan insan olarak, çünkü fabrikaya yabancı ortak getirmekle yabancıya satmış oluyorum. Fabrikanın üzerinde durduğu toprak da vatan toprağı olduğuna göre vatan toprağını satmış oluyordum. Bakın nereden nereye gelmişiz, ne kadar sevindirici bir durum. Onun için Türki-

ye'nin geleceği çok parlak. Şimdi yeşilli bir hanım söz istedi, buyrun.

- Ben teknoloji konusuna devam etmek istiyorum Sayın Gültekin, Göymen ve İlkin'e soruyorum. İktidara gelirseniz öncelikle destekleyeceğiniz yeni teknolojiler hangileri?

Başkan: Buyrun Sayın İlkin.

PROF. DR. AKIN İLKİN- Estağfurullah efendim. İktidara geldiğimiz ertesi gün ben üniversitemize döneceğim. Şimdi hangi teknolojileri tek başına burada isim saymak gerçekten imkanı yok onun nedeni de her şeyden önce ülkenin şu andaki mukayeseli avantajlı dönemidir. Ve bizim birkaç konuyu birarada yapmamız lazım. Her şeyden önce olmayacakları saymakta fayda var. Bir defa Türkiye'nin enerjisinin fakir olduğu bir ülke olduğu düşünülürse enerji-yoğun endüstrilere girmeyeceğiz. Öte yandan hatırlarsınız Devlet Planlama Teşkilatı, TUSİAD gibi birçok kuruluşun yaptığı araştırmalardan da görüldüğü gibi avantajlı olduğumuz alanlar var. Şişe vs. gibi. Fakat ben yine inanıyorum ki Türkiye büyük bir pazar. Bugünkü pazarın yanı sıra bizim yine her şeye rağmen kendi iç pazarımıza yönelik olarak da ileri teknolojiyi getirmemiz gerekiyor. Bu konuda Sayın Elker'le aynı fikirdeyim. Bizim iç pazarın büyüklüğünü kullanarak burdaki optimal sayza gelebilecek birtakım ithalatı, özellikle korkmadan bırakmak lazım ki, ancak o zaman Türkiye'de bu tür sanayilerin yerleşebileceği bir noktaya gelinecektir. Dolayısıyla şu anda hangi sanayilerde gerekliyse ileri teknolojilerden başlayarak, aşağı yukarı enerji yoğun olmayan her sektörde ileri teknolojiyi almak lazım.

KOREL GÖYMEN- Böyle bir kesin liste yapmanın zorluğu konusunda Sayın Gültekin'in görüşlerine katılıyorum. Fakat SHP'nin ekonomik programı temelde iki bölümden oluşuyor. Bir tanesi onarım diye nitelendirilen bölümü, bir tanesi de atılım diye nitelendirilen bölümü. Biraz evvel yapılan değerlendirmeye ek olarak söyleyeyim, bu iki safha birbirinden bağımsız, birbirinden kopuk, birbirini mutlaka takip eden bir süreç değil bir açıdan iç içe olması da öngörülüyor. Bu arada tabii bugün Türkiye'nin ihracatını dayandırmaya çalıştığı, geleceksel diye nitelendirilen bazı sektörler var. Eğer biz ciddi bir atılım gerçekleştirmek istiyorsak ki hemen herkes ihracata dayalı, ihracatı bir itici güç olarak kullanan bir büyüme modelinden söz etti. Hangilerine, hangi yeni sektörlerle yönelmemiz gerektiği konusunda bazı ipuçları var. Bizim programımızda bu sektörler biraz evvel söz ettiğim kısım ve kayıtlar çerçevesinde şöyle sıralanıyor. Biyoteknoloji her şeyden evvel çok önemli bir gelişme alanı. İleri mikro elektronikler bir diğer alan. Robotikler bir üçüncü alan. Yeni nesil bilgisayar teknolojisi bir yeni alan. Birde bunun dışında bizim bir ikinci kategorimiz var. Kısmen mevcut olup da bir anlamda bizim olgunlaşma dönemi diye nitelendirdiğimiz, olgunlaşmaya geçiş dönemi diye nitelen-

dirdiğimiz dönemde de önemini sürdürecektir, fakat yeniden bir yapılanmaya tabi tutulacak olan bazı sektörler var. Bunlar da Petrokimya sektörü, elektronikler, ince mekanik, ilaç, uçak ve sentetik iplik alanları. Bunlar bazı örnekler. Yoksa Sayın Gültekin'e katılıyorum. Bunlar statik şeyler değil. Heran değişebilen olgular. Herhangi bir zaman kesitinde yeniden değerlendirilmesi gereken olgular. Teşekkür ederim.

PROF. DR. AKIN İLKİN- Efendim, ben, pardon, sayın Göymen'e bende anısı olduğu için "bende" diye hitap ederek devam ediyorum. Türkiye'nin ihracatı dünya pazarında % 0.18. Yani çok düşük. Biz zannediyoruz ki, ihracatımızı ikiye katlarsak dünya pazarında sana "ya noluyo" derler diye korkuyoruz. Oysa biz ihracatımızı ikiye katladığımız zaman ihracatımız yine bindelerle ifade edilecek. Dolayısıyla ihracattan korkmamak lazım. Türkiye'nin ihracat yapabilecek lokomotif sektörleri var. Özellikle yani her cephede değil. Bizim ANAP politikasına ihracat politikasına karşı olduğumuz tutum, olayı yalnızca parasal yönden yani döviz kuruyla halletmek istemesi. Hatta ben bir defa söylemiştim. Bunun bir de reel cephesi var demiştim. O zamanki Bakan Yusuf Özal gazete de şöyle cevap verdi. "Ee para reel değil mi?" Şimdi tabii iktisatçı olmayanların para reel mi değil mi bilmemeleri mümkün. Ama bizim söylediğimiz reel faktörleri, üretimden yapmanız lazım teşviki. Zaten GAP karşınızda. Bundan sonra vergi iadesi gibi şeylerle ihracatı teşvik edemezsiniz. Üretim bazında teşvik edeceksiniz. Buda teknoloji de geçiyor. Ve dolayısıyla siz dünya pazarına kendi teknolojinizle giremezsiniz. Dünya pazarında hangi teknoloji varsa, o sektörde hangi teknoloji kullanılıyorsa, siz de o teknoloji ile girmeye mecbursunuz, alternatif karar veremezsiniz. Onun için bizim üretim biçimimizde, Avrupa'da ne varsa onlar olmak zorundadır.

BAŞKAN- Ulagay'ın bir ilavesi var.

OSMAN ULAGAY- Efendim ben çok kısa bir noktaya değinmek istiyorum. İleri teknolojileri hedef olarak ele almak çok olumlu. Türkiye'nin geleceğini bu noktalarda araması lazım. Ancak bu konuda samimi isek, bunu bilim teknoloji ve eğitim alanında bilinenlerin çok ötesinde bir yüklenme ile sağlayabiliriz. Bunu çok iyi bilmemiz lazım. Rakam yanı sıra Sayın Gültekin düzeltsin Amerika'da bu alanda yüksek öğretim görenlerin beşte biri Koreli ve adamlar yıllardır bu işin içindeler ve o şekilde bu noktaya geldiler. Bunu yaparız diyen bir partinin eğitim ve bilim-teknoloji alanında da ne kadar kaynak ayıracağını da göstermesi lazım. Yoksa bu laf havada kalır.

KOREL GÖYMEN- Sayın Alaton izninizle. Tamamen katılıyorum, biraz evvel teknoloji boyutunda alınacak önlemler konusunda eğitimin niteliğini ve niceliğini mutlaka değiştirmek gerekiyor. Yalnız seçim dönemlerinde konuşulan konular o-

luyor. Buyrun, yedi ay önce çıkan rapor. Yeni bir eğitim düzeni. Lütfen vakit ayırın, inceleyin. Göreceksiniz ki, bu ileri hamleyi gerçekleştirmek için eğitim sistemini baştan sona değiştirmek gerekiyor, yeniden yapılandırmak gerekiyor. İlginenler için hemen sağlanabilir, SHP'nin yeni eğitim düzeni.

BAŞKAN- Teşekkürler, Sayın Gültekin buyrun. Zamanı biraz uzatacağım.

BÜLENT GÜLTEKİN- Sayın Ulagay'ın söylediği çok doğrudur. Amerika'da bugün 40.000 Koreli öğrenci vardır. Ben kendi başıma çok memnunuz. Sayın başbakanı ikna ettim. Önümüzdeki 5 yıl içinde 20.000 Türk gencini yurtdışına karşılıksız burs vermek üzere göndermek parti programına alınmış durumda. Fakat bu da kafi değil. Bizim bunu daha da artırmamız ve bilhassa hepimiz de eğitimci olduğumuz için üniversitelerimizin kalitesini dünya standartlarına getirmemiz lazım. Süper bir nokta.

BAŞKAN- Çok önemli bir nokta. Kırmızıları hanım.

- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Benim sorum Sayın Göymen'e. Kendilerinden sosyal, politik çok güzel mesajlar alıyoruz. Ama ekonomik alamıyoruz. Sorumu çok açık ve net soracağım. İktidara geldiğiniz zaman fiyatlara müdahale etmeyi düşünüyor musunuz? Çok açık ve net istiyorum. Yoksa rekabete dayalı açık pazar ekonomisini mi öngörüyorsunuz? Yani liberaller gibi olayı seyredecek misiniz? Yoksa devletçi düşünceyle narh koyup karaborsa, karne gibi yollar... Eğer, hiç biri değilse ne yapacaksınız. Açık ve net bir cevap rica ediyorum. (DSP üyesiyim)

BAŞKAN- Buyrun Sayın Göymen.

KOREL GÖYMEN- Tabii, bu sorunun cevabını ikiye bölmek lazım. Sorunun yarısını Bülent Ecevit'e sormak lazım. 1978-79 çerçevesinde. Bir bölümünü de tabi başkalarına iletmek gerekir. İkincisi bizim açık tavrımız kesinlikle sosyal bir piyasanın gerektirdikleridir. Narh koymak söz konusu değildir, fiyatlara müdahale etmek kesinlikle söz konusu değildir. Tam tersine, devletin mülkiyetinde olan şu anki KİT'ler için bile tam bir özerk statü öngörüyoruz. Bu özerk statünün soruyla ilgili bölümü kesinlikle KİT'lerin yönetim düzeylerine, yönetici tercihlerine, fiyatlama politikalarına, serbest özgür bir ortam içinde toplu sözleşme yürütmelerine ve buradaki pazarlık seviyelerine, pazarlama stratejilerine, dış pazarlama stratejilerine devletten kesinlikle hiç bir müdahale olmayacaktır. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Kılıç'ın bir ilavesi var. Buyrun.

ASLAN KILIÇ- Ben bu teknoloji konusunda cevap veren üç parti temsilcisinin şu konuları açıklamalarını istiyorum.

BÜLENT GÜLTEKİN- Ben parti temsilcisi

değilim.

ASLAN KILIÇ- (Devamla) Parti temsilcisi-siniz, Anap zihniyetinin temsilcileri, farketmez. Arkadaşlar, insan faktörü teknolojiye unutuluyor. Korel Göymen kağıt üzerinde çok güzel şeyler söylüyor. Çevreyi kirlletmeyen teknoloji, var mı? Bu ölçü temel kistas olarak alınacak mı? Doğayı yıkıma uğratmayan teknoloji. Avrupa'nın çöplüğü olunmayacak teknoloji. Bunun da tabii koşulları var. Toplumun ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlarına uygun teknoloji. 10 milyon işsizim var. Teknoloji alırken ve geliştirirken bunu dikkate alacak mısın? Ne yapacaksın 10 milyon işsizi?

BAŞKAN- Oldu sayın Kılıç, arkada bir mavili hanım vardı.

ASLAN KILIÇ- Bir dakika, üçüncü bir nokta vardı. Bülent Gültekin aslında çok güzel bir şeyi itiraf etti. Biz dedi aslında, Başbakanlık Toplu Konut Yönetimi olarak Doğu'ya müteşebbis bulmakta yetersiz kaldık. İşte serbest piyasanın iflası. Götüremezsiniz. Ömer Hoca'nın sorusunun cevabı işte bu. Serbest piyasa içinde bölgesel dengesizliğe bir cevap bulamazsınız. Ancak daha da artar.

BAŞKAN- Teşekkür ederim. Daha vaktimiz var. Önce Sayın Göymen, sonra mavili hanım.

KOREL KÖYMEN- Sayın Aslan Kılıç'a teşekkürler. Bu konu gerçekten çok önemli. Hemen referansımı belirteyim. SHP, yeni ilkeler ve hedefler. Aynen okuyorum. Çevreye zararlı etkileri nedeniyle gelişmiş ülkelerde terk edilmiş teknolojilerin ve ürünlerinin Türkiye'de kullanımı yasaklanacak, Türkiye gelişmiş ülkelerin çöplüğü haline getirilmeyecektir. sayfa 10.

BAŞKAN- Bravo, çok güzel, mavili hanım buyurun. Farkındaysanız hanımlara iltimas yapıyorum.

- Ben öncelikle bir duyuru yapmak istiyorum. Bir de yine Korel Göymen'e bir sorum olacak. Önce duyuru. Demokrasi için Gençlik Platformunun bir standı var. Onun için İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'ne teşekkür ediyoruz. kendimizi tanıtıcı bir broşür. Hazırlık çalışmalarını hayli uzun tuttuk ama yine de amatörce oldu. Yazım yanlışları ve diğer hataları şimdiden bağışlamanızı rica ediyorum. İki kişi gelenlerin ortak almasını rica ediyorum, çünkü yüz civarında var, oysa yüzden fazla katılımcı var burada. Sayın Gültekin'e ilişkin değinmek istediğim konu: Biz daha önce toplantılar yaptığımızda tutuklanırdık dedi ve bu toplantıyı yapabilmemize değindi. Kendimizi kandırmayalım, The Marmara'da yapılan bu toplantıda böyle bir tehlike yok elbette ama öğrencilerin, gençlerin birlikteliğinin yeterince özgür olduğunu herhalde söyleyemeyiz. Buna ilişkin en özgür olduğu söylenen Boğaziçi Üniversitesi'nden dahi örnekler verebiliriz, kendimizi kandırmayalım. Korel Göymen'e ilişkin sorum çoğulculukla ilgili olacak. Kendisi dev-

letin çoğulculuğu korumasından sözetti. Bununla ilgili daha ayrıntılı birkaç şey sormadan önce ben çoğulculuğu dünya çapında anladığımı söylemek istiyorum. Platformda da böyle bir yaklaşımımız olduğunu söylemek istiyorum. Şöyle, etnik farklılıklardan ve dünya görüşü, bunun içine din özellikle giriyor, dolayısıyla oluşan farklılıklardan olsa olsa bir zenginlik ortaya çıkacağını sanıyorum. Bunun korunmasını, geliştirilmesini gerçekten gerekli görüyorum. Ancak, bu farklılıkların yaşamasının da ekonomik koşullarıyla çok bağıntılı olduğunu fark ediyoruz. Bir örnek vermek gerekirse sizin de verdiğiniz gibi Türk İslam Sentezinin maddi kaynaklarının çok fazla olması nedeniyle daha da çok ön plana çıktığını fark ediyoruz. Ama daha koşulları kötü olan kesimlerin ben kendi adıma söyleyebilirim aldığım eğitim dolayısıyla bu şanslara sahibim, demokrasi içinde belli platformda destek görüyor, ama farklı dünya görüşünde olan arkadaşların destek görmediğini fark ediyorum ve onların sesinin pek fazla çıkmadığını fark ediyorum ve bunu benim için de bir kayıp olarak algılıyorum. Şimdi sormak istediğim soru şu: Sizce devletin yürütme organı olarak hükümetin elinde gerçekten çoğulculuğu, mesela bir etnik farklılık örneği olarak Kürt unsuru, dilinin, edebiyatının, kültürünün çok daha fazla ayrımların zenginleşmesi için hükümetin elinde hangi araç vardır sizce? Bir örnek, araç olarak, maddi destek olarak İmam Hatip Liselerinin, aslında meslek lisesi olan İmam Hatip Liselerinin desteklenmesi devlet eliyle söz konusu, bu bir gerçek. Bu benzeri desteklenmeler bir araçtır, yoksa gerçekten ekonomik bazını güçlendirme, kendini dışa vurmak olarak nasıl gerçekleşecektir, araçlar nedir? Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Göymen'e ben söz verirken, cevap olarak bir şey hatırlatmak istiyorum Bizim bugünkü toplantımızın bir gündemi var, bir ekonomiden politikaya seçim gündemi, bunların içinde mümkünse kalalım. Buyrun Sayın Göymen, sonra Sayın Yaman'a söz veriyorum.

KOREL GÖYMEN- Soru için çok teşekkür ederim. Biz SHP olarak yaşamın her alanında çoğulculuğu öngörüyoruz. Siyasal partiler içinde çoğulculuk, siyasal partiler içinde demokrasi, aday belirlemeden tutun da sonuna kadar siyasal rekabet alanlarına kadar her anlamda çoğulculuk. Sizin sorunuza geleyim. Yani siyasal partiler içinde çoğulculuk şu anlama geliyor. Kimi partiler önseçim yapar demokratik bir biçimde, kimi partiler demokratik olduğunu iddia edip bütün adaylarını iki dudak arasından çıkacak bir kadere bağlar. Çoğulculuk gerekiyor. Kültürde çoğulculuk gerekiyor, Bundan şunu kastediyoruz. Değerli arkadaşım, kültürde devlet müdahalesini kesinlikle öngörmüyoruz. Devlet kültürü desteklemeli, kültür çeşitliliğini desteklemeli, buna Türkiye'deki bütün alt kültürler dahil, fakat bunu müdahale yapmadan des-

teklemelidir. Devlet kültüre müdahale ettiği takdirde egemen bir kültürü o günkü siyasal iktidarın anlayışına göre empoze etmeye kalkar. Baskıcı bir şekilde. Doğrudan ve dolaylı propaganda yöntemleriyle. Bu nedenle Türkiye'deki alt kültürlerin gelişmesi, engeller kaldırılmalı, sınırlar kaldırılmalı, yasaklar kaldırılmalı göreceksiniz kendiliğinden yeşerecektir. Fakat, kültürde ayırmak da yeterli değildir. Bir süre sonra ortak değerlere dayalı, katılımcılığa dayalı, tartışmaya dayalı, kısmi uzlaşmalara dayalı, kültür sentezleri de gelebilir. Ayırttığımız zaman sürekli, meseleyi çözemezsiniz, bir süre sonra herkese dayatmacı olmayan, kendi özgür iradeleriyle kabul edebilecekleri bir sentez de gelebilir. Bu sentezi de devlet yapmaz, devlet müdahale etmez, bunun objektif koşullarını ancak hazırlayabilir. Sayın Alaton çok güzel bir şeye değindi, aklıma geldi o anda, hakikaten Türkiye çok değişti, elbirliğiyle daha da değiştireceğiz. Örneğin, Sayın Alaton'un verdiği örnekte eskiden komünistler Moskova'ya denirdi, şimdi işadamları Moskova'ya deniyor.

BAŞKAN- Tamam, güzel, şimdi Prof. Yaman.

PROF. DR. BERKER YAMAN- Ben ulusçulukla ilgili bir endişemi dile getireceğim. Sorular tabii, ancak temsilcilerde zaman kazanmayı gözlüyoruz. Parti propagandası yapmaya buraya gelmedim. Sayın Dekanımızın dediği gibi, miting alanı biçiminden öte, bilimsel olma gayreti taşıyorum. O nedenle soruları ekonomik alana çekmek istiyorum. Yoksa elimizde gayet tutarlı bizimde, çokta ayrıntılı parti programı, stratejiler, alt sektörler giden yatırım önceliklerine varan pek çok çalışma var. Bunları saymayacağım. Teknolojiyle ilgili noktaya gelince Türkiye ulusal pazarını bütünleştirememiş olmasının sıkıntılarını yaşıyor. Bir teknolojiye bağımlı hale gelmiş olmasının sıkıntısını yaşıyor. İleri teknolojileri hemen almadan sözedildi. İleri teknolojileri hemen almamız mümkün değil. En gelişmiş sektör olan tekstil de bile 2 yılda bir yenilenen teknolojiyi almamız kaynak yapımız açısından, finansman açısından oldukça güçtür. Nedir bu noktada yapılabilecek olanlar, kaynak yapımıza uygun teknolojilere ağırlık vermek, bu arada dediğim gibi çarkı bütün olarak düşünmek lazım. Bir yandan ileri teknoloji yani kapital yoğun teknoloji getirirken, öte yandan kaynağımızın bol olduğu, emek sektöründe öncelik getirmezseniz işsizliğe de yol açabilirsiniz. Kısacası mukayeseli avantajlara baktığımızda, elimizde de oldukça, bütün arkadaşların bildiği gibi bir alet vardır, endüstriler arası işlemler tablosu dediğimiz makro ekonomik dengeleri bize hemen veren. Seçeneklerinizi, tercihlerinizi bu basit tablodan çıkarabilirsiniz. Hangi sektörler öncelik vereceksiniz. Mesela tekstil de artık pamuk ipliği üretimine ve buna yönelik bir teknolojiye öncelik verme sırası geçmiştir. Daha alt sektörler öncelik vermelidir. Ya da adro endüstri gibi

tarımsal bir ülke, adro endüstrilere geçecek sektörler ağırlık vermek, buna ilişkin teknolojilere ağırlık vermek gibi noktaları saymak, bu teknolojiler, sektörleri mümkün. Hemen bitiriyorum. Çok önemli rakamsal örnek vereceğim size. Biliyorsunuz devalüasyonlar ihracatı artırma gayretlerindendir. Bakıyoruz son oniki yılda TL'nin değeri 47 liradan 4700-5000 liralara kadar düşmüştür yani 100 kat bir devalüasyon yapılmıştır. Buna karşın aynı süre içinde ihracatımız 4 kat artmıştır. Bu çok önemli, düşünülmesi gereken bir konudur. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Tamam Sayın Yaman, Buyrun yakışıklı, uzun boylu genç.

-Ben Sayın Bülent Gültekin'e ve Akın hocamıza bir soru sormak istiyorum. Acaba özellikle ANAP hükümetleri zamanında kamu açıklarının finansmanını karşılamak için Merkez Bankasına yapılan etkiler sonucunda, para basımının artması ve buna bağlı olarak enflasyonun artması sonucun karşılığı olarak, sizin iktidarlarınız döneminde Merkez Bankası'nın konumu, siyasal iktidar karşısındaki durumu ne olacak?

BAŞKAN- Çok güzel.

BÜLENT GÜLTEKİN- Şimdi daha eskiden Para ve Banka dersi veren bir hoca olarak, şimdi teşhisiniz doğru. Türkiye'deki enflasyonun temel nedeni kamu açıkları, finansmanından kaynaklanıyor. Bunun çözümünü de kamu açıklarının azaltılması, aynı anda da kamu açıklarının azaltılması hükümetin elinde kısa sürede sağlanabileceği bir araç olduğu için yapması daha olasılık içinde. Aslında kamu açıkları demek doğru değil, kamu açıklarının büyüme hızını azaltmak lazım. Öte yandan da vergi gelirlerini arttırmamız lazım Türkiye'de. Merkez Bankası'na geleceğim, çünkü bu iki dinamiği yakalarsak, bazı sorunlara daha sıhhatli bakarız. Şimdi Türkiye'de kamu harcamaları bize benzer ve yetiştirmeye çalıştığımız ülkelere göre daha düşüktür aslında. Yani Türkiye'de kamu açıklarının GSMH'ya oranladığınız zaman düşüktür. Sıkıntının esas kaynağı verginin yetersizliğinden kaynaklanıyor. Dolayısıyla Türkiye'de yapılması gereken en önemli işlerden birisi vergi oranlarını artırmak değil, tam tersine vergileri artırmadan saklı ekonomiyi vergilendirmek durumundayız. Burda da yine özellikle üzerinde duruyorum, vergi konusunda Türkiye'de en çok yapılan düzenlemeler, geçtiğimiz 8 yıl içinde olmuştur. Bundan sonra yapılması gerekenlerin büyük bir kısmı ekonominin kayda geçilmesi ve bence bunlar, bunu yapabilecek ve bizim vergi düzeninin baştan tamamen düzenlenmesi gerek. Merkez Bankası'ndan daha önemli bir sorundur bu. O da çünkü bizdeki vergi düzeni Maliye Bakanlığı'nın yapısının tamamen reforme edilmesi gerekir bizde. Çünkü Türkiye'deki gelirler genel müdürlüğü maliye bakanlığının altındadır, fakat velayet düzeyine gittiğiniz zaman defterdar vardır, mülki amire sorumludur, ilçe düzenine gittiğiniz

zaman gelir daireleri vardır, kaymakama sorumludur. Böyle bir düzenleme olmaz. Bunu son derece zinde, Batıda örnekleri olduğu gibi, özerk, siyasi baskının dışında son derece dinamik bir vergi düzeni olması lazım. Sonra bunun aynı şekilde ülkenin üretilen vergi gelirleri toplanabileceği şekilde bölgesel olması lazım. İstanbul artık neredeyse artık Avrupa'daki bazı ülkelerin üç misli nüfusu olan, Türkiye'nin GSMH'nin oldukça büyük kısmını üreten bir yer. İstanbul'a bakış tarzınızla öbür taraftan Bursa'ya bakış tarzınız aynı değildir. Dolayısıyla bu farklılıkları içeren vergi düzeni kurmamız lazım. Şimdi biz kamu finansman sorununu çözebildiğimiz sürece, ki bunun bir sıkıntısı da şu, burda özellikle DYP ve ANAP arasında bir fark vardır. Benim vergi konusundaki düşüncem vergilerin kesinlikle arttırılmamasıdır. Bir de şu vardır. Türkiye'de vergiler büyük ölçüde çalışanların üstüne düşmektedir. Bizim bu adaletsizliği gidermemiz lazım. Şu anda kişisel fikrimi söylüyorum, belki Sayın Alaton katılmaz ama, biz kurumlar vergisine baktığımız zaman, diğer ülkelere göre efektif olarak: %49 dur, fakat % 20 lerin çok altındadır. Bu demektir ki bizim ekonomideki bazı geçiş dönemleri, daha eskiden gelen çarpıklıkları teşvikler, istisnalarla düzeltmeye çalışmışız. Vergi sistemini son derece basitleştirmemiz lazım. İstisnaları gayet genelde teke indirdiğimiz zaman altından çıkılamayacak, rant dağıtan, sorumluluklar çıkartan bir düzen haline gelecektir. Bizim vergi sistemini basitleştirip ve nötr bir hale getirmemiz lazım ki, ne değişik gelir grupları arasında, ne de değişik türde olan gelirler arasında fazla bir farklılık olur, çünkü ekonomide, bildiğiniz gibi vergiden çıkan farklılıkları geri çevirme imkanı yoktur, yani ekonomide kaynak akımını çok düzgün veya çok ters şekilde vergilerle değiştirmeniz mümkün. Şimdi Merkez Bankası'na gelince, Türkiye'deki Merkez Bankası son herhalde 5-6 yıl, tarihinde olmadığı bir özerklik içindedir aslında. Dünyanın hiçbir yerinde Merkez Bankaları tam anlamıyla özerk değildir. Çünkü herşeyden önce bütün bu tür kurumlar belli bir siyasi otoriteye sorumludur. Fakat önemli olan burda bunların kurumsal yapısından çok ülkedeki duyarlılığın olmasıdır. Daha önce de söylendiği gibi bu gibi konumlarda eğer gerek kamu finansmanı açısından, diğer siyasal politikaların ekonomist, iktisadi siyasetinin belirlenmesinde tutarsızlık olduğu zaman Merkez Bankası bağımsız da olsa bağımlı da olsa daha değişik şekilde davranamayacaktır. Yani para politikası bir ülkeyi tek başına götürecek bir konu değildir. O yüzden bence şu anda Merkez Bankası'nın özerkliğinden önce Türkiye'deki kamu finansmanının özellikle vergi sorununun çözülmesi daha büyük öncelik sağlayacaktır. Zaman içinde kendinden olacak bir konudur. Bu özellikle katılımcı dediğimiz, bir konuda daha müsaade ederseniz konuşmak istiyorum, o da sayın konuşmacılar hakikaten çok, aynı şekilde özellikle demokrasi konusunda, siyasi olgunluk konusunda... Türkiye bu

konuda oldukça büyük aşama geçirdi. Yalnızca bir eksikliğini ben görüyorum. O da siyasetçilerde gördüğüm siyaset üretme. Yani genellikle kararları Meclisteki parmak çoğunluğuna bağlı olarak görmek istidadı. Herhangi değişik konularda, değişiklikler olduğu zaman dünyanın hemen her yerinde bu topluma mal edilir. Yani vergi değişimi konusunda, tartışılır, düşünülür, özelleştirme konusunda, belki en büyük sorunlardan birisi bunu topluma mal edemedik, yeteri kadar tartışma ortamı yaratamadık, o zaman sizde Mecliste çoğunluğunuz olsun olmasın, halktan alacağınız o güçle Mecliste çoğunluğunuz olsa dahi, onu destekleyecek bir politika üretmek. Aslında benim siyasi olgunluktan anladığım budur. Yani Mecliste sırf 5 yıldan 5 yıla giderek ondan sonra el kaldırarak kanun geçirmek değil, her önemli politik, siyasi kararların, toplum içinde tartışılarak, en azından o güçle meclise gidip, bütün sıkıntılarını ayrılmış, tavizlerin verilmiş, arındırılmış olmasıyla olacaktır. Ve o konuda da sanıyorum bu seçimler özellikle Türkiye'de bir siyasetçi olarak baktığımız zaman Türk insanının özlemlerinin yarattığı taleplerinin siyasi partilerin o talebe nasıl davrandığını, birbirine ne kadar benzeyen politikalar ürettiğini görüyoruz. Bu da aslında bence siyasi olgunluğun en belirgin özelliklerinden birisi. Çünkü hiç kimse tam tersini söyleyemiyor. Söyleseydi çağ dışı kalma gibi bir tehlikesi olurdu.

BAŞKAN- Sayın Gültekin'e teşekkür ediyoruz. Özellikle vergi ile, vergilendirme ile ilgili görüşlerine ben yüzdeyüz katılıyorum. Yani Türkiye'de büyük bir vergi haksızlığı olduğu aşikar, görünüyor. Şirketleredaha fazla bir yükün gelmesi muhakkak gerekli. Ben bir işadami olarak bunu söylüyorum. Yalnız dikkat edelim. İstihdamı artırıcı tedbirler geliştirmek şart. Çünkü bugün ücretlinin üzerindeki çok yüksek nispetteki vergi dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş bir düzeye gelmiştir. % 55-50. İsveç'te % 15'tir aynı nispetteki gelirler için. Ve artık bu bir ücretlinin vergisi olmaktan çıkmış, bir istihdamı yaratmanın cezalandırılması haline dönüşmüştür, bunun üzerinde durmak lazım, yani bir yerde ücretlinin eline geçen net bedel kadar devlet işvereni cezalandırmaktadır. Tanımadan çarpıtılmış bir sistem olarak bunu ele almak. Demek ki vergi reformu Türkiye'de şarttır. Şimdi Sayın Ateş'e söz veriyorum, sonra Sayın İlkin'e. Hala vaktimiz var, merak etmenin.

PROF. DR. TOKTAMIŞ ATEŞ- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Efendim, ben söz aldım, ana pek soru yöneltilmemesine rağmen, çünkü ilginç bir fotoğrafla karşı karşıyayız, şu masada oturan herkes sanki enflasyona karşıymış da enflasyonu nasıl engelleyeceğiz, ne yolla engelleyeceğiz, bunu tartışıyoruz. Acaba herkes enflasyona karşı mı, acaba enflasyondan beklenen

bir politika var mı? Var. Türkiye'de yıllardan beri "efendim, enflasyona karşıyız ama, bu mücadelemizde başarılı olmadık" diyenler yalan söylüyor. Adamın gözüne baka baka yalan söylüyor. Neden enflasyon istemiyordu. Enflasyondan amaçlanan iki politika var. Bunlardan biri ta ezeli İttihatçılarıdan beri var olan kapitalist yaratma amacı, yani sermaye birikimi olmayan bir toplumda, tulu Merkez Bankasının ilk suyunu vermek zorunda olduğunuz, sömürgeci olmamış, sermaye biriktirememesizin, bir burjuva sınıfı, kapitalist yaratamamışsınız, bunu devlet eliyle yaratma çabasına girmişsiniz. Bu 1908'den 14'e kadar da olmuş, 23'den 29'a kadar da olmuş, 50'den 60'a kadar da olmuş. Her mahallede bir milyoner yaratacağım" bunun altında yatan bu, 60'dan sonra da olmuş ama pek uygulaması olmamış, 80'den sonra toplumun eli kolu bağlanmış, oturmuş tepesine vura vura yapmışsınız. Ondan sonra da efendim, enflasyonla mücadelede başarılı olmadık. Laf mı? Eğer bu politikalar olmasaydı Türkiye'de ücretli kesimin, işçinin, memurun, ulusal gelirden aldığı payı 7 sene de %36'dan % 15'e indirmek mümkün olur muydu. Bu enflasyonun bilinçli olarak yapıldığının açık bir kanıtıdır. Ben bunun için söz aldım, fakat bir husus daha ortaya çıktı Sayın Gültekin'in konuşmasında. Efendim bir olgunluktan bahsediyor. Herkes memnun çok olgunlaştık falan. Ne olgunlaşması. Yani Türkiye'de insanlar egemen güçlerin hoşuna giden şeyleri söylediği sürece herkes barış içinde konuşuyor, aksini söylediğiniz anda dünya tepenize yıkılıyor. Şimdi burada şu toplantıyı yapıyoruz, güzel, nezih, bakıyorum ne polis var, ne haşır huşur konuşan telsizler. Ben sendika toplantısına da gidiyorum, Türkiye'nin en büyük düzenden yana sendikasının toplantısına da gidiyorum, dışarda it gibi oniki tane polis dizilmiş, bir gençlik toplantısına gidiyorum, aynı şey. Yani kendimizi aldatmalım, karanlık günlerden aydınlığa doğru çıkıyoruz ama daha alaca karanlıktayız, demokrasiyi işletemiyoruz. Demokrasi bir avuç insan için işliyor. Bunu görmezden gelemez. Bunu söylemekten de kendimi alamadım. Teşekkür sayın Başkan.

BAŞKAN- Sağ olun. Ekonomiden Politika Seçim Gündemi başlıklı toplantımızda şimdi sözü Sayın İlkin'e veriyorum.

PROF. DR. AKIN İLKİN- Şimdi anlayamadım, neden bunu söylediniz, çünkü bütün konuşmalar hep dışardan yapılıyor. Neyse. Ben Ankara'ya hep sağır sultan derim. Çünkü 10 senedir Sayın Özal'ı eleştirmekten ben yoruldum, Ankara sağır sultan duymadı. Şimdi biz vergileri düşüreceğiz diyorum, Sayın Gültekin artıracak dedi. Gene demek ki, bir iletişim noksanlığımız var. Açık seçik söylüyoruz, biz asgari ücretten vergi almıyacağız, bugünkü vergi dilimlerini de aşağı çekeceğiz. Yeni vergi koymayacağız, bizim inancımız şu ki, bugünkü yasalarla eğer kaçaklar, istisnalar, muafiyetler kalkarsa 20 trilyona kadar vergi alınır.

Şimdi buna karşı çıkanlar oluyor. Ama dinlemiyorlar ki bizi arkada ne var. Bunu bir türlü anlatamıyoruz. Türkiye üretimini artırdığı zaman bu vergiler verilecektir. Biz hep statik, ben burda yine söylüyorum biz enflasyonu acı reçete ile, istikrar tedbirleri ile çözmeyeceğiz. Yani yanlış anlaşıyorsa hodri meydan diyoruz, her yerde bunu tartışmaya hazırız. Hatta Türkiye Kuşseverler Teşkilatında bile. Neresi bu? Hayır efendim. TRT. Türkiye R şaşırtmacası, kuşseverler Teşkilatı. Niye kuş seviyor bunlar. Çünkü herşeyi alıp makasla kuşa çeviriyorlar, kese kese. Orda bile razıyız. Kuşa da benzesek, anlatmaya razıyız. Üretim arttığı zaman vergi de artacaktır, biz yeni vergi koyacak değiliz, vergi dilimlerini özellikle, işçinin üzerinde memurun üzerinde olan vergi dilimlerini aşağıya çekeceğiz. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın İlkin'den hafif bir satışma oldu Sayın Gültekin'e. Buyrun Sayın Gültekin.

BÜLENT GÜLTEKİN- Efendim, hayır şimdi ordaki rakamlar ortaya çıktığı zaman, nereden çıktığı, çünkü model ortada, nerde olduğu belli olmadığı için, birşey söylemek zor. Fakat kısa sürede eğer gelecek sene bu kadar yüksek bir vergi toplanılması düşünülüyorsa reel olarak, o ancak yeni vergi artışıyla olur. Benim söylemek istediğim şudur. Örgütsel düzenlemeyi yapamadığınız sürece bu vergileri artıramazsınız. Bu ekonomik bir gerçektir. Öbür taraftan da yine yapılması gerekenlerden bir tanesi de polis zoruyla vergi almakta çok yanlıştır. Yani şu anda çok ilginç bir olaydır Türkiye'de vergi, dünyanın hiçbir yerinde insanlar vergi vermek için kuyruğa girmez. Türkiye'de böyledir. Çünkü kurumsal yetersizliklerden dolayı özellikle İstanbul'da insanlar kuyruğa girip vergisini yatırmakta bile güçlükler çekmektedirler. Bizim bu tür sorunları çözebilmemiz, biraz önce size bahsettiğim gibi ekonominin yönetimi, bazen devlet idaresinin şuna bezetirim, dar bir kapıdan sizi itmeye benzer. Çünkü son derece yavaş giden, çalışan, idaresi iletişimi çok zor olan bir konu. O yüzden ben okadar çok vergi artırılacağını duyunca enflasyondan alınmış verginin vergileri arttırmadan olabileceğini pek aklım kesmiyor, onu söylemek istedim kısa dönemde.

BAŞKAN- Buyrun.

- Sayın İlkin, teşekkürler. Benim sormak istediğim soru şu. Şimdi hepimiz tartışıyoruz, ekonomimiz nerede, hangi noktada, yanılmıyorsam ben Osman Iğın'ın bir kitabını okudum, Türkiye'de enflasyonu aşmak üzere yazılmış olan bir kitap ve bu kitapta Osman Iğın'ın belirttiği konuların başında gelen bir nokta, Türkiye'de enflasyonun belki %25-30'lara çekilebileceği, dikkatli bir para politikası sonucu, fakat bundan sonraki bir indirimin çok zor olacağı, çünkü bunun ekonomimizin üretim yapısında yeterli kapasitenin bulunmadığından kaynaklandığı, yanılmıyorsam. Peki şimdi

DYP'den Akın İlkin diyorlar ki, biz ilk başta üretimi kapasite artırımından çok, aldığımız meyveleri kulanacağız, Peki bu meyveler gerçekten bize yetecek mi? Ben bunu sormak istiyorum. Yani kapasite temiz buna yeterli midir? Gelen bir talep enflasyonu daha çok arttırmayacak mı?

PROF. DR. AKIN İLKİN- Efendim, bu tabii bir teşhis, şimdi biz bunda iddialıyız. Diyoruz ki, siz modern teknolojiyi alırsanız 11 milyonluk pazarda mutlaka atıl kapasite yaratılır. Şimdi ben size bir tek şey de söyleyeyim. Otomotivden başladık, otomotiv bir fabrikada değil, binlerce parça bileşimi, jant sektöründe bugün altı yedi misli kapasite var, üretmiyorsunuz, altı yedi misli kapasite şu anda var, tek vardiyada, iki vardiya yapsanız, işsizliğe de hiç olmazsa care bulursunuz. Yani Türkiye'deki kapasite tespit oranları yanlıştır diyoruz. % 70 kullanılıyor dediğimiz olay şudur. Otomotiv fabrikasında montaj hattı 10 bin kapasiteliyse siz 10 bin diyorsunuz, içerdeki jant kapasitesi 100 bindir. Pres 200 bindir, boyama atölyesi 100 bindir, radyatör atölyesi 100 bindir. O halde siz 10 bin kamyon üretirken 20 bin kamyon üretmek için bir montaj hattını sadece artıracaksınız. Bilmem anlatabiliyorum mu? Yani kapasite dediğiniz en dar boğazdaki kapasitedir. Öbür tarafta 100 binlerce atıl kapasite duruyor. O bakımdan bizim burada hiçbir kuşumuz yok.

BAŞKAN- Buyrun.

- İlk önce hocamın değinmesiyle yola çıkmak istiyorum ben.

BAŞKAN- Ateş mi?

- Evet. Kendisi çok güzel bir şeyde bulundu, görüntüledi yani ortamı. Aslında o kadar çok aydınlıkta filan değiliz. İnsanlar seçim dönemlerinde çok hoşgörülü, herkes birbirleriyle çalışmaya çok meraklı bir şekilde hergün demeçler veriyor. Fakat biz 80 sonrasında yetişen gençlik olarak siyasal hoşgörünün en kısır olduğu dönemlerden birinde yetiştik ve bundan sonra sormak istiyorum sayın politikacılara, Mecliste hoşgörüyle birlikte çalışmaya evet diyormusunuz, çünkü çok değerli, çok parlak insanlar bu seçim dönemlerinde ortaya çıkıp çözümleri çok güzel bir biçimde gösterebiliyorlar. Fakat daha sonra işlemeye geldiğinde, herkes birbirlerini karalayarak düzeysizce olayları aksatıyorlar. Bundan sonraki seçimden sonra acaba birlikte bir uzlaşmaya gidebilecekmiyiz?

BAŞKAN- Çok güzel bir soru. Göymen'e söz verebilir miyim? Buyrun, buyrun Sayın Göymen.

KOREL GÖYMEN- Bu çok önemli soru için gerçekten teşekkür ediyorum. Türkiye'de son yıllarda, hatta seçimleri takiben, siyasal bir istikrar sızlık olmasının bize göre temel nedeni oyun kuralları üzerinde anlaşamamamız, uzlaşamamamız olması. Bir seçim yapılıyor, o kadar adaletsiz bir seçim sistemiyle yapılıyor ki, daha seçim so

nuçları ilan edildikten sonra tartışılmaya başlanıyor. Hemen tartışılmaya başlanıyor. Haklı olarak tartışılmaya başlanıyor. Şimdi korkarım bu seçimden sonra da benzer bir şey olacak. Sonuçlar ne yönde gelişirse gelişsin oyunun kuralları üzerinde anlaşılmadığımızdan yeni bir tartışma ortaya atılacak. Hoşgörü ve uzlaşma oyunun kuralları üzerinde anlaşılabilirliği ölçüde olur. Önce ulusal düzeyde. Yani tepeden inme değil, her askeri darbeden sonra zorla kabul ettirilmiş, topluma giydirilmiş bir anayasa değil başta partiler olmak üzere, parlamento içi, parlamento dışı ve toplumdaki örgütlü kesimleri mümkün olduğu kadar olayın içine katarak uzlaşmaya dayalı bir anayasanın kabul edilmesi. Aynı şekilde de bundan sonra bunu kademe kademe toplumun diğer kademelerine indirdiğiniz zaman, oyunun kuralları üstünde anlaşma olduğu zaman, insanların sonuçları kabullerimleri çok daha kolay olur ve kademe kademe bu kabullenme duygusu ve onun getireceği hoşgörü toplumu mu sanıyorum daha istikrarlı bir konuma getirir. Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Son bir soru. Evet, en önde, buyrun.

- Ben bir varsayımla hareket etmek istiyorum. Soruma öyle başlayacağım. Bugün mevcut bir hükümet var. Bu hükümetin 8 senelik bir icraatı var, bu da belli. Bu liberal ekonomi, Türk parasını koruma kanununu kaldırma, ithalat rejimindeki kotaları kaldırma, liberasyona geçiş, gümrük duvarlarını indirme. Şu anda aklıma gelen ekonomik tedbirler. Şimdi iktidara soyunan 4 partinin sözcükleri buradalar. Bunlar iktidara geldiklerini varsayarak hareket ediyorlar. Koalisyonla veya tek başına, iktidara geldikleri anda eski Türk parasını koruma kanunu'nu geri getirecekler mi? Biz sanayii teşvikle büyütelim, biz niye dışardan İtalya'dan fayans ithal edelim, Türk halkı seyahat etmek istiyorsa gitsin Antalya'ya, ne diye Saint Morits'e gidiyor. St.Morits Türkiye'den daha mı güzel bir yer, Uludağ'dan. Bu fikirle mi yaklaşacaklar koalisyon olursa veya tek başına iktidar olursa.Veyahut da Özal'ı geçebilecek bir ekonomiyi Türk halkına layık görecekle mi?

BAŞKAN- Çok güzel bir soru, bunu iktidara en yakın görünen, bakın görünen diyor Sayın Akın İkin'e ...

PROF. DR. AKIN İLKİN- Efendim şimdi iktidara en yakın dedi. Efendim ben ceketimi de çıkarttığı için biraz daha soyunmuş gibi...

Efendim, ekonomi varsayın ki bir meyva bahçesi, bunu sanayisi 50'de atılmaya başlanmış, büyük Atatürk zamanında atılmış, daha sonra II. Dünya Savaşı vs., tarihe girmeyelim. 50'den beri bu meyva ağaçları büyüyor. Zaten Sayın Özal'ın başarılarının bir nedeni de 50'den beri kurulmuş olan sanayinin meyvalarını biraz topladı. Onun için hiç merak etmeyin. Biz daha iyi toplayacağız. Biz

diyoruz ki Sayın Özal'ın yaptığı bir yanlış var. Zamanında bu ağaçları budamadı, zamanında gübre vermedi, zamanında suyu vermedi, biz diyoruz ki, bu ağaçlara daha iyi su vereceğiz, daha iyi gübre vereceğiz, zamanında budayacağız, ilaçlayacağız, ve dolayısıyla bu ağaçlardan daha iyi meyva alacağız, onun için hiç korkmayın, bizim iktidarımızda geriye dönüş olmayacaktır. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın İkin, dolaylı olarak Sayın Özal'a bir demet gül yolladı. Kendisini kutluyoruz. Buyrun Sayın Kılıç.

ASLAN KILIÇ- Ben soruyu soran Faik Tükenmez'e, ona cevap veren partilere bir soru sormak istiyorum. Niye Özal'ın getirdiklerini, bu tür serbestliği, bir avuç çok yüksek gelir sahibi açısından bu özgürlüğü düşünüyorsunuz. Çikita muz, Sayın Morits'de tatil, niye bu konuda bu kadar hassasız. Milyonların başka özgürlüğü için niye bir düşüncemiz yok. Bir de işin o tarafını ele almak gerekir.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz Sayın Kılıç. Orada devamlı bekleyen bir genç adam var. O gelsin, genç adam, genç adam.

-Ben, Sayın Gültekin'e soru sormak istiyorum. Adım Özgür Koç. Öğrenciyim. Türkiye'de bir değişimin gerektiğini savunuyorsunuz. Bunun da üretim ve teknolojik açıdan gerekliliğini savunuyorsunuz. Ve ilginç de bir örnek veriyorsunuz. Japonya ve Güney Kore gibi. Ben kafamda şöyle bir şey düşündüm. Bilmiyorum ama, Güney Kore'de uygulanan o metazori uygulamaların Türkiye'ye pek yakın olduğunu ve geçmişte uygulandığını düşünüyorum ucuz emek gibi falan. Acaba siz de bana ANAP bir kez daha iktidara geldiği zaman Güney Kore'de olduğu gibi öğrenciler kendilerini yakmak zorunda kalacak mı? Bunu merak ediyorum.

BÜLENT GÜLTEKİN- Şimdi, müsaade ederseniz, tekrar herhalde ben size, Mesut Yılmaz'ın danışmanı olduğum için, çok yakın, özdeş, aynı şekilde düşünüyorum. Fakat bir kere şunu söylemekte fayda var. Türkiye son 8 yılda, 1983'te askeri idareden yönetimi almış bir iktidar. Bugün sivil yönetime herhangi bir kısıtlamaya gitmeden ve erken seçime gitme cesaretini, dürüstlüğünü göstererek...

KOREL GÖYMEN- Çaresizlikten...

BÜLENT GÜLTEKİN- Çaresiz değildir efendim. Çünkü bunu daha önce açıklamıştım. O yüzden şu anda, Mesut Yılmaz'ın en azından danışmanı olarak kutlamak isterim, çünkü milletin önüne çıkıp bir yetki istemektedir. Bu yetkiyi alabilir, alamaz. Fakat en azından bence, Türk siyasi tarihinde bir yıldan fazla hizmet edebilecekken gayet dürüst bir şekilde sizlerin önüne çıkmıştır. Bence bu davranışı yine Türk siyasetinde bir olgunluğun belirtisi olarak görmek lazım. İkincisi yine şunu da belirtmekte büyük fayda var. Sevgili arkadaşlar, ben sizden çok daha radikal bir gençtim ve onun

bazı sıkıntıları burada bazı yakın arkadaşlar var, çok iyi bildiğim için herhangi bir şekilde, Türkiye'nin herhangi bir yerinde, kişisel görüşümdür ve bu görüşümü beraber çalıştığım bütün insanlara empoze etmek benim bir vatandaşlık görevidir. Bu da özgürlüğün, ve insan haklarının sonuna kadar asla vazgeçilmez bir unsur olduğunu her zaman belirtmek isterim. Bu üniversitede de böyledir, sendikada da böyledir, toplumun her katmanında böyledir. Türk insanının, Türkiye'nin artık insan hakları gibi konularda tartışmasına gerek yok, bunları süratle geçmek lazım ve gerekli düzenlemelerin yapılması lazım. Yine aynı şekilde, Kore, Japonya daha değişik bir ortamdır. Japonya gerçekten oldukça demokratik ve kendine has bir yapısı olduğu için kolay kolay tanımlanacak bir ülke değildir. Fakat son sekiz yılda bütün bu sıkıntılara rağmen Türkiye sivil bir idare ile ve belki beğenmesek de en azından demokratik bir tarzda yönetilmiştir. Dokuz seçim olmuştur ve iktidarda olan parti sizlerin oyu ile iktidara gelmiştir. Güney Kore gibi değildir. Belki yapacak, yapılması gereken işler vardır daha fakat en azından Türkiye bu gelişimini belli bir demokratik süreç içinde yaşama başarısını ve olgunluğunu göstermiştir. Size özellikle söylüyorum. Dışardan nasıl bakılıyor dediniz. Durum o kadar karamsar değil çünkü biraz etrafınıza baktığınız zaman Türkiye'nin sıkıntılarına rağmen, gelişen bir ülke olduğu için bir kısım sıkıntıları yaşadığını görürsünüz. Fakat şu anda, 1991 senesinde 1979 sonunun sorunlarını tartışmıyoruz. Dışa açılmayı tartışıyoruz, stratejileri tartışıyoruz, öte tarafta hangi teknoloji daha uygundur tartışması yapıyoruz. 1979 senesinde bu tartışmalar yapılmıyordu arkadaşlar, yokluklardan bahsediyorduk. Ben politikacı olarak konuşmuyorum, sadece ülkedeki birikimin nereye geldiğini gösteriyorum. Bundan bir noktada övünç duymak lazım. İktidara kızılabilirsiniz. Bu herkesin hakkı. Fakat öbür taraftan, şu anda bulunduğumuz noktanın belli bir dünya görüşünün sonucu olduğunu da unutmamak lazım. Her şeyden önce liberal ekonominin getireceği en önemli özelliklerinden biri insan özgürlüklerine daha fazla değer vermesidir. Çünkü bireye, bireyin özgürlüğüne dayanır. Dolayısıyla o yüzden Türkiye'de liberal ekonominin vazgeçilmez unsurlarından biri de birey özgürlüğünün kendiliğinden gelmesidir. Yine aynı şekilde itibardan bahsediyoruz, Bugün dış borçtan bahsediyoruz. Bunların bir kısmı zaten istatistiklerle açıklanmış (sayın İkin'e biraz takılmak istiyorum) ben özellikle konuşmalarımda rakam söylemem, çünkü rakamlarla yalan söylemek çok kolay. Türkiye ilk defa 3B sınıfına girmiştir. Yani dışarda saklı tahviller yatırımcıların alabileceği 3B sınıfların, 3A'dan başlar, aşağı kadar iner. Şimdi bu çok büyük marifet gibi gelmez ama Yunanistan'ın 3B eksiğidir. Yani en azından Yunanistan'ın üstündedir. AT ülkesi olan bir ülkede dış dünyadan kredi alabilme imkanı daha yüksektir. Eskiden böyle bir şey yoktu. Bu tür şeyleri

gözden kaçırmamız lazım. Bunun nedeni de şurada. Biz biraz hırçınlaşıyoruz kendi içimizde. Hala çok kapalı bir ülke olarak görüyorum ben kendimizi, tartışmalarla biraz daha dünyaya açılmamız, kafamızı da açmamız lazım. Bizim de rekabetimizden her ne kadar çok dışarda yaşayan bir insan olduğum için, bazen daha milliyetçi, daha hamasi konuşma iznini kendimde buluyorum, bizim rekabetimiz arkadaşlar kendimizle değildir, bizim rekabetimiz dünyayadır, onun bilerek kenetlenmemiz lazım. Dolayısıyla bu Türkiye'de kendi içimizdeki yok özgürlüktü, yok üniversitelerdi, bu tür şeyleri hakikaten geçmemiz lazım. Ben size kendim olarak en azından bu insanla çalıştığım süreçte üniversitelerdeki gençlerin, çünkü benim öğrencilerimsiniz, her türlü özgürlüklerinde, her türlü kısıtlamanın karşısına çıkacağımı ve bu konuda her türlü yardımcı yapmaya çalışacağımı kendi adıma söz veriyorum.

BAŞKAN- Efendim hakikaten iyi bir noktaya geldik. Galiba çoğumuz bazı bakımlardan en azından Türkiye'nin geleceğine iyimser bakıyoruz veya iyimser bakmak istiyoruz. Genç arkadaşlarımızın bir çoğu da değindi. Buna karşılık çok ciddi sorunlarımız var. Bunları da gözardı etmeyelim. Bir ülkede ekonomik liberalizm propagandası yapılıyor, kısmen bu düşünce yaygınlaşıyor diye siyasal liberalizm otomatikman gelmez. Bugüne kadar Türk sağının en ciddi eksikliklerinden biri, yıllardan beri ekonomide liberalizmin söylemi yapmıştır, kendisi gözükmemiştir. Kurumları, süreçleri ağır aksak işletilmiştir ve bilinçli olarak ağır aksak işletilmiştir. Ekonomik liberalizmden sürekli söz eden çevreler siyasal liberalizmi, bireysel hak ve özgürlükleri uzun bir süre ağızlarına almamışlardır, bundan söz etmemişlerdir, gündemlerine sokmamışlardır, son bir iki seneden beri bunda bir değişiklik gördüğümü memnuniyetle kaydediyorum. İşveren kuruluşları ve bazı diğer daha evvel bu konuyu gündemlerine almayan kuruluşlar, giderek gündemlerine aldılar en azından, istenilen yere varabildiler demiyorum.

Korel Göymen: Sayın Gültekin bana göre haklı olarak banker çevreleri ve bazı finans çevreleri ve ikili ilişkiler içinde bulunan dış ekonomik kamusal çevrelerde Türkiye'nin rating kendi deyimleriyle hakikaten B kategorisinde olabilir. Biz kendisiyle galiba yurt dışında biraz farklı yerlerde dolaşıyoruz. Ben Avrupa Konseyi'nde dolaşıyorum, ben Avrupa Parlamentosu'nda dolaşıyorum. Ben Avrupa'daki bütün siyasilerle sırasında günlük telefonla temas halindeyim, üzülerek söyleyeyim, Türkiye'nin öbür imajı genelde kamuoyunda, dış basında, demokratik kuruluşlarda, temsili kuruluşlarda 3F'dir kendi deyimleriyle Fail sözcüğüyle, sınıfta kalmadır, ILO'da sınıfta kalmıştır, Uluslararası Çalışma Örgütü'nde sınıfta kalmıştır. Binbir çaba

sonucunda kara listeye alınması, binbir vaadle 3 toplantıdan beri ertelenilmektedir. Bu da madalyonun öbür yüzü. Gelin hazır seçim ortamındayken, yalnız vaatlerle kalmayın, bunu birlikte somutlaştıralım. Bir de Sayın Gültekin çok güzel bir öneride bulundu. Öğrencilere, siz gençlere dönük bana göre, çok güzel bir söz verdi. Ben o zaman biraz evvel başka bir vesileyle kendisinin telefonunu aldım, bireysel hak ve özgürlüklerini kullanan ilk öğrenci grubu gözaltına alındığı anda kurtarması için öğrencileri kendisini telefonla arayacağım.

BAŞKAN- Sayın Göymen teşekkür ediyoruz. Çok önemli bir noktaya daha değindiler. Buyrun.

- Efendim çok teşekkürler, söz verdiğiniz için. Biraz önce karşıdaki bir otelde bir başka toplantı yapılıyordu. Orda da TUSİAD'ın bir çalışması merakla beklenen bir çalışması kamuoyuna tanıtıldı. Ordan koşa koşa buraya geldim. Çünkü politikacılar ve bilim adamları var burda. Ve hemen burda çok önemli sonuçları aktararak çok hareketli bir şey sormak zorundayım. O yüzden çok teşekkür ederim söz aldığım için. Şimdi, bu çalışmanın bilimselliği çok fazla tartışılmıyor, çok iyi bir anket çalışması yapılmış, ve daha önce Türkiye'de böyle bir çalışmaya rastlanılmış değil. Bu çalışmada...

BAŞKAN- Yardımcı olurum isteyen TUSİAD'dan alıp. Çok önemli bir çalışma. Yazdırın dışarıdaki arkadaşımıza..

... bu çok önemli çalışmadan, öyle sonuçlar çıkıyor ki, siyasal partilerimizin seçim arifesinde programlarına ve söylediklerine ve sundukları vizyona baktığınız zaman Türk halkından çok uzak olduğu kanısına kaptırıyor insanları, o açıdan çok önemli ve çok iyi bir çalışma. Bir kere Türk toplumunun % 92'si toplum ve devlet karşısında artık bireye önem verilmesini istiyor, birey devletten koptuğunu hissediyor ve ben devam edeyim, sonra söyleyeceğim sorumu, Türk halkının büyük bir çoğunluğu birçok devlet kurumu, yani yasaması, yargısı ve yürütmesiyle devlete artık güvenini yitirmiş. Türk toplumu, devlet mülkiyetinin biraz önce sayın Ulagay söyledi, % 50 oranında devlet mülkiyetini tercih ediyor, yani sayılamayacak kadar, şu anda siyasal partilerimizin programlarında yer alan görüşlerin dışında beklentiler var toplumda. Siyasal partilerimiz merak ediyorum, politikacıları nerede yetiştiriyorlar. Ya da politikacılarımız neden benzer bir çalışmayı seçimlerden önce yapmıyorlar da TUSİAD gibi bir kurum yapmak durumunda kalıyor..

BAŞKAN- Sağolun. Çok güzel bir soru. Bu aynı zamanda TUSİAD'a çok güzel bir kompliman oldu. Sağolsunlar. Soru galiba... efendim, yanıt çok, tabi ama ne çare ki birşey hatırlatayım. 13.30'da öğleden sonraki devreyi açıyoruz. Saat 13.10, düşünün, olmuyor. onun için diyorum ki öğleden sonraki devreyi

14.15'e alıyoruz. İkiyi çeyrek geçe başlıyor. Biri on geçiyor. Son 5 dakika için bir hanım var orda. Uzun saçlı genç hanım, bakın gençliğe ne kadar önem veriyoruz, buyrun...

- Ben bu sorumu özellikle siyasi parti temsilcilerine sormak istiyorum. Kendileri genellikle özelleştirmeye değindiler. Bütün öğrencileri ilgilendiren bir konu var. Eğitimde özelleştirme, acaba bu konuda ne söyleyecekler? Özellikle bunu Sayın Gültekin'e ve İkin'e soruyorum. Onlardan özellikle bir cevap bekliyorum.

BAŞKAN- Ben diyorum ki, üçüne soruyoruz. Sayın Korel Göymen'e de. Çünkü oradan da bazı mesajlar geldi özel eğitimle ilgili. Önce Sayın Gültekin, sonra Sayın Akın İkin, sonra Göymen.

BÜLENT GÜLTEKİN- Şimdi, eğitim konusunda bizdeki sıkıntıların en büyük nedeni Türkiye'deki demografik baskılar. Özellikle ilk eğitimden başlayarak, şu anda bu üniversitelerde büyük boyutlara gelmiş vaziyette. Şimdi bu sorun nasıl çözülür derken, herşeyden önce kaynak meselesi var, ikincisi bir de eğitimde ve buna üretim olarak baktığımız zaman, üniversitelere veya diğer kurumlara, bu kurumlardan oldukça uzun bir hazırlık döneminin çok uzun olduğu bir dönem, yani sadece bina açılarak üniversite veya okul yapmanın imkanı yok. Üniversite herşeyden önce modern bir işletmedir öğrencisiyle, öğretim üyesiyle, bunların yetişmesi zaman alır. Şimdi, benim gördüğüm Türkiye'de özellikle üniversitelerde yığılmasının ortaya çıkardığı bir sosyal adaletsizlik var. Oda üniversiteye girmek için en aşağı bugün sanıyorum 25 milyon lira civarında bir ders ücreti vererek insanlar imtihanlara hazırlanıyor. Dolayısıyla burda bizim daha çok, gelir düzeyi her ne kadar Türk ailesi yemez çocuğunu okutmaya çalışırsa da, üniversite bedava olduğu sürece toplumun en fakir kesimlerinden zengin kesimlerine doğru gizli bir subvansiyon mekanizması oluşur. Şu anda sizler, bir üniversite istediniz, toplumun diğer katmanlarından büyük ölçüde subvansiyon almaktasınız. Dolayısıyla bizim bu konuda, aslında benim görüşümdür, hükümeti bağlamaz, biz yüksek öğretimi bedava yapacak kadar zengin bir ülke değiliz. Fakat ben aynı zamanda bursla yetişmiş, son derece fakir bir aileden gelen bir öğrenciyim. Ve üniversiteye girebilmemin tek nedeni de eskiden Robert Kolej denilen bir yer vardı, fakir öğrencilerden 30 lira kayıt ücreti almazlardı imtihan için, o şekilde imtihana girerek burs alarak yetişebildim. Dolayısıyla geldiğim kökenleri de çok iyi biliyorum. Bu yüzden bizim yapmamız gereken eğitime, öğretime, yüksek öğretimde herkesin ödeme gücü olduğu kadar katılmasıdır. Öbür türlü biz toplumun bir kesiminden diğer kesimine subvansiyon veririz. Bu da kredi mekanizmaları ve özellikle fakir öğrencilere kesinlikle karşılıksız burs ve uzun vadeli kredi vererek bunu yerleştirmemiz lazım, öbür tür-

l çok ters, gizli bir mekanizma oluşturmaktayız. Bu bir. Öte yandan yine eğitimde gördüğüm, şu andaki karmaşık dünyada bizim eğitimi 8 hatta 10 yıla çıkarmamız lazım. Ve bu arada demografik yapıdan dolayı, yine sizler aralarınızda genç kızlarımızı görüyorum, bunlar yakında evlenecekler, ocuk sahibi olacaklar, Türkiye'de de olsa dünyanın her yerinde de olsa ailenin büyük bir yükü kadınların üstüne düşmektedir. Dolayısıyla okul öncesi eğitime bizim büyük şehirlerde öncelik vermemiz lazım. Ki böylece büyük bir işgücünü tekrar ekonomiyeye, sosyal hayata katkıda bulunması açısından. Diğer taraftan üniversitelere kısa dönemde, bizim bu demografik baskıyı çözebilmemiz için ayrıyeten iki çözüm daha görüyorum Hatta 3. Birincisi ğrencilerin lise eğitimiyle de istihdam edilecek kadar iyi eğitilmesi lazım. Yani sadece niversite diplomasıyla iş bulmak garantisinden çok orta öğretimin yeterli bir ğretim olması ve ona paralel mesleki liselerin ve okulların süratle geliştirilmesi lazım. Ki bu ülkede herkes niversiteye gitmek zorunda kalsın. Bu ikinci bir çözüm yolu. Bir de onun yanısıra Türkiye'de yapılması gereken konulardan birisi, özellikle devletin personel alışıında, diplomaya bağlı olmaktan kurtulması, yani personel alışıında yılda bir defa belli bir imtihanla alıp sadece belli bir yetenek testinden geebildikten sonra herkesin girebilmesi ve ilerlemesini meslek içi eğitim ile beraber giderilmesi. Sorularınızın hepsine yanıt verebildim mi bilemiyorum ama öte yandan da bir iktisatçı olarak baktığımız zaman özel niversiteler konusunda biz Türkiye'de çok bağnaz davrandık vaktiyle. Bunlar bir kr gayesi güden yerler olarak gözüktü. Halbuki eğer piyasaya inanıyorsanız bir biçimde bırakmamız lazımdı o zaman. Çünkü bu öğrenciler eğer hünerli bir şekilde mezun olamayıp, iş bulamazlarsa o okullar zaten silineceklerdi. Dolayısıyla biz bağnaz bir düşünceyle özel okulları yetersizdiler, doğruydı, fakat şu andaki bir sürü devlet okullarından daha yeterliydi bence. Ve biz onları kapattık. Yani eğitimde de bir çeşitlilik, rekabetin olması lazım. Biz iktisatıysak, çeşitliliğe ve rekabete inanmamız lazım. Özel niversiteler konusuna gelince, ordada çok açık davranmamız lazım. Eğer kr gayesi güden veya gütmeyen insanlar zoraki gitmediği sürece niversiteleri bizim desteklememiz, hatta devlet, onu şöyle düşünmemiz lazım, özel okullar olduğu takdirde, biz oradaki öğrencilere de burs verebildiğimiz takdirde, devlet özel ayrımı gütmeden, bir şekilde devletin kaynaklarını oğaltabildiğimiz şeklinde, dolayısıyla olumlu bakmamız lazım olaya. Dolayısıyla şu andaki eğitim düzeni bence, benim en çok korktuğum ve Türkiye'ye benim bu kadar bağlı olmamın nedeni yukarıya doğru tırmanışın sınırlı olmadığı bir ülkeden, eğer biz eğitim düzeninde sınıfsal olmadan olmasa dahi, gelire bağlı bir tıkanıklıklar yaratmaya başladığımız zaman bu ülkede kalmanın ve yaşamanın zevki kalmaz sanıyorum. Dolayısıyla bunları süratle biz

gençlerimize, yüksek ğretimi, orta ğretimi açarak götürmemiz, süratle kaynak yaratmamız lazımdır.

BAşKAN- Sayın İlkin, buyrun.

-Çok kısa tabii değil mi?

-Tabii, tabi,  dakikada toparlayacağız.

-Peki, ben.

-Hayır hepimiz,

PROF. DR. AKIN İLKİN- Bir dakika, efendim çok kısa, ilk öğretimle ortaöğretimi birleştyoruz, sekiz yıl. Ondan sonra niversite önünde toplanmamak için klasik lise ve teknik liseler., yani klasik liseye girenler otomatik niversiteye girecek sayıda olacak ve bu klasik liseye gremeyenler teknik liseye gidecekler. Teknik liseyi bitirenler ise yüksek teknik okullara gidecekler. Vakıf niversitesi, yani özel niversiteleri kabul ediyoruz. Ama bunun amacı kar amacından uzak olmalı. Çünkü çok kötü bir örnek yaşadık. şimdi burada Sayın Gültekin'e hak veriyorum ama eğer bir şey kötüyse kimse gitmez, o da mecburen kendini düzeltir. Ama bazı şeyler var Türkiye'de, örneğin askerlik gibi. Adam ben oraya gideyim, bitireyim, hiç bir şey ğrenmesem bile askerlikte hiç olmazsa yedeksubaylık hakkını kazanırım diyor. Yani bu gibi şeyleri kaldırırsak, eski tecrübe, kötü tecrübe bize örnek olmamalı. nc nokta, daha fazla sayıda niversite gerekli mi, işte orada çok önemli bir nokta var. Yani buralardan mezun olacaklara iş bulacak mıyız, yani buradan mezun olup meslek sahibi olanlar işsiz kalacaksa daha fazla niversite amanın anlamı yok. Dikkat ediyoruz, bizde ara insan gücü eksikliği var. Yani mühendis var ama teknik eleman yok. Yani Türkiye'de bir arpıklık var. Bunu düzeltmenin yolu, lisede bu işe el atmak ve orada düzeltmek. Bizim modelimiz bu. Burada bir de şunu sileyeyim, Vakıf niversitelerinde bile olsa herkese burs vermek. Böylece devletin yükü azalacaktır, yani veren, gücü olan burs verdiği zaman, zaten bugün siz o yükü veriyorsunuz. Acaba hani bu burslar nereden gelecek diye aklınıza bir şey gelmesin, zaten bugün biz herkese burs veriyoruz, bedava okuduğu için. Demek ki bu geliri yüksek olanlar verdiği zaman diğerlerine, hepsine burs vermek mümkündür.

BAşKAN- Zaten tekerleği yeniden keşfetmenin alemi yok. Bütün gelişmiş ülkelerde bu böyledir, Sayın Gültekin'in anlattığı gibidir. Yüksek miktarda burs ve Sayın İlkin de üzerinde durdu. Demek ki bunda da bir konsensus var. Yani zel sektörü bütün imkanlarıyla eğitime açmamız lazım, siz gençlerin ıkartı bu yöndedir. Buyrun Sayın Kiliç

ASLAN KILIÇ- Soruyu bence şöyle sormak gerekir? Eğitim ve ğretim bir kamusal sorun olarak mı ele alınmalı, yoksa özel kar alanlarından biri, örneğin ayakkabı üreten bir firma gibi mi ele a-

linmalı. Eğitim de mi serbest piyasaya bırakılmalı. Aslında konuşmaların kalabalığı içinde sorunun özü kayboluyor. Türkiye bunun kısmi uygulamalarını da yaşıyor. Sonra bu uygulamaların sakatlıkları apaçık görülünce kısmen vazgeçildi. Şimdi orta öğrenim düzeyinde eğitimin tam bir kâr alanı olarak uygulanmasına şahit oluyoruz. Ben eğitimin kamusal bir sorun olarak ele alınması sorusunu sorunun bir yanı olarak söyledim. Burada kamusal sorun deyince eşittir devlet sorunu olarak görmüyorum. Ama kamu yararının esas olarak gözetildiği, özel kar sisteminin geçerli olmadığı, bunu da serbest piyasa ekonomisi filan dediğin zaman asla yapamazsın. Bu konuda DYP ve ANAP'ın rahatlığı vardır. Yani benim eleştirime karşı, alternatiflerime karşı fazla duyarlı da değildirler. Kendi içlerinde tutarlıdır. Esas Korel Göymen'in, DSP'nin net cevap vermesi gerekir. Hem serbest piyasa, olacak, özel kar sistemi geçerli olacak, hem de bu kamu yararı nasıl gözetilecek. Devlet olarak ne karışyorsun, ne kamu yararı. İşte herşeyi serbest piyasaya bıraktık. Burada bir tutarlılık gerekiyor. Söyleyeceğim bu.

BAŞKAN- Sayın Kılıç'tan anladığım iki önemli konudan birincisi eğitimin özel sektöre bırakılmaması, eğitimde özel sektöre yer yok dediler. Fakat daha önemlisi Korel Göymen'e DSP dediler, ben tashih edeyim, Korel Göymen SHP'dir, şimdi Sayın Yaman'a söz veriyorum, sonra sizlere...

PROF. DR. BERKER YAMAN- Teşekkür ederim, eğitimci de olduğum için çok söz var bu konuda söyleyecek. Ancak özetleyeceğim, çok ilginç, bizden çok daha az gelişmiş ülkelerde, Zimbabve, Etiyopya, Uganda gibi ülkelerde eğitime ayrılan payın GSMH içindeki payı bizden yüksek, buna karşın gelişmiş ülkeler, örneğin Fransa'da da eğitime ayrılan pay tabii yine çok yüksek. Neden eğitime bu kadar az kaynak ayrılıyor, o bizim şimdiye kadarki yanlış eğitim politikamız. DSP'nin bu özelleştirme konusundaki programına gelince, her yaşta, herkese parasız ve eşit eğitim ve öğrenim olanağı sağlamak. Şu nedenle: 1) Sosyal devletin ana amaçlarından biridir bu, fırsat eşitliğini sağlamak, eğitimde fırsat eşitliği. Bunu yakından gördük özelleştirme ve özel üniversitelerde, yalnız hanedan değil, hanedanlar yetiştirmeye doğru gidiş de olabilir fırsat eşitliğini bozabilirsek. Bir başka önemli nokta da eğitimle işsizlik arasında bir bağ, uyum sağlamak. Pek çok kişi eğitimi tamamladığı halde iş bulamamakta, kendi sorunumuz ama Doğu'daki büyük sorunlardan biri de oradaki diplomalı Türklerimizin iş bulamamaları. Bu da çok önemli bir olgudur. Yani eğitimle istihdamın ahenkleştirilmesi, armonizasyonu şarttır. Kısaca, bitiriyorum. Eğitime kaynak harcamamız gerekiyor, verimli kullanmamız gerekiyor, ve yaymak. Bu arada vakit darlığından şaşırabilirim tabii, çok sayıda güçsüz üniversiteler yerine, her bölgede

güçlü üniversiteler kurulması. Bu da kanımca ve partimizin planında yer aldığı biçimiyle bu kadar çok üniversite vaadetmek eğitimin düzeyini etkileyebileceği gibi pek çok kaynağın lüzumsuz israfına yol açacaktır. Kampüs türü üniversitelerin yaygınlaştırılması ana amaçlarımızdan. Bu arada YÖK'le birlikte biliyorsunuz standart eğitim getirildi, üniversitelerimiz arası rekabet olanakları kalmadı ve üniversitelerimiz ben de dahil, kendimizi yenileyemez olduk. Yetiştirdiğimiz öğrencilere gerektiği biçimde yönelemez olduk ve rekabet ortamından kurtulduk? Batı ülkeleri bugün Avrupa Birliği'ne girmiş ülkelerin ana hedeflerinden biri haldur çalışıyorlar, bir Fransız üniversitesi ile Alman üniversitesinin ahengini sağlamak. Pedagojik olarak da önemsemek üniversite eğitimini. Dünya bir entegrasyona gidiyor, biz entegrasyona gidiyoruz. bu entegrasyon içinde mutlaka üniversitelerimize ağırlık vermemiz gerekiyor. Yetenekli öğretim üyesi, yetenekli öğrenciler yetiştirmemiz gerekiyor. Noktalayacağım, mesela Ortak Pazar konusunda her şey tartışılmıştır ama Ortak Pazar'da çalışacak uzman konusu tartışılmamıştır. Yüzbinlerce sayfa vardır daha okunmadık. Çünkü oraya hazır eleman yetiştirmemiştir bizim üniversitelerimiz.

BAŞKAN- Evet Sayın Yaman, teşekkür ederim. Sayın Göymen.

KOREL GÖYMEN- Teşekkür ederim sayın Başkan. Bir dönem özelleştirmenin şampiyonluğunu yapan İngiltere'de bile 280 kadar okul orta öğretimde özelleştirildi. Mantık şuydu, bu okullar kendi olanakları içinde, serbest piyasa mantığı içinde kaliteli öğrenci ve öğretim üyesini kendileri çekebilirler ve okulların başarısı da çekebildikleri öğrenci ve öğretim üyesinin niteliğine ve niceliğine bağlı olsun. Hemen sonuca gideyim, üç yıllık bir kötü denemeden sonra bu tür özelleştirmeden İngiltere'de bile vazgeçildi. Burada toplumsal yararla, toplumsal yararın optimize edilmesi söz konusudur. Fırsat eşitliği söz konusudur. Biz kısaca ilk sekiz yılı ve okul öncesini ağırlıklı olarak devletin sorumluluğunda görüyoruz. Türkiye'nin koşullarına uygun olarak fırsat eşitliğini sağlamak için ilköğretim ve ortaokulun bugünkü halde birleştirilerek sekiz yıllık bir temel başlangıç eğitimini öngörüyoruz ve bunda da ağırlıklı rolü devlette görüyoruz. Ondan sonra klasik liselerden büyük ölçüde vazgeçiyoruz. Klasik liselerin fazla bir yarar sağlamadığını saptadık. O nedenle üç ayrı tür mesleki eğitime, yöresel özelliklere göre üç ayrı tür mesleki eğitime önem verilecektir. Amaç yörelerin özelliğine göre kişilere temel bazı bilgileri verirken, aynı zamanda bölge bir hayvancılık bölgesi, bir arıcılık bölgesi ise, deniz ürünlerinin değerlendirildiği bir bölge ise, bir turizm bölgesi ise o bölgenin önceliklerine uygun ve insanların diplomalı işsizler olmayacakları, mezun olduktan sonra makul bir yardımla hemen iş olanağı bulacakları bir ortamın sağlanması.

Burada sınıf geçme sistemi kaldırılıyor, ders geçme esası kabul ediliyor. Bu üç tür okul arasında öğrencilerin gelişme durumlarına göre, kendilerinin tercihlerine bağlı olarak yatay geçişler kabul ediliyor. Kısa bir geçiş döneminden sonra yüksek öğretimde giriş sınavları kaldırılacaktır. Bunu kaldırmaya kararlıyız. Bu sistemin bir doğal sonucu olarak makul bir ön hazırlık döneminden sonra kesinlikle kaldıracağız. Hemen söyleyeyim, yüksek öğretimin bir anlamda paralı olmasından yanayız. Yani devletin fırsat eşitliğini sağlayacağı bu ilk sekiz yıldan sonra Sayın Gültekin'in ve diğer değerli konuşmacıların da söylediği gibi yaygın bir burs sistemiyle destekleyerek çok ihtiyacı olanlara karşılıksız burs sağlama koşuluna dayalı olarak kişilerin ve ailelerinin imkanları elverdiği ölçüde eğitim giderlerine katılmasından yanayız. Olmayanları borçlandırıp meslek sahibi olduktan makul bir süre sonra, makul taksitlerle geri almaktan yana olacağız. Burada önemli olan üretken insanı yaratmak. Biraz önce söylediğimiz teknolojik gelişmeleri sağlayacaksa, hoşgörölü, demokratik, katılımcı ortamın ta ilk yıllardan itibaren bireysel tercihlerin, bireysel değerlerin ama bireyciliğin değil, ön plana çıkmasını gözeteceksek bunun temel aracı her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da eğitim olacak. Galiba son söz bendeydi. Bu fırsattan yararlanarak bu güzel toplantıyı düzenleyen, partime ve bana bazı görüşleri aktarma olanağı sağlayan İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'ne çok teşekkür ediyorum, sizlere teşekkür ediyorum. Sorularınızla bütün bu süreci zenginleştirdiniz ve cazip bir hale getirdiniz. Hep birlikte diyorum ki, bu güzel hoşgörü ortamı içinde tercihlerimizi yapalım ve elbirliği ile Türkiye'yi yeniden kuralım. Teşekkür ederim.

BÜLENT GÜLTEKİN- Eğitim konusuna bir açıklık getirmek istiyorum. O da şudur: Özellikle bir iktisatçı olarak baktığımız zaman, eğitim bir kamu görevidir. Çünkü İngilizcesiyle Bottom Line yani gelir bilançosu ve gelirin ne olduğunu tesbit edemeyeceğiniz yerde, bu toplumca verilmesi gereken ve faydalarının toplumca alındığı bir yerdir. Dolayısıyla serbest piyasa mekanizması eğitimde çalışmamaktadır. Ve ben sayın konuşmacılarla aynı fikirdeyim. O açıklığı getirmek isterim. Benim sormak istediğim şudur, eğitimle eğer özel üniversiteler kurdurulmak isteniyorsa, değişik tarzda yaklaşımlara girilmek isteniyorsa bağnaz olup onları köreltmeyelim, biraz rahat olalım. O okullar, hani biraz önce imam hatip okullarından bahsedildi. Bu konuların üstüne bazen bu kadar körüne gitmek de doğru değil. Kendi halinde çözümler bunlar. Çünkü piyasanın oradaki çalışma mekanizmasından bunu kastettim. Eğer insanlar belli bir yere gelemezlerse talep azalır oraya yavaş yavaş. Yeter ki bu teşkilatlanmış, ters bir şey olmadığı taktirde. Bu açıdan özel üniversiteler ve diğer konularda daha rahat olmakta bir sakınca yok. Fakat temelde eğitim, özellikle ilk ve orta eğitim ta-

mamıyla kamunun görevidir. Burada bizim yapabileceğimiz kıt kaynaklarımız olduğu için, eskiden de biz eğitimi çok merkezi yapmaktayız. Halbuki biz giderek aileyi ve yakın çevreyi okul yönetimine katmamız gerekir. Çok fazla merkeziyetçiyiz. Orada da çekinmemek lazım. Bizim korkumuz yöresel ve etnik farklılıklardan dolayı acaba ne olur? Biz standartları set ederiz. O zaman bu katkı mali kaynaklarını da arttırabilir okulların. Bu konuda biraz daha yaratıcı ve kaynaklarımızın kıt olduğunu bile rek hareket etmek zorundayız.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Gültekin. Saat 13.30 ve çok kaliteli, çok seviyeli, çok eğitici bir toplantı yaşadım. Panelistlere, sizlere ve tabii İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Başkanı ve çalışanlarına ayrıca teşekkür ediyorum. Sağ olun.

(ÖĞLEDEN SONRA)

BAŞKAN- Öğleden sonraki panelimize hoş geldiniz. Sabahleyin vurgulamıştık, Mezunlar Cemiyeti özerk ve çok sesli yapısından kaynaklanan imtiyazlarını kullanıp, bu seçim atmosferinde var olan cürcunanın dışında kalarak biraz daha temel sorunların, Türkiye'nin temel sorunlarının neler olduğunu, çözüm önerilerini, bu önerilerdeki çelişik öğeleri, değerli bilim adamları, gazeteciler, iş çevreleri ve ilgili arkadaşlarımızla beraber tartışalım dedik. Bu tartışmayı öğleden sonraki oturumumuzda da, belli başlı temalar içinde ayrıntılandıracağız. Şimdi sırasıyla, İktisat Fakültesi öğretim üyelerinden Sayın Bener Karakartal'la öğleden sonraki panelimizi açıyorum.

PROF. DR. BENER KARAKARTAL- Teşekkür ederim, ben sabah olan konuşmaları izliemedim ama gelen yankılardan seçim atmosferinin bir uzantısı olarak Türkiye'nin büyük meseleleri canlı bir şekilde burda tartışılmış, ufuk uras arkadaşımızın dediği gibi öğleden sonra da, heyecansız, akademik bir konuşma çerçevesinde ben izinizle konuyu Türkiye dışına da taşıyarak, mümkün olduğu kadar Türkiye'den az bahsederek, yani konuyu Avrupa merkezine yerleştirerek bir konuşma yapacağım ve konuşmanın sonunda eğer söylediğim şeylerin Türkiye gerçeklerine çok uzak olduğunu söylerseniz, konu dışına taşıdığımı söylerseniz sizi haklı bulacağım. O zaman affınıza sığınarak, şimdiden özür diliyerek isterseniz Türkiye dışına konumu yerleştiriyorum ve Avrupa'dan konuşmaya başlıyorum. Son zamanlarda, aşağı yukarı 25, 26 yıldır çok yakından tanıdığım bir gerçek Avrupa. Son bir yıldır da aşağı yukarı her ay Avrupa Parlamentosu'na gitme durumum oldu. Ve Avrupa'nın yaşadığı değişiklikleri adeta günü gününe, her ay yakından takip etmek şansına sahip oldum. Avrupa'yı yönetenler, en üst düzeyde politikacılarla konuşunca, ortada farklı bir durum var.

Yani Türkiye'de insan Yeşilköy'e indikten sonra adeta rahatlamış, bu çalkantılı dünya gerçeklerinden uzaklaşmış hissine kapılıyor. Orda, gerçekten Avrupa'da çok heyecanlı günler yaşanıyor. Ve bu özellikle Avrupa kamuoyunda da var fakat özellikle Avrupa'yı yönetenler, Avrupa Parlamentosu'nda bildiğiniz bir binaysa, koşar adımlarla bir koridor-
dan bir koridora, bir toplantı salonundan bir diğerine giderek bu çalkantılı döneme yetişmeye, onun aktörü olmaya çalışıyorlar. Avrupalı politikacılar konuşulunca, bu günlerde dünyayı ilgilendiren olayların bir tanımını yapmayı istersek, tek kelimeyle söylenen şu, "ihtilâl yaşıyoruz" veyahutta "bir zelzele yaşıyoruz" kelimesi. Ve dört tarihle karşılaşıyorlar. Diyorlar ki bugünlerde Avrupa'nın yaşadığı olaylar ancak çağımızın dört büyük olayı ile karşılaştırılabilir, bunların bir tanesi 1917 devrimi, ikincisi Birinci Dünya Savaşı, üçüncüsü İkinci Dünya Savaşı ve dördüncüsü de bugünkü olaylar. Yani Avrupa o kadar derinden bu sarsıntıyı gün-
gününe yaşıyor. Tabii Avrupalılar da bu olayları yaşarken bizden biraz farklı olarak gazetelerden izlemiyorlar. Adeta bu olayları haber almak şeklinde yaşamıyorlar, bu olayların içindeler, bu olayları yaratıyorlar, bu işin heyecanını yaşıyorlar. Neden Avrupa bu çağın zelzelesi olarak yorumlanan ve dünyadaki dört önemli olaydan bir tanesi olarak belirtilen bu olayı bu kadar duygusal ve derinden yaşıyor, bu soruyu sordukumuz zaman karşımıza şu yanıt çıkacaktır, Avrupa 1945'e kadar dünyayı yöneten bir kıtaydı. Biz de bu Avrupa'nın önemli bir kısmı üzerinde diplomasi olarak, politika olarak konuşularak dolayısıyla, ticaret olarak Avrupa ile ilişkilerde kaldık, hala da ülkemizin bir kısmı, Fransa kısmı bildiğiniz gibi Avrupa kıtası üzerinde. Demek ki Avrupa'da olup bitenler bizim dış bina-
tan, dışardan baktığımız bir olay değil, biz bu Avrupa kıtası üzerindeyiz zaten ama o heyecan ne-
nense bize ulaşmamış. O heyecanı ben anlat-
mak istiyorum. Avrupa dediğim gibi 19. ve 20. yüzyılda 1945'e kadar dünyayı yöneten bir ülkedir. Yani dünyanın büyük güçleri bildiğiniz gibi İngi-
lereydi, Fransa'ydı daha sonraları da bunlara Al-
manya katıldı. Fakat bu ülkeler birbirleriyle öylesi-
ce bir didişme içine girdiler ki, ihtiras içine girdiler, bildiğiniz gibi 1945 yılında Avrupa iflas etti ve bildiğiniz gibi bunun yerine iki kutuplu bir dünya kuruldu. Ve Avrupa'nın dramı burda başlıyor. Çün-
kü bu iki kutuplu dünyanın iki kutbu da Avrupa'nın içindeydi. Bu kutuplardan bir tanesi bildiğimiz gi-
bi Amerika Birleşik Devletleri, ikincisi yine Avru-
pa'nın dışında yer alan Sovyetler Birliği idi. Avrupa 1945 yılında iflas noktasına gelince yelkenleri in-
dirmeyi. Bir büyük uğraş içine girdi. Bu uğraş ne-
ydi? Yeniden dünyaya doğabilmek, yeniden dünya-
da egemen olabilmek. Bunun için iki tane yol çiz-
diler. Bir tanesi bir Ortak Pazar kurmak, yani pa-
zar ekonomisi, bugün çok konuşulan birşey, pazar
ekonomisine inanmak ve büyük bir pazar oluşturu-
lması. İkincisi de demokratik ve çoğulcu bir pazar

oluşturmak, yani bu açıdan hem Amerika'dan hem Sovyetler'den çok farklılardı. Çünkü bildiğiniz gibi Amerikan demokrasisi çok daha yeknesak, çok daha türdeş çok daha homojen bir demokrasi, Partiler arasında çok büyük bir fark yoktur. Oysa Avrupa'da komünizmden faşizme kadar giden çiz-
gide çok çeşitli siyasi güçlerin var olduğu bir de-
mokrasiyi yaşatmak idealini izlediler. Aynı zaman-
da Sovyet'lerden farkı da demek ki bir pazar eko-
nomisi üzerine birşey inşa etmek istediler. Bu a-
maçla da altı ülkenin üye olduğu, bildiğiniz gibi, adı da Ortak Pazar olan bir müessese kurdular. Bunlar ilk başta altı ülkeden oluşuyorlardı, bunlar İtalya, Almanya, Fransa ve Benelüks ülkeleri Belçi-
ka, Hollanda, Lüksemburg'tu. Daha sonra altılar İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın katılımıyla 9'a çıktı. Sonra bunlar 12 üye oldular. Son katılan Ü-
yeler Portekiz, İspanya ve Yunanistan idi. Ve 12'ler bir sembol olarak Strasburg'da bir bina için-
de çalışmaya başladılar. Bu binanın adı Avrupa Parlamentosu. Avrupa Parlamentosu'na baktığımız zaman büyük bir bina, içinde 518 tane millet-
vekili var ve bu parlamenterler doğrudan doğruya seçilmiş, yani ülke parlamenterleri olarak değil de doğrudan doğruya Avrupa Parlamentosu için se-
çilmiş, 72 partiden geliyorlar ve Parlamento içinde 12 büyük grup halinde toplanmışlar, ve amaçları
iki tane, büyük bir pazar ekonomisi oluşturmak, aynı zamanda da büyük bir siyasi birlik oluşturu-
mak. Bunun cazibesi öyle bir hale geldi ki bir süre sonra Doğu Avrupa içinde yer alan ülkeler Av-
rupa Parlamentosu'nun kapısını çalmaya başladılar. Tabii Avrupa Parlamentosu kendi içinde hem başarılı olurken aynı zamanda da dışarıya karşı çok aktif bir biçimde girişimlerde bulundu. Heyet-
ler göndererek, insanlar çağırarak ideolojik bir yayılma politikası izlediklerini hepimiz biliyoruz ve başarılı oldular. Önce Polonya, Çekoslovakya, Macaristan bu ülkeler arka arkaya geldi, son ola-
rak da aşağı yukarı bir buçuk sene önce Gorbacov bizzat Avrupa Parlamentosu'na giderek orda çok tarihi bir konuşma yaptı herkesin bildiği. Ve Avrupa Parlamentosu'ndan bahsederken orası için "bizim ev" tabirini kullandı. Yani o andan itibaren Sovyetler Birliği artık iki kutup olmaktan adeta vaz geçerek Avrupa'lı karakterini ağır bastıran bir politika izledi. Bizim ev dediği şey, burası bizim e-
vimiz dediği zaman Avrupa Parlamentosu'nda Gorbacov'un söylemek istediği birşey vardı, "artık Avrupa gücünü kanıtlamıştır ve Sovyetler'in dön-
düğü nokta artık Avrupa'dır, iki kutuplu dünyanın şimdi aşağı yukarı sonu gelmiştir". Birkaç ay sonra Yeltsin Rusya Federasyonu'nun başına seçildikten sonra ilk seyahatini Avrupa Parlamentosu'na yaptı, benim de izlediğim bu konuşmada, kendi-
siyle de bizzat konuştum Yeltsin doğrudan doğruya "artık bizi Avrupa'ya alın, biz bir Avrupa ülkesi-
yiz" cümlesini ısrarla girdiği bütün toplantılarda, Avrupalı parlamenterlerden istedi. Yani o andan itibaren demek ki kutuplardan biri çökmüştü ve ku-

toplardan bir tanesinin yerini yavaş yavaş Avrupa almaktaydı. Arkasından Avrupa Parlamentosu'na ertesi gün gelen Perez De Cuellar da bu gerçeği Avrupa parlamenterlerine söyledi. Yani şu anda dünyadaki kutuplardan bir tanesi bizim de kenarından köşesinden bağlı olduğumuz, coğrafi olarak, tarihi olarak, Avrupa Parlamentosu. Şimdi neden burda bunlardan bahsediyorum Türkiye'de bu seçim ortamında. Çünkü şu anda Avrupa Parlamentosu'nda çok büyük bir tartışma başlamış durumda: 12'ler devam edecek mi diğerlerini dışında bırakarak yoksa diğerleri de bu 12'lerin içine girecek mi? Biliyorsunuz Avrupa'nın bu cazip hale gelmesinden sonra derhal o güne kadar Ortak Pazar'a karşı olan Avusturya, İsveç, Norveç ve İsviçre Avrupa Parlamentosu'na başvurdular. Bunun arkasından Macaristan, Polonya, Çekoslovakya aynı şekilde başvurdular. Aynı şekilde Baltık ülkeleri tekrar Avrupa'ya girmek istediler. Ve Rusya Federasyonu, Yeltsin'de bizzat bu işe girmek istiyor. Şimdi Avrupa'da iki tane tez var; Bu tezlerden bir tanesi Fransa tezi, Fransızlar Avrupa Topluluğu'nu kuran ülkedir biliyorsunuz ve kendi çıkarlarına yönelik bir Topluluk Avrupa Topluluğu, çünkü kurucu De Gaulle o zaman bir sistem kurulmasını ve ötekilerin dış bir daire olarak konfederasyonda yer almasını istemektedir. Yani içerde bir Avrupa Topluluğu olacak, dışarda bir konfederasyon olacak. Ve Türkiye'nin önce konfederasyonda yer alabileceğini ikibinli yıllarda, Fransa söylemektedir. Almanya ise bugün avantaj kendi çerçevesine, kendisine döndüğü için derhal üye ülkelerin kabul edilmesini, konfederasyon ve federasyon fikirlerinin sağma birşey olduğunu, hem içerde bir federasyon ve dışında bir konfederasyon olmasının uzun müddet yaşayamayacağını, bu bakımdan şu andan itibaren bir Büyük Avrupa kurulması fikrini istemektedir. Şimdi Avrupa'da hergün yapılan tartışma demek ki şu, Almanların müdafa ettiği tek konfederasyon ve Fransızların savundukları 12'ler dışındaki konfederasyon olayı. Konuşulan konu da Türkiye'nin nerde yer alacağı. Aşağı yukarı her toplantıda Türkiye'nin adının geçtiğini Avrupa Parlamentosu'nda görmek mümkün. Bu açıdan bakınca Türkiye'ye geliyoruz, Türkiye sanki bu Avrupa binasına dışardan bakıyormuş gibi. Seçimlerde bakıyoruz yani bazen lütfen dış politikadan bahsediliyor. Sanki bu tartışmalarda Türkiye'nin 50, 100 yıl söz konusu değilmiş gibi adeta gazetelerden bu haberler izleniyor. Ve bunun dışında işin özünü taraflı Avrupa Parlamentosu'na gittiğimiz zaman bu büyük tartışmalar olurken, bütün ülkeler kendi kaderleriyle ilgili bu tartışmalarda ağırlıklarını koymaya çalışırken Türk basınının, Türk politikacılarının, Türk iş adamlarının bu toplantılarda adeta olmadığını görüyoruz. Yani Türkiye konuşulurken bize soruyorlar Türkler nerde diye. Böyle bir ortamda temel bazı soruların zannederim ki belki seçim zamanında konuşulması çok faydalı olurdu. Birinci olarak bir federasyona mı girmeye çalış-

cağız yoksa bu konfederasyon modelini kabul ediyor muyuz, yoksa Almanların dediği gibi tek bir birlik için mi çaba göstereceğiz. Zannediyorum ki Türkiye'de hiçbir parti gündemine bunu getirmiyor basında da bunu görmüyorum. İkinci olarak biz Avrupa'ya nasıl gireceğiz, Avrupa'ya girerken biz tarihten gelen bazı bağlarımızı kabul etmeyerek, biz artık tamamen Tanzimattan gelen bir şekilde Avrupalılaştık, biz tamamen yeni bir yapıya yeni bir kimliğe kavuşmak istiyoruz diyerek mi gireceğiz, ama o zaman da karşımızda 10 milyonluk bir Yunanistan'ın büyük engeller oluşturduğunu görüyoruz. Çünkü Yunanistan tarihi bağlarla, kültüre bağlarla, bugün basın yayın ve televizyon içindeki ağırlığıyla öyle bir yer tutmuştur ki, 60 milyonluk Türkiye'yi her seferinde adeta tek kalde maçı eder bir şekilde bizim aleyhimize kararlar çıkartabilecek bir hale gelmiştir. Demek ki bizim Avrupa Topluluğu'na girerken güçlü olmamız lazım. Bunun çözümünü de Avrupalılar bize bizzat söylüyorlar, çünkü kurulan Avrupa kıtası artık dünyanın merkezi olmayı kendisine hedeflediği için, unutmayalım ki burda şu anda 12 ülke bir araya toplanmışlar, 9 dil konuşuyorlar, 61 meselesini aşmışlar, siyasi bölünmeler meselesini aşmışlar, göçücü bir yapı oluşturmuşlar ve böylesine dünya egemenliği kurmak isteyen bir büyük birlik diyor diğer kıtalarla bağlantımızı, köprülerimizi sağlamak için bazı ayrıcalıklar olan ülkelere ihtiyacımız var ve bunun başında Türkiye'yi sayıyorlar. Türkiye'nin çünkü üç tane dört tane boyutu Avrupa'nın son derece ilgilendirmektedir. Bir tanesi, Doğu Akdeniz son derece önemli, Körfez Savaşı'ndan beri Türkiye'nin stratejik rolü öyle bir şekilde ortaya çıktı ki, Doğu Akdeniz'deki birtakım şeylerin yapılabilmesi için Türkiye'nin etrafı çevrilerek, dışından geçerek bu işlerin yapılmasının imkan dahilinde olduğunu Avrupalılar biliyorlar, Türkiye'siz Doğu Avrupa Politikası güdülmez diyorlar. Ayrıca bizi başlattığımız, belki Akdeniz Politikası kadar önemli olmayan bir Karadeniz işbirliği var. Karadeniz'de son derece önemli bir olay. Üçüncüsü daha önemli olan Sovyetler Birliği içinde Türk kökeli İslam bir takım ülkelerle Avrupa diyalog kurmakta güçlük çekeceği için adeta satoların inen kalkan köprüleri gibi Asya ile bağlantılarını ancak Türkiye sağlayabilirdi, bizzat Avrupa Parlamentosu'nu ynetenler bunu geçen ay bize söylediler. Dördüncü olarak da bu otellerde Ağustos ayı içinde bir toplantı yapıldı, 45 tane İslam ülkesi dış işleri bakanı katıldı. Onların son derece Türkiye'ye yönelik biçimde olduklarını biliyoruz. Aralık ayında 45 tane devlet başkanı Dakar'da toplanacak. Avrupa'nın söylediği şey İslam dünyası dünya nüfusunun 20'si, hammaddelerin % 40'ı, petrolün % 50'si, yani bu 45 ülke ile Avrupa'nın bağlantısı son derece önem taşımaktadır. Bu bağlantıyı da hem Avrupa olan, hem İslam olan ancak Türkiye sağlayabiliyorlar. Yani şu anda biz Avrupa'nın federasyon veya konfederasyon yapısı içinde yerimizin ne-

duğunu tartışırken aynı zamanda bir kimliğimizle de gideceğiz. Yani bir Yunanistan gibi, sıradan bir Avrupa ülkesi olarak gidip onlarla mı karşı karşıya geleceğiz yoksa Avrupa'nın dediği gibi artık dünya politikası bölgesel bütünler arasında kararlaştırılacağı için Avrupa gibi büyük bir ünitenin dünyaya açılan bir köprüsü olarak gerek Akdeniz politikası gerek Karadeniz politikası gerek Asya politikası gerek İslâm politikasıyla bu bağlantıyı sağlayan, birinci planda ağırlığı olan bir ülke olarak mı ilişkimizi sağlayacağız. Bu tartışmalar şu anda Türkiye'de yok. Bilmiyorum, ben görmüyorum, belki ben yanlışlıyorum. Yaptığım bu konuşmayla Türkiye gerçeklerinin çok uzağına gitmişsem, gündemi soğuttuyşam başta söylemiştim affınıza sığınıyorum, özür diliyorum, teşekkürler.

BAŞKAN-Efendim teşekkür ederim, Sürenizi anons etmemiştim, 15 dakikaydı. Bener Hoca çok iyi bir şekilde 15 dakika içinde konuşmasını bitirdi. Sayın Eser Karakaş'a sözü vermeden önce bütün günün yorgunluğu içinde ihmal ettiğim iki duyuru var onları sunmak istiyorum; Bunlardan bir tanesi burada panel başkanı olması gereken Prof. Dr. Esat Çam'ın Antalya'da zorunlu olarak bir toplantıya katılma durumunda olması, kendisinin özürlerini aktarıyorum. İkincisi de sabahki panelde bir yanlış anlaşılmaya sebep olabilecek bir husus, bütün siyasi parti temsilcilerini biz davet ettik, Refah Partisi de dahil olmak üzere, kendilerinden bir yanıt alamadığımız için Refah Partisi temsilcisi yoktu, onu duyurmamız gerekiyordu. Evet Eser Karakaş.

PROF. DR. ESER KARAKAŞ- Çok teşekkür ediyorum. Sayın Karakartal'ın konuşması tabii işi kolaylaştırıyor. Bütün Türkiye'nin Uluslararası sorunlarını ve uluslararası platformdaki yerini konusunda yeterli bir konuşma yaptı. Dolayısıyla ben bu konuşmamda daha çok yerel sınırlar içinde kalacağım. Bu tür konuşmalar niteliği gereği biraz garip yani akademik bir tebliğ değil. En azından ben bir siyasi parti temsilcisi değilim, en azından belli bir siyasi parti ile de herhangi bir angajmanım yok, dolayısıyla iki arada bir derede kalmış bir konuşma. Şimdi çağdaş ülkelere baktığımızda, yani Sayın Bener Karakartal'ın da belirttiği üzere Avrupa Topluluğu ülkeleri gibi ülkelere baktığımızda bunları çağdaş kılan dört temel mekanizma gözlemleniyor. Acaba bu dört temel mekanizmaya Türkiye ve siyasi partiler ne ölçüde yaklaşıyorlar. Ben burada konuşmamda mümkün olduğu kadar bu konular üzerinde kalmaya çalışacağım. Çok ta sistematik olmayacak. Belki de daldan dala bir şeyler söyleyeceğim. Bu dört temel kanımca şunlar: Demokrasi, insan hakları, piyasa ve sosyal güvenlik mekanizmaları, bu dördünden birisi eksik olursa, kanımca o topluma çağdaş bir toplum demek bugün 21. yüzyıla girerken biraz zor. Acaba bizde siyasi partiler, iktidara aday partiler bu dört

kavrama nasıl yaklaşıyorlar. Bu dört konu üzerinde bir mutabakat varmış gibi gözüküyor bütün partiler arasında. Ama bu mutabakat kanımca çok yüzeysel. Mesela ben kendim kişisel olarak, sanırım buradakilerin çoğunluğu da öyle, eğitim sektöründe çalışıyorum. Uzun süredir kafamı taktığım bir sorun var. Şimdi eğitim sektörünün çok temel bir sorunu var. Sabahleyin bu sorunu Sayın Korel Göymen'e iletmek istedim ama sayın Alaton bir türlü bana bu imkânı vermedi. Eğitimde çok sesli-likten bahsetti Sayın Korel Göymen. İşte bu demokrasi ve insan hakları ile galiba çok ilintili bir konu. Eğitimde çok seslilik bana bazı şeyler çağırıştırıyor. Meselâ 1952 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne biz de devlet olarak imza atmışız, ben de bunu öğreniyorum. Bu imzada, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne attığımız bu imzada bir maddeye çok önemli bir çekince koymuşuz meselâ. Bu da, Tevhidi Tevhizat Kanunu'nun hükümleri saklı kalmak üzere demişiz. Şimdi ne demek Tevhidi Tevhizat Kanunu ona bakalım. Tevhidi Tevhizat demek eğitimde birlik demek. Eğitimde birlik ve demokrasi bir arada olur mu peki? Bu benim çok kafamı kurcalayan bir konu. Acaba Tevhidi Tevhizat Kanunu'nu saklı tutarak biz demokrasi ile yönetildiğimizi iddia edebilir miyiz? Yani aileler çocuklarımıza eğitim verirken ki ben bunu kendim eğitim sektöründe çalıştığım için çok fazla hissediyorum, devletin saptadığı bir çerçevede eğitim veriyorsak ve buna zorunluysak, benim 5 yaşında bir kızım var, ana okulunda daha, yani daha resmen milli eğitimin şeyine girmede, tırnak içinde ne denir "kıskacına" girmede. Çok sevimsiz şeylerle karşılaşıyorum şimdiden. Meselâ bu konuda hiçbir siyasi parti, başta sosyal demokrat partiler olmak üzere Türkiye'de bu çekinceyi kaldırma yönünde herhangi bir irade beyanında bulunmadılar. Eğer bulundularsa beni düzeltsinler, şu anda parti temsilcilerinden biri varsa aramızda. Önemli bir sorun bu. Bir başka sorun kültür politikası. Buna galiba şimdi bir tek DSP değiniyor programında. Türkiye'de bir Kültür Bakanlığı var. Hatta hükümetleri aşan devletin bir kültür politikasından bahsedilir Türkiye'de, bu kültür politikasının iyi ya da kötü olmasından bahsedilir. Sorun burada işte, iyi ya da kötü sonuç ne olursa olsun devletin bir kültür politikası olmasında. Kültür yaşam biçimidir. Hükümetlerin, devletin bir kültür politikası olması bunun iyi ya da kötü olması baştan da belirttiğim gibi hiç önemli değil, insan haklarına son derece ters bir şey bana göre. Bir devletin kültür politikası olmaz, hatta hükümetlerin de olmaz. Yine az önce de belirttiğim gibi kültür bir yaşam biçimidir, yani bizim yaşam biçimimizi hükümetler nasıl bir politika içine alabilirler benim bunu anlamam çok zor. Başka sorunlar, meselâ Atatürkçülük sorunu var. Yine demokrasi ve insan hakları bağlamında bu sorun. Türkiye'de herkes biliyor, şimdi biraz gevşemiş gibi görünüyor ama Atatürkçü olmak suçtur. Yani şimdi eleştirilerimi o taraflara getirirsem yavaş ya-

vaş çekinmeye başlayabilirim akşam ne olacağı konusunda. Böyle bir demokrasi nasıl olabilir. Demokraside resmen Mustafa Kemal'e referans var bizim Anayasamızda. Anayasada bir ideolojiye referans verilirse ve bu ideoloji de 19. yüzyılın sonlarında Harbiye'de oluşmuş bir ideoloji ise, nasıl demokrasiden bahsedebiliriz biz Türkiye olarak. Ben yine eğitim konusuna gelmek istiyorum. Şimdi size alakasız gibi gelecek ama bu bir zafiyet meselesi, geçen akşam seyrettiğimiz -Aintown Beşiktaş maçı aklıma geliyor. Aintown Avrupa'nın en iyi takımlarından bir tanesi. Eğitim düzeyimiz hakkında bir fikir vermek için söylüyorum bunu. Beşiktaş o takımla başabaş bir mücadele yaptı. Yenildi, yeni sonuç önemli değil. Peki şunu düşünüyorum, biz iktisat camiası olarak bir takım kursak ve Milli iktisat takımı olan İngiliz Milli iktisat takımı ile bir maç yapsak, futbol kriterleri ile eminim bakın kendim baltayı önce kendime vuruyorum, 20-0 yeniliriz. Demek ki bu çok kızılan futbolcularımız eğitim sektörümüzden fersah fersah ileriler. Şimdi burada bir Fransız, bir İngiliz milli takımı ile 2-1 yenilecek bir milli iktisatçımızın çıkacağını sanmıyorum. Varsa bilmiyorum. Eğitim meselesi ile ilgili bir başka sorun Türkiye'de YÖK meselesidir. Türkiye'de şu anda üniversite eğitimi, yani biraz önceki Beşiktaş örneğiyle açıklamaya çalıştığım gibi içler acısı bir durumdadır. Bir öğretim görevlisi olarak ben de bunun bir parçasıyım. Bu açıdan önce kendimi ortaya sürüyorum. Türkiye'de öyle bir hava estiriliyor ki YÖK'le ilgili bunu burada YÖK'ü savunmak için söylemiyorum, tırnak içinde YÖK'ün bütün musibetlerini de bilerek, Türkiye'den YÖK gidince sanki bütün üniversitelerimiz bir anda Oxford üniversitesi düzeyine yükseltilecek, böyle bir hava estiriliyor Türkiye'de. 80 öncesi üniversitelerimiz çok iyiymiş gibi. Ben meselâ Maliye bölümünde çalışıyorum, çalıştığım bölümde 14 öğretim üyesiyiz, daha hiçbirimizin dünyanın dört temel maliye dergilerinden birinde yazımız çıkmamıştır. Üstelik 40 yıllık bir geçmişimiz var Maliye Bölümü olarak. Yine aynı şekilde İktisat Fakültesi'nden de dünyanın önde gelen iktisat dergilerinde makalesi yayınlanmış hiçbir öğretim üyemiz mevcut değildir, ben bilmiyorum, yanılıyorsa düzeltsinler beni arkadaşlar. Sayın Karakartal'ın branşı biraz farklı, onu takip etmiyorum ne yalan söylüyeyim ama iktisat ve maliye dalında dünyanın sayabileceği şeylerde bir tane görmüyorum. Üç ayda bir çıkan bir Journal of Economic Literature vardır. Onları karıştırırım sürekli olarak. Bir Türk olarak yani Türkiye'de yaşayan Türk olarak bir tek Burhan Sertel ismi geçer. O da 40 yaşında gelmiştir Türkiye'ye. Şimdi bütün bunları bir tarafa atıp Türkiye'de demokrasi ve insan haklarını korumak bana biraz şey gibi geliyor. Yani tüm bu sorunları küçümseyerek. Türkiye'de seçim sonuçlarına ilişkin saptadığım bir başka tablo da şu. En genel hatlarıyla söyleyeyim, Türkiye'de toplumsal muhalefet bize bir fotoğraf veriyor. Toplumsal muhalefet derken bunu çok geniş

bir şekilde söylüyorum; bu fotoğraf çok iç açıcı bir fotoğraf değil. 1950'den sonra seçim sonuçlarına bakıldığında Türkiye'de, bu konuda benim de kesin bir yargım yok, bu tabloyla, bu fotoğrafla çok örtüşmediğini görüyoruz. Yani daima düzenden yana. ANAP burada bir miktar belki bir kenara alınabilir. O da şu anda iktidar partisidir. Türkiye'de toplumsal muhalefetin çektiği bu fotoğrafla seçim sonuçları bağdaşmamaktadır. Burada acaba, şeyi merak ediyorum, fotoğraf mı yanlış, bu fotoğrafı biz mi yanlış çekiyoruz. Veyahut ta bu toplumsal muhalefet herhangi bir düzeyde, Türk halkını memnun edecek bir proje ileri süremiyor mu? Bu konuda genellikle söylene gelen daha korkunç bir laf vardır o da Türk halkının bilinçsiz oy kullandığıdır. Buna değinmek bile istemiyorum. Çünkü bunun mantıksal çıkarsamaları son derece korkunçtur. Seçmen bilinçsizce oy veriyorsa böyle bir saptamanın sonucu nereye varır düşünmek bile istemiyorum. İktisat konusunda Türkiye'de tartışılmalan, yavaş yavaş bitmekte galiba, piyasaplanlama tartışmasıdır. Bence bu iki kavramın her ikisinde, piyasa da, planlama da tamamen ideolojik nötr kavramlardır. Piyasanın ideolojisi yoktur. Planlamanın da bir ideolojisi yoktur. Bunlar birer teknik kaynak dağılım mekanizmalarıdır. Alternatif mekanizmalardır. Hangisinin hangisinden üstün olduğu, en azından 20. yüzyılda, şu konjunktürde belli oluyor. Bundan sonrası ne olur onu bilemem. Bir de 80 öncesi 80 sonrası tartışmaları var. Soygun lafı çok geçiyor Türkiye'de. Her iki dönemde de soygun çok yoğun. Soygunu burada tırnak içinde kullanıyorum. Ama soygunların doğasında çok büyük değişiklikler oldu gibime geliyor. 80 sonrası soygun, yasal olmayan soygun, yani rüşvet var, çok büyük kayırmalar var, yasalarla çelişen bir soygun var. 80 öncesi ise, bunu yine tırnak içinde belirtiyorum, yasal olmayan, adli mercilerce takibata uğrayabilecek soygun adedi belki az ama hepimiz yaşadık, biliyoruz, 79 yılında enflasyon % 100 oranı ile kapanmıştı. Tasarrufçuya ödenen nominal faiz oranı % 21 idi. Yani 100 lira yatıran 21 lira alabiliyordu. 79 lirası eriyordu. Bu 79 lira nereye gidiyordu, bu bir soygun değil miydi sizce?

KİT ürünleri hepsi maliyetlerinin çok altında bazı kimselere tahsis edildi. Yasaldı bu işlem, herhangi bir takibata uğraması mümkün değildi. Ama bu bir soygun değil mi? Türkiye'nin 3 milyar dolayında ihracatı vardı, bunun iki misli de ithalattı, dolayısıyla ülke müthiş bir döviz darboğazındaydı ve mevcut döviz de piyasa fiyatının çok altında birilerine tahsis ediliyordu üstelik. Bu bir soygun değil di de neydi peki. Kime nasıl tahsis edildiğini kim saptıyordu bunların. 1980 öncesi dediğim gibi yasal olarak yapıldı bütün bunlar. Mevzuata uygun yapıldı. Bu konularda adli takibata yapmak mümkün değildi. O tarihlerde Milliyet gazetesinde yapılan bir araştırma vardı, bunu referans göstermeden geçemeyeceğim, burada aşağı yukarı bu soygun miktarının, bu yasal soygunun, milli gelirin 3'te

birine eriştiği söyleniyordu. Buna rant adını veriyorlardı. Ve bütün Türkiye'de iktidar mücadelesi bu üç mekanizma ile yaratılan ranta el koymak üzere sürüyordu. Bu bir soygun değil miydi. 80 sonrası soygun da çok var ama dediğim gibi en azından soygunun doğasında çok büyük bir değişiklik var. O da bu soygunların yasalara uygun olmadıkları ve adli mercilerce takip edilebildikleridir. Yine başka bir konuya geçerseniz, meselâ sabahki oturumda, Sayın Korel Göymen, bunu galiba SHP diğer partilere göre daha fazla yapıyor, sosyal piyasa ekonomisi deyimini kullandı. Şimdi belki biraz batı hayranlığı yapacağım ama bu laf Almanya'da çıkmış. Ama şu anda dünyaca kabul edilen bir ana dili var, o da İngilizce ve İngilizce de sosyal piyasa ekonomisi diye bir deyim rastlamak mümkün değildir. Yoktur böyle bir kavram dünya ekonomisinde. Ne demektir sosyal piyasa ekonomisi, bunu İngilizceye çeviremezsiniz. Aynen şapka devrimi gibi. Şapka devrimini de İngilizce söyleyemezsiniz. İngilizce karşılığı yoktur bunun, söylediğiniz zaman bir Amerikalının sizi anlamasına imkan yoktur. Türkiye'de bunu sık sık yapmakta fayda vardır. Yani bazı kavramların, ne kadar yerine oturduğunu saptamak için İngilizce karşılığını aramakta. Aranızdan hiç birinizin ki çok iyi İngilizce bilenleriniz vardır, bana şapka devrimini İngilizceye çevirebileceğinizi sanmıyorum. Aynı şekilde sosyal piyasa ekonomisini de. İçi boş kavramlardır bunlar. Yani piyasa kavramından bu kadar korkmak, bu kadar kompleks duymak ve dolayısıyla sosyal gibi daha sevimli bir hale getirmeye çalışmanın anlamını ben şahsen göremiyorum. İktidar adayı bir başka parti de DYP. Türkiye sanayileşiyor bu kaçınılmaz birşey. Dahada önemlisi kentleşiyor ve 1972 seçimlerinde iktidara aday olan bu parti, üç büyük kentte milletvekili çıkaramadı. Yani kent desteği bu ölçüde bir parti bugün Türkiye'yi yönetmek iddiasında. Bence bu çok güç bir iddia. Bu 1991 seçimleri ne gösterir bilmiyorum ama benim bildiğim 87'de bir tek milletvekili yok İstanbul, Ankara ve İzmir'de. Söyleyeceklerim bu kadar, teşekkürler.

BAŞKAN- Şi. i sözü Seyfettin Gürsel'e veriyorum fakat, bu konuda da birşey söylemek istiyorum izin verirseniz. Kendisinin öğrencisi olma fırsatını yakalayamadım YÖK nedeniyle. YÖK bizim birçok öğretim üyemizi bizden mahrum kıldı. Şimdi kendisiyle beraber burada, bu camiada bulunmaktan çok büyük mutluluk duyuyorum. Teşekkür ederim.

SEYFETTİN GÜRSEL- Evet, benim aslında buradaki varlık nedenim sanıyorum SHP üyesi olduğum için değil. Çünkü sabahleyin SHP'yi Sayın Korel Göymen temsil ettiler. Kendisi merkez yürütme kurulu üyemiz olduğu için partiyi temsil etme yetkisine de zaten sahipti. Benim buraya çağrılmamın nedeni, sanıyorum İktisat Fakültesi'nin eski bir üyesi olarak ve entelijansiyyaya mensup bir ikti-

satçı olarak daha objektif bir değerlendirme yapar diye çağrılmış olduğumu düşünüyorum ama bunun güçlüklerini her halde kabul edersiniz. Çünkü hele böyle bir ortamda insanın siyasal kimliğinden kolayca sıyrılması ve onla arasına mesafe koyması çok kolay değil. Bununla birlikte benim belkide işimi kolaylaştıracak bir yanı var. Ben nedense hep muhalif oluyorum nerede olursam. DSP'deydim orda da muhalifim ayrıldım. SHP'de de biraz muhalifim. Partimin şu anki doğrultusu ve programın tümüne katılamıyorum büyük bir kısma katılmakla birlikte. Bu bakımdan belki de dile getireceğim görüşler benim kendi kişisel görüşlerim olduğu için bu gerekli mesafeyi de yeterince vermiş olacak, yaratmış olacak. Ben iktisat alanında olayı yoğunlaştırmak istiyorum ama gerek Karakartal'ın gerek Eser'in değindikleri konular çok önemli ve ilginçti. Özellikle keşke Toktamış Hoca da burada olsaydı da şu Kemalizm'i de tartışma safhasında şu altı okunu SHP'nin ağızımızın tadıyla bir güzel tartışsaydık. Biraz kavga etseydik. Çok da iyi olurdu, bu öğleden sonranın rahatından kurtulmuş olurduk. Ama ne yazık ki sabahki konuşmacıların hiçbirisi şu anda burada bulunmuyorlar ama belki konu açılırsa ikinci turda değinilebilir ideoloji sorununa. Gerçekten sanıyorum Türkiye belki de önemli bir değişimin eşiğinde. Bunu gerçekleştirebilecek mi gerçekleştiremeyecek mi biraz iktisat yönünden, demokrasi yönünden tartışıyoruz. Ama bu tür toplantılarda çok daha temele inmeye çalışmakta yarar var. O temel de bizim tabii geçmişimizden gelen ideoloji tarihimiz ve bugün Türk toplumunun o ideolojik dönüşümü, zorunlu olan ideolojik dönüşümü yapmaya ne kadar hazır olduğu konusu nitekim sabahleyin bugün yayınlanan bir araştırmasından çok söz edildi. Değerler sistemi Türk toplumunun, bakıyorsunuz çok çelişkili şeyler çıkıyor ortaya. O açıdan sanıyorum ideoloji meselesi gerçekten çok önemli. Ama ben izin verirken girişti burada kestikten sonra konumuza döneyim. İktisadi açıdan, ekonomi açısından Türkiye'de galiba üç tane temel reform gerekiyor. Bu reformları başaramadığımız taktirde diğer önemli sorunları, başlıca ekonomik sorunları da çözemeyeceğiz. Bu üç temel reform konusunda konsensus oluşmuştur partiler arasında. Yöntemleri ayrıca tartışacağız tabii. Ama en azından teşhisler düzeyinde bir konsensus var ve bu da bence önemli ve altının çizilmesi gerekir. Teşhisler de bir konsensus var dedim çünkü hemen hemen her parti diyor ki mutlaka bir vergi reformu gerekli diyor, bunsuz hiçbir yere gidemeyiz diyor, çok önemli. İkinci KİT meselesi, bunların da bugünkü haliyle hiçbir yere gidemeyiz. Herkes bir reform, KİT reformu önermenin peşinde. Üçüncüsü de sayın Ömer Gökay da bu sabah değindiler, ona gerçi partiler daha az değindi ama hiç değinmiyor değiller. Bu da bölgesel eşitsizlikler ama daha da somutlaştıralım, öznellesirelim Güneydoğu meselesi. Bunun tabii ekonomik eşitsizlikle ilgili de çok önemli bir tarafı

var ama sadece olay burdan da ibaret değil. Şimdi bu üçüncüsünü bir tarafa bırakırsak, belki Ömer Gökay'ın da o konuda daha söyleyeceği sözler vardır ben daha çok ilk iki konu üzerinde olayı yoğunlaştırmak istiyorum. Çabuk çabuk geçeceğim vakit kısıtlı olduğu için öncelikle vergi reformu üzerinde duracağım. Şimdi vergi reformu hakikaten çok önemli. Türk toplumu vergi toplamayı beceremezse bugün Türkiye'de vergi gelirlerinin oranı Milli Gelirin içindeki payı açısından hiçde parlak bir düzeyde değildir. Türkiye bu sorunu çözemediği taktirde, ekonominin diğer enflasyondur, sosyal adaletti, işte büyümeydi, işsizlikti, kalkınmaydı bu sorunları çözmesi mümkün değildir. Burada iktisat dersi vermek için bulunmuyorum. Zaten arkadaşlarımızın hemen hepsi iktisatçı, İktisat Fakültesi öğrencisi. Bir vergi reformunun sadece ben aynı zamanda çok tehlikeli bir araç olduğunu söylemekle yetinmek istiyorum. Yani vergi reformu yapılırken gerçekten çok bilinçli yapılmak zorundadır. Vergi gelirlerini arttıralım derken pekala sosyal adaletsizlik yaratabilirsiniz, pekala büyümeyi düşürüp ondan sonraki dönemlerde vergi gelirlerini azaltıcı etki yaratabilirsiniz. Pekala işsizlik yaratabilirsiniz. Bunları somut olarak ta açıklama çok basit. Sabahleyin de söylendi en tipik örnek, örneğin vergi reformu yapacağım diye oranları, gelir vergisi oranlarını arttırmaya kalkarsanız, bugünkü Türkiye'nin mevcut koşulları içinde çok açık bu büyük bir işsizliğe yol açacaktır. Mevcut işsizliği daha da arttırıcı bir etkisi olacaktır. Sayın Alaton da söz etti, diğerleri de söz etti. Keza vergi reformunda yatırıma dönüşecek kârları vergilendirmeye kalktığınız taktirde belli bir düzeyin üstünde, bunun da olumsuz etkileri olacaktır. Bu sefer büyümede bir takım olumsuz etkiler yaratabilirsiniz. Dolayısıyla demek istediğim şu ki bu vergi reformu çok ciddi iştir. Böyle, biz geleceğiz, bir çırpıda vergi düzenini değiştireceğiz, vergi gelirlerini arttıracacağız, dolayısıyla da ekonominin temel sorunlarından bir tanesini çözeceğiz demekle, seçmenin, Türk vatandaşının yetinmemesi lazım. Bu vergi konusunda ayrıntıları sormaya ve bilmeye hakkı vardır. Bunu da bizim partilerimizin belki de bu kampanyada da uygun değil, yeterince ayrıntılı açıkladıkları kanaatinde değilim. Bazı konularda da ciddi tedirginliklerim var. Örneğin partilerimizden bir tanesi, şimdi isim vermeyeyim benim partim olduğu için, örneğin bankaların çok aşırı kârlar ettiği kanaatini taşımaktadır ve bunun vergilendirilmesi gerektiğini düşünür. Halbuki, banka biliyorsunuz çok özel bir durumdur, sermayesi, Türk lirası ile, parayla alışveriş yapan, para alıp satarak zaten belli bir ekonomik faaliyet gösteren bir kurum olduğu için sermayesinin enflasyon karşısında erimesi göz önüne alındıktan sonra geriye eğer bir kârdan pay kalıyorsa, o hakiki kârdır, onun elbette vergilendirilmesi lâzım. Ama bu tip, böyle çok önemli, baştan nüans, ayrıntı gibi gelen şeylerin ekonomistler ne kadar önemli olduğunu bilirler. Yani yanlış yapma ihtimal-

leri kuvvetlidir dikkatli olmak gerekir. KİT meselesi, nihayet herkes, evet bu KİT'lerde birşey yapmak lazım diyor. Şimdi orda çeşitli görüşler var. ANAP'ın zaten icraatçı olarak bugüne kadar ne yaptığı ve bundan sonra da ne yapmaya çalışacağı malum. Özelleştirmeye çalışıyor. Büyük sorunları var bu özelleştirmenin, kendileri de yaşadılar. İktidara gelirlerse ki pek öyle gözüküyor, ama bu yolda devam etmeye çalışacaklar bir sonuçta alamayacaklar, o anlaşılıyor. Diğer partiler, DYP'nin görüşünü bilemiyorum ama Tansu Hanım biliyorsunuz biz gerekirse bedava da vereceğiz dedi. Bu da kendi partisinden gene bizim fakültemizin eski bir mensubu tarafından çok ciddi şekilde eleştirildi. O zaman yasal bir suç işlenmiş olur dedi. Yani DYP'de mahkemelik te olabilir insanlar eğer hükümet olurlarsa. Orda da dolayısıyla bu KİT meselesinde çok ciddi bir çözüm bulunduğunu söylemek bana zor geliyor. SHP diyor ki özkerleştireceğiz, tabii devletin birçok azınlık hisseleri var birçok özel şirkette, onları satacağız diyor bu da bir adımdır, iyidir ama, tabii esas sorun bunda değil. Onları satacağız, tamam satabilirsek satalım fakat esas mülkiyet devletin çoğunluğuna sahip olduğunu bildiğimiz klasik KİT'lerde SHP özkerleştirmeyi savunuyor. Çünkü diyor ki, biz ideolojik, onu da ben Sayın Korel Göymen'den duymaktan doğrusu büyük bir memnuniyet duydum; zaten bu olay ideolojik değildir diyor, zaten biz ekonomiye de ideolojik yaklaşmıyoruz diyor, bu bir SHP'linin ağızından çıkmış çok önemli radikal ağırlığının takdir edilmesi gereken önemli bir beyandır. SHP'nin tümünü ne kadar bağlar ondan kuşkuvarım var tabii ama gene de bu sabah bu sözü işitmek doğrusu beni sevindirdi. Şimdi ideolojik de olmadığına göre yaklaşımı SHP'nin ekonomiye, KİT meselesinde de deniyor ki "biz aslında mülkiyet ile devlette kalsın diye değil, bu mevcut koşullarda özelleştirmek mümkün olmadığı için bu yolu ister istemez tercih edeceğiz" deniyor. Bunda doğruluk payı var, haklılık payı var ancak, özkerleştirme ne kadar çözüm olabilecektir; elbette eğer siyasetle tüm bağlarını keserseniz, gerçekten KİT'leri yönetimini bir adeta özel bir şirket gibi çalışan hüviyete getirebilerseniz o zaman bu özkerleştirme bir çözüm olabilir. Yalnız burda yetinmeyiz, sorular sormaya devam etmemiz lazım. Belki politik bağlarını kestik KİT yönetiminin, yöneticilerinin o zaman başarısız oldukları taktirde cezalandırma, yani görevden alma vs. mekanizmalarını korumamız lazım. Bu da çok zor değil, olabilir ama ikincisi ellerini kollarını serbest bıraktığımızı göre o KİT'lerin tensikat yapmaya, yani gerekirse, eğer aşırı istihdam varsa, işçi çıkarmaya yönetimin hakkı olması lazım. Bunu verecekmiyiz ve kabul edecek miyiz? Bu konuya çok net, açık seçik bir yanıt yok. Bundan önceki bazı ciddi KİT grevlerinde de gördük ki tartışmalarda aslında SHP bu konuda radikal bir yaklaşım içinde değil nispeten muhafazakâr bir yaklaşım içinde oldu. Yani "Hayır efendim işçi çıkartamazsınız vs."

Bunu şapkeyi önümüze koyup çok ciddi şekilde düşünmemiz lazımdır, çünkü biliyoruz ki KİT'lerin elbette sorunları sadece aşırı istihdam değil ama bir kısmında hakikaten önemli başlıca sorunlardan bir tanesi bu. İkincisi KİT'leri tamamiyle serbest bıraktığımızı göre, bu özgürlüğü de verdiğimiz var sayalım ama buna rağmen yanlış yönetilen, kötü yönetilen KİT'ler iflas edebilecek mi? Yani iflas yasasını çalıştırabilecek miyiz, herhangi bir özel şirket gibi KİT'lerin de iflas etmesine izin verecek miyiz? Eğer buna izin vermeyeceksek biz samimi değiliz demektir. Gerek piyasa olsun, gerekse öteklikten bahsetmek olsun, bunlardan söz ederken çok da samimi olmadığımız ya da ne söyledikimizi tam bilmediğimiz, bunun sonunun nereye varacağını tam testirmeden bunları söylediğimiz düşünülebilir bu durumda. DSP'nin doğrusu KİT'lerle ilgili yaklaşımı DYP ile SHP arasında bir yerde, onun üstünde çok durmak istemiyorum. Yani özelleştirmeye çok karşı değildir DSP, baştan beri savunmuştur, ama özelleştirmeyi nasıl yapacaklar, bunu nasıl gerçekleştirecekler, o konuda da çok net değil. Şimdi bu iki temel reform konusunda özetleyecek olursak ben şahsen partilerimizin önerilerini, seçim bildirgelerinde yer verdikleri kadarıyla yeterli bulmuyorum bir kısmını da ayrı ciddi buluyorum. Kısaca genel yaklaşım açısından da bir noktanın altını çizmek istiyorum. Bunu ne yazık ki sadece sabahki söyleşide Sayın Gültekin değindi. Çok katılıyorum kensine, firma gerçeği. Ekonomide bugüne kadar biz çok sistem arttık, çok şükür sistem meselesi çözümlenmiş bir duruyor, bu bize epey bir vakit kazandıracak, daha bence önemli meseleleri tartışma fırsatını verecek. Reformları tartışıyoruz şu ara, ama benceümüzdeki ayların, yılların ekonomi gündeminde tartışılması gereken firma gerçeğidir. Buna Sayın Hakk Alaton da bir miktar değindi. Güçlü bir ekonomi ancak o ekonomide güçlü firmalarla mevcuttur. Güçlü firma da böyle, holdingleri kastedmiyorum, sakın yanlış anlamayın, bu zaten biraz da Türkiye'ye özgü galiba, 30, 40, 50 şirket her bir idük güdük şirketler, ne teknolojileri teknoloji, ne optimum düzeydeler, nerden baksanız bir sosyal efficienry abidesi olarak ortada duran birçok holding gösterilebilir. Benim sözünü ettiğim holding, bir malı veya birbirine yakın birkaç malı ileri teknoloji ile optimal düzeyde üreten, dünya çapında markaya sahip firmalardan söz ediyorum. Bakınız Türkiye'de bir tane dahi bu tip firma bulamazsınız. Oysa Kore'den çok söz ediliyor. Japonya'yı farh bırakalım, ben Kore sistemine çok karşı olmandan birtanesiyim, sadece ekonomi açısından değil siyasi nedenlerle de her zaman eleştirmişim. Ancak şurasını da kabul etmek gerekir ki Kore ekonomisi dediğimiz zaman birkaç büyük firma ve arkasayabiliyoruz bugün Türkiye'de dahi. Bu olmaksızın Türkiye ekonomisini şöyle sıçratacağız, binli yıllarda Avrupa'yı yakalayacağız, bunlar batı tamamen hikâye gibi geliyor. Hiçbir partide bu

gün ekonomi programında, ANAP dahil, Bülent Gültekin gerçi biraz bahsetti bugün, ama ANAP'ta da o kadar net değil olay, özellikle bir teşvik sistemi stratejisi yok bu konuda. Bu olmaksızın da diğer hedefler bana biraz zayıf gözüküyor. Biraz havada kalıyormuş gibi gözüküyor. Gene genel yaklaşım meselesinde bir konuya, bunu sol için söylüyorum, kendimi sosyal demokrasinin, solun, sosyalizmin bir mensubu olarak gördüğüm için, biz hedefleri değiştirme ihtiyacında değiliz. Sosyalizmin hedefleri hep aynı. Bugün de aynı ama araçlar konusunda şu geçtiğimiz beş yılda çok önemli gelişmeler oldu ve biz Türkiye'de yavaş yavaş bilmeliyiz ki eski araçları kullanmadan başka araçlarla da hedeflerimize ulaşabilir miyiz?

Bunu birçok alanlarda, özellikle tabii devlet mülkiyeti, devlet müdahalesi, vesaire birçok konuda gündeme getirmemiz lazımdır. Sabahleyin bir tek konuda gündeme getirildi, bu da doğrusu çok olumlu bir yönde gittiğimizi gösterdi, eğitim meselesinde. Gene Bülent Gültekin ki Kore'de ona galiba kısmen katıldı, o da beni ayrıca sevindirdi, net birşey söyledi, Üniversitelerde eğitim bedava olduğu sürece, toplumun aslında büyük çoğunluğunu oluşturan yoksul kesimlerinden veya üniversiteye girememiş kesimlerinden bu olanağı elde etmiş kesimlere sübvansiyon aktarıyoruz dedi. Şimdi eğer bu böyleyse ki böyledir hakikaten, bir kere biz zaten solun amaçları ile çelişiyoruz. İş sadece mümkün olduğu kadar çok insanı üniversiteye eğitmek ve bu fırsatı kullanabilecek herkese eşit olarak sunmaktan ibaret değil, bunu elbette yapmak lazım bu işin postülası, ön koşulu, burda da gördüğüm kadarıyla herkes hemfikir, ama pekala burs sistemi ile üniversiteleri paralı hale getirip bu haksız, adaletsiz sübvansiyon olayını, mekanizmasını ortadan kaldırabiliriz. Bu hiçte "sol"la çelişir bir yaklaşım olmaz. Tam aksine "sol"un hedefleri açısından daha uygun bir yaklaşımdır. Ama şimdi hatırlıyorum 5, 10 yıl önceki, hatta bizim üniversite dönemimizdeki tartışmaları, müthiş bir tabuydu, özel üniversite, paralı eğitim. İnanılmaz bir tabuydu, bunu ağza almak bile derhal hanzi damgasını yemekle eş değerd. Gerçi çok değil bundan beş yıl önce pisadan söz etmek de öyleydi. Ben hatırlıyorum. "Yeni Gündem"de yavaşın piyasa diye bir makale yazmıştım 1985 yılında o zaman daha bu Doğu Avrupa'da ve Sovyetler Birliği'nde Gorbacov reformları söz konusu değildi. Kıyamet kopmuştu. Ben "sol"da oldukça kötü adamlardan, hatta IMF ajanları sınıfından birisi sayılmıştım. Çok hızlı ilerliyor Türkiye, bu da sevindirici. Biz de sol olarak biran önce gündemimizdeki konuları farklı bir ideolojik prizmadan yeniden bakmakta, hedeflerimizle çelişiyorsa, evet belki reddetmekte ama ana araçlar üzerinde de son derece serbest görüşlü ve toleranslı olmak zorundayız. Araçlarımızı yeniden düşünmek zorundayız. Burada ben keseyim ikinci turda belki bu istikrar programından da söz etmek istiyordum, çünkü burda kimse söz etmiyor, zama-

nim doldu, teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkürler, söz Ömer Gö-kay'ın.

PROF. DR. ÖMER GÖKAY- Seyfettin çok teşekkür ederim, çok güzel koydun meseleyi. Gerçekten çok güzeldi. Özellikle de vergi konusunda. Şimdi Milli Gelir Vergi oranlarına bakıyoruz, yanlış mıyorsa Türkiye'de toplam fonlar dahil olmak üzere GSMH'ya oranı 24, basit bir kesit analizi yaptığımız zaman 2000, 3000 dolar seviyesindeki ülkelerde bu oran % 30'lara yaklaşabiliyor. % 27, % 30 civarında. Bakıyoruz ve diyoruz ki global olarak Türkiye'de % 6 daha Milli Gelir'i oran olarak, belki çok korkunç bir rakamdır bu, bunu artırabiliriz diyoruz. Bunu gerçekten de arttırabilir Türkiye, mesele değil yani. Fakat devamlı suretle aklıma şu geliyor. Bu kadar etkin çalışmayan yani inefisient, bir devlete acaba Türk toplumu, Türk ekonomisi kaynaklarını vermeli mi vermemeli mi? Bizim bunu ciddi olarak tartışmamız gerekiyor. Ben inanıyorum ki kamu, bazı yaptığı somut projeler dışında Türk toplumunun kaynaklarını israf etmektedir. Ve bu yüzden dolayı Türk hükümetleri ile, Devlet'le demiyeyim, Türk hükümetleri ile Türk halkının, iş adamlarının, çalışanının bir temel sorunu var. Verginin anlamı şu, gidiyorsunuz kazanan, kendisi değeri yaratan adamın elinizi cebine atıyorsunuz, onun satın alma gücünü ondan alıyorsunuz, çok verimsiz çalışan bir devlete kaynak aktartıyorsunuz. Çok düşünüyorum, acaba yanlış mı düşünüyorum, Acaba Türkiye'de bu oranları daha mı aşağıya çeksek? Gerçekten Türkiye'de fonlar israf ediliyor. Herkes de bu oranı Türkiye'de yükseltmeye çalışıyor. Benim de bununla ciddi bir sorunum var. Neyse ben başka bir konu üzerinde konuşmak istiyorum bugün. Parti temsilcilerini dinledim bu sabah pek anladığımı söyleyemem. Hiç bir tanesini anlamadım. Programlarını da okudum. Şu andaki "Tek Dinamik Denge Modelini" de inceledim onu da anlamadım. Kızmasınlar ama anlamadım ne olduğunu. Herşeyden evvel ilk defa benim anlayabilmem lazım ki sonra vatandaş anlayabilsin. Bir türlü içinden ben bunların çıkamadım. Şöyle bir kafamda toparlamaya çalıştım.

SHP, Seyfettin düzelt yanlış anladıysam, teknolojiye dayanan bir sanayileşme ve ekonomide itici gücü teknolojik gelişme haline getirmek istiyor. Diğer partileri çok anlayamadım. Onun için üstünde durmak istemiyorum. Şimdi Türkiye ekonomisine baktığımız zaman dönem dönem ya fizik faktörünün geliştirilmesine dayanan bir büyüme sağlanmıştır. Bazı dönemlerde toprağın tarıma açılardan 60 sonrasının özelliği iç pazarı arttırdıktan sanayileşme olmuştur. Türkiye'de büyümenin gerisindeki itici gücün ne olduğunu iyi inceleyen bir çalışma yok. 1970'li yıllarda bir Korelinin yaptığı çalışma vardır ve o Korelinin, Park idi, Seha Park idi, Seha Park'ın çalışmasında gördüğümüz olay Türkiye büyümesini 60-70, 70'ler sonu

diyeyim, tarihini unuttum şimdi, iç piyasasının genişletilmesine dayandırmıştır. Bununla açıklarız. İç pazara dayanarak gelişmesinin neticesini Türk toplumu, Türk ekonomisi çok ağır ödemiştir. Bunu hepimiz biliyoruz. İşte sanayici bey, burada, olan, bize anlattı. Teknoloji sanayileşme konusunu bilmiyorum. Bildiğim bir tek şey var. Ekonomilerde büyümenin sınırlarına gelindiği zaman yani fizik kaynaklar, toprak, insan kaynaklarının gelişmesinin sonuna gelindiği yani bunlarda yaptığınız ilave harcamalar büyümeye büyük katkılar yapmadığı zaman teknolojik aşamaya geçilir. Türkiye'de ve en pahalı büyüme stratejisi, teknolojik geliştirmeye dayanan bir stratejidir. Özellikle bunu sanayi alanına uygulamaya çalışırsanız, tarımda daha çabuk oluyor, ANAP'ın ilk dönemlerinde de çalıştık yapmaya, yüksek tohumlama vs. gibi, teknoloji ile ziraatte sıçrama. Ama sanayide bunun çok zor olduğunu ve kısmen de gerçek dışı olduğu kanısını dayım. Benim gördüğüm kadarıyla Türk toplumunun kaynaklarının verimli kullanılabileceği bir alan insan kaynaklarının geliştirilmesi. Gene çok büyük memnuniyetle bugün izledim eğitimin önemi vurgulandı. Yalnız bu vurgulanmakla geçecek bir olay değil. 2000 yılında biz 20 küsur milyon insan okutacağız. Okullarımız da olacak. Sekiz yıllık eğitim her parti temel kabul ediyor ki, 72'de bu Milli Eğitim Kanunu'nda çıkmıştı benim hatırladığım kadarıyla, o yıldan beri sekiz yıllık eğitime geçemedik. Benim bildiğim bir şey var. Yalnız sekiz yıllık eğitime geçebilmesi için benim değil, Dünya Bankası'nın tahmini, 28 milyar dolara ihtiyacımız var. Yalnız. Sekiz yıllık eğitime geçebilir isek buna artı öğretmen sorunu olacak. Nasıl yaparız bilmiyorum. Bunun dışında daha çok, acı gerçekler var bakın. Biz ortaokulda, gene bildiğim kadarıyla yanlış bir rakam söylemeyeyim ama, bir öğrencinin maliyeti yılda 111 dolara filan geliyor. Ortalama Türkiye'de ortaokul, üç yıllık ortaokul 5.7 sene de biter. 5.7, yani biz neredeyse bir öğrenciyi ilk kere okutuyoruz. 111 olmuyor bize, çarpım iki katlanıyor ve rakamları düşünün, çarpın, hiç kaliteli geliştirmesi yapmadığımız takdirde. Sonra bu yetiştirdiğimiz, bu kadar büyük masraflarla yetiştirdiğimiz insanların işsizlik durumlarına bir göz atalım Türkiye'nin ortalama işsizliği 8.5. Kabul ediyorum olur, doğrudur yanlışlar ama elimizdeki tek göstergesi. Bu 8.5'in içinde orta dengi meslek okullarının işsizlik oranı 16.4. Siyasi partiler diyorlar ki, "ben genel eğitimden uzaklaşacağız, biz meslek eğitime yöneleceğiz." Birinci saptama. Gidelim. İkinci en yüksek işsizlik Türkiye'de lise dengi meslek okullarında. Oranı 20.7. Arkasından liselerde işsizlik 13.7. En düşük işsizlik alanı ise ilkököl ve ortaokul. Yani ikisini birleştirdiğimiz zaman temel eğitim alanında. Bu kadar büyük kaynakları, daha başkaları göstergelerimiz de var elimizde. Türkiye'de yüksek eğitimin sosyal getirisi. Sosyal getiriyi de şöyle hesaplıyoruz: Bir adamın bütün hayatı boyunca elde edebileceği geliri alıyoruz. Normal faiz ha-

dinden bugüne indiriyoruz. Arkasından buna yaptığımız yatırımları gözönüne alıyoruz. Mukayese ediyoruz ve bunun getirisini hesaplıyoruz. Kişi bazında, meslek okulu bazında. Temel eğitim en yükseği. Takriben %17. Ben sanayinin içini çok bilmiyorum ama reel olarak da sanayide bugün % 17 karlılık yoktur. Sonra gene unutuyoruz. Türkiye'de en düşük sosyal getirisi olan meslek okullarına ki, zannedersem 9 civarında, yatırım yapacağımız diyoruz. Neyi anlatmaya çalışıyorum? İncelemiyoruz. Tetkik etmiyoruz. Araştırmıyoruz. Kulaktan dolma bilgilerle hareket ediyoruz. Bunu parti programlarının içine yerleştiriyoruz. Ondan sonra da bunları gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Ne oluyor? Bizim bütün kaynaklar havaya gidiyor. Ondan sonra da bize geliyorlar diyorlar ki bize "daha fazla vergi vereceksiniz". Vaktim doldu mu?

BAŞKAN- Var efendim.

(Devamla) Bilmiyorum. Biraz kızgınlım, öfkeliyim. Sebebi birçok parti programının nasıl yazıldığını, bir tanesinin değil, bir iki tanesinin nasıl yazıldığını bildiğim için. Hiç araştırma yapmadan. Bir başka konuya geçeyim. Burada olsalardı. En büyük özellikleri, bize söylüyorlar, bize anlatıyorlar, ondan sonra da basıyorlar gidiyorlar. Bizi hiç dinlemiyorlar. Buna hiç hakları yok. Bizi de dinlemeleri lazım. Hepsini için söylüyorum, kendi partim için değil. Sonra efendim, bir iktisat politikası programıyla karşımıza çıkıyorlar: Makro dengelerden bahsediyorlar, arkasından kalkınma politikalarından bahsediyorlar. Bakın: "enflasyonu indireceğiz, durduracağız" diyorlar. Kimi aldatıyorlar? Türkiye ancak uzun dönem tasarruf meylini % 40, % 42'lere çıkartır ise ancak ve ancak o zaman belki bir anlamlı sanayileşme politikası ile istikrar politikalarını bir arada götürebilir. Enflasyon 5'e inecekmiş, 10'a inecekmiş. Buna çocuklar güler yani. Olacak şey değil. Büyüme hızını indirirsiniz negatiflere, -2'ye, -3'e, Türkiye'de fiyat hareketleri evet gelecek yıl içinde 10'a iner, 15'e iner, 20'ye, 30'a iner. Ve ben şahsen vatandaş olarak da kendimle alay edildiği kanısındayım. Çok içim dolu. Keşke burada olsaydılar da söyleseydim bunların yüzlerine.

Şöyle ANAP'a baktım, burada yazdım, pardon kayboldu, sinirlendikten sonra. Potansiyel, Türkiye'nin potansiyel büyümesinden bahsediyorlar, bir ekonomideki potansiyel büyümeyi iki temel faktör belirler. Verimlilik, ikincisi ilerki yıllarda yapacağımız istihdam artışı. İki tane temel belirtisi vardır. Verimlilik için ne yapmayı düşünüyorlar? Türkiye'nin temel sorunu. Sayın hocam Akin Bey Türkiye'deki sermaye/hasıla ortalamasının 3 olduğundan bahsetti. Ben onun nasıl hesaplandığını biliyorum. İtalya ve Hindistan'ı topladılar, 1962 yılında, ikiye böldüler. Üç nokta birşey çıktı. Kusura attılar 3 dediler. Türkiye'de daha hiç kimse sermaye/hasıla oranının ne olduğunu bilmiyor. Bilen varsa çıksın hesapladım olay burada desin. Sey-

fettin sağolsun doğru soru sordu. 1.5'a inecekmiş, Türkiye'de düşünülen sermaye hasıla oranı, yani Batı ülkelerine gidelim, hele o büyük kütle üretimlerini yapanları da düşünelim 80'dir. 1'e 80 falan. Doğru mu Seyfettin? O civarlarda mıdır?

SEYFETTİN GÜRSEL- Hangisi?

-Sermaye hasıla oranı.

SEYFETTİN GÜRSEL- Yok, o kadar yüksek olamaz ama, yani...

-Hani düşünülen otomotiv sektöründe korkunç bir şeydir.

SEYFETTİN GÜRSEL- Tabı, çok yüksek. Çok yüksek.

-Yani 3, 5, 6, 7 falan.

SEYFETTİN GÜRSEL- 7, 8 en az.

-8'de olamaz imkanı yok.

SEYFETTİN GÜRSEL- Yani 5.

-Yani bir kişinin istihdamını düşün. Basit, ondan git. 200 bin araba üretebilecek bir tesis 500 milyon dolara ortalama çıkabiliyor. Bu fabrikada kullansanız, istihdam etseniz etseniz 600 kişi çalıştırırsınız, 500 kişi çalıştırırsınız. Bölün bu oranı kişi başına ne kadar emek yapılacağını bulursunuz, çıkartırsınız. Öyle, yani öyle 3'lerle falan Türkiye ekonomisinde sermaye/hasıla oranları yok. Olsaydı bizim sanayimiz çok verimli bir sanayi olurdu. Söylemek isteyeceğim bunlar. Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN- Efendim teşekkürler. Yine genç arkadaşlarımız için vurgulamak istiyorum. Sayın Kaya Ardiç'da üniversitemizin değerli mensuplarındandı. Fakat maddi manevi caydırıcılık ortamı nedeni ile uğradığımız kan kaybı dahilindedir, Sayın Ardiç'da. Kendisine davetimize katıldığı için teşekkür etmek isterim. Buyrun efendim.

KAYA ARDIÇ- Ben çok teşekkür ederim Sayın Başkanım. Ayrıca iltifatkar sözleriniz için de çok teşekkür ederim. Sabahki oturumdan farklı bu öğleden sonraki oturum. Biz bize çok hoş bir sohbet şeklinde, çok sakın bir oturum oluyor. Ben son konuşmacı olmanın bir yerde talihsizliğini yaşıyorum. Gerçi Ufuk'tan ben rica ettim, hani tabiri bağışlarsanız kaşındım, bana önce söz verme demiştim. Ama en sonra da bırak dememişim. Niye? Çünkü söylemeyi düşündüğümüz, tasarladığınız şeylerin çoğunu değerli konuşmacı arkadaşlarınız, sizden önce konuşanlar söyleyince, size söyleyecek fazla bir şey kalmıyor. Oysa bir hazırlık yapmamakla birlikte, sabahki oturumu başından sonuna kadar izledim. Bir takım da notlar aldım. Hatta yanımda oturan Gülçin Hanım, Ekonomist Dergisi'nden gazeteci arkadaş; "aman efendim, ne kadar ciddi ciddi notlar alıyorsunuz" dedi. Ben de, tabi tanıımıyordu, izah ettim kendisine, "öğleden sonra" dedim "ben de birşeyler söyle-

mek zorundayım".

Şimdi efendim, konumuz seçim gündemi. Politikadan ekonomiye. Ben iktisatçı olduğum için tabi ki iktisat açısından konuşacağım. Burada değerli siyaset bilimcisi Karakartal arkadaşımız ilginç şeyler söyledi. Ufuk arkadaşım da siyaset bilimci. Ben iktisatçı olarak gerçekten takıldığım bir konuya değinmek istiyorum. Şimdi gündeme bakıyoruz; Refah Partisi, maalesef temsilcisi gelmek lütunda dahi bulunmadılar, gerek duymadılar ve Sosyalist Parti hariç, diğer partilerin, iktidara soyunan partilerin üzerinde birleştikleri bir amentü var. Sosyalist Parti temsilcisinin deyimiyle. Piyasa ekonomisi. Bu konuda hakikaten herkes hemfikir. Gerçi, SHP buna sosyal piyasa ekonomisi sıfatını, sosyal sıfatını koyuyor. Eser arkadaşım haklı olarak isyan ediyor. Ben de katılıyorum. Çünkü bilimsel bir kavram olduğunu sanmıyorum. Naçizane. Akın İkin hocamızı da dinlerken dikkat ettim: "biz" dedi, "piyasa ekonomisi ama gerçek piyasa ekonomisi" dedi. Şimdi demek ki, sahtesi de var. O, gerçeğini yapacağını iddia ediyor. Dileyelim, umalım, göreceğiz. Şimdi efendim, çok özür dileyerek, hepiniz iktisatçısınız, birinci sınıfta daha serbest piyasa ekonomisinin ne olduğunu öğreniyoruz. Tam rekabet piyasası diye kitaplardan, Fiat Teorisi kitaplarından biliyoruz. Şimdi, kendi içinde son derece tutarlılığı olan, son derece harikulade bir mantığı olan, çok güzel bir model. Tam rekabet piyasası, belirli koşullar içeren, bu koşullar var ise var olan bir piyasa. Şimdi ben soruyorum: Acaba dünyanın hiç bir yerinde, uygulamada, böyle bir piyasa var mı? Tam rekabet koşullarını içeren bir piyasa var mı? Piyasaya giriş çıkışın serbest olduğu, malların çok sayıda ve bölünebilir nitelikte olduğu, piyasanın şeffaf olduğu böyle bir piyasa. Ha, biliyoruz bu bir model. Soyut bir model, bir analitik araç. Hep öğrenciler bana sorardı: "Hocam bunları anlatıyorsunuz böyle. Fakat gerçekte olmayan şeyleri niye anlatıyorsunuz?" Oysa dikkat edin, hepiniz öğrenciliğinizden bilirsiniz, bütün yıl geçer, sonunda monopollü rekabet, eksik rekabet piyasalarına çok az zaman kalır. Oysa gerçek oradadır. Onların üzerinde yeterince pek durma fırsatı dahi bulamayız. Şimdi bir defa serbest piyasa ekonomisinin koşullarının tamamının gerçekleştirildiğini varsaysak dahi, mümkün değil ama, varsayalım ki öyle olsun. Analitik güzelliğinin hatırına. Bir de biliyoruz ki, Seyfettin arkadaşım da çok iyi bilir, uzmanlık alanına girer. Sayın Esfender Korkmaz, dekanımız da değişti, bir defa ekonomide bölünemezlik olgusu var. Bölünemez nitelik taşıyan mallar var. Kamu malları var. Dışsalılık diye bir olgu var. Dışsal ekonomiler, artı ve eksi dışsal ekonomiler. Bu nedenlerle dahi tam rekabet piyasasından ve serbest piyasa ekonomisinin işlerliğinden kuşku duymak gerekir. Nitekim iktisat teorisinde kamu ekonomisi diye yeni bir branş oluştu son 20-30 yılda. Ve bugün piyasa mekanizmasıyla ekonomik sorunları çözmek gerçekten bir

hedef olarak alındığında ve analitik bir yaklaşımla yaklaşıldığında son derece şık, güzel, çünkü alternatif devletçilik ve devletin ekonomiye keyfi müdahaleleri, insanları bu yönde çözüm arama yoluna itiyor. Fakat iktisadi etkinliği biz serbest piyasa ekonomisi modelini uygulayarak gerçekleştirebilir miyiz? Pareto'gil anlamda iktisadi etkinlik. Kaynakları en etkin dağıtan mekanizma bu kağıt üzerinde. Ama gerçekte böyle bir piyasa var mı? Ben soracaktım Sayın Akın İkin hocama ve diğer parti temsilcilerine. Yani şunu demek istiyorum, bağışlayın, uzatmak istemiyorum. Serbest piyasa ekonomisi sözcüğü biraz yutturmaca, tabiri bağışlarsa ve aldatmaca gibi geliyor. Yani içeriği boş bir kavram oldu. Zaten 12 Eylül'den sonra Türkiye'de toplum olarak ilginç bir süreç yaşadık. Bunu hep birlikte yaşadık. Ne oldu? Değerler sistemi altüst oldu ve kavramların içeriği boşaltıldı. Birçok kavram bugün bilimsel anlamda konsept kavram değil, metafor, içi boş kavramlar, sözcükler haline getirildi ve bu son derece bilinçli, kanımca kasıtlı yapıldı. Şimdi biz, bu panel bir değerlendirme paneli niteliği taşıyor. Hasbelkader, düftetmişler, biz de değerlendirilmeye çalışacağız diye buraya karşınıza çıkmışız. Peki neyi değerlendireceğiz? Partilerin ileri sürdükleri öngörüler, görüşleri, önerileri. Peki, doğru değerlendirme yapabilmek için doğru tanımlardan, doğru kavramlardan yola çıkarak gerekir. Siz o tanımlarda, daha o kavramlarda da anlaşıyor sunuz neyi değerlendireceksiniz? Dolayısıyla, tanımları net, açık olarak koymak lazımdır. İşte sosyal, gerçek piyasa ekonomisi gibi biraz muğlak kavramlar yerine çok daha açık, seçik, net, Sayın Ömer Gökay arkadaşımızın değindiği konulara, Sayın Seyfettin Gürsel'in değindiği konulara yanıt veren, açık, seçik modellerle çıkmak lazımdır. Şimdi burada model konusuna geleceğim ikinci olarak. Sayın hocam dedi ki, Akın Hoca: "ANAP döneminde ekonominin adı yok. Oysa bizde olacak: UDİDEM" Şimdi gerçekten de ANAP ekonomisinde yaşadık bu süreci. Hakikaten bir ekonomik modele dayanan iktisat politikası uygulamaları olduğunu hiç kimse herhalde ileri süremeyecek. Çünkü, işte gece yatıp, sabah kalkıp telefonla faizlerin indirildiği, kararnamelerle bir günde faizlerin indirilip çıkarıldığı, son derece arabesk bir iktisat politikası yaşadık kanımca. Bağışlasınlar. Belki biraz gaddarca söylüyorum ama benim kanım bu. Şimdi bu modelle ortaya çıkınca, hele bunu Tansu Çiller gibi adeta, İktisat, politika, tabirde bir hata yoksa, politika bataklığında bir nadide çiçek gibi ortaya çıkan birisi tarafından savunulması da tabi modelin şansını artırdı. Son derece şık, ama, eğer o modeli okuyup, bakıp Ömer Gökay anlayamamışsa, herhalde hiç kimse anlayamaz. Çünkü kendisi bu konuda Türkiye'de sayılı yetkili kişilerden herhalde bir tanesidir. Şimdi UDİDEM'i ben de anlamaya çalıştım, pek anlayamadım. Her model belirli varsayımlardan yola çıkar ve o varsayımlar gerçekleri yansıtır, o varsayımlardan

hareketle belirli parametreler ve iktisadi değişkenler arasındaki bir ilişkiler sistemiyle belirli varlıklar varır. UDİDEM'de de bunu görüyoruz. Saygın bir çalışma. Şimdi, model çalışmasını ANAP'ın uyguladığı arabeske iktisat politikasına elbette yeğleriz. Ama UDİDEM'le 21 Ekim sabahı Türkiye'nin sorunlarının çözümleneceğini ve bunun çok yeterli olacağını da sanmamak gerekir diye düşünüyorum. Burada Sayın Bülent Gültekin de söyledi, değindi. Gerçekten modeller bir araçtır, elbette vazgeçilmez araçlardır ama bunu bir fetişizm haline dönüştürmemek gerekir kanımca. Şimdi öyle sanılıyor ki, UDİDEM var, bizim modelimiz var, biz bu işleri hallederiz. Çok sağlam bir teorik temel üzerinde sağlam bir zemin üzerine oturuyoruz gibi geliyor. Şimdi bu modelin bir defa nesi tartışılır? Kendi içsel tutarlılığı tartışılır. Bizim haddimiz değil. Elbette bu kadar değerli, saygın bir ekip çalışma yapmış, içsel tutarlılığı vardır. Ben yeterince inceleyemedim. Ama eğer Ömer Gökay anlayamadım diyorsa biraz kötümser bakmak gerekir. Şimdi, içsel tutarlılığının olduğunu da varsayıyorum. Vargileriyle UDİDEM'in Türkiye'nin ekonomik sorunlarını çözeceğini düşünüyorum. Bu da bir varsayım olsun. Fakat bakıyoruz, işte, demin arkadaşım değindi: "Ben ANAP'ın verdiği 5000 fazlasını vereceğim" diye meydanlarda Sayın Demirel söylüyor. Şimdi bir yandan ekonominin globalizasyonu, küreselleşmesi üzerine oturtuyorsunuz modelinizi, doğru. Dünya ekonomisiyle bütünleşmek, entegrasyon yapmak durumunda Türk ekonomisi, artık başımızı kumlara gömemeyiz, ama, öbür taraftan tarımda sübvansiyonlara devam, destekleme alım fiyatlarına devam, kim ne verirse 5000 fazlasını vereceğim şeklinde. Şimdi bu bana biraz, gerçekten anlamakta güçlük çekiyorum, tutarsız geliyor. Fazla uzatmayacağım. Vergi konusunda da hem ücretlilerin vergi yükünü azaltacaksınız, % 25'lerden ilk dilimi % 10'lara çekeceksiniz, asgari ücreti vergi dışı bırakacaksınız, ne kadar güzel. Hele ben bir ücretli olarak ne kadar sevinirim. Ama öbür taraftan da % 20 daha çok vergi toplanacaksınız. 20 trilyon veya 27 trilyon gibi daha çok vergi toplamak üzerine oturtacaksınız modelinizi. Bu bana pek gerçekçi gelmiyor. Ama kendilerinin şeyleri var, iddiaları var. Yeraltı ekonomisini yani piyasa mekanizması dışında kalan, kayıt dışı ekonomi de denilen yeraltı ekonomisini vergilendireceklermiş. Biraz zor. İnşallah vergilendirirler. Gerçekten bu bir iktisadi olgu. Hepimiz biliyoruz ki, Türkiye'de bugün milli gelir rakamları gerçek Türkiye'nin ekonomik gücünü ve zenginliğini yansıtan rakamlar değil. Çünkü kayıt dışı kalan son derece büyük bir ekonomik potansiyeli, gücü var Türkiye'nin. Bunu vergilendirebilerseniz belki bir kaynak yaratabilirsiniz. Ama ben bunun pek kolay olacağını, hele öyle 300 günlerde, 500 günler içinde gerçekleşeceğini sanmıyorum. Devletçiliği mi savunuyorsunuz? Bunları söyleyen bir kişiye belki sorulabilir. Yani böyle piyasa ekonomisinin pek teorik te-

meli yok, koşulları gerçekleşmiyor. o halde yani piyasa ekonomisine karşısın. Ha, sen demek devletçiliği mi savunuyorsun? Haşa! Elbette ki, Türkiye'de ve dünyada devletçilik uygulamalarını gördük. Maalesef başarılı olmadı. Dünyanın hiçbir yerinde başarılı olmadı. Ama Sayın Sosyalist Parti temsilcisi, bakıyorsunuz beyanatlarında Sayın Doğu Perinçek de söylüyor, işte dış ticareti de devletleştireceklermiş, sigortacılığı da, bankacılığı da ve herşeyi devletleştirecek, devletçi bir yönlemlerle de iktisadi sorunların çözülebileceğini iddia ediyorlar. Bu da bir görüş. Her görüşe saygı duymak gerekir. Hatta ne diyorlar? Bir sloganları var: Biz ekonomiyi Ceyar'lara göre değil, Cafer'lere göre yöneteceğiz. Tabii Caferler bizim. Ceyar gibi böyle sevimsiz bir tip karşısında Caferleri kim tutmaz? Ama dileriz ki, eğer uygulama olanakları bulabilirlerse, bu uygulamaları sonunda Kayseri bez fabrikasına Cafer imzalı bir telgraf çekmek zorunda kalmassınlar. Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN- Efendim çok teşekkürler. Değerli konuklar şimdi 10 dakikalık bir çay ve kahve molası verdikten sonra, panelistlerle beraber tartışma bölümüne geçeceğiz. 16.15'te tekrar burada buluşmak üzere.

BAŞKAN- Tartışma bölümüne geçiyoruz. Panelistlere soru sormak isteyen arkadaşlara sırayla söz vermek istiyorum. Sabah panelinde olduğu gibi aslında genç arkadaşların yoğun olduğu, yoğun katılımın olduğu tartışmalar geçiyor. Genç arkadaşlar derken, ben, hemen sabahleyin de belirtildi, bir rakam vermek istiyorum: 1989 yılında 28 milyon seçmenin katıldığı bir seçim yapıldı. Bu dönemde 18-19 yaş grubuna giren insan sayısı 2 milyondur. Yani ortalama olarak seçime katılan insanlara vurduğumuzda % 8.16'sına karşılık düşüyor. Bu yaş grubunun seçime katılamadığı bu atmosferde bu oranın aslında ne kadar tayin edici bir önemi olduğu da ortada. Ama biz burada, o tanınmayan söz ve kanaat beyan etme hakkını şimdi bu mekanda tanımak istiyoruz. Tabii tüm diğer konuklarımıza da. Buyrun efendim.

-Buradan sormanın bir sakıncası yok değil mi?

BAŞKAN- Hayır, yok tabii.

-Sayın Hocam Bener Karakartal'a bir soru sormak istiyorum. Hocam, Avrupa Topluluğu'na girmemizde ekonomik ve siyasi açıdan büyük yararlar olduğu bir gerçek. Fakat son zamanlarda seçimin fırtınalı ortamında gerek Balkanlar'da gerekse Orta Asya'da, Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonra Türk kökenlilerle ilgili Türkiye'nin belirli bir politika oluşturamadığı ve bunun eksik kaldığı yönünde eleştiriler var. Bu konuda neler söyleyeceksiniz? Teşekkür ederim.

PROF. DR. BENER KARAKARTAL- Sizin bu eleştiri çok hafif bir eleştiri. Zaten ben Başkana

bir taş atacağım. Burada çok güzel şeyler söyleniyor. Yani böyle, var olan parti programları konusunda konuşulanları, değerli İktisat öğretim üyesi arkadaşlardan hayranlıkla dinledim. Fakat bir eleştiri, bu niye etkili olmasın? Çare aramak lazım yani kamuoyuna daha çok gitmesi için. Bu söylenen güzel sözlerin burada kalması doğrusu şahsen beni burada konuşmacı olarak da buraya katılan birisi olarak da üzüyor. Belki istikbalde, değil mi, bunlar Türk kamuoyuna nasıl gerçekten gidebilir? Kabul etsinler veya etmesinler değil mi, bir tepki uyandırmak lazım. Burada da herhalde televizyona falan nasıl erişilebilir, basına nasıl erişilebilir? Bu bir şey açısından, yani içerik değil de, değil mi, genel organizasyon bakımından bir teklif.

Sizin Avrupa Topluluğu konusundaki söylediğiniz eleştiri yani, Türkiye'nin politika oluşturmadığı falan lafı esasında çok hafif bir eleştiri. Biraz önce konuştuğum gibi ben, son bir yıldır, yani 63 yılından beri ben Avrupa'dayım. Gidip geliyorum. Toktamış burada olsaydı sen ne zaman zaten buradasın diye de, hemen bir taş atardı. Son bir yıldır da aşağı yukarı her ay Avrupa Parlamentosu'nun bütün toplantılarına katıldım. Dünyanın en ünlü kişileri ile orada tanıştım. Toplantıları izledim. Başkanlarla, başkan yardımcılar ile arkadaşlık tesis ettim. Yani şöyle genel bir cevap vereceğim. Türkiye çok tuhaf bir durumda. Şu açıdan: Şimdi bir kere Avrupa bir kutup oluşturuyor dedim biraz önce. Hangi açıdan baksak zaten bir alt yapı gücü vardı Avrupa'nın. Şimdi bir örnek vereyim. Size desem ki, rüya gibi marka otomobilleri bana saysanız, ne dersiniz? Alfa Romeo dersiniz, BMW dersiniz, Mercedes dersiniz, Pourche dersiniz, Rolce Royce dersiniz. Bir de halk otomobilleri desem Fiat dersiniz, Renault dersiniz falan. Bunların hepsi Avrupa arabaları, yani, dünyada bir numara. Nüfus bakımından dört defa Japonya, 2 defa Amerika, değil mi? Şimdi bir de şeye girmek istiyorum. Sovyetler falan yani, Rusya. Ne kaldıysa. Nüfus daha da artacak. Demokrasi bakımından dersiniz diyeceğim ki, Avrupa 72 tane parti. Muthiş bir olay, tam bir demokrasi, her türlü eğilim var. Yeşillerden her türlü kırmızıya kadar hala var, değil mi, bütün partiler. Avrupa Parlamentosu'na giderseniz film yıldızı kadar tanınmış bütün ünlülerle yanyana oluyorsunuz. Bakıyorsunuz liberal grup başkanı Giskardesten orada, yani bütün ünlüler yanyana. Muthiş bir şöretler, dünyanın en büyük şöretleri bir arada. Üniversite sayısı dersiniz dünyanın en büyük üniversiteleri Oxford'lar, Cambridge'ler, Sorbonne'lar, şunlar bunlar, hepsi Avrupa'da. Dünya'da en fazla araştırma Avrupa'da. Büyük bankalar, büyük şirketler, Türkiye'ye de geliyorlar, çok güçlü Avrupa. Bir kutup oluşuyor. Bu kutup Türkiye'ye çok önem veriyor. Diyorlar ki, bizim dünyayla bağlantımızı, Asya'yla bağlantımızı, İslam ülkesiyle bağlantımızı, herşeyi Türkiye yapacak. Ama soru soruyorlar: "Türkler nerede?" diyorlar. Ben Avrupa Parlamentosu'nda hiç,

Türkleri pek göremiyorum. Burada kimlerin gelip gelmediğini söyleyemiyim, seçim şeyinde taraf tutmuş gibi olurum, çok az sayıda insan geliyor ve genellikle geldikleri zaman o küçük Strasburg'daki Hilton'da, bakıyorum, yıldırım gibi, bir akşam geliyorlar ve işte bir soruya cevap veriyorlar gene sabah erkenden tüyüyorlar. Bu şey değil. Oraya gelip haftalarca kalmak lazım. Kamuoyu araştırmak bakımından. Şimdi Türkiye'ye çok önem veriyorlar ama öyle bir şey oluyor ki, Türkiye'nin olmadığı bir ortamda, Türkiye'ye önem verdikleri için biraz tuhaf bir manzara oluyor, yani, Türkiye'den bahsedildiği zaman dinleyici kimse yok. Özellikle politikacılardan. O zaman ne oluyor? Avrupa dünyanın en büyük demokrasisi dedim. 72 tane parti var Avrupa Parlamentosu'nda. Ayna zamanda da, o zaman günah keçisi arıyorlar. Yani kendileri de mükemmel değil, hiçbir şekilde mükemmel değil. Hatları var. Bakın ben şimdi buraya gelmeden önce sabah oturumuna katılmadım. Bir ajansı dinlemek şansına sahip oldum. Orada gene Almanya'da işte, Türk'lere yapılan saldırılar var. Güçlü saldırılar şu birkaç gündür Almanya'da hızlandı. Yani Avrupa demokrasisi ideal değil. Ciddi meseleler tartışılıyor. Otomobil piyasası nasıl olacak, bilmem, parfümlerde, kozmetiklerde kimyevi maddelerin ne kadar sağlamlığı olmayacak, yani düşünün, en ince teknik şeyler tartışılıyor. Zaman zaman birşeye çatmaları lazım. Yani günah keçisi bulmaları lazım. Acil demokratik meseleler her an gündeme gelebilir. Bir bakıyorsunuz hemen kağıtlar geliyor, acil demokratik meselelere gündem kesiliyor. Konu nedir? Türkiye'de azınlıklar bakımından şu şu yapılmış, Türkiye'de insan haklarına bu yapılmış, Türkiye'de demokrasiye bu yapılmış. Ben Türk demokrasisinin de ideal olduğunu söyleyemiyorum. Ama hep çıktıkları Türkiye. Buraya gelmeden birkaç gün önce parlamentonun başkan yardımcılardan bir tanesi Alman Yeşiller Grubu'ndan ünlü birisi, Wilkemper, dedim ki, odasında oturuyoruz, "Hadi" dedim "Yani tamam, bizim meselelerimiz var. Ama siz durmadan bize çatıyorsunuz" dedim. "Mesela Fransa'da Bask meselesi var, Fransa'da Protonlar meselesi var, bilmem, Korsika meselesi var, şu var, bu var." Wilkemper güldü ve bana dedi ki, "O tür meseleler bu çatıya girmez". Yani kendi meselelerini konuşmak istemiyorlar ama, Türkiye'nin bütün meseleleri giriyor o çatıya. Neden? Çünkü Türkiye ağırlığını koyamamış. Başka bir olay gene. Bu da geçen hafta oldu. Kıbrıs konusunda Türkiye'ye yakın olan bazı insanlar var. Türkler düşman diyebilir ama pek değil. Ben onlarla dost olduktan sonra söze girdim. Mesela bir tanesi Claude Cheyson. Sosyalist Grup Başkan Yardımcısı, Fransa eski Dışişleri Bakanı. Birkaç kişi toplandı, dediler ki, bu Kıbrıs meselesinde biraz haksızlık ediliyor Türkiye'ye. Hep tek taraflı düşünüyor. Bir, Türkiye lehine bir önerge verelim, teklif verelim. Yani iki tarafın da suçu varsa, iki tarafın da hakkı varsa, yani biraz terazide olan bir şeyi götür-

relim dediler. Ve derhal 8-10 tane Avrupa Milletvekili Başkanlığa Kıbrıs meselesini objektif olarak iki tarafada haklı haksız şey yaparak bir götürdüler. Vay efendim, oradaki 30 tane Yunan milletvekili, Yunanlıların nasıl aktif olduğunu söyleyeyim: En fazla komisyonlarda görev alan Yunan milletvekilleri. Yani Yunanistan küçük bir ülke, nüfus olarak 10 milyonluk. Oradaki az sayıda milletvekili bakın, her biri 8-10 tane komisyonda üye. Yani olacak değil ve bütün yaptıkları şey Türkiye'nin aleyhine olan şeyler getirmektir. Yunanlılar bunu duydular, derhal çok katı, Türkiye'nin çok aleyhinde öyle bir şey yaptılar ki, teklif, Kıbrıs konusunda, yani okuyunca insan hayretler içinde kalıyor, yani tarafsız bir gözle bakınca, ortaçağvari bir şey tanımlayan bir karar metni getirdiler. İki metin birden çatıştı. Biri Türkiye'nin lehinde veya aleyhinde nötr olan Claude Cheysson'un teklifi; öbürü de Yunanlıların altında bütün 30 tane Yunan milletvekilinin imzası var, Avrupa Parlamentosu'nun. Tabi Yunanlılar biraz da şey, utanıyorlar. Diyorlar ki, sırf Yunanlı olmasın. Avrupa Parlamenterleri. Gittiler 3 tane de diğer ülkelerden parlamenterler buldular. Bunların bir tanesi arkadaşımız, Alman Yeşillerinden Rok diye bir hanım. Fakat bu üç kişi Yunan tesirinin, Yunan önergesinin altına imza attıkları zaman, bunlar Türk dostları, arkasından Rok buraya gelecekti, geldi İstanbul'a, hemen arkasından. Şöyle bir şekilde kabul etti Yunan önergesine imzayı atmayı; iki önergeye birden imza atmak koşuluyla. Yani 3 tane Avrupa milletvekili 30 tane Yunan milletvekilinin önergesi altına imza attilar ama, Türkiye lehine olarak da atıldı. Ve adil olarak üjans şeyinde oylamaya geçildi. Oylama Türkiye'nin aleyhine çıktı gene. Yani hangi karar verilse, Türkiye'nin aleyhine. O zaman Türk dostları diyorlar ki, prada, yani nötr, tarafsız olanlar, "Ya, biz Türkiye'ye çok önem veriyoruz Avrupa'da. Gelin siz de bize yardım edin", Yoksa 3 kişi geliyor, Türkiye'nin aleyhine her an bir karar çıkıyor, ama her gün. Mesela benim orada bulunduğum Nisan ayında bir toplantı vardı. Sevr Anlaşması madde madde onaylandı ve Sevr şeyi çıktı. Olağanüstü bir şey. Şimdi Türkiye orada yok da politika oluşturmuyor değil. Politika yok. Bitiriyorum, hemen çok kısa. Agustos ayında 45 tane İslam bakanı burada toplandı. İnanılmaz bir olay. Bu otelde, Sheraton'da ve Hilton'da 45 tane. Bakın, ki içinde dünya haber ajanslarının % belki 40 haberine oluşturan kişiler vardı. Endonezya'dan, Malezya'sından bilmem İran'ından, Kuveyt'inden, Irak'ından, Suudi Arabistan'ından, Mısır'ından 18 tane Afrika ülkesi, 22 tane Arap ülkesi hepsi buraya geldi. Dünyanın en nüfuslu kişileri var ve İran dışişleri bakanı Avrupa'ya gitse yer yerinden oynar, tanınmış biri, Ali Ekber elâyeti. Burada Boğaz'da bir yat gesizi yapıldı. İşişleri Bakanlığı iki tane yat tutmuş. Ben katılm. Türklerden kimse yok. Yüksek sosyete, bir ne 3. sınıf Amerikan senatörük gelse hepsi toplanır, evinde yemekler verirler, 45 tane ünlü kişi gel-

di, hiç kimse yok. Basının ağır topları, köşe yazarı, hiç kimse yok. 45 tane adam geldiler, burada bir hafta geçirdiler, sessiz sedasız gittiler. Demek ki, Türkiye daha dünyaya dış pencereden bakma durumunda. Niye bu şey içine girmiyor, niye bu şekilde taraf tutmuyor, niye varolmak için adımını atmıyor? Bu kadar büyük potansiyele sahip bir ülke, sizin dediğiniz gibi asli memleketleri İslam şu, bu, Avrupalılar da önem veriyorlar. Ben buu anlayamıyorum. Gerçekten anlayamıyorum. Kusura bakmayın, biraz uzun oldu.

BAŞKAN- Estağfurullah. Teşekkür ederim. Buyrun arkadaşlar.

BAŞKAN- Ee, hazır bu boşluktan yararlanarak benim bir iki sorum var, onu sorayım izinle. Bir tanesi Seyfettin Bey'e, bir tanesi Ömer Bey'e.

Şimdi resmi İdeolojilerle ilgili konulan mesafe son derece anlamlı. Bu konuda hiç bir tereddütümüz yok. Fakat bu, bu kadar kolay değil. Önümüzde ciddi sorunlar çıkıyor. Bir tanesi şu: Yukardan aşağı gelişen bütün sosyal süreçler tanım gereği olumsuz, aşağıdan yukarı gelişen bütün sosyal süreçler tanım gereği olumlu olarak değerlendirdiğimizde bir ikilem içerisine girebiliyoruz. Tabii olumlu ve olumsuzdan ne anladığımıza ait koyabileceğimiz rezervler bir yana. 17 devrimi, 1789 devrimi belki Gorbacov reformlarına baktığımızda da bir aşağıdan yukarı, yukarıdan aşağı bir diyalektik olmakla beraber yukarıdan aşağı gelişen süreçler ya da başka ülkelerdeki benzer süreçlerden bahsetmek de mümkün. Belki Kemalist devrim için de diyelim aynı şey sözkonusu. Ama tabi sosyal demokratlar açısından hem sosyal demokrasi muhalif bir çizgiyi savunuyor hem de devletin resmi ideolojisini desteklemekte anlaşılabilir çelişkiler var. Ama söylediğim meselede nasıl bir yaklaşım içinde bulunmak gerektiği konusunda Seyfettin Gürsel'in görüşlerini almak istiyorum. Bir de Ömer Gökay hocamıza sormak istediğim soru. Sabahleyin büyük ölçüde ihracata dayalı sermaye birikim modelinde bir anlaşma ya da bu modelin kendisinde evrensel anlamda standartlaşmadan bahsedildi. Bunlar büyük ölçüde iç pazarın daraltılmasına dayalı kemer sıkma politikalarını içeren paketler. Sosyal demokrat kemer sıkma politikaları ya da genel olarak kemer sıkma politikaları arasında bir fark yok. Fakat global düzeyde baktığımızda acaba çelişik bir öge söz konusu değil mi? Yani siz iç pazarın daraltılmasını evrensel olarak savunduğumuzda bu uluslararası pazarın da daralacağı anlamına dolayısıyla ihracatın artmasının önünde engeller olabileceği anlamına gelmiyor mu? Yani global bir proje olarak bunu sunmak kendi içinde çelişik ögeler taşıyor mu? Buyrun.

SEYFETTİN GÜRSEL- Evet aslında bu soru başlıbaşına bir gündem. Onun için burada uzun uzun cevap vermem mümkün değil. Ancak konuşmamın giriş bölümünde değinmişim, belki de ekonomiden, işte siyasal demokrasiden daha özenli, aslında daha özenli demeyelim ama bunları tartışıyoruz önemli bir konuyu, bunlara temel teşkil eden bir konuyu yeterince tartışmıyoruz. Bu da ideoloji meselesi dedin. Soru da onunla ilgili sanıyorum. Şimdi tabi şöyle bir talihsizlik var. Ben aslında 2 yıl önce Sosyal Demokrat dergide, çok yaygın bir dergi olmadığı için herhalde içinizde pek duyan olmamıştır, bir makale yayınlamıştım. "Sosyal Demokrasinin ..." şimdi tam adını hatırlamıyorum ama yazı "Türkiye'de Sosyal Demokrasi" galiba başlık, bu makalede özetle şunu göstermeye ve anlatmaya çalıştım. Aslında sosyal demokrasinin, batı anlamında bugünkü çağdaş anlamda sosyal demokrasinin Türkiye'de olabilmesi, yaşayabilmesi, güçlü bir siyasi alan olarak varlığını sürdürmesi karşısında çok ciddi handikaplarımız var, engellerimiz var ve büyük ölçüde de bu tarihimizden geliyor. Bunu birkaç noktada sanıyorum özetleyebiliriz. Bir Osmanlı düzenini düşünün. 19. yy.daki reformları düşünün. Ve Türkiye toplumunu, cumhuriyeti biçimlendiren ikiliği düşünün. Bir yandan Batıya yönelik tepeden inme reformlar, İttihat Terakki çizgisi; öbür taraftan gene belki reformist bir kanadı ama gene devletten kaynaklanan Hürriyet ve İhtilaf bir de toplumun tabanında, her zaman varolmuş bir kırsal kesiminde kopuk bir devletten kopukluk bir gelişme yönünde. Şimdi böyle bir toplum ve siyasi geçmişe sahibiz. Sınıflı bir toplum olamamışız, sınıfsal mücadeleleri Batının yaşadığı gibi yaşayamamışız. İşçi sınıfının, sosyal demokrasiye temel teşkil etmesi lazım. Bu sınıfın oluşması zaten 1950'ler, 1960'lardır. Çünkü ondan önce 1930'lardaki sanayileşmeyle ortaya çıkan işçi sınıfı da devletin işçi sınıfıdır. Zaten karşısında işveren olarak devleti görmüştür. O kadar farklı bir geçmişe sahibiz ki. Bir de böyle bir geçmişin biçimlendirdiği bir toplumda, ortamda aynı zamanda işte İttihat Terakkinin bir yerde ideolojik olarak devamı olan bir partiden de sosyal demokrat parti yaratmaya çalışıyoruz. Cumhuriyet Halk Partisi'nden sosyal demokrat parti yaratmaya. Öbür sosyal demokrat partinin, sadece Avrupa değil, çok iddialı olmayacağın ana dünyadaki diğer, Avrupa dışındaki sosyal demokrat partilerin de büyük bir ihtimalle böyle bir geçmişi yok. Böyle bir gelenekten gelen bir parti sosyal demokrat partiye dönüşüp de çok başarılı olmuş bir parti başka ülkelerde de var mı bilmiyorum. Belki bize benzer Asya'daki 3. Dünya ülkelerinde bulunabilir ama Avrupa'da olmadığı çok açık seçik ortada. Şimdi bu tabii bazı ideolojik sorunlar ortaya çıkartıyor. Ve SHP'de çok kısa bir dönem önce parti içinde benim de hem yakın arkadaşım Asaf'ın açtığı, ki ben o makalede, sosyal demokrat dergide yayınladığım makalede bu altı ok meselesini gündeme ge-

tirmiştim iki yıl önce, ama Star'da Asaf konuşunca tabii kıyamet koptu. Ve toplumun gündemine geldi olay: Altıok'a bakıyorsunuz şimdi, yani SHP'li arkadaşlar yok burada sorumlu arkadaşlar ama ben bir SHP'li olarak Sosyal Demokrat Halkçı Parti'de daha başka benim bulunmamın varlık nedeni altıok olamaz. Ben hayatımda hiçbir zaman Cumhuriyet Halk Partili olmadım. Başka bir siyasi gelecekte geliyorum ve ismi sosyal demokrat olduğu için bu partinin üyesiyim. Tabi sosyal demokrasi yönünde büyük gelişmeler var partide bu kuşkusuz, ama geçmiş mirası ile ilgili bir yerlerde de takılmış durumda parti. Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1920'lerde bir bağımsız devlet cumhuriyeti yaratmanın koşulları çerçevesinde oluşturulmuş ideolojinin sembolleri olan altı ok'a ne kadar çevirseler, bugünkü çağdaş sosyal demokrasi ile bağdaştırmaları mümkün değil. Ama bir taraftan da bunu bağdaştırma ihtiyacında hissediyorlar kendilerini. Son Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin kongresinde Sayın İnönü'de çıktı, Sayın Baykal da çıktı, "biz Altıok'u savunuyoruz" diye masaya yumruğu vurdular en çok alkış toplayan her ikisi içinde konuşmalar daha doğrusu konuşmaların pasajları bu oldu. Şimdi bu diyorum ki burada bir ideolojik bir sorun var temelde biryerlerde. Belki de bizim sıkıntılarımızın SHP'nin yeterince, ANAP'a uzun süre eleştirildi, işte birşey üretmiyor dendi, şimdi bir şeyler üretmeye başladı, iyi bir şey. Bir adım atıldı mesele planlama lafı bugün Korel Göymen tarafından hiç ağızına alınmadı. Çok şaşırdım. Halbuki SHP'de lafı çok yaygın bir iddiadır. Ve programında da vardır SHP'nin. Seçim bildirgesinde nası yok veya var, Korel onu özellikle atladı burada yeri değil dedi. Şimdi bunu söylersem biraz esk kokacağım filan dedi herhalde, atladı, ama bu tüm çelişkileri yaşayan bir durumda sosyal demokrasi de bu ideolojik tikanıklık yatıyordur. Nasıl karşı çıkacak ANAP'a, ya tersini söyleyecek birara o söylendi. Hatırlayın 1986'da nereden nereye geldik Sayın İnönü genel başkanımız. 1986 ara seçimlerinde, propaganda da en önemli söylediği şey, biliyorsunuz basında da çok sonra takıldı bu söylediğine "ANAP'ın yaptığına tam tersini yapacağız" dedi. Şimdi o ideolojik tikanıklığın yansımaları bütün bunlar, ama yavaş yavaş aşıyor. Ama bir yerde de bir tartışma var, o aşağı doğru çekiyor sosyal demokrasiyi o tartışma. Keza Demokratik Sol Parti içinde söylenebilir. Ben Demokratik Sol Parti'ni eski bir mensubuydum, programını da SHP'de daha çağdaş buluyordum, halen de öyle büyük ölçüde. Başka nedenlerle SHP'ye geçtim. Özellikle parti demokrasisi, parti içi demokrasi olmadığı için. Hatta bunun kıvrıntısı dahi olmadığı için. Ama bugün Sayın Ecevit'in bu Kürt meselesine yaklaşımına ve milliyetçi söylemini de doğrusu müthiş yadırgadım ve alısamadım. Şimdi bu da büyük bir ihtimalle bizim bu temeldeki ideolojik sorunumuzla ilgili birşey. Avrupa'nın hiçbir sosyal demokrat partisinde bu tarzda bir milliyetçi söylem bulamazs-

niz. Gerçi kendine göre savunması var tabii Sayın Ecevit'in, DSP'nin burada temsilcisi de olmadığı için belki cevap veremeyecekler ama bana öyle geliyor ki Türkiye'de çağdaşlaşma açısından temelde özellikle soldan, çünkü sağın böyle meseleleri yok fazla, temelde ideolojik bazı sorunlarımız var. Geçmişe kendimizi kapatmış durumdayız. Bu nasıl kırılacak. Bu tabii açık, tartışmayla gerekirse sert ideolojik tartışmalarla kırılacak. Başka çaresi yok. Bilmiyorum cevap verebildim mi soruya?

BASKAN- Teşekkür ederim. Buyrun Ömer Bey.

ÖMER GÖKAY- Ufuk gerçekten sorduğun soruya kesin bir cevap veremeyeceğim. Çünkü böyle bir çalışma bilmiyorum. Sermaye birikiminin ihracata yönelik politikalarını daha başarılı veya iç politikayla içe dönük sanayileşme stratejilerle mi bilmiyorum. Tek bildiğim istihdam açısından böyle çalışmak. Bir iki tanesini gördüm. Mesela Dünya Kıl Enstitüsü'nün yaptığı çok güzel bir çalışmadır. Onun yaptığı çalışmaya göre ihracata dönük sanayileşme modellerinde istihdamın çok daha içe dönük modellere göre daha yüksek neticeler verdiğidir. Yani biraz tersten gittiğimiz, cevap vermeye çalıştığımız takdirde ihracata dayalı sektörlerde daha fazla istihdam yaratılıyor ise butip modellerin daha hızlı sermaye birikimine neden olduğunu söyleyebiliriz. Tabii burada sormamız gereken çok sorular var. Acaba ihracata dayalı modellerle işçi sınıfı açısından bir ilişki var mı? Arkasından siyasal rejimle bir ilişkisi var mı? Bunun gibi bir sürü sorulara cevap vermemiz lazım. Ama bildiğim, yakından bildiğim bir ki tane ekonomi var. O ekonomilere bak, bir tanesi Kore mesela. Bir zamanlar Kore üzerinde çalışmışım. Kore'ye çok sık gidip gelip çalışmışım üzerinde. Herkes Kore'yi çok büyük bir başarı örneği olarak gösteriyor. Esasında hiç öyle iktisadi açıdan da Kore o kadar büyük başarılı bir örnek falan değildir. İnsanların bilgi seviyeleri belli. Kore ekonomisi yapılaşımında çok büyük bir değişim yapmıştır. Ve Kore küçük ve hafif, orta ölçekli sanayilerden imalat sektörüne kaymıştır. Temel imalat sektörüne kaymıştır. Bu kayıştan sonra özellikle demir çelik bunun yanında gemi inşa, kimya sektörüne kaymıştır. Çok yakın zamanda Kore ekonomisinde bu yaptıkları tercihlerin neticesini çok kısa zamanda görmeye başlayacaktır. Bildiğiniz gibi son 2-3 yıldan beri Kore ekonomisi ciddi dış açıklar vermektedir. Onun için yani hangi dönemde başarılı oluyoruz çok şükür. Gelecek 2-3 yıl içinde Kore ekonomisini de bir Romen ekonomisine benzetebilirsiniz. Ve Koreliler bunun çok çok farkındalar. Koreli iktisatçılar çok iyi iktisatçılar yetiştirildiler. O da dünya ekonomisindeki konjonktürden dolayı idi. Amerika kendilerini yalnız bırakacağını Korelilere açıklamıştı. Özellikle silah sanayi açısından yalnız bırakacağını açıklamıştı. Bunun üzerine onlar da ağır sanayile geçtiler ve çok kısa zamanda büyük

sonuçlarla karşı karşıya kalacaklar. Yalnız bunun ötesinde sorunun bir başka boyutu daha var. Olayı yalnız insan sermayesi birikiminden soyutlayarak ortaya koyamayız. Sermaye birikimi, fiziki sermaye birikimi insan sermayesi birikimi ile başat gitmediği zaman çok verimsiz neticeler alabiliyorsunuz. Ve yatırdığınız kaynaklarda çok israflar olabiliyor. Türkiye ekonomisi bunun güzel örneklerinden biridir. Yani Türk sanayisi imalat sektörü bugün okuma-yazma bilmeyen insanları istihdam etmektedir. Ondan dolayı Türk sanayiinden çok yüksek verim bekleyemezsiniz. Zannederseniz, efendim?

Ucuz çalıştırıyor.

Yalnız ucuz çalıştırma değil. Bu Türk toplumunun eğitim yapısıyla ilgili olan sorun. Mesela Türkiye çok ciddi bir karar alıyor. Her parti bu kararı alıyor. Türkiye eğitim sistemini, meslek eğitimine dayandırma kararı alıyor. Rakamlar elimizde, işsizlik oranları, sosyal getiri oranları elimizde ve biz bu meslek eğitimine çok ağırlık verir isek, şu anda dengeyi kaçırmak üzereyiz. Hedefler 50-50, biz sektörümüzün istediği insan gücünü yetiştiremeyeceğiz. Yetiştirmiş olsaydık en yüksek işsizlik 20.7, lise dengi meslek okulları. Bunun içinde imam hatipler de var ama gene netice bunu gösteriyor. Demek istediğim bu. Çok teşekkür ederim.

BASKAN- Teşekkürler. Evet arkadaşlar, sorusu olan? Buyrun.

Teşekkürler. Seyfettin Gürsel vergi politikaları ve KİT'lerden demi vurdu. Bu açıklamalar için çok teşekkür ediyoruz kendisine fakat bunlar genellikle kaynakların sahiplerinin el değiştirmeleri ile ilgili bir nokta. Özellikle SHP açısından yanıt bekliyorum. Kaynak yaratma ile ilgili iktisat politikaları var mı seçim öncesinde veya konuda yakaladığınız ipuçlarımızı elestrebilir misiniz? Teşekkür ederim.

SEYFETTİN GÜRSEL- Şimdi bu soruya benim SHP adına cevap vermem çok güç. Ancak Sayın Onur Kumbarcıbaşı bu konuda geçenlerde başında da yer alan bir açıklamada bulundu. Şimdi, benim dılayısıyla seçim arifesinde SHP'ye çok fazla yüklenmem de doğru olmaz. O bakımdan bizi biraz mazur göreceksiniz. Kaynaklar yalnız genel olarak şu söyleniyor tabii, ama büyük kopukluklar var yani işin bir bütün içinde birikimiyle bağlantılı olarak ve zamanlama açısından bu da çok önemli partilerde, zamanlama methumu da yok. Önce şunu yapacağız, şu neticeyi alacağız, onun üstünde de şunu bina edeceğiz, bu işte bir yıl alacak, şu üç yıl alacak, dört yıl alacak Böyle bir yaklaşım da yok partilerde, hiç birinde yok. Sadece SHP'de değil. Bu olmayınca tabii kaynak meselesi çok havada kalıyor. Yani söyledikleri hem doğru hem yanlış. Ama genelde şunu söylüyor SHP'de diğerleri gibi: Bir vergilendirilmemiş kesim var. Bunu vergilendireceğiz. Yapılabilir. Ciddi bir örgütlen-

me ve siyasi irade meselesidir. Ama SHP bunu DYP'den siyasi irade açısından yapmaya daha müsait bir partidir, onu söyleyebiliriz sanıyorum. Ama örgütlenme ile ilgili önerileri yeterince olgunlaşmamıştır. Çok kolay iş değildir. Bir kaynaktan bu kastediliyor. İlk iş vergileri arttıracamız diyorlar. Orda bazı tehlikeler var. Ona işaret ettim. Yani bazı vergileri artırmak, istenilen sonucun tersini de doğurabilir. Ona dikkat edilmesi lazım. Yabancı sermayeyi bir kaynak olarak görmüyor SHP. Ama bu konuda ne kadar inandırıcı olacak ve pratikte yapacaklarıyla bu hedefleri ve yaklaşımları ne kadar çelişmeyecek açıkçası orada da kuşum var. Ama kaynak olarak doğrudur, keşke seferber edebilseler ve ANAP'tan daha iyisini yapsalar. Onun dışında iki teknolojiler meselesinde verimlilik, yani ileri teknolojileri uygulayacağız. Verimlilik artışı, bu da bir kaynak yaratacak deniyor. Orda da zamanlama meselesini bir sizin görüşünüze sunabilmek. Bu yani çok tartışılması lazım gelen bir konu. Çok kolay değil. Yapılabildiği zaman, başarıldığı zamanda kaynak yaratması ancak 4, 5, 6, 10 yıl sonra gündeme gelebilecek bir olay. onun için kısa vadede bunu bir kaynak olarak göremeyiz tabi. İsterseniz şimdilik bununla yetineyim.

BAŞKAN- Teşekkürler. Arkada bir arkadaş var, buyrun.

- İsmim Özcan Karahan. Öğrendiyim. Soracağım soru aslında bugünkü gündemin biraz dışına çıkıyor ama Seyfettin Gürsel'in bir cümlesinden hareketle soracağım, ama diğer konuşmacılar da eğer bu konuya ilgi gösterip sorumu cevaplarırsa çok memnun olurum. Yanlış hatırlamıyorsam, Seyfettin Gürsel bir cümlesinde artık sosyalizmin amaçları değişmedi, fakat artık araçları değişti son beş yılda dedi özellikle de. Ben bu değişen araçları merak ediyorum. Sorumu biraz açacak olursam, mesela önceden sosyalizmin amaçlarını gerçekleştirmek için kendine göre kurduğu bir ekonomik ve siyasal yapısı da vardı. Onu da getiriyordu. Mesela üretim ilişkileri vardı kendine göre. Mesela devlet anlayışı vardı. Bir devletçiliği getiriyordu. Mesela bir merkezi planlamayı getiriyordu kendine göre. Bunlar değişti. Bunların yerine gelen hangi araçlar, onları öğrenmek istiyorum. Bir de şunu öğrenmek istiyorum. Sosyalistler bugün, serbest piyasa ekonomisini temel alarak bunun oluşturduğu siyasal, sosyal ve ekonomik ilişkiler üzerine nasıl sosyalist araçlar gerçekleştirebilecek. Bunları öğrenmek istiyorum, Sağolun.

SEYFETTİN GÜRSEL- Evet; yerinde bir soru tabii. Onu ben biraz da vakit yetersizliğinden çok kapsamlı ve somut bir şekilde sunamadım araçlar meselesini ama eğitimden yola çıkarak ne anlatmak istediğimi, sabahleyin de konuşulduğu için ne anlatmak istediğimi ifade etmeye çalıştım. Tabi elbette bu söyledikleriniz söz konusu. Yani devletçilik, devlet mülkiyeti bir araçtı. Neyin aracıydı? Bir kere hızlı kalkınmanın, sanayileşmenin, re-

fahı arttırmanın ve bu refahı eşit olarak dağıtmanın aracı olarak gözükmüyordu. Bu aracın doğru bir araç olmadığını ve istenilen hedeflere bu araç sayesinde varılamadığı açık seçik olarak ortaya çıktı. Bunun üstünde durmaya gerek yok. Hepimiz izliyoruz. Buna karşılık araçları değiştirelim derken esas kastettiğim şu: Biz ne istiyoruz? Sosyal adalet, refah bir kere. Büyüyen bir ekonomide refahın arttığı bir ekonomide bunun daha adil bir şekilde paylaşılmasını insanların sadece tükettikleri mallar itibarıyla değil ama çok önemli bir takım hizmetler itibarıyla de ki bu eğitimidir, sağlıktır, eğlencedir vs.dir, bu açıdan da bu hizmetleri de bugünkü çağdaş standartlar düzeyinde alabilecek bir duruma gelmesidir ekonominin. Şimdi burada kullanılacak araçları değiştirmemizin gerektiği anlaşıyor. Özel mülkiyete yaklaşımımız bence bütünüyle değişmek zorunda. Burada eğitimin dışında, bırakalım eğitimi bir yana daha çarpıcı örnekler bulabiliriz. Ne kadar incelikli bir konudur Türkiye'nin bilmiyorum ama, çöpleri özel firmalara toplattırarak mı istenilen hedefe daha kolay ulaştırır bizi, yoksa belediyelerin bugünkü düz. içinde toplaması mı? Bunu mesela tartışmak zorundayız. Bunun gibi bir çok alandan, bırakalım malları orada iyi kötü bir konsensus sanki var gibi aruk devlet mal üretmesin deniliyor ama hizmetler meselesinde kamusal hizmetler meselesinde de bunu tartışmak durumundayız. Önemli olan şudur: Özel firma fikri ille bu kâr yapacak, karın olduğu yerdede soygun vardır, sömürü vardır. Bakıyorum mesela bugünkü söylemden tamamen çıktı bu kavramlar bir yerde isabet oldu. Çünkü çarpıtiyordu gerçekleri. Ondan ürkmemeliyiz. Eğer adam kâr yapıyorsa etkin bir biçim demekki o hizmeti üretiyor demektir. Hizmetin kalitesi de eğer tatminkarsa, rekabet yaratabiliyorsa rekabeti sağlayamadığınız yerde kontrolünü yapabiliyorsanız ki konuya haklı olarak değindi konuşmasında, böyle bir ideal piyasa ekonomisinin rekabetçi piyasa ekonomisinin yaratılması mümkün değil. Bunu yaratabileceği yerler var, yaratılamayacağı yerler var. Yaratılamayan yerlerde de mutlaka doğrudan müdahale şeklinde değil ama düzenleme şeklinde veya kontrol etme şeklinde bir kamusal müdahale şart. Bunu da Avrupalı diğer gelişmiş ülkeler gayet güzel yapıyorlar. Türkiye'de de yapılabilir. Sorun değil. Ama önemli olan ister hizmet olsun, ister mal olsun en verimli şekilde üretmek ve mümkün olan en yüksek kalitede üretmektir. Çöpler iyi toplanabiliyorsa ve daha az insanla, daha az maliyetle toplanabiliyorsa orada doğru bir şey yapılıyor demektir. Kaynaklardan tasarruf ediliyor demektir. Bu bir örnek tabii. İlle de çöpü böyle yapalım diye söylemiyorum. Aklıma şu anda o geldiği için söylüyorum. Ama sağlık meselesinde örneğin, bu da tabulardan bir tanesi Türkiye'de. Tartışmamız lazım. Nasıl özel okul meselesini, özel üniversite, paralı üniversite meselesini tartışıyoruz, sağlık meselesini de tartışmak zorundayız. Ama sağlık hizmetlerini özelleştire-

rip de ancak parası olanın parası ölçüsünde sağlık hizmetinden yararlanabilir bir düzen kurarsanız, o bambaşka bir düzen, bunun tabii sosyal demokrasi ile ve sosyal adalet ile yakından uzaktan ilgisi olamaz. Ve ben bütün hücrelerimle karşıyım böyle bir düzene. Ama eğer siz, en etkin sağlık hizmetini, aynı zamanda insanların gelirlerine göre değil, ihtiyaçlarına göre yararlandıkları bir düzende bağdaştırabilirseniz, ideali budur. Bu da gene nasıl olur, nasıl burs düşünüyorsanız eğitim sisteminde, öbür tarafta da çok yaygın, ciddi bir sosyal güvenlik sistemi ile ancak olur. Bugün Türkiye'de, belki ayrımı gözüküyor, SSK'nın durumu ortada: Bir facia. Hiç kimse SSK'ya olan borcunu ödemiyor. Firmaların -ben özel sektörden gelen birisi olarak söyleyeyim- ilk takılan kurum eğer nakit sıkıntınız var ise, ilk borç takacağınız kurum SSK'dır. Zaman zaman benim mensup olduğum holdingin firmaları da yapıyor bunu. Sonra ödüyor ama eğer bir yere borç takmayı düşünüyorsanız önce SSK'ya takın. Şimdi böyle bir yapıda bu değiştirilmeden, SSK ciddi bir kurum haline getirilmeden tabii sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesini de düşünemeyiz. Ama SSK'yı ciddi, para toplayan, fonlar oluşturabilen ve oluşturduğu fonları, başka bir sorunu daha var, -hepiniz biliyorsunuz- çarçur ediliyor, yağmalanıyor SSK'nın gerek gayrimenkulleri olsun, gerek fonları olsun. Ama bu kurum gerçekten etkin bir kurum haline getirebildiğiniz ölçüde, demek ki aslında sağlık hizmetlerini de daha etkin üretecek bir takım yeni düzenlemelere geçebilirsiniz. Sonuçta tabii, bu mülkiyet meselesinin bir ideolojik tartışma unsuru olmaktan çıkarılmasına gelip dayanıyor. Özeti bu, bu işin. Yani özel mülkiyet ille iyidir demek de yanlış, ille kötüdür demek de yanlış. Neyi amaçlıyoruz ve o amaçlara nasıl varabiliriz en kestirme yoldan ve etkin yoldan. Bunu tartışmamız lazım.

BAŞKAN- Teşekkürler... Buyrun.

- SHP'nin özertleştirme programında, özel şirket yöneticisi özellikle finansman konusunda ne gibi problemler çıkarır, getirdiği sonuçlar neler olabilir, bu konuyu biraz açar mısınız?

SEYFETTİN GÜRSEL- Şimdi KİT konusu spesifik bir konu. Tüm partiler KİT'lerin bugün Türk ekonomisine bir yük oluşturduğu konusunda hemfikir. Ve bu da bir iktisadi gerçeği yansıtıyor. Yalnız KİT'leri ister fiyatının altında, ister değerinin üstünde Türk ekonomisine bir yük olmaktan çıkarmak doğru bir hedef ise bunun tabii ki yöntemleri tartışılır. Tansu Çiller değerinin gerekirse altında, hatta üstüne para vererek dahi olsa, biz bu KİT'lerden ekonomiyi kurtaracağız, diyor. Tevfik Ertüzün de gene aynı partinin mensubu; Çitosaan örneğinde çünkü karşı çıkmıştı ve mahkemeye verdi ANAP'ı. Fransızlara satışında, blok satışa karşı çıktı ve Yargıtay'da kabul etti. Hayır, o zaman mahkemelik oluruz, biz bu işi yapamayız diyorlar. Şimdi sorun ne? KİT'ler, belirli kamu hiz-

meti gören, genellikle kamusal mallar üreten, ekonominin çok ağırlıklı bir kesimini oluşturan son derece önemli bir sektör. Fakat kaynak dağılımını bozucu... Türkiye'de sorun iktisadi etkinliği sağlamak. Ekonomiye yük oluşturuyor, kaynak dağılımını bozuyor. Dolayısıyla bir sürü ekonomik distorsyonlara yol açıyor. Yani, ne oluyor? Fiyat mekanizması işlemiyor. Finansman açığı ortaya çıkıyor. Para basılarak bunlar kamu finansman açığını oluşturan temel odak oluyor. Bunları özelleştirerek, şu ya da bu şekilde özel sektöre devrederek, ekonomide kaynak dağılımını düzeltici bir işlev göreceksene bunu desteklemek gerekir. Buna karşı çıkmanın bir anlamı yok. Vay işte, KİT'ler satılıyor, "sattırmam". Bir zamanlar köprü tartışmasında, sattırırsın, sattırmazsın... Şimdi bu çok iktisat dışı, anlamsız bir karşı çıkış olur. Sorunuz, özel sektör bunu becerebilir mi? Bir noktanın altını çizmek gerekir. Kamuda kaynak dağılımı bozuluyor ve israf dolayısıyla oluyor da, özel sektör de olmuyor mu? Ben de bir özel sektörde yönetici olarak size şunu söyleyeyim. Özel sektörde de kaynak israfı oluyor. Özellikle kredi mekanizmasında bol miktarda, büyük ölçeklerde kredi kullanan büyük şirketler, gruplar o kredileri çarçur ediyorlar. Ve dolayısıyla özel sektörde her şirketin rasyonel, olumlu ve etkin yönetildiğini iddia etmek de mümkün değil. Öyle yönetilen şirketler de var, yönetilmeyenler de.

Sorun nerede? Özel sektörde başarısız olduğunuz zaman, onun bir müeyyidesi var. Başarısız bir yönetici olduğunuz zaman işinize son veriliyor. Ya da priminizden oluyorsunuz. Oysa KİT'lerde bu yok. Bir arpalık haline dönüştürülmüş. Müeyyidesi yok. Başarılı olsanız da, olmasanız da, hafta olduğunuz zaman siyasi iktidarların şimşeklerini üstünüze çekiyorsunuz, Yani testiği kıranda bir, getirende bir KİT'lerde. Dolayısıyla özelleştirme konusu gerçekten kendi içinde tartışılması gereken bir sorun. Bunun yöntemleri vardır. Ben o konunun uzmanı değilim. Ama önyargılı olmamak gerekir. Yani, bunları özel sektöre verisek, özel sektör bunu çok daha iyi yönetir. Yönetebilir de, yetemeyebilir de. Bir de tabii kaynak sorunu... Özel sektörün bugün sermaye birikimini biliyoruz, hangi düzeyde. Bu sermaye var mı, özel sektörde? Gerekirse üstüne para bile verip, bunları bedava bile vermeyi düşünüyorlar. Bilmiyorum, yanıtlayabildim mi? Bunu dogmatik, ideolojik bir şeye getirmemek gerekir. Daha pragmatik yaklaşmak gerekir. Sorun ama, kaynak dağılımını düzeltmek açısından ve etkinliği sağlamak açısından bence yaklaşmak gerekir.

BAŞKAN- Teşekkürler. Sayın panelistlerimize ve konuklarımıza teşekkür ediyor ve bu paneli kapatıyoruz. Katıldığınız için tekrar teşekkür ederim.

B İ L A R İ S T A N B U L

Güz Dönemi Programı

90'larda Latin Amerika'da Sosyalizm, Devlet ve Demokrasi

Osman Balcıgil, Ümit Cizre, Oğuz Önderer, Sungur Savran, Serpil Üşür, Ragıp Zarakolu

İnsana Karşı Medya - Medyaya Karşı İnsan

Rıdvan Akar, Ruşen Çakır, Yalçın Çetinkaya, Ragıp Duran, Can Dünder, Can Kozanoğlu

Post-modernizm

Ali Akay, Mustafa Arslantunali, İhsan Bilgin, Tanıl Bora, Orhan Koçak, İskender Savaşır, Nail Satlıgan, Aydın Uğur,

Psikanalitik Düşünme

Orhan Koçak, İskender Savaşır, Gülnur Savran, Saffet Murat Tura, Raşit Tükel

Siyasi ve Hukuki Açidan "Terörle Mücadele" Yasaları

Ruşen Çakır, Murat Ören, İskender Savaşır, Yücel Sayman

Marksizm ve Ulusal Sorun: Teori ve Pratik

Sungur Savran

İktidar Odakları Direniş Odakları

Ali Akay

Narodnizmden Perestroykaya: Rus Marksizmi

Aydın Giritli, Cemal Hekimoğlu

Bir Filmi Okumak

Yavuzer Çetinkaya

Das Kapital ve Kapitalizm: Bir "Yüzyıl Sonu" Bilançosu

Hacer Ansal, Tülay Arın, Necip Çakır, Nail Satlıgan, Sungur Savran

Bürokrasi ve İktidar

Meltem Ahıska, Adnan Ekşigil, Saruhan Oluç, Bülent Somay

Felsefe Gözüyle Şiir

Oruç Aruoba

Oyunculuk

Deniz Türkali

Kamu Çalışanlarının Sendikalaşması

Şükran Ketenci, Faruk Pekin, Prof. Fazıl Sağlam, Prof. Bülent Tanör, Çetin Uygur

Kayıtlar Başlamıştır!

KADINLARIN KURTULUŞU HAREKETİNİN ZORLUKLARI*

Stella Ovadia

Hiç duymadığınız, daha önce hiç söylenmemiş şeyler söylemeyeceğim bugün: çünkü artık kadınların ezilmesi olsun, ezilmenin aldığı çeşitli biçimler olsun çok yaygınlık kazandı. Artık size ne kadınların ezildiğini kanıtlamak gerekiyor, yıllar önce olduğu gibi, ne de kendimizi, mücadelemizi tanıtmak. Tam da bu yüzden kadınların kurtuluşunun gerekliliğinden değil de böyle bir hareket oluşturma zorluklarından söz etmeyi seçtim. Bunu da yalnız yapmak istedim, feminist arkadaşlarımdan yaşadığımız zorlukları birlikte tartışmayı istedim. Bazıları aramızda.

Ben, benim aklıma gelen, benim saptayabildiğim zorlukları aktaracağım, sonra da kendi tahlillerini aktarmak isteyen feminist arkadaşlarıma bırakacağım sözü. İş sorulara ve tartışmaya geldiğinde de önce salondaki kadınlara söz hakkı vereceğim. Erkeklerden sabırlı olmalarını rica ediyorum. Dünya onların, bugün de söz bizim.

Herşeyden önce Kadın Kurtuluş Hareketini ya da feministlerin hareketini diğer kadın hareketlerinden ayırmak gerekir: Türkiye çeşitli kadın hareketleri gördü, hala süren örgütlülükler var bu alanda.

Hareketi oluşturanların kadın olması ortak paydamız olduğuna göre bizi kadın hareketinden ne ayırıyor? Feminist olmamız. Yani dünyaya, kendimize, diğer kadınlara kadın açısından bakmamız ve örgütlenme anlayışımızın bu bakış açısına uygun olarak gelişmiş olması. Özetle hatırlatmak gerekirse kadın örgütlenmeleri genellikle parti yan kolları gibi işlerler, kadınlara ulaşmanın zorluğunu kadın olmalarıyla telafi etmeye çalışırlar, kadınlara önerdikleri partilerinin önerdiklerinden farklı değildir. Kadınlar onlar için yeni bir alandır yalnızca. Geçmişte İKD, bugün DEMKAD gibi örgütlenmeler klasik örgütlenmelerini ve sözlerini kadınlara ileten örgütlenmelerdir. DKD kadınlar için birşeyler istiyor ama tahlili, yöntemi feminist değil. Klasik söz: Patriyarkayı hedefi olarak almayan, tahliline katmayan söz demek bu bağlamda. Yani benim için DEMKAD olsun, DKD ya da geçmişin İKD'si düzen için örgütlenmelerdir: Patriyarkayı sorgulamazlar. Patriyarkanın yalnızca sınıf çelişkisiyle ilgilidirler... Feminist söz ve eylemlilik bu yaklaşımı altüst etti. Yeni bir alanı politikaya soktu. Kadınların ezilmesini Türkiye'nin geri kalmışlığından, sömürge olmasından, Türkiye'de insan haklarının geri düzeyinden, eğitim azlığından kapitalizmden başka kavramlarla tarif etti. Cins çelişkisini politikanın konusu yapan tek fikir akımı feminizmdir. Ve cins çelişkisini açık etmek, kadınların ezilmesinden erkeklerin çıkar sağladığını söylemek binlerce yıldır varolan düzeni sorgular. Mesleğe böyle baktığım için DEMKAD gibi "radikal" bir örgütlenmeye düzen içi diyebilirim.

İkinci önemli bir nokta bu bağlamda, feministler dünyaya ve kendilerine kadın yerinden, kadın açısından baktıkları için politikayı bilinen biçim-

* 19 Ekim 1991 tarihli İ.F.M.C Cumartesi etkinlikleri programından

lerde yapamazlardı: Konusu kendi olan bir siyaset feminizm. Hem öznesi hem nesnesi kadın olan ve cins çelişkisi açısından siyaset yapmaya çalışan bir akım. Halbuki biraz önce değindiğim örgütlenmelerin konusu kadın değil. Nesnesi, amacı kadın değil. Oradaki militanlar kadınlar kadınların evine daha kolay girer diye kadın, sadece; yoksa söyleyecekleri kadınları ilgilendiriyor diye değil.

Cins çelişkisi de öyle artı-değer gibi, emperyalizm gibi konferanslardan öğrenilecek konferanslarla öğretilecek bir alan değil. Cins çelişkisini yaşamayan kadın yok, ancak bunu farketmesi, kabul etmesi için kendinden söz etmesi gerekir. Feminist hareket de bilinç yükseltme denen küçük gruplarla başladı. Kendi ezilmemizin kollektif olarak bilincine varılan küçük konuşma grupları. Bu özgün örgütlenme feminist hareketin başladığı ABD'de doğdu: kişisel olanı konuşmak için 7-8 kadın biraraya gelinen gruplar.

Feminist örgütlenmenin bir başka unsuru 68 sonrası Avrupasında içinden çıktığı leninizmi eleştirmeye dayanır: dikey yerine yatay bir örgütlenme ve rotasyon hiyerarşik yapının yerine kondu.

Benim zorluklarından söz etmeye çalışacağım hareket bu: cins çelişkisini yıkmayı hedefleyen, küçük grupların yatay örgütlenmesinden oluşan feminist kadınların oluşturduğu kurtuluş hareketi.

Kadınların kurtuluşu hareketinin zorluklarını iki geniş başlık altında toplayabiliriz:

1. Doğrudan hareketle ilgisi olmayan, hareketten önce ve dışında varolan düzenden gelen zorluklar.

2. Hareketin türünden gelen zorluklar...

Her ayırım gibi keyfi bir ayırım bu, üstelik iki zorluk alanı arasında önemli bir ilişki var. Feminist hareketin konusu kadınların kurtuluşu olmasaydı birinci başlıkta sayacağım zorluklar muhtemelen olmazdı. Yani kadınların kurtuluşu düzeni sarsar korkusu olmasaydı, kadınların ezilmemesinden düzenin çıkarı olmasaydı sayacağım zorluklar da olmazdı...

Yine de anlatımı kolaylaştırmak için sıralamayı dıştan içe doğru sürdüreceğim.

1. Düzenden gelen zorluklar

Bu düzende kadınlar politika yapabilir mi? Çeşitli engeller var. Genelde politika yapmalarını önleyen nedenler var, özel olarak da feminist fikirlerden çekinmeleri için çok neden var. Bu nedenlerin hepsi kadınların herşeyden önce evkadını olmalarıyla açıklanabilir: Kadınlar hem kendilerine hem evlerine, hem çocuklarına bakmakla yükümlüdürler.

Her işi bırakıp politikayla uğraşmaları mümkün değildir. Olsa olsa çok varlıklı erkeklerle evli

bazı kadınlar mesleklerinin hakkını verebilirler çünkü evişlerini başkasına yaptırabilirler. Ama toplumun yüklediği işleri yapanlar yani hem anne, hem eş, hem evkadını olan kadınlar siyasete zaman ayıramazlar... Bizim yaptığımız gibi arasıra, çok öfkelendikçe, çok heyecanlandıkça yaparlar... Politika yapmanın gerektirdiği sürekliliği sağlayamazlar... Maddi engel... Yine aynı bağlamda manevi engeller de var: Kadınların hepsi değilse de büyük çoğunluğu ev kadınlığıyla geçinirler... Kocalarının eline bakarlar... Cins çelişkisini vurgulayan bir akımdan uzak durmaları normaldir. Kimse tek işverenini siyaset yapmak için kaybetmeyi göze almak zorunda değil. Biliyorsunuz, kadınların işsizliği erkeklerinki gibi değil. Erkeklerin iş değiştirme olanğı kadınların koca değiştirme şansından çok yüksek. Dolayısıyla kadınlar maddeten ve manen siyasetten ve feminizmden uzak durmak zorunda...

Patriyarkanın Türkiye'deki gücünü de saymak gerek bu bağlamda. Mor Çatı'da çalışan bir arkadaşımın anlattığı gibi burada feminist kadın dayanışması bütün aileyi, köyü birbirine katıyor, herkes komşular dahil gelip gelini geri almak için Mor Çatı'nın kapısına dayanabiliyor. Avrupa'da ötekeli bir koca vardır kapıda o kadar. Cemaat örgütlenmesinin gücü.

Sanırım feminizmle ilgili önyargıları, bu sözün korkutuculuğunu da bu başlık altına alabiliriz. Feminizmi küfür sananlar var... hala.. Oysa kadınlar yalnızca anne, eş, evkadını olmaya yazgılı doğmazlar. Bir de "iyi kız" olmaları gerekir, "kötü fikirler" kulak kabartmamaları gerekir. Feminist olmak kötü, zararlı ve tehlikeli... Hem düzen öyle gösteriyor, hem bazı kadınlar kendileri için öyle buluyor. Ayrıca siyaset yaparsanız evdekilere kim bakacak? Bunlar düzenin maddi engellemeleri...

Bir de düzenin ideolojik engellemeleri var:

Türkiye'de kadınların en bilinçlilerinin feminist olması ideolojik olarak da engellendi. Kemalist ve sosyalist ideoloji feminist bilincin önünü kesti. Kadınların feminist örgütlenmesini gereksiz saydı. Kadınların cinsiyetlerinden kaynaklanan ezilmeleri iki ideoloji için de özel alan sorunu olarak kaldı. Kemalizm Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda bazı kadınları eğitim ve meslek hayatına sokarak, onlarda "vatandaş" olma sanrısı yarattı. Devletle özdeşleşmiş, özverili, okumuş anaların Şirin Tekekinin deyimiyle kurdukları "tören dernekleri" kadınların kurtuluşuyla ilgilenmedi. Patriyarkayı yok saydı. Kadınlar doğuruyorsa vatan içindi, "10 milyon yarattık.", ev dışında da çalışıyorlarsa aile bütçesine katkı içinde, okutulmuyorlarsa köylünün eğitimsizliğindendi vs... Önemli olan Türkiye'nin çağdaşlaşmasına katkıda bulunmaktı: balolar, güzellik yarışmaları... buralarda kadınlar Türkiye'nin imajı için meta olarak kullanılıyorsa bu Kemalist kadınları ilgilendirmeydi... 1935'te İstanbul'da toplanan feminist kadın kongresini bile unuttular, unuttu...

turdular. Kendi dernekleri 35'te kapatılınca bundan ders almadılar, bunu da unuttular, hesabını sormadılar...

Türkiye'de sosyalist hareket kemalizmden çok uzaklaşmadı, devletle özdeşleşmesini sürdürdü, sosyalist kuram zaten kadın körü olduğundan kadınların kurtuluşunun teorik temelini oluşturmazdı. Sosyalistler kadın sorununun eğitimle çözülmeyeceğini anladılar. Suçlu geri kalmışlık, kapitalizm vs. idi. Onlarla mücadele yeterliydi kadınları, erkekleri, Türkiye'yi ve dünyayı kurtarmaya. Kadınların hem evde hem fabrikada çalışması doğaldı, doğurması hem doğaldı hem görevden sayılırdı. Kadınların ezilmesinden erkekler yarar sağlıyordu olamazdı çünkü onlar yoldaşı ve hep birlikte, elele, mutlu yarınlara koşuyorlardı. Sosyalizm "insan" olma sanrısını yarattı ve cins çelişkisinin farkedilmesini sağladı. İnsanlığı kurtarma vaadiyle de kadınların kendi talepleri için örgütlenmelerini erteledi, erteletti...

Gerek Kemalizm; gerek sosyalizm kadınları kendi amaçları için kullanmış, kadınlara "üstün" idealler sunarak yanlış bilinç geliştirmelerini neden olmuşlardır. Ancak yine de kendilerinden önce varolan ideoloji ve durumlara göre kadınların durumunda gerçek bir iyileşme sağlamışlardır. Bu iyileşme bazı kadınlar için eğitim meslek, kamusal hayata katılmak olarak özetlenebilir. Kadınlar bu hareketliliklere katılarak babaevinde süren ataerkil boyunduruğu gevşettiler. Başkaları için bile olsa siyasete katıldılar, ağızları yandığında silkinmeleri için gereken hak arama alışkanlığını elde ettiler. Ancak bu yeni durumun bedeli kendi cinsiyetinin inkarı, erkek gibi olmaya özenme, hemcinsleriyle dayanışma kuramama, onları küçümseme oldu.

Özetle Kemalizm ve sosyalizm kadınların feminist bilinç geliştirmelerini hem kolaylaştırmıştır eşitlik, özgürlük, hak arama, isyan etme gibi talepleri ufka soktuğu için- hem de önlemiştir, çünkü cins çelişkisini teşhis etmemiş, örtbas edecek sanrılar yaratmıştır.

Bu bağlamda İslâm'dan da söz etmek gerekir. Kadın erkek ilişkisinin bugünkü durumunu doğal gösteren ve isyanı önleyen bir ideoloji İslâm'da. Ancak ben yakın çevrem zorluklarını daha iyi bildiğim için bu konuya girmeyeceğim.

Düzenin ideolojik engellemeleri arasında sayılabilecek bir başka örnek de resmi tarih. Resmi tarih kadınların toplumdaki yerini düzenin tarifi gibi anlatır: Ünlülerin karıları olur, anaları olur. Bu bir avuç kadının dışında kendi adına tarihe geçenler de Jan d'Ark gibi örneğin, kendi için ve da kadınlar için yaptıklarıyla değil vatani yaptıklarıyla tarihe malolmuştur. Ama bu bağlamda en önemlisi ve gelecek bir harekete engel oluşturabilecek olan kadınların mücadelelerinin tarih konusu edilmemesidir. Yani siyasi ideolojiler tahlil etmeyip sanrı yaratarak önlediyse, egemen kül-

türün bir parçası olan tarih de iki nesil öncesini unutturmaya becererek bizi örneksiz bıraktı. Ve Handan'ın deyimiyle "kahramanlarımız hep erkek oldu... Erkeklerle özdeşleştik..."

Buradan düzenin bütün ezilmişlerde yarattığı azınlık psikolojisine geçmek istiyorum.

Azınlık psikolojisi herşeyden önce kendini sevmeme, kendinden utanma, egemene özenme gibi tutumların gelişmesine neden olur. Bu özenme ezildiğini, ayrıma uğradığını inkara kadar gidebilir. Azınlık psikolojisi kendi başına ezilenleri bölmeye yetecek kadar önemli bir şey. Egemen değerlerin benimsenmesiyle birlikte ezilenler arasında egemene benzemenin derecesine göre bir farklılaşma oluşur. Kimi ünlü-başarılı kadınların feminizm düşmanlığı böyle açıklanabilir. Toplumda erkek yerlerine ulaşmış bu kadınlar kadın cinsine ait olduklarını hatırlamak istemezler, kendilerini feministlerden ayırırlar, kendi gibi olamayan kadınlar da kınarlar, aşağılarlar...

Kadınlar arası bölünmelere daha ayrıntılı olarak geçmeden önce azınlık psikolojisi durumunu aşma bağlamında feminist hareketin karşılaştığı zorluklara değinmek istiyorum. Egemen topluma karışmaya çalışarak azınlık durumunu aşmak, ezilmeyi reddetmek istemenin bir sonucu. Bunun sağlıklı sınırları egemen toplumla entegrasyon, bütünleşme olarak tanımlanabilir. Ama daha ileri gidecek kendini reddetmek de mümkün. Kürtlerin bugün sözünü ettikleri asimilasyon, benim anlatmaya çalıştığım erkek kadınlar. Zenci feministlerin beyaz zenci olarak adlandırdıkları kadınlar vs. Bunun öteki ucu "siyah güzeldir"le başlayıp ırkçılığa götüren milliyetçi yaklaşım: "Yalnız siyah güzeldir" Kadınların yüceltilmesi, politik lezbiyenlik gibi akımlar... Eşitlik talebinden farklılığın vurgulanmasına giden çizgideki aşırılıklar.

Yani bir yanda erkeklerle "aynı" olmayı talep edenler, kadın kimliğini tümünden reddedenler, öte yanda farklılık adına doğurganlığı yüceltenler... essentialisme yapanlar...

İkinci büyük başlığım Hareketin içinden gelen zorluklar.

Önce feminist önermelere bakalım.

A. "Patriyarka bütün kadınları eziyor." Bir kadınların kurtuluşu hareketi olacaksa bu önerme yüzünden olacaktır. Kadınların ortak paydaları patriyarka tarafından ezilmektir, buna karşı çıkmak da kadınların kurtuluşu hareketini oluşturur. Bu önermenin getirdiği birçok zorluk var:

1. Herşeyden önce bütün kadınlar eziliyor muhakkak ama ne hepsi bunun farkında, ne de hepsi aynı biçimde eziliyor. Feminist bilinç geliştirmiş olanlar sıradan kadınlardan bu bilinç yüzünden ayrılırlar. Bilinç kendiliğinden bölünme getiriyor. Feminist kadınlar sıradan kadınlardan farklı yaşarlar, sokağa çıkarlar, daha kolay konuşurlar,

kocalarıyla kavga ederler, ya da kocasız yaşamayı daha kolay göze alırlar gibi...

Bu durum aynı düşünce akımının başka önermeleriyle gelişiyor: Örgütlenmede öncülük yok... Temsiliyete inanılmıyor. Feminist harekette öncülere yer yok... Bu çelişki nasıl aşılabilecek belli değil.

2. Ama kadınları bölen somut nedenler de var: Bütün kadınlar eziliyorsa da bazı kadınlar kocaları yoluyla başka kadınların ezilmesinden yarar sağlıyorlar, bu da aynı hareketi paylaşmayı imkansız kılıyor, sağlanan yarar aile dayanışmasını kuvvetlendiriyor, ya da bazı ezilmelere karşı aile dayanışması sığınak görevi görüyor...

Birçok durum sayılabilir bu tanıma uyan:

-kocaların sınıflarının uzlaşmadığı haller

-kocaların ve kadınların deri rengi, öteki kadınların ve kocalarının derisinden farklıysa: ABD beyaz renkli kadınlar

-kocalarının ve kendilerinin etnik kökeni çevre kadınların ve kocalarının kökeninden farklıysa: Almanya'da Türkiye'li kadınlar ve Alman kadınlar

Kadınların bu bölünmüşlüğü üstünde çok duruldu, özellikle sınıf çelişkisi açısından duruldu, ben uzatmak istemiyorum: Özetle farklı kadınlar durumları farklı çıkarlar getiriyor, hem örgütlenme parçalanıyor hem hedefler...

3. Hepimiz eziliyorsak da kimliğimizin bütünü ezilmeden oluşmuyor. Eziliyor olma kimliğimizin hepsini ifade etmeye yetmiyor. Kadın olmak ezilmekten fazla birşey. Birçok tepkimiz, isteğimiz, eziliyor olmamızın dışında oluşuyor. Dolayısıyla da vurgu yer değiştirebiliyor: kimi zaman insan, kimi zaman kadın olabiliyoruz, politik olaylar da zaten bazan kadın yanımızı, bazan insan yanımızı ilgilendirebiliyor. Bu durum karışıklık yaratıyor: Dünya üstüne "kadın sözü" geliştirmek şart diyenler var... Dünya üstüne söz geliştirmek gerekse de bu söz neden feminist bir örgütlenmede üretilsin? ya da neden erkeklerle birlikte üretilmesin? İnsan hakları konularında, barış, çevre konularında neden yalnız kadın örgütlenmeleri gereksin? Siyah eylem örneği.

İkinci Ana Önerme: Özel olan politiktir.

B. Özel olanın politikası nasıl yapılır?

1. 7-8 kişilik küçük gruplarda kadınlar patriyarkanın bir düzen olduğunu keşfettiler, suçluluk, anormallik korkusu gibi duyguları attılar... Ezilmelerini toplu olarak konuşabildiler, tahlil ettiler. Bu keşif aşamasını oluşturdu... İş bu keşifle politika yapmaya gelince zorlaştı çünkü kimse başkası için konuşmak istemedi, kimse kimseyi temsil etmek istemedi: dışarıya karşı tavır almak, genişlemek gibi klasik politikanın gerekleri yerine getirilemedi... Her küçük grupta konuşulanlar kendi açı-

sından haklı bulunduğundan öncelik saptanamadı... Herkes kendi dar çevresinde politika yapar oldu: çok enerji harcandı, kadınların politika yaptığı görünmez oldu. Bilinç yükseltme grupları sistematik biçimde her yeni geleni içine çekmez olunca eski düşünme ve davranma, tavır alma alışkanlıkları geri geldi, değişmeyen kadınlar feminist politika yapar oldular... zamanla da yaptıkları politika feminist olmaktan çıktı. Bizim yaşadığımız bazı şeylerin bilinç yükseltme gruplarının sistematik bir şekilde her yeni gelen 8-10 kadın için örgütlenmiş olmasından kaynaklandığını düşünüyorum.

Türkiye'de bilinç yükseltme gruplarının yaygınlaşmasından geçmeyen bir genişleme yaşandı. Feministleşmeden harekete katılan kadınlar feministlerden daha kolay yıprandılar. Evlerinde, eşleriyle yaşadıkları onları daha çok hırpaladı. İş yapmaya dönük örgütlenmeler içinde oldukları için arkadaş dayanışmasıyla yetinmek zorunda kaldılar. Yaşadıkları zorlukları hazmetmelerini kolaylaştıracak bilinç yükseltme türü konuşma grubunun desteğini alamadılar. Çoğu evlerine geri döndü. Kocalarına ya da boşanmış olarak döndüler ve hareketten uzaklaştılar. Sistematik ve anonim olarak mahremi konuşmamış olmak kadınların konuşmalarını dertleşme düzeyine bıraktı, bilinç değişikliği getirmedi, aciz hissetmelerine yolaçtı, güven, kararlılık gelişmedi. Oysa bilinç yükseltme grupları yalnızlığı kırmanın, haklılık hissetmenin en önemli yolu olabilirdi...

Örgütlenmeyi reddederek politika yapmanın zorlukları

2. Yapisızlığın despotluğu

Bu sosyal psikolojinin bir kavramı ve bir yazının başlığı... Kadın kurtuluş hareketinin çok başlarında ABD'de kaleme alınmış, bizim burada on yıl önce biraraya ilk geldiğimizde okuduğumuz, elden ele geçirdiğimiz bir yazı... O zamanlar böyle şeyler okurduk... Gruplar konusunda çok geniş bir yayın yelpazesi var. Çünkü gruplar çok çeşitli olgulara, fenomenlere yol açar. Bu bilgilerin bir kısmı Birleşik Amerika'da sendikalara eğitim yapmak için geliştirildi... Şimdi işadamlarına yarıyor aynı bilgiler... Gruplarda oluşacak egemen olma, yeni geleni, farklı olanı dışlama, egemenlik için mücadele gibi olguları denetlemek mümkün. Bunu grubun kadesi yapar. Tüzük dediğimiz şeyin işlev saldırganlığı başıboşluktan kurtarıp kaidelere bağlamaktır. Herkes oyunu kuralına göre oynarsa oyun savaşa dönüşmez... Örgütlülük denilen işte böyle bir şey. Bilgi alışverişini sistemleştirir, keyfiliğinden çıkarır, ilişkileri keyfiliğinden çıkarır, birbirini tanımayan insanlar arasında konuşmayı, işbirliğini, işbölümünü mümkün kılar. Çalışmayı kolaylaştırır. Bunun gizli örgüt için sistemleştirilmiş biçimleniş örgütlenmedir. Ancak yeni-feminist hareketi oluşturan kadınlar sol örgütlerden geldikleri ve leninizmden anladıklarından olacak hiyerarşiyi reddedelim derken tümünden yapısız, kendiliğinde

bir biçim geliştirdiler... Fransa'da hareketin ilk ay-
larındaki genel kurullar gibi.. Böyle bir örgütlenme,
yani yapısızlık ancak en güçlülere yarar. Ağzı laf
yapan, güçlü kişilikler sıyrılır ve sözü tekeline alır.
Siyasetin tek aleti de söz olduğundan iktidar on-
lardadır artık. Sırf bu yüzden yeni gelenler kendile-
rini dışlanmış buldular, hiyerarşi yaratır korkusun-
dan kimseye hiçbir şey önerilmemesi işleri daha
da zorlaştırdı. Yapacak bir şey bulmayan pek çok
kadın evlerine döndüler... "Yapısızlığın despotlu-
ğu", yapısı açıkça belli olmayan bir örgütlenmede
nasıl orman kanununun hakim olacağını, meyda-
nın kapanın elinde kalacağını anlatır. Biz burada
bunu yaşadık diye düşünüyorum. Rotasyonu be-
ceremedik, gönüllülük tek ilke olduğu için her za-
manki gibi hep aynı insanlar gönüllü oldu, hem yo-
ruldular, hem yıprandılar çünkü adları şefe çıktı.
Kimse kimseyi mecbur edemez dendi, kimseden
iş istenmedi, verilen sözler tutulmadığında hesap
sormak suç oldu. Sağlıklı bir işleyiş bulunamadan
bir sürü iş katarıldı ama çabuk da yorulundu. Bir
iş bir kez yapan bir daha yapmak istemedi. Hıç
bir yaptırım da olmayınca hareket durdu diyenlerin
devri başladı...

Feminist söyleme geri dönerek bitirmek isti-
yorum. Tahlili, eleştirisi son derece keskin bir söy-
lem, feminist söylem. Siyaset yapma biçiminden
bilim yapma biçimine pek çok şeyi altüst etti. En
önemlisi Avrupa'da erkek kadın ilişkisi artık 70'den
önce olduğu gibi değil. Türkiye'de siyasi gündemi
belirledik, belirliyoruz. Ama genelde tartışmaların
garip yerlere vardığını da kabul etmek zorundayız.
Bedenimiz bizimdir diye ortaya çıkıp doğurganlığı
sınırladılarak özgürleşeceklerini söyleyen femi-
nist nesilden sonra gelenler, bu özgürlüğü bedava
sanıp doğurganlığı yüceltmeye başladılar. Kadın
olmak iyi midir kötü müdür bilmez olduk. Toplu-
mun tanımladığı gibi bir kadın olmayı reddeder-
ken, birden bire doğanın tanımlarını tercih edenler
çıktı. Biyoloji esaretken yüceltilir oldu... kadınlık
durumunun haksızlık boyutu neredeyse yeniden
gözardı edilecek. 20 yılda kadınlar yuvaya dönüş-
le lezbiyen annelik dışında ütopya üretememiş ol-
dular. Hareketlilik feminist araştırma ve dayanış-
ma ağları dışında kalıcı, toplumsal taraf olabilecek
kurumlar geliştiremedi. Ben zorlukların aklıma ge-
enlerini ancak sıralayabildim. Kadınların kurtuluşu
çin birşeyler yapmak bu ve başka zorlukları sap-
amadan olmayacak. Dünyanın içinde olduğu ge-
nel sağa kayma eğiliminin kadınları etkilememesi
de düşünülemez. Ben bunun geçici olacağını dü-
şünmek istiyorum. Çünkü daha yapacak çok şey
var..

Dinleyici - Ben erkeklerle 1 Ağustos Genel-
esi'ne karşı veya diğer dernek ve eylemlerde de
eraber bulundum. Ancak erkeklerle, örneğin bir
siyah eylem" gibi bir şey çıkamıyor?

Ovadia - Bence o sıradaki feminist hareke-

tin dinamizminin etkisi var. Yaratıcılığının etkisi
var.

Dinleyici - Sen dedin ki, doğrudan, kadın poli-
tikası dışındaki konularda kadınların ayrıca kendi
aralarında bir şey yapmalarına gerek yok.

Ovadia - Bu anlamda niye gerek olsun diyo-
rum.

Dinleyici - Kadıncılığa karşıyım, katılıyorum
söylediklerine. Ancak kadınlar çok uç politik tercih-
lerde bile olsalar, çok rahat anlaşabiliyorlar, güzel
şeyler çıkabiliyor ortaya. Ayrıca diğer politik örgüt-
lerde varolma sorunu var, yani kadın olarak varol-
ma sorunu var.

Ovadia - Elbette. Kadınlar kadın kadına da-
ha kolay iş yapabilirler. Çünkü erkeklerin egemen-
liği erkek-kadın örgütlerindeki kadınları önler. Bu-
nu kabul ediyorum. Ama bu demek değildir ki, 'si-
yah eylem' kadın politikasının parçasıdır. Dolayı-
sıyla oradaki imzayı yanlış buluyorum. Çünkü ora-
daki imza K.K.H. ve vs. idi. Oysa kadın kurtuluşu-
nun "siyah eylem" ile en ufak bir ilgisi yoktu. Ka-
dınlar bunu yaparken kurtuluş hissetmiş olabilir te-
ker teker. Ama ben teorik olarak kadın kurtuluşu
ile ilgisi olduğuna inanmıyorum. Ancak erkekler
dayanılmaz ve çekilmez yaratıklar olduğu için, on-
larla politika yapmak zor diye, kadın kadına politi-
ka yapmak kolay diye bunu aranızda kotardınız.
Ama bunu kadın politikası diye satmayın. Benim i-
tirazım burada, yoksa hoş bir eylemdi ve kadınlar-
dan başkası akıl edemezdi. Çünkü o sırada orada
yükselen tek hareket bu. Geçmişten beri yükselen
tek hareket, kadın hareketi. Yani dinamizmi za-
man zaman sürdürebilen ve yeni tahliller üreten
tek hareket. Oradan çıkması doğal bence.

Dinleyici - "Siyah eylem" üzerine ben de bir
şeyler söyleyeyim. Kadınlar olarak bir araya geldi-
ğimizde seçiciydik. Gerçekten kadın kurtuluş hare-
ketinde bir kısım kadın olarak bir araya geldik.
Ben kadın hareketi, işçi hareketi, çevre hareketi
gibi hareketlerin yer yer birbirlerine destek olabile-
ceklerine inanıyorum. Bu anlamda da, bir eylemde
birdenbire uygulanan bir şiddet vardı. Bu şiddete
karşı kadın hareketi bir destek verebilirdi. Ancak
katılan kadınlar kadın kurtuluş hareketinden bir kı-
sım kadındı, burası önemli bir ayrım. Biz kadınlar
şiddeti çok iyi tanıyoruz, bu anlamda devletin ce-
zaevinde kullandığı şiddete de karşıyız ve bu şid-
deti protesto ediyoruz, gibi bir mantıkla bu hareket
başladık ve öyle sürdürdük. Evet, birebir kadın po-
litikasına ait değildi ancak kadın politikasının da i-
çinde olduğu bir tavidir.

Dinleyici - Stella sen kadınların anne olma-
sının yüceltildiğini Avrupa için mi söyledin, yoksa
Türkiye'deki feministler için mi?

Ovadia - Ben burada doğurganlık için yazıl-
mış bir şey okumadım henüz ama, bizim tahlilleri-
miz epey, dışardan gelmedir. Dışardan gelen der-
gilerde okuyoruz. Orada olanların bizi etkilememe-

si mümkün değil.

Dinleyici - Eskiden solcu olup da şimdi feminist olan kadınların çocuğu nasıl bir ayakbağı olarak gördüklerini biliyoruz. Etrafımıza da aman ha çocuk yapmayın diyoruz. Ancak anne olmak isteyen kadınlara karşı bunun engelleyici bir tavır olduğunu düşünüyorum. Avrupa ile benzemiyoruz, bu anlamda. Orada insanlar kürtaj hakkını sağlamışlar, biraz titiz olmaları gerekir.

Ovadia - Ancak burada da farklı davranışlar var. Eski TÜMAS'çıları düşünüyorum. Üniversitelerdeki araştırmacılara, profesörlere bak. Kaç tanesinin çocuğu var? Kaç tanesi evli? Yani kadın olmak bu işi güçleştirdiği için yapmıyorlar. Uzun zaman meslek mi evlilik mi gibi tartışmalar olurdu. Hep bir alternatif gibi gösterilirdi. Bakamıyorsun çünkü, çocuğa bakacak insan bulamıyorsun, kocan bakmıyor anlamında söylüyorum. Her ikisini yapmak iddiasını biraz biz yükledik. Ancak pek çoğunlukta değiliz diye düşünüyorum.

Dinleyici - Senin çevrende feministler için erkek düşmanı, kendilerini erkeklerden üstün görenler gibi tanımlamalar var. Bu imaj nasıl silinebilir?

Ovadia - Bence bu imajı silmek için hiç bir şey yapılmamalıdır. Çünkü bu imaj tehlikeden, korkudan doğuyor. 1950'de Türkiye'de komünist lafı gavur demektir. Ne oldu şimdi, Türkiye'de Komünist parti bile kalmadı. Yani bir imajın silinmesi için çaba verilmez, o imaj zaten silinir, çünkü halka malolur. Feministlerin kadın hakları yanlısı olduğu gibi bir imaj, erkek düşmanı imajının yerini alır. Bir şeyler yaparsın, insanlar bunu anlarlar. Geçen gün bir kadın, "ben sizi tanıyorum" dedi bana, "feministlikten herhalde" dedim, "hayır, feminist demek istemedim" dedi. Çünkü bununla küfredtiğini düşünüyor. Ve bunda samimi. Ben bu imajın silinmesini istemiyorum. İsveçlilerin çok güzel bir lafı var: İyi kızlar cennete gider, kötü kızlar her yere. Biz her yere gideceğiz.

Dinleyici - Biz feminizmi bir iş gibi yaşayamıyoruz. Oysa insanlar partilerde bunu yaşıyorlar. Gırtlak gırtlığa gelip, sonra uzlaşıyorlar. Biz birbiri-

mizden alınıncaya, uzaklaşabiliyoruz, kırgınlıklar filan yaşıyoruz.

Ovadia - Bu (1) biraz yapısızlık ile ilgili. Ve çok önemli bir açmaz kadın hareketi için. Türkiye'de bilinç yükseltme gruplarının olmayışı bir açmaz. İki tane büyük sorun var, bana göre. Bir, örgütlenme sorununu çözemedik. Ama dünyadaki hiçbir kadın kurtuluş hareketi bunu çözemedi. Böyle bir geleneksizliğimiz ve örneksizliğimiz var. Sürekli icat etmek zorundayız. Bunun için bilinç yükseltme grupları sistematikleşseydi, yani biraz özeline politikasını yapmakta yol alınsaydı, bu kırgınlıklar, alınganlıklar da belki farklı olurdu. Eğitim yanımız çok zayıf diye düşünüyorum. Ancak şu da var, biz hiçbir gelenek devralmadık. Bu ilginç, hiçbir gelenek devralmayan ve her elli yılda bir hotlayan tek hareket kadın hareketidir herhalde.

Dinleyici - Kadın kurtuluş hareketinde Üçüncü Dünya'dan gelen kadınlarla Avrupalı kadınlar bir araya geldiklerinde, nasıl biz erkeklerle bir arada olduğumuzda, erkekler bizi konuşturmuyorsa, aynı şeyi o ortak örgütlenme içinde yaşadıklarını anlatmışlardı. Bunun yalnız ırk, din, milliyet, dil gibi ayrılıklardan değil, yapılarımızın da farklılıklarından olduğunu düşünüyorum. Yani örgütlenmelerimizin bu farklılıkları koruyacak şekilde olması gerekiyor.

Dinleyici - Geçmişte yapılanlar, yazılanlar var. Örneğin, 1987'de hangi hakim için hangi dava açıldı. Biz bunları unutuyoruz. Bunları bir biçimde kaleme alsak, bir broşür, bir kitapçık çıkarsak.

Ovadia - Doğru. Feminist hareketin önmüzdeki sorunlardan biri genişleme sorunudur. Fransa'da 18 yaşındaki kızlar, bizim feminizme ihtiyacımız yok diyorlar.

Dinleyici - Farkındaysanız bizim aramızda da gençler pek fazla değil. Hep belirli yaşlarda, erkeklerden kazık yediğinin farkına varanlar.

DİPNOT

(1) Kadın kadına feminist politika yapmayı seçmenin getirdiği bu tür zorlukların tahlilini feminist bir ortama yapmayı tercih ettiğim için eksik bir cevap bu.

BAŞLICA EKONOMİK GÖSTERGELER

Binnaz Gökçek

Türkiye ekonomisi, 1991 yılının son aylarına, artan bütçe açığı, enflasyon, faiz oranları ve küçülen bir ekonomi ile girmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, sabit fiyatlarla büyüme hızı; 1991 yılının Nisan-Haziran döneminde geçen yılın aynı dönemine göre binde 1 artmasına karşın yılın ilk üç ayında görülen yüzde 1,4 oranında gerilemenin etkisiyle altı aylık dönemde binde altı oranında küçülmüştür.

Değişik kaynakların açıklamalarına göre, 1991 yılında başlıca ekonomik göstergelerin seyri şöyledir.

1 - Konsolide Bütçe Açığı

Maliye ve Gümrük Bakanlığı verilerine göre, konsolide bütçe açığı; Ocak-Eylül döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 126.4 oranında 9.424 milyar TL. artarak 16.882 milyar TL. olmuştur.

	OCAK-EYLÜL		
	1991	1990	FARK (%)
Gelirler	67.178	36.492	84,09
Giderler	84.060	43.950	91,26
Bütçe dengesi	-16.882	-7.458	126,36

2 - İç ve Dış Borçlar

Artan kamu açıklarını kapatabilmek için iç borçlanmaya gidilmiş ve böylece iç borçlar Ağustos sonu itibarıyla 70 trilyon TL'yi aşmıştır. Hazine ve Dış Ticaret müsteşarlığı'nın verilerine göre, Ağustos ayında net olarak 1.6 trilyon TL. yeni iç borçlanma yapılmış ve iç borç stoku yıl sonuna göre, 14.3 trilyon TL. artarak 71.6 trilyon TL.'ye ulaşmıştır.

1991 Ocak-Haziran döneminde 5.283 milyon dolar gerileyen dış borç stokunun 3.812 milyon dolarlık kısmı kur farklarından kaynaklanmıştır. Bu dönemde, orta ve uzun vadeli dış borç stoku 39.535 milyon dolardan 34.930 milyona, kısa vadeli borç stoku da 9.500 milyondan 8.822 milyona inmiştir. Böylece Haziran ayı sonunda toplam dış borç stoku içinde, orta ve uzun vadeli borçların payı yüzde 79,8, kısa vadeli borçların 21.565 milyon dolarının Konsolide borçlar, 11.672 milyon dolarını diğer kamu sektörü, 1.693 milyon dolarını da özel sektör borçları oluşturmaktadır. Kısa vadeli dış borç stokunun ise, 515 milyar dolarını Merkez Bankası, 5.217 milyon dolarının ticari bankalar, 3.090 milyon dolarını da diğer sektörler oluşturmaktadır. Altı aylık dönemde tüm bu kesimlerde görülen düşüşün etkisiyle toplam dış borç stoku azalmış ve dolayısıyla "dış borç

İÇ BORÇ STOKU

	1990	1991 / Ocak - Ağustos			
İç Borç Stoku (Milyar TL)	Borç Stoku	Borçlanma	Anapara ödeme	Borç Stoku	Faiz ödeme
Tahviller	18.879	7.287	4.688	21.478	6.985
Bonolar	5.469	18.055	8.943	14.581	1.980
Avans	2.870	24.209	22.623	4.456	266
TOPLAM	27.218	49.551	36.254	40.515	9.230
Konsolide B.	30.040	4.938	3.938	31.040	1.172
GENEL TOPLAM	57.258	54.489	40.192	71.555	10.403

DIŞ BORÇ STOKU

Dış Borç Stoku (Milyon \$)	1990 YIL SONU	1991 MART	1991 HAZİRAN
ORTA VE UZUN VADE	34.930	39.535	36.350
- Kamu Sektörü	37.737	34.601	33.237
- Özel Sektör	1.798	1.749	1.693
KISA VADE	9.500	9.179	8.822
- Merkez Bankası	855	602	515
- Ticari Bankalar	5.373	5.469	5.217
- Diğer Sektörler	3.272	3.108	3.090
TOPLAM	49.035	45.529	43.752

/GSMH" oranı da olumlu bir gelişme göstermiştir. 1990 yıl sonunda yüzde 44.6 olan dış borç/GSMH oranı 1991 yılı Haziran ayı sonu itibariyle yüzde 36.5 olmuştur.

3 - Ödemeler Dengesi

Ödemeler Dengesinde, 1991 yılının ilk yarısında görülen olumlu gelişme Ocak-Temmuz döneminde de devam etmiş ve körfez hibeleriyle dış ticaret açığındaki azalmanın etkisiyle Cari İşlemler dengesi geçici rakamları göre 164 milyon dolar fazla vermiştir. Geçen yılın aynı döneminde ise, Cari işlemler dengesi 1.740 milyon dolar açık vermiştir. Merkez Bankası verilerine göre, bu dönemde ödemeler dengesi kapsamındaki dış ticaret açığı 3.846 milyon dolar olmuş, görünmeyenler dengesi ise, görünmeyen gelirlerin etkisiyle 1.135 milyon dolar fazla vermiştir. Bu dönemde turizm gelirleri 1.195 milyon dolardır. Yine aynı dönemde 1.585 milyar dolarlık işçi dövizini de kapsayan karşılıksız transfer 2.875 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

ÖDEMELER DENGESİ

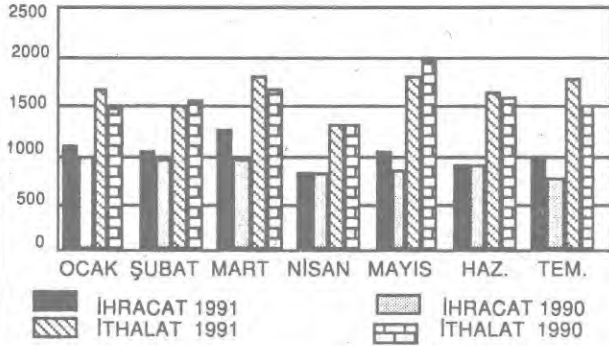
	Ocak - Temmuz		Yıllık
Ödemeler Dengesi (Milyon \$)	1991	1990	1990
Cari İşlemler Dengesi	164	-1.740	-2.611
Dış Ticaret Dengesi	-3.846	-4.697	-9.554
- İhracat (FOB)	7.316	6.567	13.026
- İthalat (FOB)	-11.162	-11.264	-22.580
Görünmeyenler Dengesi	1.135	968	2.437
-Görünmeyen Gelirler	4.970	4.548	8.933
-Görünmeyen Giderler	-3.835	-3.580	-6.496
Karşılıksız Transfer	2.875	1.989	4.506
- Özel Gelirler	1.614	1.808	3.374
-Özel Giderler	-11	-15	-25
-Resmi Transfer	1.272	196	1.157

4 - Dış Ekonomik İlişkiler

1991 yılının Temmuz ayında ihracat, geçen yılın aynı ayına göre 212 milyon dolar ve yüzde 27.1'lik bir artışla 994 milyon dolara ulaşmıştır. 1991 yılının 7 aylık döneminde 7.273 milyon dolar olan ihracatın 1.209 milyon dolarını Tarım ve Hay-

İHRACAT-İTHALAT

GRAFİK 1

vancılık, 153 milyon dolarını Madencilik, 5.921 milyon dolarını da sanayi ürünleri ihracatı oluşturmaktadır. Geçen yılın aynı döneminde 6.522 milyon dolar olan ihracatta bu rakamlar sırasıyla 963 milyon, 183 milyon dolar ve 5.376 milyon dolar olmuştur. Buna göre Tarım ve Hayvancılık ihracatı yüzde 25.7 sanayi ürünleri ihracatı yüzde 10.1 artmış, bunun yanısıra madencilik sektörüne ait ihracatımız yüzde 16.2'lik bir gerileme göstermiştir.

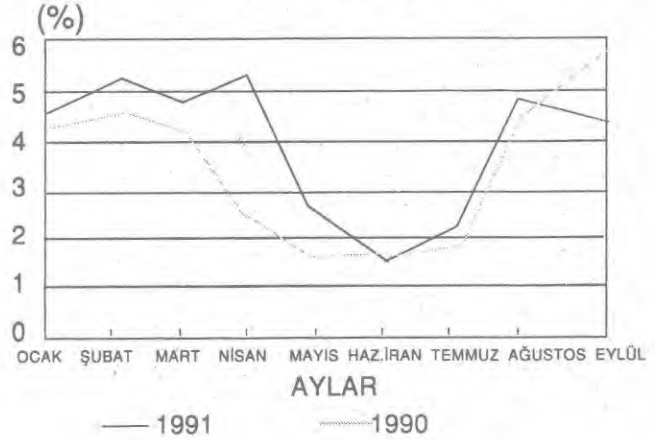
1991/Ocak-Temmuz döneminde, 11.411 milyon dolar olan ithalatın; 3.141 milyon dolarını yatırım maddeleri, 1.583 milyon dolarını tüketim maddeleri, 6.687 milyon dolarının ise hammadde-ler ithalatı oluşturmaktadır. 1990 ve 1991 yılları ilk 7 aylık dönemlerinin karşılaştırmasına göre; ihracat yüzde 11.5, ithalat ise yüzde 2.8 oranında büyüyerek dış ticaret açığı yüzde 9.8 oranında azalmış ve 4.584 milyon dolardan 4.134 milyon dolara inmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise yüzde 58.7'den yüzde 63.8'e yükselmiştir.

İlk 7 aylık ihracatın yüzde 65.4'ünü oluşturan OECD ülkelerine yönelik ihracat geçen yıla göre yüzde 13.3 oranında artış göstererek 4.198 milyon dolardan 4.756 milyon dolara yükselmiştir. İslam ülkelerine yapılan ihracat binde 2 oranında artarak 1.470 milyon dolar olmuştur. Sosyalist ülkelere yapılan ihracat da aynı şekilde yüzde 28.8'lik bir artışla 645 milyon dolara yükselmiştir. İthalatta ise 1990/1991 yılları Ocak-Temmuz karşılaştırmasına göre; OECD ülkelerinden yapılan ithalat yüzde 2.7, Sosyalist ülkelerden yapılan ithalat da yüzde 38.6 oranlarında artarken, İslam ülkelerinden yapılan ithalat yüzde 6.7 oranında azalmıştır.

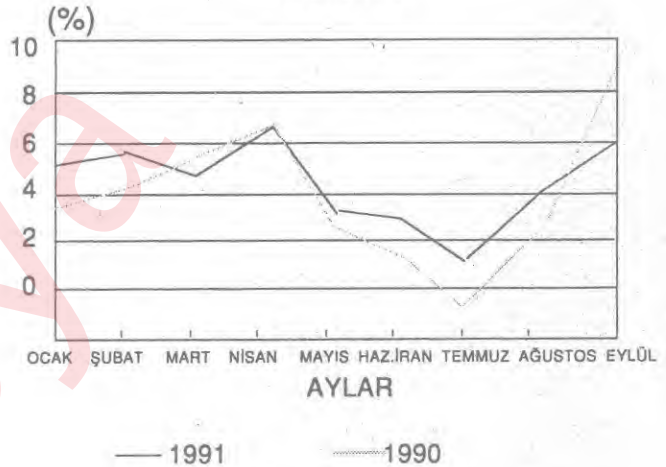
5 - Enflasyon

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre,

FİYAT ENDEKSLERİ (Toptan Eşya)

FİYAT ENDEKSLERİ (Tüketici)

toptan eşya fiyatları, Eylül ayında yüzde 4.4, dokuz ayda yüzde 41.8, yıllık olarak da (Eylül ayları endekslerinin karşılaştırmasına göre) yüzde 56.3 oranında artmıştır. Geçen yıl bu oranlar sırasıyla yüzde 5.8, yüzde 34.9 ve yüzde 51.4 olarak gerçekleşmiştir. Tüketici fiyatları ise; Eylül ayında yüzde 6.1, dokuz ayda 46.2 ve yıllık olarak da yüzde 66.9 oranında yükselmiştir. Toptan eşya fiyatlarında olduğu gibi, tüketici fiyatlarında da Eylül ayı enflasyon rakamı geçen yılki oranın da altında, dokuz aylık ve yıllık oranlar ise geçen yılki oranların üzerindedir.

Eylül ayı fiyat artışının geçen yılın aynı ayındaki artışın altında kalmasının etkisiyle, gerek toptan eşya, gerekse de tüketici fiyatlarındaki yıllık artış Ağustos ayı sonundaki yıllık artışın gerisinde kalmıştır.

Sektörlere göre, Eylül ayı toptan eşya fiyatları; tarımda yüzde 7.2, madencilik ve imalat sanayiinde yüzde 3.8, enerjide yüzde 2.7 olmuştur. Ey-

PARASAL GELİŞMELER

	20.09.91	28.12.90	Fark %	21.09.90	29.12.90	(MİLYAR TL.) Fark (%)
EMİSYON HACMI	21.923	14.265	53,68	14.204	8.365	69,80
REZERV PARA	34.317	23.969	43,17	23.114	16.436	40,63
M.B. KREDİLERİ	17.495	7.641	128,96	7.985	6.699	19,20
PARA ARZI						
M1	39.974	29.326	36,31	26.978	20.358	32,52
M2	99.816	70.707	41,17	63.991	49.153	30,19
M2Y	134.809	89.989	49,81	79.650	60.516	31,62
M3A	102.069	74.114	37,72	67.146	50.930	31,84
M3	103.541	75.128	37,82	68.625	51.833	32,40

İlül ayı endekslerinin kıyaslanmasına göre ise, yıllık oranlar sırasıyla yüzde 52.0, yüzde 58.9, yüzde 55.6 ve yüzde 89.9 olarak belirlenmiştir.

6 - Parasal Gelişmeler

Merkez Bankası verilerine göre 28.12.1990 -20.09.1991 tarihleri arasında dolaşımdaki para 7.103 milyar TL. artarak 19.802 milyar TL.'ye, vadesiz ticari mevduat 1.575 milyar TL. artarak 11.349 milyar TL.'ye, vadesiz tasarruf mevduatı 1.950 milyar TL. artarak 8.783 milyar TL.'ye, TCMB'deki mevduat ise 20 milyar TL. artarak 40 milyar TL.'ye yükselmiş ve böylece bunların toplamından oluşan dar tanımlı para arzı 10.648 milyar TL. genişleyerek 39.974 milyar TL.'ye ulaşmıştır. Dar tanımlı para arzına (M1), vadeli ticari ve tasarruf mevduatı ile mevduat sertifikasının ilavesiyle elde edilen geniş tanımlı para arzı (M2) ise bu dö-

nemde 29.109 milyar TL. artarak 99.816 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir.

"M2"ye Yurtiçi Kaynaklı DTH'nın ilavesiyle oluşturulan "M2Y", yüzde 49.8 oranında 44.820 milyar TL. artarak 134.809 milyar TL.'ye, "M2"ye resmi mevduatın ilavesiyle oluşturulan "M3A" yüzde 37.7 oranında 27.955 milyar TL. artarak 102.069 milyar TL.'ye M3A'ya TCMB'deki diğer mevduatın ilavesiyle oluşturulan "M3", yüzde 37,8 oranında 28.423 milyar TL. artarak 103.541 milyar TL.'ye yükselmiştir.

7 - Bankalar

Yaklaşık dokuz aylık dönemde kredi hacmi yüzde 43.7 oranında artarken toplam mevduat yüzde 39.1 oranında artış göstermiştir. Bir önceki yılın aynı döneminde ise toplam mevduat artışı, kredi hacmi artış oranının 13.5 puan altında ger-

BANKALAR

	27.09.91	28.12.90	FARK %	28.09.90	29.12.89	MİLYAR TL. FARK %
TOPLAM MEVDUAT	85.369	61.395	39,05	55.258	43.889	25,90
KAMU MEVDUAT BANK.	46.476	33.375	39,25	30.317	22.971	31,98
ÖZEL MEVD. B.	37.724	27.070	39,36	24.471	20.159	21,39
YABANCI MEVD. B.	1.167	950	22,84	772	759	1,71
KREDİ HACMI	87.405	60.814	43,73	53.154	38.143	39,35
TÜM BANKA KRD.	75.776	56.288	34,62	48.934	34.256	42,85
-Kamu Mev. B.	30.582	25.231	21,21	21.570	17.342	24,38
-Özel Mev. B.	32.619	23.941	36,25	20.709	12.002	72,55
-Yabancı Mev. B.	3.200	2.213	44,60	1.889	1.060	78,21
-Kalk. ve Yat. B.	9.375	4.903	91,21	4.768	3.852	23,78
M.B. DOĞRUDAN KRD.	11.629	4.526	156,94	4.220	3.887	8,57

çekleşerek yüzde 25.9 olmuştur. Merkez Bankası verilerine göre, 27.09.1991 tarihi itibarıyla yılsonuna göre en yüksek artış yüzde 39.4 ile özel mevduat bankalarında gerçekleşmiş ve bu bankaların toplam mevduat içindeki payı yüzde 44.1'den yüzde 44.2'ye ulaşmıştır. Bu dönemde 13.101 milyar TL. artan kamu mevduat bankalarının payı ise yüzde 54.4 ile sabit kalmış, 217 milyar TL. artış yabancı mevduat bankalarının payı yüzde 1.5'den yüzde 1.4'e düşmüştür.

27.09.1991 tarihi itibarıyla 24.810 milyar TL. olan vadesiz mevduatın toplam mevduat içindeki payı yüzde 29.1, 60.559 milyar TL. olan vadeli mevduatın payı yüzde 70.9'dur. Bu tarihte yılsonuna göre tasarruf mevduatı 45.759 milyar TL'den 66.436 milyar TL.'ye, ticari mevduat 12.229 milyar

TL.'den 14.443 milyar TL.'ye, resmi mevduat ise 3.407 milyar TL.'den 4.490 milyar TL.'ye ulaşmıştır.

Tüm Banka Kredileri içinde yüzde 40.4 paya sahip olan Kamu Mevduat Bankaları kredileri yaklaşık dokuz aylık dönemde 5.351 milyar TL. artarken, yüzde 43.1 paya sahip özel mevduat bankaları kredileri 8.678 milyar TL. artış göstermiştir. Bu dönemde yabancı mevduat bankaları kredileri 987 milyar TL., Kalkınma ve Yatırım Bankaları kredileri de 4.472 milyar TL. artmıştır. 75.776 milyar TL.'sini tüm banka kredilerinin, 11.629 milyar TL.'sini de M.B. Doğrudan kredilerinin oluşturduğu kredi hacmi bu dönemde yüzde 43.7 oranında ve 26.591 milyar TL. artarak, 60.814 milyar TL.'den 87.405 milyar TL.'ye yükselmiştir.

Birikim

Aylık sosyalist kültür dergisi

Seçimler ve sol / Sovyetler Birliği'nde milliyetçilik / İdeoloji...

ÖMER LAÇINER / AHMET İNSEL / RUŞEN ÇAKIR /
TANIL BORA / RONALD SUNY / GEORGES CHARAC-
HİDZE / NADİR DEVLET / BORIS KAGARLITSKY / BÜ-
LENT PEKER / METE TUNÇAY / UFUK URAS /
RAMAZAN ÇEÇEN / ÖMER ŞENEL / METİN SOLMAZ
/ AKDOĞAN ÖZKAN / ASU AKSOY / MURAT BİJEDUĞ

KASIM SAYISI BAYİLERDE

Birikim Yayınları

K.Ayasofoya Cad. No.17-19/A Sultanahmet 34400 İstanbul Tel. 516 22 07

Dünü ve Bugünüyle

TOPLUM VE EKONOMİ

Editor
Yavuz CEZAR

Yayın Kurulu

M. Şükrü HANİOĞLU - Merih İPEK - Oğuz NOYAN - Faruk SÖNMEZOĞLU - Burhan ŞENATALAR
Sayı: 2, Eylül 1991

Ahmed Güner SAYAR : Türk Bilim Kafasının Doğuşunda Batı Tesiri

Sahir KARAKAYA : Produktivite Yatırımları ile Kapasite Yatırımları Arasındaki
Tercihi incelemek Üzere Bir Clay - Clay Modeli Kurma Denemesi

İlter TURAN : Stability Versus Democracy : The Dilemma of Turkish Politics

Şevket PAMUK : 17. Yüzyılda Avrupa'da Basılan Kalp Paralar Osmanlı
Piyasalarında Niçin Kabul Görüyordu?

Pertev BİLGİN : Osmanlı İmparatorluğu'nda Hukuk Devleti Fikri ve 3 Mayıs 1840
Tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu

N. TUNCER. H. KİRMANOĞLU : The Impact of a Decrease in a Capital Inflows in the Short Run

Mehmet GENÇ : 18. Yüzyılda Osmanlı Sanayii

Turgut TARHANLI : Uluslararası Uzaktan Algılama Faaliyetleri : Bir Hukuk ve
Teknoloji İkilemi

M. Şükrü HANİOĞLU : Karl Süßheim-ibrahim Temo Mektuplaşması Ve Jön Türk
Hareketi

Abone Ve İstekleriniz İçin: BAĞLAM Yayıncılık
Ankara Caddesi No: 13/1 Cağaloğlu 34410 İstanbul, Tel: 513 59 68

BİÇİMSEL GEVŞEKLIK ve TERMODİNAMİK-İKTİSAT İLİŞKİSİ ÜZERİNE

Yrd. Doç. Dr. Necip Çakır

İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi
öğretim üyesi

Bu yazı İktisat Dergisi Ekim 1991'de yayınlanan Erol Ortabağ'ın 'Say Yasası ve Termodinamiğin İkinci Yasası: Bir Not'¹ adlı yazısına biri biçimsel, diğeri içeriğe ilişkin iki müdahalede bulunmayı amaçlıyor. Yapılacak biçimsel müdahale, bilimsel dergilerde yer alan yazıları 'etkisi altına alan' genel gevşeklik doğrultusunda, yalnızca Ortabağ'ın yazısıyla sınırlı kalmıyor ve bu sayı içinde yer alan diğer yazıların da gözden geçirilmesini gerektiriyor.

Her ne kadar Y.Ö.K. bilimsel çalışmaları nitel ve nitel olarak abartma çabası içinde olsa da, üniversitelerin Y.Ö.K. öncesi pek parlak olmayan durumlarının Y.Ö.K. ile birlikte tüm toplumu saran 'işbitiriciliğe' uygun atmosfer içine girdiğini ve iyice kötüleştiğini gözlemlemek olası. Türkiye gibi insanların çok az okuduğu ve ciddi bir kültürel erozyonun yaşandığı bir ülkede, bilimsel güdüklüğün önemli bir diğer göstergesi de, son derece sınırlı sayıda olup, çok az satılan 'bilimsel' dergilerin varlığı. Yeterli yazı bulmakta zorlanan bu dergilerde yayınlanan bazı yazıların 'kalitesi' de bu güdüklüğe iyi bir kanıt. Bu niteliğiyle bu dergiler bir an önce 'yayın' yaparak, akademik derece almak ve hiyerarşide yükselmek isteyenlerin hırslarının arenası haline geliyor. Ama bu hırsı doğuran en temel etmen de, bilimsel nitelik yerine, hızlı 'akademik ünvan' üretimini kalitesiz lisansüstü eğitim, maaş artışları, fazla ders ücretleri ve angaryalardan kurtulma ödülleri ile teşvik eden sistem.

Bilimsel dergi sayısının az olmasına karşın, bu dergilerin belirli aralıklarla yayınlanma zorunluluğu, çoğu kez kalitenin gözardı edilmesi ve bulunabilen her yazının yayınlanmasıyla sonuçlanıyor. Bu anlamda dergilerin yayın kurulları da genel gevşeklikten paylarını alıyor² ve yazıları doğru dürüst okumadan yayınlamakta hiçbir sakınca görmüyorlar. Bunun sonucunda yayın kurulları bazı dergilerin bazı dönemlerinde kuru bir isim listesine dönüşürken, nitelsiz, özensiz ve çalakalem yazılmış yazılar kolaylıkla boy gösterebiliyor. Böylece referans göstermeden, atıfta bulunmadan, başka yazarların fikirlerini kendilerine maletmekte sakınca görmeden yazılan yazılarla, okunmayan ya da metin içinde kullanılmayan referanslarla 'ne denli çok çalışıldığını' kanıtlarcasına şişirilen kaynakçalar, neredeyse akademik üslubun ayrılmaz parçası haline geliyor.

İktisat Dergisi'nin son sayısı da, bu akademik erozyon konusunda önemli bir örnek sunuyor ve derginin neredeyse yarısını işgal eden dört yazı yukarıda sözü edilen hatalarla dolu. Bu yazıları eleştirmenin akademik bir gereklilik olduğuna inanarak, bu genel gevşekliğe içerden bir tepki göstermenin hakkım olduğunu düşünüyorum ve yazımın

ilk bölümünü bu biçimsel müdahaleye ayırıyorum.

Biçimsel Müdahale

Biçimsel müdahale bağlamında, bu müdahaleyi hak eden dört yazının teker teker ele alınması bana gerekli görünüyor. Dr. A.F. Özsoylu'nun "İç Borçların Kişisel Gelir Dağılım Üzerine Etkileri" adlı yazısı³, kaynakçada onbir referans veriyor. Bu referanslardan dört tanesine (Aschinger 1985, Helpman-Sadka 1979, Holcombe-Jackson-Zardkoohi 1981 ve Zweigener 1989) metnin neresinde atıf yapıldığını bulmak olanaksız. Atıfta bulunulmayan kaynakların kaynakçada yer almaması kural iken, bu dört referansı kaynakçasına katan Dr. Özsoylu metin içinde atıfta bulunduğu ve yazısının bir arabaşlığını oluşturan bir kaynağa⁴ (Andel 1969) ise kaynakçasında yer vermiyor.

Dr. K. Mercül ise "Nasıl Bir Gelecek! Fütürist Projeler ile İlgili Bir Araştırma" adlı yazısında⁵ metin içinde andığı pek çok yayına kaynakçasında yer vermiyor. Adı geçen yazının 23. sayfasında İtalyan merkantilisti Ortes ile ilgili olan 1 numaralı dipnot, Orhan Hançerlioğlu'nun "Düşünce Tarihi" adlı yapıtına gönderme yaparken, öyle sanıyorum ki, yazar bu konu hakkında Hançerlioğlu'nun eserine bakmamızı istiyor. Birkaç satır aşağıda Malthus ile ilgili bir dipnot ise, aynı esere sayfa numarası vermeden atıfta bulunuyor ve bizleri Hançerlioğlu'nun kitabının ilgili tüm bölümlerini taramaya zorluyor. Aynı sayfada yer alan 3 numaralı dipnot, Üner Kırdar'ın "Yeni Uluslararası Ekonomik Düzene Doğru" yapıtına atıfta bulunurken⁶, Hançerlioğlu'nda atlanan yayınevi, burada 'aniden' karşımıza çıkıyor ama yine de yazıda kullanılan üç kaynağın da hangi yılda, nerede yayınlandığını öğrenmek mümkün olmuyor. 24. sayfada yer alan 4 numaralı dipnottan bu konuda da Hançerlioğlu'nun kitabına bakmamız gerektiğini yine el yordamı ile çıkarıyoruz. Aynı sayfada Gallup Enstitüsü'nün bir raporu anılırken, bununla ilgili 5 numaralı dipnotla Kırdar'ın kitabına geri dönüyor. Kırdar'la ilgili 3 numaralı dipnotta olduğu gibi, bu dipnot ve bunu izleyen 6, 7 ve 8 numaralı dipnotlar bu esere hiçbir sayfa numarası vermeden atıfta bulunuyor ve yazar bizlere tüm kitabı okutarak okuma alışkanlığı kazanmamıza yardım etmeyi hedefliyor. Aynı durum 27. sayfada yer alan 9, 10 ve 11 numaralı dipnotlarda da geçerli ve Kadir Mercül bu notlarla atıfta bulunduğu, yayın yılı ve yeri belirsiz olan Oktay Kozluca'nın "Dünya Ekonomisinin Geleceği" adlı çalışmasının tümünü gözden geçirmeye zorluyor bizleri.

Metinde yer alan R. Brown'un "Yirmidokuzuncu Gün" adlı yapıtını⁷ referans listesinde bulmamız mümkün olmazken, Endonezya büyükelçisi Soedjatmolzo, Dwayne Elgin ve Rend Dubos'un aktarılan görüşlerinin kaynakları belirsiz kalıyor⁸. Yazının 27. sayfasında bir arabaşlığa adını veren

Herman Kahn'ın görüşlerinin hangi eserinden kaynaklandığını anlamak olanaksızken, 24. sayfada yer alan tabloların kaynağı olarak gösterilen Birleşmiş Milletler Nüfus İstatistikleri ne kaynakçada yer alıyor, nede hangi yılda yayınlandığı anlaşılabiliyor. 28. sayfada yer alan ilk tablonun hangi kaynaktan aktarıldığı ya da hangi kaynak(lar) kullanılarak oluşturulduğu meçhul kalırken, aynı sayfadaki ikinci tabloya kaynaklık edebilen 'The Future of the World Economics' adlı yazarı, yayın yılı ve yayın yeri meçhul referansı gizemini koruyor. Bu kaynakla ilgili olarak verilen sayfa numarası, tesadüfen bu başlığı taşıyan bir yayını elimize geçtiğinde, 39. sayfasına bakmamız gerektiğini anlatmaya çalışıyor herhalde. 29. sayfada yer alan ama kaynakçada gözükmeyen OECD Observer dergisinin hangi yılda yayınlandığı ve yapılan aktarmanın hangi sayfadan yapıldığı hakkında bilgi edinmek mümkün olmazken, 30. sayfada yer alan iki tablo bu yayın yılı ve sayfaları belirsiz OECD Observer dergisine atıfta bulunuyor.

Dr. Havva Tunç'un "İmalat Sanayinin Bir Alt Sektörü olan Doküman Sanayinin Gelişimi" adlı yazısının⁹ 32. sayfasında yer alan Tablo 1'deki kaynak olan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'na, 33. sayfada yer alan Tablo III'e kaynak olan Mensucat Dergisine, 34. sayfada yer alan Tablo V'e kaynak olan 1944 Bilanço Raporuna, aynı sayfadaki Tablo VI'ya kaynak olan Adana Ticaret Borsası 1939-1949 Yıllığına, 35. sayfada yer alan Tablo VII ve Tablo IX'a sırasıyla kaynak olan Sanayi Tetkik Heyeti Kayıtları ve DPT, 4BYKP Ankara 1973 ve 1977 Programına, 36. sayfada yer alan Tablo X ve Tablo XI'in kaynağı olan Birlik Sanayi Dairesi ile 38. sayfadaki Tablo XV'in kaynağı DPT'ye kaynakçada rastlanamıyor. Buna karşılık, kaynakçada yer alan Haluk Cillov, Yakup Kepenek ve Sabahattin Zaim'in çalışmalarını ise metin içinde bulmak mümkün olmuyor.

Bu yazarların hiçbir kaynakça ciddiyetsizliği konusunda Erol Ortabağ kadar 'başarılı' olamıyorlar¹⁰. Ekonomi ve fizik ders kitaplarından, ekonom ansiklopedilerine kadar uzanan 'geniş' bir kaynakça veren Ortabağ, verdiği 27 eserden yalnızca birine metin içinde atıfta bulunuyor ve 57. sayfada yapılan bir alıntıyı izleyen bu atıf, yalnız yazarın C.P. Snow, adını anıp, sayfa numarası vermeye gerek bile duymuyor. Aynı sayfada yer alan kaynakçada Georgescu Roegen'in adı 'yanlışlıkla' Roegen diye yazılmıyor yalnızca. Yazar, yayının tarihini vermeye gerek duymadığı bu ünlü ve önemli kitabın adını da doğru yazmayı beceremiyor ve kitabın adı 'The Entropy Law and the Economic Process' yerine 'Entropy Law and Economic Process' olarak geçiyor kaynakçaya. Referansı izleyen 'Harvard' sözcüğünün ise, neyi ifade ettiği belirsiz. Eğer bir yayınevi ise, ben şimdiye değin hiç duymadım. Bu 'Harvard' eğer yayın yeri ise, Webster's New Collegiate sözlüğü¹¹, coğrafi yerler liste

sinde yalnızca Harvard Dağı'nı (Harvard Mount) bir yer adı olarak anıyor. Bu kitabın doğru referansının 'Georgescu Roegen, N., (1971) "The Entropy Law and the Economic Process" Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts' olarak verilmesi gerekirdi.

Diğer referanslardaki pek çok yanlış, bu hataların arasında yer alan en korkuncunun gölgesinde yitiyor. Yazının 57. sayfasında P.A. Samuelson'dan yine sayfa numarası verilmemiş bir alıntı yapılıyor ve bu alıntının bu ünlü iktisatçının hangi yazısından yapıldığını bulmak üzere kaynakçaya baktığınızda çok tuhaf bir şeyle karşılaşılıyorsunuz:

- P.A. Samuelson, Sermaye-Bölüşüm-Büyüme (Yılmaz Akyüz), 1976.

Bu şekilde verilen bir referans da bardağı taşıran son damla oluyor. Bu referansdan bir anlam çıkarmak mümkün değil. Bunu gösterdiğim ve iktisattan habersiz olan bir arkadaşım Yılmaz Akyüz'ün, Samuelson'un 'Sermaye-Bölüşüm-Büyüme' adlı kitabının çevirisini yaptığını sandı ve buna öğrencilerimden bir kısmı da katıldı. Aslında bir başka olasılık da Yılmaz Akyüz ile Samuelson'un bu kitabı birlikte yazdıkları olabilirdi ve bir kısım öğrencim de böyle düşündü haklı olarak. Ama bunların hiçbirisi doğru değil. Kitabın yazarı bu ülkenin en parlak iktisatçılarından biri olan Yılmaz Akyüz. Akyüz 1976 yılında A.Ü.S.B.F. yayınlarından çıkan kitabı 'Sermaye-Bölüşüm-Büyüme'nin 546. sayfasında Samuelson'un 1966 yılında Review of Economics and Statistics adlı dergide yayınlanmış 'Rejoinder: Agreement, Disagreements, Doubts and the Case of Induced Harrod - Neutral Technical Change' adlı makalesinden bir alıntı yapıyor yalnızca. Dolayısıyla, 'Aktaran Akyüz, 1976, s.546' diye bir dipnot düşmek ve kaynakçada kitabı asıl sahibine mal etmek yeterli olacaktı.

Bu hatalarla ilgili tüm yükümlülük eleştirdiğim yazarlara ait değil yalnızca. Bir derginin ciddiyetinin ve bilimsel niteliğinin korunmasında önemli görevler yüklenmek zorunda olan yayın kurulu üyeleri de en az onlar kadar sorumlu. Yayın kurulu üyesi olmak da yayınlanmak üzere gönderilen tüm yazıların him biçimsel, hem de içerik olarak derginin gerektirdiği ciddiyete uygun olup olmadığını titizlikle incelemekten geçiyor.

İçeriğe İlişkin Müdahale

Yazının bir kısmında yalnızca Erol Ortabağ'ın anılan yazısına değineceğim. Ortabağ, yazısının ilk bölümünde Say yasasını sunduktan sonra, termodinamiğin ikinci yasasını tersinir ve tersinmez süreçler aracılığıyla anlatıyor ve iki yasa arasında bir bağlantı kurup, Say yasasının tersinir olayların yaşandığı bir sistem içinde geçerli olacağını ifade ediyor¹². Bu ilişkiyi, yazarı bu yazıyı yazmaya iten gerekçenin ifade edildiği paragraf izliyor:

"Bu yazı çerçevesinde yaptığımız şey sade-

ce sorular sormak olmuştur. Soruların sorulmasının önemi ise ortadadır. Ortaya çok iyi şeyler konulmamışsa da bu ileride konulmayacak demek değildir. Konu hakkında bilgiler arttığı zaman daha aydınlatıcı sonuçlar elde edileceği açıktır. Yazımız herhangi bir görüş belirtmeden iki ünlü kişinin görüşleriyle bitirelim"¹³.

Bu paragrafta da bir dizi itirazım var. Öncelikle, bu yazıda sorulan herhangi bir soru yok ya da, en azından, bir takım soruların sorulduğu sonuç bölümünde yazar tarafından ima edilmiş olsa bile bunlar açık bir biçimde sergilenmemiş. İkinci olarak, İktisat Dergisi gibi bir dergi, soruların sorulacağı yer değil. İnsan soruları hocalarıyla, arkadaşlarıyla tartışır ama yalnızca soru sorularak ve görüş belirtmeden yazı yazılmaz. Üçüncü olarak, çok şeyden sözedip, hiçbir şey söylemeyen politikacıları hatırlatan bir ifadeye sahip bu paragrafın, böyle bir dergide yer alan bir yazı içindeki yerini ve anlamını kestirmek zor. Dördüncü ve son olarak, Ortabağ'ın sözünü ettiği konuda yeterince bilgi var ve varolan bu bilgilerden, Ortabağ'ın sözünü ettiği aydınlatıcı sonuçları çıkarmak olası. Yazının gerisi de buna ayrılacak.

Termodinamiğin Yasaları ve İktisat Kuramı

Samuelson 1970 yılında verdiği Nobel Konferansında şöyle diyor: "Bir iktisatçının ya da emekli bir mühendisin fiziğin kavramları ile iktisadın kavramları arasında bir benzeşme (analogy) kurmaya çalışmasından daha üzücü hiçbir şey yok. Yazarın entropiye ya da bir veya başka bir enerji biçimine karşılık gelen bir şey aradığı o kadar çok acıklı yazıya hakemlik etmek zorunda kaldım ki. Satın alma gücünün korunması gibi anlamsız yasalar, önemli fizik yasası enerjinin korunumunun saçma sapan toplumsal dünyada Heisenberg'in Belirsizlik İlkesine atıfta bulunduğu, bu kuvantum mekaniğinin ilişkilerinin geçerli bir uygulaması yerine, en iyi olasılıkla, vurguyu güçlendiren bir ifade ya da sözcükler üzerinde bir oyun olarak nitelenmelidir"¹⁴. Yaptığım bu alıntı, yaşamının değişik dönemlerinde termodinamik kuramının değişik boyutları ile ilgilenmiş¹⁵ Samuelson gibi bir iktisatçının bu kurama enerjinin korunumu yasasına ve kuvantum mekaniğine karşı çıkışını değil, bu kuramlarla iktisat arasında kurulan zorlama, yanlış ve eksik benzeşmelere itirazını ifade ediyor. Ortabağ'ın kurduğu ilişki ve verdiği sonucu da bu bağlamda değerlendirmeyi uygun buluyorum¹⁶.

19. yüzyıl fiziğinin en önemli gelişmelerinden biri olan termodinamik kuramı, içerdiği enerjinin korunumu gibi mekanik bir yasanın ötesinde, Ortabağ'ın da belirttiği gibi tersinir ve tersinmez süreçleri içinde barındıran ikinci yasası ile kendinden önce gelen tüm kuramlardan ciddi biçimde ayrılır. İkinci yasa, ısının daha hareketli atomlara sahip sıcak ortamlardan, daha yavaş atomlara sahip soğuk ortamlara doğru hareket etmesiyle bir-

likte, özgür ve kullanılabilir enerjinin, nitel bir değişime sonucunda, kullanılamaz hale gelmiş bağlı enerjiye dönüşeceği'ni ifade eder. Bu özelliği ile bu yasa, evren gibi kapalı bir sistemde özgür enerjinin azalıp, bağlı enerjinin artması sonucunda toplam enerjinin sabit kaldığını doğrulayarak, ilk yasa olan enerjinin korunumu yasasına yeni bir biçim verir ama bu yasa ile çelişmez.

Ama kömürün kütlesi dönüşmesi ile örneklen-
dirilebilecek bu nitel değişim süreci, tersinmez bir süreçtir. Bu niteliğiyle, entropi yasası olarak da anılan ikinci yasa, klasik mekanik'in tanıdığı tek biçim olan tersinir süreçlerle çelişir ve mekanik olmayan olguların da açıklanmasını olanaklı kılar. Dolayısıyla, ikinci yasanın getirdiği en önemli yeniliklerden biri, tersinir süreçlerin fiziksel olguların açıklanmasının tek ve mutlak biçimi olmaktan çıkarılması ve tersinir süreçleri ideal durumlarla sınırlandırmasıdır¹⁷.

Bu yasayla beraber gelecek daha da önemli gelişme, yasanın içerdiği ve mekanik süreçlerin statik, tarihsiz ve mutlak belirlilikle nitelenen yapısı ile gelişen stokastik belirlenimdir¹⁸. Bu konuda ilk önemli katkıyı yapan Alman fizikçi Boltzmann'ın ifadesiyle "iş ve görünür kinetik enerji koşulsuz olarak birbirlerine ve ısıya dönüştürülebilirler, ama bunun tersi, yani ısının iş ya da görünür kinetik enerjiye dönüştürülmesi ya hiç gerçekleştirilemez ya da en iyi olasılıkla ancak kısmen gerçekleştirilir"¹⁹. Bu ifadenin anlamı, evren gibi kapalı bir sistemde bağlı enerjinin endeksi olan entropinin²⁰ sürekli bir artım eğilimi taşımasına karşın, tersinmez değişimlerle artacağı ya da tersinir değişimlerle sabit kalacağı yolunda mutlak bir belirlilik olmamasıdır. Boltzmann'ın entropiyi fiziksel bir olasılık olarak nitelemesine²¹ yol açan ikinci yasa doğanın daha olası süreçleri daha seyrek rastlananlara yeğlediği önermesini de beraberinde getirmiştir²². Bu vargıdan hareketle Planck termodinamiğin ilk yasası olan enerjinin korunumunu dinamik yasalar arasında ilk sırayı alan yasa olarak nitelirken, termodinamiğin ikinci yasasını da istatistik yasaların en önemlisi olarak kabul etmiştir²³. Heisenberg ise bu istatistik yorumun, ısı kuramının olgusal tanımını ile, maddenin atomik yapısına bağlı olarak, enerji biçiminde ısının istatistiki dağılımı arasında bir bağ kurmuştur²⁴.

Dolayısıyla, Ortabağ'ın yazısının termodinamik kuramı ile ilgili olarak ortaya çıkarı iki temel eksikliği vardır. Bunlar tersinmez süreçlerin, tersinir süreçlere kıyasla doğada daha sık rastlanan bir durum olduğunun göz ardı edilmesi ile bunun sonucunda ortaya çıkan stokastik belirlenime hakkettiği ölçüde önem verilmemesidir. Dahası, termodinamik kuramının yalnızca kapalı sistemleri kapsadığını ve kapalı sistemler içinde yer alan cisimlerin birbirleriyle ilişkide olduklarını ve bu yüzden de entropinin sürekli artma eğilimi gösterdiğini 'atlayan' Ortabağ²⁵, buradan hareketle ısının

kendiliğinden akmayacağını iddia etmiş ve buradan hareketle arz-talep ilişkisini zorlama bir benzeşme bağlamında incelemiştir. Şöyle diyor Ortabağ: "Clasius teoremine göre ısı kendiliğinden bir yerden başka bir yere akmaz. Bir sistemdeki iki cisimden diğerine ısı akışının olabilmesi bu cisimlerin bir biçimde ilişki içinde olmalarına bağlıdır. İşte arz ve talep kavramlarının altında yatan şeyde yukarıda anlatıldığı gibidir. İnsanların ihtiyaçları (burada sınırsız olup olmadıkları sorunu önemsizdir) birbirinden farklıdır. Bu farklılık iletişim kurulmasının temelini oluşturur. Ekonomik sistemde para kullanılmamaktadır. Dolayısıyla her birey daha önce bir şekilde değeri belirlenmiş (kullanılmamaktadır) malları, kendi ürettiği mallarla değişime gidecektir. Görüldüğü gibi tasarlanan sistem tersinir olay kavramı üzerinde kurulmuştur"²⁶.

Bu ifadede de fizik ve iktisatla ilgili bir dizi sorun var. Önce Ortabağ'ın entropinin artacağı kapalı sistemlere ilişkin hatasını göstermek için bir örnek kullanmak istiyorum. Kaloriferle ısıtılan bir mutfak, kapalı bir sistemi ifade eder. Bu mutfakta bulunan bir buzdolabı da daha büyük bir kapalı sistemin içinde yer alan bir başka kapalı sistemdir²⁷. Sözü edilen buzdolabı, eğer çalışır durumda ise, ısının sıcak ortamdan soğuk ortama doğru hareketini engeller, çünkü burada sisteme dışarıdan giren bir enerji, buzdolabını çalıştıran elektrik, söz konusudur. Bu sistemde, buzdolabına konan bir nesne soğur ve dışarıdaki havanın sıcaklığı ile buzdolabındaki nesnenin sıcaklık farkı olarak ifade edilen kullanılabilir enerji artar. Ama bunu olanaklı kılan sistem dışından kaynaklanan enerjidir ve entropinin artmadığı bu durumda sistem kapalı değil, açık bir sistemdir. Ama buzdolabındaki nesne iyice dondurulduktan sonra, elektrik akımı kesilecek olsa ve buzdolabının kapısını açıp, kapayan ve ısının sıcak ortamdan soğuk ortama akışını sağlayan bir Maxwell cini²⁸ olsa, mutfakın ısı ile buzdolabının ısısı kısa bir süre sonra eşitlenir²⁹. Ortabağ'ın yukarıda andığım zorlama benzeşme sinde olduğu gibi arz ile talep arasında ilişki kurup, böyle bir cin işlevi gören bir mekanizma iktisat kuramında vardır ve bu da, etkinlik alanı piyasaya olan, Walras'ın müzayedecisidir³⁰.

İkinci nokta, gereksinimlerin farklı olmasının sonucunda kurulan iletişim ve kimin ürettiği ve kimin tükettiği belirsiz, değeri bir şekilde belirlenmiş, 'kullanılmamaktadır' olan malları, her bireyin kendi ürettiği mallarla değiştirmesi ile ilgili. Bu son derece bozuk ifade, sorunlarla dolu. İnsanlar Say'ın da oluşumuna katkı yaptığı neoklasik kuram çerçevesinde ya herhangi bir şekilde sahip oldukları³¹, ya da üretim sonucu elde ettikleri malları değiştirirler. Ama bu değişime kime ait olduğu belirsiz olmayan, araba mezarlığına atılmış hurda otomobilleri çağrıştıran 'kullanılmamakta' olan mallar konu olmaz. Bu malların değeri piyasadaki değişim süreci öncesinde 'bir şekilde belirlenmiş' de o

lamaz çünkü hiçbir 'rasyonel homo economicus' bir değişim süreci öncesinde fiyatları dayatılmış hurdaları alacak kadar akılsız değildir. Say yasasının takasa dayandığını örtü: bir biçimde ifade eden sistemde paranın yokluğu da, bu a priori belirlenimi haklı çıkarmaz ve yalnızca Ortabağ'ın parasal fiyatı, en azından buradaki ifadesiyle, değişim oranı olan fiyatın tek biçimi sandığını ve paranın tüm metallerin genel eşleniği olduğunu gözardı ettiğini koyar ortaya. Bu yanıyla Ortabağ, en azından Kornai'nin 20 yıldır eleştirdiği, girdileri arz, talep ve fiyatlar, çıktıları ise alıcı ve satıcılar arasındaki andlaşmalar ve bu andlaşmaların yerine getirilmesi olup, 'anonim' bir şekilde işleyen 'kara kutu biçiminde piyasa' yorumuna saplanır. Bu yorumda da fiyatların nasıl oluştuğu, alışverişlerin nasıl örgütlendiği tümüyle belirsiz kalır ve yalnızca bu işleyişin nihai sonucu olan fiyat ve alışveriş miktarı bilinir³².

Böyle bir noktaya varmanın iktisadın fizikle ilişkisi üzerine düşünen bir insanı tatmin etmekten çok uzak olduğu açık. Ama aynı ölçüde açık olan bir başka şey de, eleştirdiğim bu süreci aniden tersinir olaylara bağlamanın ve oradan da termodinamiğin ideal durumlara indirgediği bu süreçlere sanki fizikte yalnızca bu kuramda rastlanırmış gibi, bu kuramın ikinci yasasına sığırmanın ve bu çerçevede Say yasası ile bağlantı kurmanın anlamsızlığı. Daha da kötüsü var. Ortabağ'ın yazısının 57. sayfasındaki iki cisimden birisinin kaybettiği ısıyı diğerinin kazanması önermesinin de termodinamiğin yasaları ile bir ilgisi yok. Enerjinin korunumu yasası'nın termodinamikte aldığı biçim, özgür enerjinin bağlı enerjiye dönüşmesi sonucunda bağlı ve özgür enerjilerin toplamının sabit kalması şeklinde. Bu tersinmez bir biçimde nitel dönüşümle uğrayan enerjinin özgür enerji olarak bir başka cisme aktarılmasını mümkün kılmadığı için ikinci yasa çerçevesinde sistemde entropi sürekli artıyor. Dahası, bu önerme gerçek olsa bile, termodinamiğin öngördüğü stokastik belirlenim temelinde istatistiki olarak ender rastlanan bir durumu ifade edeceğinden ve seyrek gözlemlenen ilişkiler temelinde yasalar oluşturulamayacağından, pek bir anlam da ifade etmez. Dolayısıyla, böyle bir çerçeveden hareket edip, termodinamik ile ilişki kurmak, Samuelson'un eleştirdiği ve benim yukarıda aktardığım zorlama benzeşmeleri andırıyor.

Termodinamik kuramının, ilk yüzyılı boyunca fiziğin önce yöntemlerini, sonra da, 19. yüzyıl sonuna kadar, yöntemlerin yanısıra tekniklerini aklileştiren iktisat kuramında³³ önemli uzantıları var kuşkusuz³⁴. Ama üretimle tüketim arasında kesintisiz bir dairesel akım olduğunu iddia eden hakim iktisat kuramının tümünün bu yasayla bağışır bir yanı yoktur. Niceliklerle uğraşmasının, ikisadi matematiksel bir bilim haline getirdiği ve bu yanıyla kuramsal mekaniğe çok benzediği iddiaları ve 'fayda ve kişisel çıkarın mekaniği'³⁵ olarak nitelenen zaman boyutsuz, determinist ve kapalı bir

sistem olan hakim iktisat kuramı, mekanik süreçlerin mutlak belirliliğini yadsıyan ve bunları ideal durumlara indirgeyen bir yapı ile bağdaşmaz. Dahası, hakim iktisat kuramının dayandığı mekanik kuramdan türemiş kısıt altında maksimizasyon teknikleri ve bu teknikleri gerektirdiği korunması gereken fayda ya da kılık gibi büyüklükler, bu kuramın esinlendiği enerjinin korunumu yasasından ileri hiçbir fizik kuramı ile bağdaşmaz³⁶. Dolayısıyla, Ortabağ'ın yazısı ve kurduğu ilişki yanlış olmasa da, bu yanıyla da eksik bir ilişkiyi ifade eder ve Say yasası ile termodinamiğin ikinci yasasının uyumsuzluğuna dikkat çekerken, hakim iktisat kuramının geri kalanının, doğanın bu keşfinden 'steril' olduğu gibi yanıltıcı bir sonuca götürür.

Son olarak, bu yasa ile bir noktaya daha dikkat çekmek istiyorum. Bu yasa bir dizi metafizik yoruma da neden olmuştur. Alman fizikçisi Helmholtz, bu yasayı evrenin başına ve sonuna ışık yaymanın evrensel bir yasası olarak nitelediği 'sonu' ebedi bir durağanlık durumu olarak yorumlamıştır. Aynı metafizik yaklaşım Ortabağ'ın aktardığı Samuelson'un sözlerinde de vardır: "Termodinamiğin yasaları yanlışlanana dek outputlarla inputlar arasında ilişki kurmaya - yani üretim fonksiyonuna inanmaya devam edeceğim. Faktörler gelirlerini, az çok rekabetin egemen olduğu piyasalarda, rekabete dayanan fiyatlandırma yolu ile elde ettikleri sürece ...neoklasik yaklaşıma bağlı kalacağım"³⁷. Termodinamiğin ikinci yasasının düşük bir olasılığa indirgediği girdilerle çıktılar arasındaki tersinir süreci, inancının harcı yapan Samuelson'un ve aynı konumu paylaşanların bu tavrı ancak bir 'son' ya da ebedi bir durağanlık durumu olarak gördüğü neoklasik kurama metafizik inançla açıklanabilir.

DİPNOTLAR

1. İktisat Dergisi, sayı 319, s.53-58.

2. Burada bir özeleştirme yapmam gerekiyor. Ben de yayın kurulu üyesi olduğum dergide bugüne kadar yayınlanmak üzere gelen yazıların tamamını okuyamadım. Dahası, işlerimin çok yoğun olduğu bazı dönemlerde tek bir yazı bile okuyamadığım oldu. Ama benim üyesi olduğum yayın kurulunda bulunan diğer arkadaşların titiz çabaları ve yalnızca biçimsel değil, içeriğe ilişkin eleştirilerde de gösterdikleri hassasiyet, dergimizin kalitesinin korunmasını sağladı.

3. İktisat Dergisi, Ekim 1991, sayı 319, s.19-21.

4. Bknz. Özsoylu 1991, s.20

5. İktisat Dergisi, Ekim 1991, sayı 319, s.23-30.

6. Bu referansın yazılışında da (s.30) hata var. İlk iki sözcük büyük harfle başlarken, son üç sözcük nedense küçük harfle başlatılmış. Yayın kurulunun ya da yazarın tashihinde gösterdiği 'dikkat ve özen' burada çıkıyor ortaya.

7. Bknz. a.g.m., s.25.

8. Bu konuda bknz. a.g.m., s.26.

9. İktisat Dergisi, Ekim 1991, sayı 319, s.31-39.

10. Bknz. İktisat Dergisi, Ekim 1991, sayı 319, s.53-57

11. Webster's, 1980, s.1439.

12. Bknz. a.g.m., s.57. Burada da bir 'dizgi' hatası, bu savın yer aldığı tümceyi düşük kılıyor. İfade aynen şöyle: "Kısaca Say Yasası, tersinir olanların yaşandığı bir sistem geçerli olabilir". Bu arada Clower'ın termodinamik makroiktisat arasında kurduğu koşutluk da, Ortabağ'ın ilgisini çekebilirdi. Clower, Say yasasının termodinamiğin ikinci yasası gibi fizik biliminin en temel fikirlerine çok benzer biçimde iktisat kuramının temel kurallı olduğunu belirtip, bu yasanın özünde doğru olmadığını ama bu tip bir şey varsayılmazsa, bireysel karar süreçlerinin üzerine inşa edileceği hiçbir şeyin olmayacağını vurguluyor. Bu konuda bknz. Clower 197, s.285.

13. Ortabağ 1991, s.57. Bu paragrafı izleyen iki 'görüş', Snow ve Samuelson'a ait.

14. Samuelson 1972a, s.254.

15. Samuelson 'Foundations of Economic Analysis' adlı eserinde bir faktörün talebinde fiyatındaki değişim sonucunda ortaya çıkan değişikliğin incelenmesi gibi bir sorunun iktisadi sistemlerde olduğu kadar belirli postüllara dayalı tümevarımcı bir bilim olarak nitelediği termodinamikte de önem taşıdığını vurguluyor. Bknz. Samuelson 1972b, s.21, dn.2 ve s.36. Samuelson'un termodinamik ilgisini en açık biçimde ortaya koyduğu makalesi, 1970 yılında verdiği Nobel konferansı. Bknz. Samuelson 1972a.

16. Burada amacım Ortabağ'ın cesaretini kırmak değil. Batıda çok dikkat çeken ama Türkiye'de üzerinde çok az çalışılan bir alan olan fizik-iktisat ilişkisi, bence de çok önemli ve çekici bir konu. Zaten beni bu yazıyı yazmaya iten neden de Ortabağ'ın bu iyiniyetli ilgisi ve hatalı bir başlangıcın hiç başlamamaktan çok daha iyi olduğuna inancım.

17. Bu konuda Georgescu Roegen şöyle diyor: "Entropi yasasının keşfi, herhangi bir olgusal alanda olan biten herşeyin yalnızca devinimden oluştuğu ve bu yüzden de doğada tersinmez değişikliklerin olmadığını iddia eden klasik fiziğin mekanik dogmasının yıkılışını getirmiştir". Georgescu Roegen 1971, s.xiii.

18. Georgescu Roegen bunu entropik belirsizlik olarak nitelendiriyor. Bknz. Ibid., s.12.

19. Boltzmann 1886, s.19. Bu konuda ayrıca bknz. Georgescu Roegen 1971, s.7.

20. Bu konuda bknz. Georgescu Roegen 1971, s.5.

21. Boltzmann'ın bu formülasyonunun Georgescu Roegen'de bulmak olası. $W = N! / N_1! N_2! \dots N_i!$ olduğunda ve N_1 gaz moleküllerinin s olası durum arasındaki dağılımı ifade ettiğinde, N moleküllü izole edilmiş bir gazın entropisi, $Entropi = S = k \ln W$ olarak verilir. Birleştirici katsayı olan k olasılıklar kalkülüsünü andığından, bu ilişkinin yorumu, entropi=termodinamik olasılık olarak yapılır. Bu konuda bknz. Georgescu Roegen 1971, s.7.

22. Bu konuda bknz. Planck 1925, s.24 ve 166.

23. Bu konuda bknz. Ibid., s.104.

24. Bu konuda bknz. Heisenberg 1958, s.99.

25. Bknz. Ortabağ 1991, s.56.

26. Ortabağ 1991, s.56-57.

27. Bu durum da, artık soyut bir iktisadi kategori olmaktan öteye gidemeyen kapalı bir ekonominin içinde yer aldığı daha büyük bir kapalı ekonomik sistemi ifade eden dünya ekonomisi ile aynıdır ve dünya ekonomisindeki krizlerden tekil ülkelerin steril olmaları mümkün değildir.

28. Matematiksel fiziğin en ünlü ismi olan İngiliz fizikçisi J.C. Maxwell, çok sevdiği entellektüel deneylerden birini yaparak, eşit ısıda iki gazla doldurulmuş A ve B gibi iki ayrı oda ve bu odaların ortak kapısını açıp kapayan küçük bir cin varsaymıştır. Bu cin kapıyı açıp kapatarak, daha hızlı moleküllerin A'dan B'ye, daha yavaş moleküllerin B'den A'ya geçmesini sağlar. Böylece B odasındaki gazı A odasından daha sıcak kılarak, bağlı enerjisi özgürleştirir. Bu konuda bknz. Georgescu Roegen 1971, s.187 ve 1966 s.80-81.

29. Aslında ısı eşitlenmesi ve entropinin artması için elektrik enerjisinin kesilmesi ve sistemin kapalı bir sistem haline getirilmesi yeterlidir. Bu olduğunda ısı yine sıcak ortamdan soğuk ortama hareket edecek ve buzdolanının içindeki nesnenin ısısı, mutfağın ısısına eşitlenecektir. Dahası, elektrik enerjisi kesilmese bile, buzdolanının kapısının açılıp, kapanması sonucu ısı eşitlenecek ve bu durumda entropi artışı daha da fazla olacaktır.

30. Ben sezgisel olarak, Walras'ın müzayedecisinin Lagrange'ın zımnı hızlar ilkesi ile Maxwell'in cininden esinlendiğini düşünüyorum. 'Sezgisel' diyorum çünkü bilimsel hırsızlıktan şikayetçi olan Walras, kendi fikirlerinin esin kaynaklarından hiç söz etmiyor. Bu konuda bknz. Çakır 1991, Bölüm IV.3.B ve IV.3.C.

31. Walras bu durumu şöyle ifade ediyor: "Robinson Crusoe'nun tek kazazede olmak yerine, bir kısmı pirinç, diğerleri rom kurtaran yüz kadar gemici ve yolcu ile sahile çıktığını düşünelim. Bu kazazedeler sahilde mallarını değiştirmek üzere bir piyasa kuracak olsalar, bu malların cari değerleri üretim maliyetlerinden tümüyle bağımsız olarak belirlenir". Walras 1954, s.476.

32. Bu konuda bknz. Kornai 1971, s.221-222. Kornai aynı yerde bu kara kutu anlayışının eleştirisini de yapıyor. Bknz. Ibid., s.223-262.

33. Bu ilişkinin burada sergilenmesine olanak yok. İlgilenenler bu konuda Çakır 1991'e bakabilirler. Çalışmamın tümü bu ilişkiye ayrıldığı için sayfa numaraları veremiyorum.

34. Bu konudaki en çarpıcı çalışmaların sahibi entropi yasasını tüm doğal yasalar arasında en iktisadî yasa olarak niteleyen Georgescu Roegen'dir. Bu konuda bknz. Georgescu Roegen 1966, s.103-129 ve 1971 s.3.

35. Bu ifade Jevons'a ait. Bu konuda bknz. Jevons 1965a, s.199 ve 1965b, s.21.

36. Bu konuda bknz. Çakır 1991, s.381-405.

37. Ortabağ 1991, s.57.

KAYNAKÇA

Akyüz, Y. (1976) Sermaye, Bölüşüm, Büyüme A.Ü.S.B.F. Yayını, Ankara.

Boltzmann, L. (1886) 'The Second Law of Thermodynamics', Boltzmann 1974 içinde.

Boltzmann, L. (1974) Theoretical Physics and Philosophical Problems, D. Reidel Publishing Company, Hollanda.

Çakır, N. (1991) Physics and Economics, Yayınlanmamış Dokto Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Clower, R.W. (ed. 1971) Monetary Theory, Penguin, Middlesex.

Clower R.W. (1971) 'Foundations of Monetary Theory', Clower 1971 içinde.

Georgescu Roegen, N. (1971) The Entropy Law and the Economic Process, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

Georgescu Roegen, N. (1966) Analytical Economics, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

Heisenberg, W. (1958) Physics and Philosophy, Harper and Brothers, New York.

Jevons, W.S. (1965a) The Principles of Economics and Other Papers, Augustus M. Kelley, New York.

Kornai, J. (1971) Anti-Exuilibrium, North Holland, Amsterdam.

Mercül, K. (1991) 'Nasıl Bir Gelecek! "Futurist

Projeler" ile ilgili bir Araştırma', İktisat Dergisi, sayı 319.

Ortabağ, E. (1991) 'Say Yasası ve Termodinamik'in İkinci Yasası' İktisat Dergisi, sayı 319.

Özsoylu, A. (1991) 'İç Borçların Kişisel Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri', İktisat Dergisi, sayı 319.

Planck, M. (1925) A Survey of Physics, Mathuen&Co., New York.

Samuelson, P.A. (1966) 'Rejoinder: Agreements, Disagreements, Doubts and the Case of Induced Harrod-Neutral Technical Change', Review of Economics and Statistics.

Samuelson, P.A. (1972a) 'Maximum Principles in Analytical Economics', American Economic Review.

Samuelson, P.A. (1972b) Foundations of Economic Analysis, Atheneum, New York.

Tunç, H. (1991) 'İmalat Sanayinin Bir Alt Sektörü Olan Dokuma Sanayinin Gelişimi', İktisat Dergisi, sayı 319.

Walras, L. (1954) Elements of Pure Economics, R.D. Irwin Inc., Illinois.

Webster's New Collegiate Dictionary (1980) G.& C. Merriam Co., Springfield.

KADINLAR

Listeleri gördük, adayları dinledik, programları okuduk.

Bizim için yine hiç bir şey yok.

Bu seçimlerde erkek partiler bir kez daha bizim sırtımızdan propaganda yaptılar. Taleplerimiz yine hasır altı edildi. Meclis kapısı yüzümüze yine kapalı. Bu tavrı protesto ediyoruz.

Buna rağmen bizden yana iş yapılmasını sağlamak amacıyla daha çok kadını meclise sokmak için tercihli oy kullanmak bir yoldur.

Ancak, oy verebileceğimiz kadın aday yoksa, oy vermemek ya da boş oy vermek de hakkımızdır.

KADINLAR..... KADIN POLİTİKASINA!

Rezzan Tuncay
Hacer Ansal
Neşe Erdilek-Tuncay
Serpil Çakır
Özden Dilber
Fatmagül Berktaş
Neyyire Özkan
Meltem Savcı
Nursel Duruel
Zeynep Oral
Pınar Kür
Zeynep Avcı
Prof. Şahika Yüksel
Nurdan Gürbilek

Handan Koç
Gülhur
Nuriye Ortaylı
Aslı
Nalan Sakızlı
Emine Özdemir
Nesrin Tura
Nezihe Meriç
Leyla Erbil
Banu Parker
Tomris Uyar
Prof. Ayla Gürsoy
Sakine Güleç
Latife Tekin

İFMC
ETKİNLİKLERİ

ARALIK PROGRAMI

7 Aralık 1991

“C.Orhan Tütengil'i Anma Toplantısı”

14 Aralık 1991

“Türkiye'de İslam'ın Geleceği”

Abdurrahman Dilipak

21 Aralık 1991

“Ekonomide Bilimsellik Oranları”

Çetin Altan

28 Aralık 1991

“Türkiye İçin Yeni Alternatif Politikalar”

Haydar Kutlu

Saat 15.00 YER: CEMİYET LOKALI

Etkinlikler ücretsizdir.

İÜ İKTİSAT MEZUNLARI CEMİYETİ

Cumhuriyet Cad. 27/6 Taksim tel: 150 50 34, 150 16 42

Sungur SAVRAN

İ.Ü. İktisat Fakültesi eski öğretim üyesi.
Onbirinci Tez ve Sınıf Bilinci dergileri
yayın kurulu üyesi

Eski fakültemin Mezunlar Cemiyeti'ne, önc. elikle yönetim kuruluna teşekkür ediyorum bana bu fırsatı tanıdığı için. Cemiyet bana hep çok iyi davranmıştır. Evvelki yıl İktisatçılar Haftası olduğuna A. Savaş Akat, Burhan Şenatalar ve ben esass olarak son oturumda konuşmacı olduk. Sonradan geç gelen Aydın Yalçın çok fazla dinlenmeden izleyicileri kaçırmıştı, hatırlıyorum. Orada YÖK'ün dolaylı biçimde uzaklaştırdığı iki konuşmacı olarak biz konuşmuştuk. Sağolsun Cemiyet, bizi oraya İktisat Camiasının önüne yeniden çağırmıştı. Bu sefer de bir iyilik yapmışlar, beni doçentliğe yükseltmişler. YÖK'ün uygun görmediği bir terfii böylece onlar sağlamış oldular. Ben doçent filan olmadan ayrıldım fakülteden. Çok da önemli bir şey değil. Şimdi, bugünün konusunu biz seçim olarak belirledik. Önce Ufuk bana telefonda "Sungur, Sovyetler Birliği hakkında konuşmak ister misin?" dedi. Ben de "Sosyalizmin bu kadar zayıfladığı bir ülke hakkında konuşmam, Türkiye hakkında konuşayım" dedim. Dolayısıyla seçimler hakkında konuşuyoruz. Sovyetler Birliği hakkında dolaşa dolaşa, konuşa konuşa benim de biraz burama geldi, milletin de. Eğer tartışmak isteyen varsa tartışma bölümünde değinebiliriz.

Şimdi bu seçimler hakkında elimizde her ne kadar yeterli, ayrıntılı bilgiler olmasa da belirli şeyler söylemek mümkün. Seçimlerin Türkiye'de nasıl bir dönemin başlamasına yol açacağını ise ayrıca tartışmak, elbette mümkün. Şimdi ben, önce seçimler konusundaki bir ruh durumundan bahsedeyim. Tahmin edebileceğiniz gibi arkadaşlarımla çoğu değil, hepsi sol eğilimlidir. Televizyon seyredirken veya gazetelerden sonuçları okuduktan sonra büyük bir keyifsizlik vardı. SHP'nin oyları düşük çıktı diye keyifsizlik vardı, RP'nin temsil ettiği ittifakın oyları yüksek çıktı diye keyifsizlik vardı, falan filan. Ama aslında bu seçimleri tanımlayan tam anlamıyla bunlar değil bence. Seçimleri tanımlayan şey, bence bir cümle ile şöyle ifade edilebilir: "Şu anda Alpaslan Türkeş'in Milliyetçi Çalışma Partisi ve onun karşısında Kürt güçleri Türkiye'de hükümet ortağı olmanın, yani iktidarın eşliğindedir". Türkiye'de 20 Ekim seçimlerinin bıraktığı karmaşık tablo, en çarpıcı şekilde böyle özetlenebilir.

Aslında bütün bunların arkasında yatan şudur. Biliyorsunuz, SHP'nin reklam ajansı, seçimlere hazırlanırken Rus matruşkalarını kullanmıştı. Hani açılıyorsunuz bebeği, içinden bir başka bebek çıkıyor, onu açılıyorsunuz, bir başkası vs. Demirel'in içinden Özal, Özal'ın içinden Akbulut, Onun içinden Yılmaz. Bu sefer seçimlerde partiler de biraz matruşka gibiydi. Şimdi RP oy patlaması yaşadı fi-

lan diye insanlar TV'de seyrediyordu. Halbuki içini açıyorsunuz, Türkeş'in yüzü çıkıyor. Bir matruşka bu. Öte yandan daha karmaşık bir matruşka SHP'nin kendisiydi. Çünkü SHP'nin oylarının, Kürtlerin yaşadığı bölgelerdeki oylarının aslında nereye gittiğini hepimiz biliyoruz. SHP'nin içinde bir de HEP vardı. Ama hepimiz biliyoruz ki "HEP'ten içeri bir HEP var". Biraz sonra buna yeniden değinebilirim, aslında bu Türkiye'de yeni dönemin en önemli özelliğidir. Özellikle HEP'in aracılığıyla Kürt ulusal mücadelesine taraf olan birtakım milletvekillerinin Meclis'e girmiş olması dönemin en önemli özelliğidir. İlginç bir şey oldu matruşkalardan dolayı. Seçime altı parti girdi, sekiz parti var şimdi Meclis'te. Beş partinin milletvekillerinin yanısıra MÇP ve IDP ve HEP'in milletvekilleri de var. Deniz Baykal'ın hizbini de sayacak olursak dokuz parti var diyebiliriz. O da epeyce belirleyici olacak önümüzdeki dönem.

Bütün bunlardan iki sonuç çıkarmak mümkün. Bir tanesi; politikada zaten politikacıların söylediğine yüzeysel olarak inanmak mümkün değildir. Bundan sonra size özel önerim, hiçbir söylediklerine inanmayın. Tam bir Bizans dönemi başlıyor. Herkes söylediğinin aslında, bir ölçüde tersini söylemek istiyor olabilir. Hatta, düz söyleyene kızıyorlar. Mesela İnönü ikinci gün "Ben DYP ile koalisyonu hazırım" dedi. Bunun üzerine Deniz Baykal çok kızdı. "Niye söylüyorsun bunu, söylememen gerekirdi" dedi. İkinci bir özelliği dediğim bir çok seçimler gibi bu seçimlerin, Türkiye tarihi içinde sosyalist hareketin de ciddi zaafının, zayıflığının, yenilgisinin ilanını taşıması. Ama bunun karşısında çok açık seçik bir şeyi saptamak lazım. **Burjuvazinin siyasi güçleri son derece bölünmüş durumda.** Birbiriyle çelişki içinde olmaktan, doğru dürüst bir yönetimi yerleştirip yerleştiremeyecekleri son derece kuşkulu kendileri açısından. Bence, dolayısıyla seçimin iki ana özelliğini daha baştan böyle özetlemek mümkün. Birincisi; Türkiye'de düzeni temsil eden güçler son derece bölünmüş durumda (her ne kadar kullanılan oyların çok yüksek oranda bir bölümü onlara gitmiş olsa bile). İkincisi de Türkiye'de siyasi gündemin en belirleyici unsuru olarak Kürt sorunu bugün farklı bir ışıkta görülmek durumundadır. Çünkü artık Meclis'in içinde yapılacak bu tartışma. Onun özelliklerine tartışma sırasında yeniden girebiliriz.

Biliyorsunuz, seçimlerden sonra herkes seçimin galibi kim, mağlubu kim diye tartışır. Şimdi ben öncelikle bu seçimlerde değişik siyasi güçlerin toplumun değişik kesimlerinde ne derecede güçlü desteğe sahip olduklarına bir ölçüde bakmak istiyorum. Bir de partiler arasındaki karşılıklı siyasi güç dengelerine bakmak istiyorum. İki bölümde ele almak istiyorum seçimleri. Partilerin güçleri açısından çok şey basında tartışıldı, tahliller yapılıyor falan ama, bazı mitler, efsaneler var. Onlara da değinmek, onları da yıkmak gerekiyor.

Bazı şeyler gerçekten saklanmaya çalışılıyor. Bunlara da dikkat etmek gerekiyor. Toplumsal ve siyasal güç dengeleri açısından, öncelikle seçim sonuçlarını ele alırsak, biraz önce söylediğim bir asli noktaya değinmek gerekiyor. Bu konuya, birazdan seçimlerin genel gelişme içindeki yerine değinirken tekrar döneceğim. Ama hemen söylemek gerekiyor. Türkiye'de sınıflar ilişkisi açısından bakıldığında işçi sınıfı son dönemde 89 yılından başlayarak çok ciddi ve ülkenin gündemini önemli ölçüde belirleyen bir mücadelecilik içinde görüldü. Bu hiç bir biçimde birazdan ayrıntılarına gireceğim gibi Meclis'e yansımış değil; Meclis'in bileşimi açısından düşünürseniz. Bunun tabii karşı kutbunda sınıflar mücadelesi açısından baktığımız zaman ana hakim sınıf burjuvazi ise (tam tersinden giderek söyleyebiliriz) denetimi aslında bütünsel olarak elinde tutmakta. Bu açıdan hiçbir kuşku yok ve artık her ne kadar belirli istisnai yönleri olsa da bu konuda açık saçık, pardon açık seçik konuşuluyor Türkiye'de -ağızından yanlış çıkması çok da tesadüf değil her halde.

Size seçimden sonra Mesut Yılmaz'la Ahmet Tan (Cumhuriyet Gazetesi Ankara bürosu şefi) görüşmesinden bir bölüm okumak istiyorum. Bana çok dehşet verici geldi bu bölüm. Çünkü, çok basit bir şekilde her şeyi ortaya koyuyor. Marksistlerin Türkiye'nin genel toplumsal yapısı ve siyasi yapısı, Türkiye'deki siyasi partilerin ve siyasi rejimin niteliği hakkında söylediklerinin doğruluğunu bir gazeteci ve bir eski başbakan ve ana muhalefet lideri arasındaki konuşma kadar açık seçik ortaya koyan bir konuşma az bulunur. A.Tan diyor ki; "Seçmen sözünü söyledi. Ortaya bir tablo koydu. Bu parlamenter demokrasinin bir ölçüde önemli olan yanı." "Ondan sonrası önemli burada. "Bu tabloda iki sağ parti öne çıktı. Genel kanı şu: Hükümetlerin oluşmasında, hem sermaye çevreleri, hem de Batı'nın finans çevreleri etkili olurlar, onların eğilimlerine ters düşen hükümetlerin ömrü pek uzun olmaz." Yeniden okuyorum. "Sermaye çevreleri ve Batı'nın finans çevreleri"! Emperyalizm dendiği zaman herkes "bu da nereden çıktı" diye bakıyor marksistlerin yüzüne. "Burjuvazi Türkiye'de hakimdir ve siyasi rejimi onlar yönetir, partileri de bu yük ölçüde onlar etkiler" dendiği zaman da "bu da nereden çıktı, demokrasi var, herkes oy kullanıyor" deniyor. Ama burada eski başbakanın karşısında bir gazeteci bunları rahat rahat söylüyor. A.NAP lideri bu uzun soruyu sigarasından uzun nefesler çekerek dinliyor. Eminim, "Sungur Savral şimdi buradan sonuçlar çıkaracak diye dinlemiyol Ama açıkça şunu söylüyor. "Evet, benzeri telkinle bize de ulaşıyor." Gayet güzel bir şekilde Ahmet Tan'ın fikirlerine katılıyor. Gerçekten de DYP-ANAP koalisyonu tartışma konusu hepinizin bildiği gibi. Büyük sermayenin ve Batı'nın istediği hükümetin o olduğunu herkes biliyor. Tartışılan şey çok açıkça Türkiye'de aslında burjuvazinin ve onun bağımlı olduğu Batı'nın buradan büyük finar

çevreleri diye adlandırılan emperyalist sermayesi-
nin siyasi rejim ve partiler üstünde çok ciddi bir
yönlendirici etkisi olduğu ve bu partilerin bugün
Türkiye'de büyük ölçüde hakimiyeti ellerinde tut-
tukları. Buna başka bir şeyi de eklemek lazım. Bu
konuda aranızda benden farklı düşünenler olabilir.
Bu partilerin, DYP ve ANAP'ın yanı sıra, Türkiye'de
geçmişte çok kolay yapılamayacak bir şey daha
yapıldı bu seçimden önce. 4 büyük parti -beşinci
büyük parti Refah aslında araya girdi- seçimler-
den önce, seçmenin önüne çıkmadan önce TUSI-
AD'ın önüne çıktı. Bir güzel programını sundu,
desteğini talep etti. Dolayısıyla SHP ve DSP'nin
de belirli bir seçmene doğru oynamak ve tarihsel
olarak belirli ilişkileri olmak bakımından bazı özel-
likleri bir yana bırakılırsa, aslında sermaye çevre-
leri karşısında da, Batı'nın emperyalist çevreleri
karşısında da çok fazla bağımsız olmadığını vurgu-
lamak isterim. 1970'li yılları yaşamayanlar bilmez,
TUSIAD ziyareti o yıllarda çok kolay yapılabilecek
bir şey değildi. Türkiye'de 12 Eylül'ün miras bıraktığı
rejimin özellikleri, depolitizasyon ve sağın güç-
lenmesi ve sosyalist hareketin zayıflaması dolayısı-
yla çok açık ve seçik bir biçimde, önce sermaye-
nin karşısında sınavdan geçiyor büyük partiler.

Dolayısıyla açık ve belirgin eğilim bu: burjuvazi-
nin bu partiler aracılığıyla denetimi, ciddi bir şekil-
de elinde tutuyor olması. Bunun dışında oy dağılı-
mında ortaya çıkan belirgin bazı toplumsal sonuç-
lara değinmek istiyorum. Herşeyden önce şunu
tüm açıklığıyla saptamak lazım: Bu seçimde çok
fazla tartışılmayan, ama alttan alta, şuna emin ola-
bilirsiniz, ordu üst kademelerinde, bütün partilerin
üst kademelerine ve sermayenin yönetici çevrele-
rine kadar herkesin üzerinde konuştuğu, basının
kendi içinde çok tartıştığı, kitle önünde fazla tartış-
madıkları nokta, bu seçimde Kürt halkının, siyasal
tercihinin açık bir biçimde Kürt Ulusal mücadelesi-
nin yanında olduğunu, Kürt ulusal mücadelesinin
çok ciddi bir kitlesel desteğe sahip olduğunu orta-
ya koymasındır. TV ve gazeteler il il seçim sonuçla-
rını ayrıntısıyla vermediler, resmi sonuçlar da daha
ayrıntısıyla açıklanmadığı için ben şahsen ayrıntılı
olarak görmüş değilim. Ama televizyonda daha ilk
akşamdan belli oluyordu. SHP'nin Diyarbakır 2.
bölge oyu % 80 idi. Mardin, Siirt, Muş, Şırnak gibi
yerlerde hepiniz hatırlayabilirsiniz % 60 dolayında
oyu vardı SHP'nin ve bu oylar (hiç kimse tartışmı-
yor bunu) HEP'in oyları olduğu herkesce malum.
Dolayısıyla malumu saklamakta hiç bir anlam yok.
Her ne kadar basın bunların üzerinde çok fazla
durmuyorsa da, arada geçerken bunun SHP'ye
zarar verdiğini de (buna birazdan değineceğim)
söylemenin dışında çok fazla üzerinde durmuyor-
sa da gerçek ortadadır. Bütün Botan bölgesi, açık
ve seçik desteğini ezici bir çoğunlukla HEP'in ya-
nında, HEP'in arkasında ortaya koymuştur. Siirt,
Mardin, Muş, Batman ve Şırnak illerinden Mar-
din'den 5, diğerlerinden 2 ve 3 olmak üzere bütün
milletvekillerini tek başına SHP, yani HEP çıkar-

mıştır. Diyarbakır'ın 8 milletvekilinin 5'ini de yine
SHP çıkarmıştır. Şu anda Botan bölgesinde seçi-
len 24 SHP milletvekilinden 20'sinin HEP'li olduğu
biliniyor. Ayrıca 2 SHP kökenli, HEP kökenli olma-
yan milletvekili de Diyarbakır toplantısında gördü-
ğünüz gibi muhtemelen onlarla birlikte tavrı ala-
caklardır. Yani çok açık bir şey vardır, o da HEP'in
Mecliste grup kuracak bir güce ulaşmış olması.
Demin de söylediğim gibi bu, Kürt politikasının
Meclis'in içine girmiş olmasıdır.

İkinci bir özellik toplumsal dağılım açısından
herkesin sözünü ettiği özelliktir. Büyük kentlerde
sosyal demokrat adını taşıyan partilerin zaafı, bu-
na karşılık ANAP'ın büyük gücü. Ankara, İstan-
bul, İzmir aslında üçü birlikte alındığında Türki-
ye'nin milletvekillerinin 1/5'inden fazlası. 450 mil-
letvekilinden 93'ü bu üç şehirden seçiliyor. Üstelik
Sovyet devletinin ilk döneminde olduğunun tam
tersine Türkiye'de köylüler işçilerden daha fazla
milletvekili seçiyor. Orada biliyorsunuz, işçiler köy-
lülerden daha fazla milletvekili seçiyorlardı. Türki-
ye'de belli yörelerde, kırsal yörelerde 30.000 kişi
bir milletvekili seçerken İstanbul gibi yerlerde
200.000 kişiye bir milletvekili düştüğü oluyor. Bu-
na rağmen 93'e 450 büyük bir oran ve ANAP bu-
ralarda büyük bir üstünlük sağladı. Biraz da seçim
sisteminin yardımıyla bu üç şehirdeki 93 milletve-
kilinin 47'si ANAP'ındır. 6 partinin arasında ANAP
tek başına çoğunluğu elde ediyor. buna karşılık
geçmişte (birazdan buraya döneceğim), 1977,
1987 ve 1989'da büyük kentlerde kaleler bulmuş
olan sosyal demokratlar, özellikle SHP bon dere-
ce zayıf bir performans gösteriyor.

Şimdi büyük kentler dediğimiz zaman çok koz-
mopolit bir dünyadan bahsediyoruz. Bunun içinde
Etiler gibi, Şişli gibi, Nişantaşı gibi varlıklı kesimle-
rin, büyük burjuvaların oturduğu yerlerden Kar-
tal'ın Soğanlı mahallesinden, Sarıyer'in Küçükkar-
mutlu'suna kadar, ya da Bakırköy'ün gecekondu
mahallelerine kadar mahalleler var. Arada da kü-
çük burjuvazinin yoğun olarak yaşadığı semtler
var. Dolayısıyla ANAP İstanbul'da %30 oy alıyor
ama oyları belki de tamamen büyük ve küçük bur-
juvaziden geliyor diye düşünülebilir. Ben evvelki
güne kadar tam olarak tahmin edemiyordum. Çok
fazla rakam da yoktu elimde. Ama, Hürriyet'in be-
lirli işçi semtlerinden toparlayarak yayınladığı ra-
kamlar herhangi bir şekilde genel eğilimi gösteri-
yorsa, -ki seçtiği mahalleler bayağı anlamlı- demin
saydığım mahalleler de dahil olmak üzere İstan-
bul'un 10 tane işçi gecekondu semtinden alınmış
rakamlara bakıldığında, 10 semtten sadece bir ta-
nesinde SHP'nin birinci parti olduğunu görüyoruz.
Ayrıca ANAP ile RP oylarının toplamının bütün
semtlerde SHP ile DSP oylarının toplamından fazla
olduğunu görüyoruz. Bu tabii dehşet verici bir-
tablo. İstanbul'un, yani en büyük işçi kentinin işçi
mahallelerinde sosyal demokrasinin Refah ve A-
NAP'ın gerisinde olduğunu gösteriyor. Sadece bir

bölgede SHP ile DSP'nin toplam oyları ANAP ve RP'nin toplam oylarından fazla. O da SHP'nin birinci parti olduğu, Kartal'ın bir mahallesi. Sonuç dolayısıyla büyük kentlerin Türkiye'nin esasında geleceğini temsil eden işçi sınıfının şu anda sosyal demokrasi tarafından çekilemediği, bir ölçüde ANAP ve bir ölçüde de şu anda burada bulunan insanların muhtemelen büyük bölümünün gerici ideolojilerin temsilcisi olarak gördüğü Refah ve bir ölçüde MÇP'ye yatkın olduğunun ortaya çıkması.

Kırsal yöreler açısından ise önemli bir farklılık çıkıyor ortaya. Tarımın zengin bir köylülüğe yolaştığı bölgelerde DYP hakimiyetini görüyoruz. Özellikle Akdeniz, Ege ve Marmara'nın bir bölümü ve Trakya'da DYP son derece güçlü bir parti olarak çıkıyor ortaya. Bunun DYP'nin kendi açısından ne anlama geldiğine birazdan değineceğim. Buna karşılık tarımın yoksul bir köylülüğe neden olduğu bölgelerde, özellikle Orta Anadolu'nun çeşitli illerinde RP ile MÇP'nin birlikte, %40'lara varan çok ezici bir üstünlüğe sahip olduğu açıkça gözleniyor. Dolayısıyla köylülük üzerinde esas olarak iki siyasi gücün ciddi hakimiyeti olduğunu söylemek mümkün bu ayrıştırma ile birlikte. ANAP'ın toplumsal desteği göz önüne alınırsa kentlerde sağlam kaldığını, kırsal yörede ise köylünün içindeki desteğini yitirdiğini de böylece görmüş oluyoruz.

Şimdi buradan partilere geçsek, tek tek partilerin seçimlerde nasıl performans koyduğu konusuna geçsek genel olarak sözünü ettiğim tablo bize çok çabuk ışık tutuyor. DYP açısından çok ilginç bir şey var: büyük kentlerde ve özellikle işçi sınıfı içinde zayıf. Eğer ortaya çıkan tablo, rakamlar gerçeği yansıtıyorsa. Çünkü size demin İstanbul'un 10 mahallesine ilişkin rakamlardan söz ettim. Bu rakamlar içinde bir şeye dikkatinizi çekeceğim. Her bölgenin ilk dört partisi verilmiş. Demek ki son parti verilmiyor. DYP ilk dörde sadece bir yerde giriyor. Değil birinci, ikinci parti olmak, ilk dörde bile girememiş durumda. Bir istisna dışında ilk dört parti ANAP, RP, SHP ve DSP. Buna karşılık kırsal yörelerde ne kadar büyük başarı elde ettiğini biraz önce konuştuk. Özellikle Türkiye'nin Batı yörelerinde bu böyle, biraz da Karadeniz'de. Dolayısıyla DYP'nin seçmenin çok büyük ölçüde köylülükle sınırlı olduğunu hatırlamak gerekiyor. Bunun DYP'nin geleceği açısından neyi ifade ettiğini görebiliyoruz. Eğer şimdiki toplumsal tabanın geleceği değiştirilemezse, köylülük Türkiye'de sayısı ve toplumsal ağırlığı giderek azalan bir toplumsal kesimdir ve bu da DYP'nin geleceği açısından son derece tehlikelidir. Buna karşılık DYP konusunda hemen eklemek lazım, 12 Eylül rejiminin üstüne gittiği başlıca partilerden biri DYP idi. Yeniden doruğa tırmanıp tırmanamayacağı bile tartışma konusu idi. 87 referandumu ile politikaya yeniden giren Demirel 87 seçimlerinde %19,5 oyla sınırlı kaldı, 89'da %24'e yükseldi. Bugün %27'nin biraz üzerinde galiba oyu, dolayısıyla sü-

rekli bir tırmanma göstererek birinci parti durumuna geçti. Bu da az buz bir şey değildir. Süleyman Demirel'in Türkiye politikasında hala ciddi bir ağırlığı olduğu demektir. Demin söylediğim herşeye rağmen burası açık.

ANAP'a gelince; ANAP'ın bu seçimlerin galibi mi, mağlubu mu olduğu hala tartışmalı. Engin Ardıç gibileri "seçimin galibi Özal'dır" diye yazabiliyor. Böylelerine hiç bir kanıt bir şey ifade etmiyor. ne söylemek isterlerse onu söylüyorlar. Buna karşılık İlhan Selçuk'un ilk gün yazdığı gibi "hanedanın her şeyi bitti, Özal'a yol göründü" demek de pek kolay değil. Çünkü Demirel'in epeyce acı bir şekilde farketmesi gibi seçim sonucunda ortaya çıkan tablo Özal'ı anayasa değişikliği ile Çankaya'dan indirmeye çok fazla izin vermiyor. Ancak RP'nin birtakım kozlar karşılığında destek vermesiyle gerçekleşebilir ki, bu da epeyce kuşku. O yüzden seçim sonuçları Özal açısından bile epeyce karışık. Bir yandan Özal'ın partisi ancak %24 oy alabildiği ve tarihsel olarak 80'li yıllardaki rakibi Demirel'in partisi birinci parti olduğu için ciddi bir yenilgiye uğramış durumda. bu çok açık. Engin Ardıç'ın söylediği gülünç. Ama bu yenilginin ciddi bir sınırı var: Özal indirilemiyor. Bu da az buz bir şey değil. Özal'ın dışında ANAP'ın performansına bakarsanız burada optik yanılsamalardan kaçınmak gerekiyor. Şunu açık seçik hatırlamak gerekli. 83 seçimlerinde ezici bir zafer kazanmıştı bu parti. 87 seçimlerinde oyların %36'sını almıştı, şimdi %24 oyda kalmış durumda. Demek ki ANAP tarihi bir düşüş gösterdi. Bir yandan ANAP'ı çok başarılı göstermek isteyenlere bunu vurgulamak gerekiyor. Bir ciddi düşüş var. Ama öte yandan da gerçekten ANAP, Mesut Yılmaz'la birlikte bir imge değişikliğine gitmiş sayılabilir. Yaş sorunu olsun, temsil ettiği politikalar bütünü söz konusu olsun, Akbulut kanadına ve ANAP içindeki dinci kanada karşı tavrının keskinliğine rağmen bu sonucu alması (biliyorsunuz, bir ara listeler açıklanınca ANAP çöküyor gibi oldu. Örgütlerden ciddi tepkiler geldi bütün bunlara rağmen kamu oylamalarında %13'lere düşmüş bir partiyi %24'lere çıkarmak oldukça ciddi bir beceridir. Üstelik de burjuvazinin en seçkin temsilcilerinin kendisini ayakta alkışlamasını (TUSİAD toplantısı sonrasında) sağlayarak bunu becermiştir. Dolayısıyla Mesut Yılmaz yönetimindeki bir ANAP'ın özellikle büyük kentlerde gösterdiği başarıdan sonra ANAP'ın bir ölçüde yeniden dirildiğini kabul etmek gerekiyor. Bakın, bundan 3-4 ay önce şöyle spekülasyonlar vardı. Acaba ANAP bitiyor mu? 12 Eylül'ün son partisinin defteri dürülecek mi? Çünkü, çok genç olanlar belki hatırlamazlar, 12 Eylül'de partiler kapandıktan sonra üç parti ortaya çıkmıştı. Kukla asker partisi MDP, gene onların partisi olan Halkçı Parti ve birdenbire aradan fırlayan ANAP. Diğer ikisi çok çabuk elendi. Gerçi bir tanesi SHP'nin içinde. Diğer tamamen yok oldu gitti. Artıklarını DYP topladı. Üçüncü parti gidiyor mu diyordu herkes.

%10'un altına düşeceğini, yada bu denli bu oranda düşmese bile zayıflayacağını ve örgütün dağılacaklarını vs. ileri sürenler vardı. Bugün hiç öyle bir hava yok ve bu %24'lük parti gelecekte yeniden iktidara hazırlanmak üzere muhalefete geçiyor, belki kendi açısından akıllı bir taktik. Çok yakın bir tarihte İspanya'da tam da bunun örneğini görmüş bulunuyoruz. Franco rejiminden çıkılırken bir sağ merkez parti çıktı ortaya. Suarez'in başbakanlığını sağlayan partiydi bu. 4-5 yıl iktidarda kaldı, belki biraz daha uzun, iktidardan düşer düşmez dağıldı. Bugün öyle bir parti yok. İçinden, eski Franco eğilimine yakın bir sağ partiyle sözü bile edilmeyen bir takım sağ partiler çıktı. Dolayısıyla bu tür şeyler suni partiler açısından mümkündür. ANAP bu seçimlerde bu olasılığı durdurup üstelik geleceğine ilişkin yeniden yükselme umutları yaratarak çıktığı için kısmen başarılı sayılabilir.

Esas tartışma SHP-DSP bölünmesi konusunda. Burada çok ciddi efsaneler var. Bunları tartışmak gerektiğini düşünüyorum. Birincisi genel rakamlar açısından SHP konusuna değinmek gerekiyor. Herkes belki rakamları hatırlamıyordur. SHP'nin bu seçimlerde çok büyük oy kaybına uğradığı, bir yükseliş eğiliminin tersine döndüğü tartışma götürmez. 1987'de %25 oy almıştı. '89 belediye seçimlerinde %29 oldu, bugün %21'e bile varmıyor. Dolayısıyla yükseliş eğiliminin tam tersine döndüğünü görüyoruz. Mutlak oy miktarı açısından baktığımız zaman daha da çarpıcı. Çünkü SHP'nin 1989 seçimlerinde bu yana 1,5 milyon oyu kaybolmuştur. Üstelik o günden bu yana seçmen sayısı 3,5 milyon arttığı halde. Bu genel gelişme konusunda klasik bir açıklama var. Buradaki insanların çoğu Cumhuriyet gazetesi okur. Orada çok sevilen klasik açıklama şu: DSP'nin oyları bölünmesi. DSP bölücüdür, ANAP'ın oyununa alet olmaktadır vs. vs... Benim Ecevit'i desteklemek gibi bir derdim yok ama SHP etrafındaki bir takım yanılsamalarla uğraşmak gibi bir sorunum var. Bunlar büyük ölçüde politik çıkar açıklamalarıdır. Doğru açıklamalar değildir. Şimdi DSP'nin politikasına bu konuyla ilgili de geleceğiz. DSP'nin politikası bir yana herşeyden önce şunu saptamak gerekiyor. DSP ile SHP'nin toplam oyları (zaten başka tartışmalar yapılırken hatırlatıldığı gibi) düşmüş durumda. Yani DSP'nin bölmesinden bağımsız olarak sosyal demokrasinin çok ciddi bir gerilemesi ile karşı karşıyayız. Size rakamlar vereyim. 1987'de ikisinin toplam oyu 8 milyon, 89'da 8 milyon üçyüz bin, bugün ise 7.5 milyon. Üstelik de seçmen sayısı giderek artıyor. Tabi bunun oy oranlarına yansımaları da var. 1977 yılında CHP %40 oy almıştı. 1983'de kukla parti, Necdet Calp'ın partisi Halkçı Parti bile %33 oy almıştı. Yakın dönem, yani SHP ile DSP'nin ortaya çıktığı döneme gelelim. İkisinin oyu 87'de %33, 89'da %38'e yaklaşıyor, bugün %31. İkisinin toplam oyları, dikkat edin. DSP'nin oyları biraz artmakla oluyor bu. DSP'nin bölücülüğü olsa da olmasa da bir

gerileme var. Bu birinci nokta. İkincisi şöyle hesaplar yapılıyor. Deniyor ki, ikisi de birleşseydi %31 oy alacaklardı, 250 milletvekili çıkaracaklardı diye hayal ediliyor. Doğrusu 190muş. Ama onu da bir yana bırakalım. DSP'nin bugünkü politikası sözkonusu olduğu zaman acaba Ecevit'e verilen bütün oylar SHP'ye gelecek miydi? Ben seçimden bir önceki cumartesi günü Sultanahmet'ten geçtim. Biliyorsunuz, Erbakan'ın bir hafta önceki mitinginden sonra DSP'nin mitingi vardı. Gördüğüm bütün insanlar Türk bayrağı ile gidiyorlardı mitinge. Ben böyle bir şeyi hiç bir partide görmedim. Şimdi bu Türk bayrağını taşıyanlar kimlerdir? Acaba, Ecevit bizim görüşlerimize geldi diyen insanlar mı oy veriyor diye sormak lazım. Türkiye kendisi söyledi, "Ecevit bizim görüşümüze geldi" diye. Bu oyların SHP'ye gideceğinin ne gibi bir garantisi var? Herşeyden önce bu soruyu sormak lazım. Ek olarak şunu da sormak gerekiyor: Ecevit bölücü, peki, tamam, peki kitleler neden SHP'ye güvenmiyor da gidiyor Ecevit'e oy veriyor? Bu soruyu da cevaplamadan DSP'nin bölücülüğü ile işi çözmek çok yanlış gözüküyor bana. Bir açıklama daha yapılıyor SHP'nin oylarının düşmesi konusunda. HEP dolayısıyla Güneydoğu'da oy kazandı, Batı'da kaybetti. Bunu ölçmek için elimizde hiçbir yeterli bilgi yok diye düşünüyorum. Türkiye'de büyük kitlelerin Kürt mücadelesi hakkında ne düşündüğünü anlamak için çok farklı göstergeler bulunabilir. Hiçbirisi çok tutarlı değil. Size çok basit bir şey söyleyeyim. İşçi hareketi mesela. Batı'da o kadar çok Türk işçisi var, Kürt meselesine sahip çıkmıyor. Ama bu işçi hareketinin önderleriyle mi ilgili, yoksa kitlelerle mi, biz bunu bilemeyiz. En son Petrol-İş'in yayınlarına bakıyorum. Kürt mücadelesi var bu yayınlarda. Petrol-İş'in yönetimi kendi kitlesi çok büyük tepki duyuyorsa neden Kürt meselesini kendi yayınları içine soksun? Büyük metropollerin, işçi sınıfının, yarı proleterlerin önemli bir bölümünün Kürt olduğunu herkes söylüyor. Hatta bu başka bağlamlarda başka nedenlerle kullanılıyor. Kürtler Türkiye'den ayrılmak istemezler diye kullanılıyor. Dolayısıyla Batı'da alınan oyların böyle bir tepkiye bağlı olarak azalacağını söylemek mümkün değil. Sonuç olarak her söylenen spekülasyon oluyor. Elimizde hiç bir bilimsel ölçü yok. Kamuoyu yoklamaları da bir şey söylemiyor. Dolayısıyla buraya atfetmek, Kürtlere karşı bir önyargının sonucu olabilir. Kaldı ki şunu da unutmayalım. Batı'da ne kadar oy kaybettiğini hesaplayın. Kürt bölgelerinde HEP SHP'nin içinde olmasa, SHP aynen DSP gibi %10 bile oy alamazdı. SHP çökmüştü Kürt bölgelerinde, bunu herkes biliyor. Bugün SHP'nin toplam oylarının dörtte biri %60-70 oy aldığı bu bölgeden geliyor. Yani SHP, HEP oyları olmasaydı %15'e falan düşecekti. Hadi Batı'da aldı o oyları diyelim. Yine %20'de kalacaktı. Nasreddin Hoca'nın kedisi mi, çiğner mi hikayesinde olduğu gibi aynı kalacaktı. Bu açıklamaya da tamamen yaslanmak mümkün değil.

Nihayet, daha doğru ve işin üstünü kapatmayan açıklamaya gelelim. SHP'nin kendi politikaları ve görünümü aslında büyük kitlelerden oy almaya müsait miydi, değil miydi? Sadece ona bakalım, bence yeterlidir. SHP bugün yeniden iki parti görünümündedir. Ortadan bölünmüş bir partidir. Böyle bir partinin güven vermesi çok zordur. Ama bu bölünme çok ciddi sorunlar etrafında olmuştur. SHP'nin yarısının destek verdiği Baykal'ın aslında Mesut Yılmazla iş yapmak istediğini herkes biliyor. Baykal'ın savunduğu şeyler herkesin malumu. Bu yetmiyormuş gibi Sabah gazetesinden STAR televizyonuna kadar hepsi Baykal'ı lanse ettiler. Bir partinin yarısı bu kadar Amerikancı bir politika sürdürürken, ANAP'çı bir politikaya angaje olmuşken niye kitleler güven duysun bu partiye? Bu yetmiyor. SHP'nin öteki bölümünü temsil eden İnönü gidiyor TUSİAD'a saygılarını sunuyor. Niye insanların özel bir güveni olsun bu partiye de heyecan duysunlar ve bir ciddi muhalefet partisi diye bu partiye oylarını akıtsınlar? Ek bir şey söyleyeyim. Demokratik haklar konusunda veya kitlelere ekonomik vaadli konusunda SHP biraz da önderinin önderlik kapasitesinin zayıflığı dolayısıyla DYP ve DSP'nin gerisinde kaldı. Bir yeşil kart çoğumuzun aklında kalmıştır. SHP'nin seçim kampanyasından ne kaldı aklınızda? Çok genel şeyler söylüyorlar. İşte, çalışma yasalarını değiştireceğiz filan. Esas etkili propagandayı tamamen demagojik biçimde de olsa DYP yapmıştır. 2 anahtar lafı hepimizin aklında kalmıştır. Dolayısıyla esas sorun partinin kendisinde, partinin kitlelerle ilişkisindedir. Bu parti her ne kadar kendisini sol bir parti olarak anıyorsa da kitlelere böyle görünmemektedir. Ve dolayısıyla ciddi bir şekilde sınıflararası ekonomik bölüşümde güçler dengesini değiştirecek kapasitede bir parti olarak görünmemektedir. O zaman geriye şu kalıyor. Birbirine benzeyen partiler arasından hangisini seçeceksiniz? O zaman da SHP'nin dezavantajları, bölünmüşlüğünden önder kadrosunun zayıflığına kadar çok büyüktür. Esas sorunu bence burada aramak gerekir.

Biliyorum, bunlar tartışılmalı konular, tartışma bölümünde bunları karşılıklı konuşabiliriz. Bir de Refah Partisi meselesine geliyoruz. Burada ben, "aman dikkat" derim. Çünkü demokratik diyebileceğimiz basın şu anda mezarlıkta ısıklı çılmakta. RP oy patlaması filan yapmadı diye bir laf doluyor ortalıkta. Bunun nedeni bir yandan Kemalist önyargılar girebilir işin içine, öte yandan büyük sermayenin istememesi, Batı'nın Refah'a tepkisi gelebilir. "Aman Batı bizi İslam ülkesi olarak görmesin, biz Cezayir, İran değiliz." Bütün bunların sonucu bir sürü önyargı ve korkular giriyor işin içine. Ama ben böyle karanlıkta ısıklı çalarak doğru dürüst politika yapılabileceğine inanmıyorum. Bilimsel de değildir bu. Dolayısıyla işin aslına bakmak gerekiyor. Bir kere sırf Refah denmesi yanlış. Arkasında 20 milletvekili ile Türkeş'in MÇP'si var ve Refah'tan daha önemlidir, özellikle demokratik

haklar konusunda duyarlı olanlar için "Refah bizi Batı'dan koparacak" filan gibi şeylerden çok daha önemlidir. Dolayısıyla bu ikisinin birlikte bir oy patlaması yapıp yapmadığına bakmak lazım. Genel oy oranlarına değinmek istiyorum. Herşeyden önce şunu söyleyeyim. 70'li yılları yaşayanlar bilir. Refah değil ama, MÇP'nin işlediği cinayetlerle Türkiye'nin altını üstüne getirdiği malum. Önce 3 milletvekili ile girdi hükümete. Sonra 77'de oylarını ve milletvekillerini ciddi biçimde çoğalttı. 17 milletvekili çıkardı. Büyük bir sivil askeri gücü sokaklara salarak ülkeyi ciddi biçimde sarstı. O dönemde MSP'nin, yani eski Refah'ın oyu %9, MHP'nin ise %6 idi. Toplam oyları %15 idi. **Güçlerinin doruğunda** iken aldıkları oylar böyle. Bugün ise %17. Bunlar 12 Eylül'de kapatılmış partiler. Mecliste ikisi de yoktu. Bugün ise geri gelmiş durumdalar. Bunun bir kere oy yükselmesi sonucu olduğu çok açıktır. İkincisi, yakın döneme ilişkin rakamlara bakalım. 1987 seçimlerinde bu iki partinin toplam oyu %10.5 idi. Birisi %9, diğeri %1.5. Nasıl oluyor da %9 ve %1.5'in toplamı %17 oluyor, ben anlamadım. Bu iki parti 4 yıl içinde %10'dan %17'ye yükseldiler. İDP'nin katkısı son derece marjinaldir. Dolayısıyla burada son derece ciddi bir oy yükselmesi var. Ek olarak mutlak rakamları vereyim. 87 Genel Seçimlerinde toplam oyları 2 milyon 600 bin, bu seçimde aldıkları oy 4 milyon. Yani 1 milyon 400 bin oy eklenmiş durumda. İllere bakalım. Erzurumda, 87'de iki partinin toplamı %28, bugün %37, Konya 87'de %30, bugün %40, Maraş %31'den %35'e yükselmiş, Sivas %31'den %38'e yükselmiş durumda. Gelişmenin bunlarla sınırlı olmadığını İstanbuldaki işçi mahallelerine ilişkin olarak söylediğim rakamlar ortaya koyabilir. 10 mahallenin 6'sında RP birinci parti. Bunu dikkatli bir şekilde ele almak gerekiyor.

Cumhuriyet gazetesinin bütün yazarları ısrarlı bir biçimde DYP-SHP koalisyonunu öneriyorlar. Güneri Cıvaoğlu da aynı şeyi öneriyor ama ekliyor: Bunlar diyor, 1980'de yapmamışlardı, şimdi akılları başlarına gelsin. İşte 12 Eylül akılları başlara getirdi? Bugün sosyal demokrasinin destekçisi olan, kendini sosyalist diye sunan kimilerinin böyle bir koalisyona ateşli bir biçimde sahip çıkabilmele-ri aslında Türkiye'de siyasi iklimin ne denli değiştiğini ortaya koyuyor. Ya da başka bir gösterge ele alabilirsiniz. Seçimden önce Cumhuriyet yazarlarının sağ seçmenleri Demirel'e oy vermeye çağırması gibi. Veya seçimden sonraki ilk değerlendirmeye yazısında Cumhuriyet başyazarı Hasan Cemal'in başlığı Demirel'den alıntıyla yapması: "Demokraside çare tükenmez" gibi bir şey. Tüm bunlar şunu gösteriyor. Geçmişte işçi sınıfına ve kitlelerin mücadelesine mecburen bir ölçüde önem vermek zorunda olduğu için sağın karşısında daha fazla durmak zorunda olan sosyal demokrat eğilimin bugün çok daha fazla sağla, gerek bu bakımdan, gerekse programı bakımından kaynaşmış olduğunu söylemek mümkün. 12 Eylül'ün en büyük

başarısı bence budur. Şimdi 12 Eylül'ün bu seçimlerle birlikte tasfiye edildiğini söylemek son derece yüzeyseldir. Üstüne üstlük bazı başarısızlıklarla birlikte 11 yıl sonra hala ciddi kalıntıların görüyoruz, düzenin, bütün politik sistemin içinde. Benim tahminim şu: Çok küçük değişiklikler yapılacaktır ve 12 Eylül'ün karşısında olduğunu söyleyen artık çok az güç kalacaktır. Bu da şu demektir; Varolan siyasi rejimin, siyasi tabanı genişleyecektir. Yani yarıyolda, yarıyoldan daha beride bir siyasi uzlaşmaya gireceklerdir siyasi güçler.

20 Ekim seçimlerinin siyasi gelişme içindeki yerine bir başka açıdan bakmak istiyorum. O da toplumsal mücadelenin parlamentoya ne derece yansıdığı. Burada da çok hızlı olarak şunu söylemek mümkün. Birincisi, Türkiye'nin son yıllarına tamamen damgasını vurmuş olan bir Kürt ulusal hareketi vardı. Bu, çok ciddi biçimde Meclis'e yansıdı ve Kürt ulusal hareketi Meclis'e temsilcilerini göndermiş durumda. Buna karşılık işçi mücadelesi, 89-91 arasında Türkiye tarihinde az görülmüş boyutlara ulaşan, büyük ölçüde ekonomik olmakla birlikte zaman zaman siyasallaşan ve bir aşamada Zonguldak grevi ve genel grev sırasında hükümeti devirmenin eşiğine gelmiş olan işçi hareketi Meclis'e hiç bir biçimde yansımadı. İlginç bir ik şey söylemek istiyorum. Bir tanesi örnek olarak. Sosyalist Parti kendi çapında başarılı bir kampanya yürütüp yüzbin oy topladıysa da da Türkiye çapında %0.4 oy aldı, bağımsız sosyalist adaylar son derece zayıf bir performans verdiler ve hemen hiç oy alamadılar. Böylece sosyalizm Türkiye'nin en zayıf gücü olarak görüldü. Ama bu Türkiye tarihinde ilk defa gerçek gücünün yansımasıdır. Eskiden parlamenter politik düzen içinde zayıf görünse bile kitle içindeki politikasında güçlüydü. Şimdi ise gerçekten zayıf bir siyasi güçtür sosyalizm. Bunu saptamak ve bunun üzerinden yürümek gerekiyor.

İkincisi ise Meclis dağılımında ortaya çıkan son derece çarpıcı tablodur. Serbest meslek 223, yani %50'si avukat, eczacı, doktor vs. Sermayedarlar, tüccarlar, sanayiciler, müteahhitler 111 yani %25, eğitim ve basın 40 tane, %10, bunun gerisinde 2 sendikacı var. Bir tane bile işçi yok. 2 sendikacıdan biri ANAP'tan Meclis'e girmiş durumda. 2 sendikacıya karşı 10 ilahiyatçı var. Böyle bir tablo ile karşı karşıyayız. Meclisin bileşiminden bahsederken, geçerken değineyim, sınıflar meselesini konuşuyoruz. Yeri değil ama parantez içinde belirtiyim. Hiç unutmamak gerekiyor. Bu Meclis cumhuriyet tarihinde en az kadın milletvekili içeren meclislerden biri. Toplam 8 kadın milletvekili var. İşçi sınıfının sosyalizm aracılığıyla temsil edilmemesi bir başka gösterge. Eskiden bir çok sendikacı olurdu partilerin listesinde, artık dönüp yüz vermiyorlar partiler sendikacılara. İşçi deseniz zaten yok. Burjuva parlamentolarının genel özelliğidir bu. İkinci örnek de oldukça sembolik ve çarpıcı.

Büyük Zonguldak grevinin simgesi haline gelen Şemsi Denizler meclise giremedi. Buna karşılık bir başka önemli grevin, Hava-İş'in THY'ye karşı yaptığı ve başarıya ulaşamayan grevin karşısındaki işveren temsilcisi Cem Kozlu bugün mecliste. Bu iki isim bence az şeyi temsil etmiyor. İşçi mücadelelerinin meclise yansımadığını gösteriyor. Bunun önemli sonuçları olacaktır. çünkü önümüzdeki dönem çok ciddi bir kemer sıkma dönemidir ve dolayısıyla işçi hareketini masedebilecek herhangi bir siyasi gücün, SHP de dahil olmak üzere olmaması Türkiye politikasında ciddi bir dinamiğin başlangıcı noktasıdır diye düşünüyorum.

Buradan şöyle bağlayabiliriz; Türkiye'nin siyasi gündeminin birinci sırasında oturan Kürt hareketi açısından deminden beri sözünü ettiğim tablo şöyle bir durum ortaya çıkarıyor. Kürt sorununun, mücadelesinin çözümü artık bir ölçüde meclis'in içinde aranabilir hale gelmiştir. Burada Türkiye devletini temsil eden başta Silahlı Kuvvetler olmak üzere, çeşitli kurumlar ve siyasi partilerle mücadelelen başını çeken parti arasında bir uzlaşma yaratılıp yaratılamayacağını zaman gösterecek. Her iki taraftan da belirli sinyaller geldiği kanısındayım ben. Dolayısıyla Kürt sorununa ilişkin politikanın verileri bir ölçüde değişmiştir. Bu, devam eden silahlı mücadelenin biteceği anlamına gelmiyor. Çünkü orada karşılıklı mücadelede karşılıklı dengeler de kozlardah birisidir.

İkincisi bence Türkiye politikasının bence ikinci sırasında oturmakta olan ekonomik sıkışma ile ilgili olarak bu Meclis'in ortaya koyduğu tablo açıktır. Bütün partiler (bunda Refah'ı bile istisna kabul etmemek lazım) şu anda 50 milyar dolarlık dış borçla, müthiş bir iç borçlanmayla ve seçim öncesinde korkunç bir savurganlıkla sağa sola ulufe dağıtan hükümetin getirdiği bu ek yükü karşı karşıya kalan kapitalist ekonomiyi çeki düzen vermek üzere biçimlendirmek isteyeceklerdir. Bunun bir adı da kemer sıkma programıdır. Bunu burjuvazinin bütün partileri kabul etti. Daha seçime girerken hepsi enflasyonla mücadele adı altında ilan ettiler bunu. Yalnız burada bir sorun var. Koalisyon hükümetlerinde bu tür şeyler daha zor çözülür. Özellikle DYP-SHP koalisyonu söz konusu olduğunda suçu birbirlerine atmak isteyecekler ve karışıklık çıkacaktır.

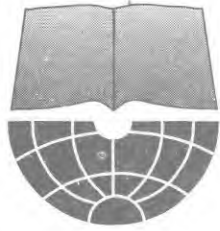
Ama bu ikinci nokta bizi Türkiye'nin gündemindeki üçüncü önemli soruna getiriyor ve orada bir çelişki doğuyor. İşçi sınıfı 89'dan bu yana artık kemer sıkma politikalarına çok kolay boyun eğmeyeceğini ortaya koymuştur. yenilgilere rağmen bir ölçüde güven kazanmış bir hareket vardır ve dolayısıyla yeni kemer sıkma politikası, deyim yerindeyse ikinci 24 Ocak farklı bir toplumsal ortamla karşılaşacaktır. Bu da Meclis'i zor bir sınavla karşı karşıya bırakacaktır.

Nihayet dış politika açısından bakıldığında şu söylenebilir; Birincisi, AT bu seçimde ABD ile re-

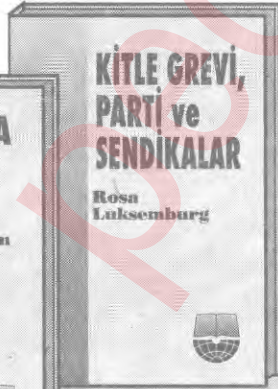
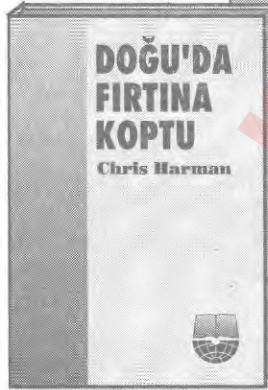
kabeti konusunda bir ileri adım attı. En son yayınlanan bir haber. Almanya DYP-SHP koalisyonunu yeğliyor. Anlaşılır bir şey. Çünkü ANAP açıkça ABD'ye angaje olmuştu. Bu DYP-SHP'nin Amerikan politikalarına karşı oldukları anlamına gelmez. Avrupa ile Amerika paralel oldukları ölçüde onlar da paralel düşerler. Ama bu ikisi arasındaki farklılaşmada, ki yeni dönemde emperyalist güçler arasındaki çelişkilerde artış olacaktır. Buna karşılık yeni dış politika konusundaki gelişmeler oldukça belirsizdir. Özellikle dış Türkler sorunu olarak tartışılan, Özal'ın, ANAP'ın bir kanadının, Ecevit'in ve sağ ittifakın gündeme getirdiği sorun Türkiye'nin geleceğinin en önemli belirleyicilerinden biri olacaktır. DYP ve SHP zamanla kendilerini buna adapte edecekler midir? Bunu zaman gösterecek.

Tablo fazla karışık. DYP kiminle koalisyon kuracak? Erken seçim taktiği mi ön plana çıkacak?

Kalıcı bir koalisyon mu? Bu konularda fazla bir şey söyleyecek durumda değilim. Yalnız objektif bir duruma işaret etmek istiyorum. Demirel'in kurabileceği üç koalisyon modeli var. Birini seçerse müttefiki Özal olacaktır. Bütün seçim dönemi boyunca saldırdığı Özal müttefiki haline gelecek ve Özal ona dokunamayacak. İkinci alternatifi seçerse müttefiki Türkeş olacaktır. Demirel'in yaratmaya çalıştığı bütün demokratik imgeleri yıkacak olan bir şeydir bu. Üçüncü alternatifi seçerse müttefiki HEP olacaktır. Bu da Demirel açısından çok büyük yenilik ya da büyük bir prestij kaybı olacak. Ortadaki durum çok ciddi bir çıkmazla karşı karşıya bırakmıştır burjuvaziyi. Bir bölünmüşlük ve Türkiye'nin kolay yönetilememesi söz konusudur. Her ne kadar burjuva partileri Mecliste tam bir denetim sahipseler de bu durum toplumsal ve siyasi muhalefetlere bir manevra alanı sağlayacaktır.

ULUSLARARASI BASIN ve YAYINCILIK'tan OKUMAYI, ÖĞRENMEYİ, ARAŞTIRMAYI SEVENLERE

✓ POSTMODERNİZM
Alex Callinicos

✓ NİKARAGUA -Dün ve Bugün
Mike Gonzalez

✓ TARİHİN İNTİKAMI
Alex Callinicos

✓ VARŞOVA GETTOSU 1941 - 43
Marek Edelman

ÇIKTI

ÇIKIYOR

SEÇİMİ KRİZ KAZANDI

Doğu PERİNÇEK
Sosyalist Parti Genel Başkanı

Seçim sonrası Türkiye'si İstanbul Boğazını andırıyor. Üstteki akım ile dipteki akım ters yönde. Devlet ve siyasal yapı sağa kayarken, kitleler sola kayıyor.

Günümüzün en önemli gerçeği şudur: Sistem, Türkiye gerçeğinden kopmuştur. Sistem, emekçi halktan kopmuştur. Rejim ile emekçi halk arasına bir kama girmiş. Rejim çürüdükçe kendisini halk gerçeğine daha fazla kapatıyor, halk gerçeği ile siyasal yapı arasındaki kanalları daha fazla tıkiyor. Rejimin çürümesini ve çöküşünü hızlandıracak bir olgudur bu.

NAYLON SEÇİM

12 Eylül Anayasası ve Seçim Yasası altında üçüncü seçimi yaşadık. 1983 ve 1987'den sonra son seçimi de, biraz popülizme kayarak gene sağ kazandı. 12 Eylül'e tepki olarak sistemin sosyal-demokrat kanadının güçleneceği nicedir beklenirken, böyle bir iktidar seçeneği oluşmadı.

Seçim sonuçlarına bakıyoruz:

Birinci parti DYP: 24 Ocak partisi.

İkinci parti ANAP: 24 Ocak partisi.

Bu seçimde, dünya emperyalist-kapitalist sisteminin sağ kanadı, hem iktidar hem de ana muhalefet olarak çıktı. Sistemin krize verdiği cevap sağda, sosyal-demokraside değil. Dünya Bankasının, IMF'nin, TÜSİAD'ın acı reçetesi hazır ve bunu tutarlı olarak uygulayabilecek partiler de belli. Sosyal-demokrasinin bu konudaki beceriksizlikleri de biliniyor.

Sistem kendi çözümünü, daha doğrusu çözümsüzlüğünü dayatmıştır. İşte bu üstteki akımdır.

Çürüyen sistemin seçimi sahtedir, yapmacıktır. Nylon bir seçimdir bu. Sözümona seçim, tam anlamıyla koyu bir sermaye diktası altında yapıldı. Sistem içi bütün akımlara özgürlük ve olanak alabilmesine tanındı. Sistem dışı olan emekçilerin sosyalizmine ise kendisini açıklayabileceği tek bir pencere, toplu işne başı kadar nefes alma olanağı bırakılmadı, diktatörlük uygulandı.

Sandık daha başından TÜSİAD'a konmuştu. Oradaki eğilimler sistemin mekanizmalarıyla halka dayatıldı. Devletin gücü, paranın gücü, sistemin medyalarının gücü bunu sağlamıştır. Seçim, seçmenin özgür iradesini ortaya çıkaran bir platform değil, fakat seçmenin imal edildiği, TÜSİAD kıvamında pişirildiği bir kazandır. "Demokratik parlamenter sistem" "çoğulculuk" vb, bunların hepsi çağımızın büyük yalanlarıdır. Sistem, seçimler aracılığıyla halk üzerinde ki siyasal ve ideolojik hegemonyasını yeniden üretiyor, adeta tazeliyor.

Dünya Bankası'nın programı bu koşullarda seçim sandığından çıktı. Bu programın artık ANAP aracılığıyla uygulanamayacağı belliydi. Düzen DYP iktidarı sayesinde halk yığınlarının sabrını biraz daha zorlama olanağını ele geçirdi. ANAP'ın kitlelerde kredisi kalmamıştı. Sistem, Demirel ve İnönü'yle yeni bir kredi olanağı yarattı.

Bu seçimden çıkan programı beş maddede toplayabiliriz:

1. Emperyalist-kapitalist sisteme bağlılığın pekiştirilmesi.

2. Ekonomiye acı reçete.

3. Milliyetçi kutuplaşma.

4. Dinci bağnazlık.

5. Devlet terörü.

MİLLİYETÇİ KUTUPLAŞMA PİYASA ZEMİNİNDE BİRLEŞİYOR

Sistem, bu seçimden milliyetçiliği güçlendirerek çıktı. Baraj, Türkeşlerin MÇP'sine yaradı. Baraj olmasa bu parti, on milletvekili bile çıkaramazdı, baraj sayesinde ittifak yaparak 20'nin üzerinde sandalye kazandı. Böylece ABD Türkiye üzerinden Orta Asya'ya kurduğu köprüyü güçlendirdi. Öte yandan kışkırtılan Türk milliyetçiliği Kürt sorununu da kangrenleştiriyor.

Ezen ulusun milliyetçiliği her zaman ezilen ulusun milliyetçiliğini güçlendirir. Seçim sonuçları, Türk ve Kürt milliyetçiliği yönündeki kutuplaşma eğilimini geliştirmektedir. Kürt milliyetçiliği de bir devlet operasyonu ile SHP ile ittifak ettirilerek parlamentoda ki yerini aldı. HEP'in devlet tarafından kurdurulduğu ve MİT'in kısmi denetimi altında olduğu artık belgeyle bilinen bir gerçek (Nokta, 27 Ekim 1991).

Serbest piyasanın ideolojisi milliyetçiliktir. Türk ve Kürt milliyetçiliği aynı kapitalist piyasa zemininden beslenir ve dünya emperyalist-kapitalist sistemi içindedirler. Nitekim kapitalist dünya pazarına bağımlılığı güçlenen Türkiye'nin hakim sistemi Kürt milliyetçiliğini dışlamıyor, onunla işbirliğine gidiyor. Bu işbirliğini, dünya kapitalizmi dayatıyor ve bundan sonra daha kuvvetle dayatacaktır. Burjuvazinin milliyetçilikleri arasındaki kapışmalar, sonuç olarak kapitalist sistem içindeki çözümleri üretiyor. Dolayısıyla her iki milliyetçilik sonuç olarak dünya kapitalizmine bağlanıyorlar ve dünya kapitalizminin çıkar birliği temelinde birleşiyorlar. Parlamentonun kapısı, emekçilerin kardeşliğine sınırsız kapalıdır ama devlet aracılığıyla Kürt milliyetçiliğine de açılmıştır. SHP'nin işte burada bir "millî görev" yaptığını Erdal İnönü sık sık belirtti.

ABD'NİN ORTA ASYA KÖPRÜSÜNÜN İSLAM AYAĞI

Bu seçimlerde ve öncesinde hakim sınıflar o kadar çok "laiklik" lafı ettikleri halde dinci bağnazlığı güçlendirdiler. Refah Partisinin Kürt kitlelerini terkederek MÇP ve İDP ile ittifaka çekilmesi de bir devlet operasyonu. ABD'nin Orta Asya'ya Türkiye üzerinden kurduğu köprünün İslam ayağı da böyle inşa ediliyor. Refah Partisi, artık yerini net olarak belirlemiş ve Suudi Arabistan kanalıyla ABD'ye bağlanmış. Bunu Radikal İslamcılar da açıkça saptıyorlar. İlginçtir, halk içinde demokratik anlayışlar ve hoşgörü gelişirken, siyasal kurumlarda dincilik güçlendi. Burada da, sistemle halk gerçeği arasındaki kopuşu görürüz.

HAKİM SINIF PARTİLERİNİN SİNİFSAL KARAKTERLERİ

Seçim sonuçları, partilerin sınıfsal karakterlerini yansıtan çizgileri daha da belirginleştirdi. Tek tek inceleyecek olursak:

Anavatan Partisi: Sistemin has partisidir. ANAP'ın 12 Eylül dönemine özgü geçici bir parti olduğu yönündeki görüşlerin yanlışlığı artık kesinleşti. Çünkü 12 Eylül Türkiye'nin sınıfsal, ideolojik ve politik yapısında önemli değişiklikler yarattı. Büyük burjuvazi dünya kapitalist sistemiyle daha sıkı bütünleşti. ANAP, öncelikle bu olgunun partisidir. Son on yılda olağanüstü ölçülerde palazlanan işbirlikçi burjuvazi yanında gelir dağılımındaki görülmemiş bozulmanın zenginleştirdiği bir kesim var. Bunlar nüfusun %15-20'sini kapsıyor. Ayrıca Güneydoğu'nun gerici aşiret ve korucu güçleri de ANAP'la birlikte. Emperyalizme, özellikle ABD'ye artan bağımlılık ANAP'ı politikanın demirbaşı yaptı.

Doğru Yol Partisi: Demirel'in partisinin çekirdeğinde işbirlikçi büyük burjuvazi var. Ancak bu sınıfın ANAP'a göre iç pazara göreli daha dönük kesimleri. Marmara, Ege ve Akdeniz'in iç pazara üretim yapan sanayicileri ve iç ticaretten kâr yapan tüccarları, DYP'nin çevresindeki büyük burjuvazinin çevresinde toplanan ikinci halkayı oluşturuyor. Zengin köylülük de DYP ile SHP arasında bölünmüştür. Böylece DYP, işbirlikçi büyük burjuvazinin orta burjuvaziye ve zengin köylülüğü denetlemesinde özel roller oynuyor.

Refah Partisi: Suudi Arabistan ve Kuveyt gibi Ortadoğu'nun petrol zenginleriyle işbirliği halinde burjuvazi, bu partinin merkezi gücünü oluşturuyor. Aydınlar Ocağı türünden kültürel kisveli kuruluşlar, bugün Ortadoğu kara parasının beslediği burjuvazi kesiminin karargahlarıdır. RP, Türkeş'in MÇP'si ile yalnız siyasal alanda değil, bu kurumlarda kara paranın temsilcileri zemininde de birleşmektedir. Siyasal yöneliş ise, Kafkaslar ve Orta Asya'ya doğrudur. Refah Partisi, böylece ABD'nin Sovyet imparatorluğunu paylaşma planında kendisine verilen role oturmuştur. Suudi Arabistan ile İran arasında gidip gelen bu Parti, son yönelişle Suudi Arabistan üzerinde ABD yandaşlığı yerini almıştır.

Refah Partisi, ABD emperyalizminin dincilik yoluyla çarşı güçlerini, orta tüccar ve esnafı denetleme aracıdır. Öte yandan gerici yörelerin ağa, şeyh ve tarikat güçleri de bu partide örgütleniyor. Eskiden Güneydoğu'da Kürt tarikatları ve çarşısında güçlü olan Refah Partisi, Türkeş'le ittifaktan sonra daha çok Orta Anadolu partisi karakterini kazandı.

Refah Partisi, emperyalist-kapitalist sistemin siyasal örgütlerinden biri olmakla birlikte, işlediği demagogik yoksulluk temalarıyla kapitalizme tepki duyan inananmış kitlelerin oylarını kapitalizm için topluyor. Emperyalist-kapitalist kültür ve âhlakın yarattığı manevî çözülmeye tepkiyi de bu parti gene emperyalizme akıtıyor.

Sosyal-demokrat partiler, SHP ve DSP: Derinleşen kriz karşısında en derin çıkmazı sosyal-demokrasi yaşıyor. SHP de DSP de serbest piyasanın, yani burjuvazinin partileri. SHP daha büyük burjuva karakterde ve daha işbirlikçi, özellikle Avrupa sermayesine yakınlığını gizlemiyor. DSP ise, koda-

man kesimlerde pek iltifat bulmuyor, daha orta burjuva karakterdedir. Bu nedenle sistemin sahipleri tarafından kenarlara sürülüyor. **Sabah**, **Milliyet** ve **Cumhuriyet** gibi büyük burjuva gazetelerinin DSP'ye karşı yürüttüğü kampanya, emperyalizmin ve büyük burjuvazinin tutumunu yansıtır. Büyük sermaye, DSP'ye pek güvenmiyor. DSP "Dünya Türklüğü" gibi sloganlara sarılarak bu açığını kapatmaya girişti, ABD planlarına göz kırparak kuvvet toplamaya çalıştı.

SHP daha çok milliyet ve mezhep oylarını aldı. Türk milliyetçiliğine tepki duyan Kürt kitleleri HEP aracılığıyla SHP kanalından sisteme katıldı. Alevî kitleler de, yükselen dinci bağnazlığa tepkilerini SHP'ye destek vererek dile getirdiler. Bu olgu, yalnız Doğu ve Güneydoğu'da değil, Kürtlerin ve Alevîlerin yoğun olduğu büyük şehirlerde de geçerlidir.

Belediye mafyaları, bu mafyaların çevresinden pay alan bir kısım eski solcular, SHP'nin aktif güçlerini oluşturdu. Sendika aristokrasisi ve işçi sınıfının görece iyi ücret alan kaymak tabakası da SHP'yi destekliyor.

DSP, oy tabanı itibarıyla SHP'ye göre daha emekçi ve daha modern karakterde. DSP'nin İstanbul, Zonguldak, Bursa ve Trakya gibi görece daha sanayileşmiş ve ileri bölgelerde yer yer SHP'den çok oy alması anlamlı. DSP'nin kent yoksulları ve işçi sınıfının daha az ücret alan kesimlerinde bir oy tabanı var. Marksizm örneklerinin değerlendirmelerinin tersine halk kitleleri DSP'yi SHP'den daha solda görüyor.

SERBEST PİYASA DİKTASI

Bugün Türkiye'de tek parti diktatörlüğü vardır: Serbest Piyasa Partisi'nin diktatörlüğü. Genelkurmay, yargı, polis, bütün devlet aygıtı, televizyon, basın, anket kuruluşları bu diktatörlüğün araçları olarak işlev görüyor. Sistemin bir tek eksiği vardı: Serbest piyasacı bir "Sosyalist Parti". Gorbacovcu "sosyalizm" bunun için hazırlandı, yurtdışından Kutlu-Sargın getirildi, Sosyalist Birlik Partisi bu amaçla hazırlandı ve desteklendi, ancak beceremediler. Çünkü dipteki akım, emekçi halk içindeki akım, sisteme karşı. Türkiye'de tarihimizin en güçlü işçi hareketi yaşanıyor ve ayağa kalkan bir Kürt halkı var. Sistemin "Piyasacı sosyalizm" aşısı tutmadı. Bütün pompalamalara rağmen bunu başaramadılar. Tersine tarihimizin özgüç olarak ve kitlelilik açısından en güçlü Sosyalist Partisi oluştu.

Sosyalist Parti, kuruluşundan bu yana izlediği devrimci sınıf politikası sayesinde sistemin karşısı olarak bu seçimlere girdi, tam anlamıyla boğuşa boğuşa kazandı bu mevziyi. Serbest Piyasa diktasının tahakkümü altında emekçi halkı ve ezilen Kürt ulusunu savundu.

Sosyalist Parti, bütün seçim çalışmasını polis baskısını göğüsleyerek yürüttü. Bildiri dağıtmak, afiş asmak, miting yapmak, kahve toplantısı düzenlemek, arkadaşlarımızın gecelerini gözaltılarda, bazen hapislerde geçirmeleri karşılığında kazanılan özgürlüklerdi. DGM'ler, mahkemeler, savcılar Sosyalist Parti'ye uğraştı. Yalnız gözaltı ve tutuklamalar değil, kamuoyu soruşturmalarıyla baskı altına alındı. DGM ve Cumhuriyet Başsavcılığı seçime üç gün kala soruş-

turma açıyor, gizli olması gereken soruşturma haberleri basına sızdırılıyordu. SHP de Sosyalist Parti'nin kapatılacağı propagandasıyla oyları kendisine kanallıyordu.

Genelkurmay Başkanlığı da, serbest piyasa diktatörlüğünün aracı olarak seçime müdahale etti. Sosyalist Parti'yi hedef alan basının deyişiyle "muhtıra gibi" bir açıklama yaptı. Kitleler terörize edildi.

Paranın gücü, Türkiye tarihinin hiçbir seçiminde bu kadar belirleyici olmamıştır. Türkiye, sermayenin seçim sonuçlarına bu kadar doğrudan müdahale ettiği bir seçim görmemişti. Düzen partilerinin seçim bütçeleri trilyonlarca lira tutuyordu. Ama bu gerçek kamuoyundan gizlendi. Her bir miting yüz milyonlarca liraya mal oldu. Düzen partilerinin parasal kaynaklarının Türkiye boyutunun ötesinde uluslararası sermaye olduğu ortadadır. Bu yönde görüşler açıklandı fakat üzerleri kapatıldı. Diğer dört büyük partinin büyük sermaye ile ilişkileri biliniyor. Refah Partisi ise Ortadoğu'da oluşan kara parayı kullandı. Bu para, Suudi bankalarınca aklandı ve Refah'ın emrine tahsis edildi. Bu gerçek yakında belgeleriyle açıklanacaktır.

Paranın belirleyici olması, kitlelerde seçime karşı büyük bir yabancılaşma yarattı. Seçim ile gerçek arasına kalın duvarlar girdi. Göz boyama, seçim faaliyetlerinin özünü oluşturdu. Halk, seçimleri kendisi dışındaki bir sirk gösterisi gibi seyretti ve seçime yabancılaştı. Seçimin kendisi yapaylaştı, büyük bir demokrasi erozyonu yaşandı. Program ve çözümlerin yerini reklamcılık ve pazarlama aldı. Kapitalizm, partileri de pazarlamaya başladı. Ambalaj ve makyaj içeriğin yerini aldı.

Sosyalist Parti dışında bütün partiler seçimlere maskelerle, pazarlamacıların belirlediği yüzlerle katıldılar. Gülücükleri bile ithal malıydı; dudaklarının kenarına Paris'ten ısmarlanarak getirilmiş ve takılmıştı. Siyaset maskelerle oynanan Çin tiyatrosuna döndü.

Emperyalist-kapitalist sistemin çürümesi ve yabancılaşma, bu seçimlerde bütün ağırlığıyla kendini göstermiştir. Paranın zorlaması, sistemi gerçeklerden koparmakta ve çürütmektedir.

Sermaye diktatörlüğünün önemli araçları, medyalardır; televizyon, basın ve anket kuruluşlarıdır.

TRT, Sosyalist Parti'nin Milas'taki ilk güçlü toplantısını ve yürüyüşünü vermedi. Milas'a gelen TRT ekibi Emniyet Müdürlüğü tarafından "Burada SP'nin toplantısı yok" diye geri gönderildi. Ertesi gün Denizli'deki kahve toplantısını Sosyalist Parti'yi etkisiz ve güçsüz göstermek amacıyla verdi fakat aynı gün gene Denizli'de yaptığımız miting ve toplantıları vermedi. TRT bütün konuşmalarımızı kendisine göre değiştirerek, yeniden yazarak yayınladı. SP Genel Başkanı'nın konuşmaları TRT'de yeniden yazılıyor ve sistem için zararsız hale getiriliyordu. SP'nin Samandag, Silopi ve Zonguldak'taki güçlü mitingleri hiç gösterilmedi. Van'daki büyük mitingimiz zamanında Ankara'ya ulaştığı halde, 20.00 haberlerinde gösterilmedi, 24'ten sonra geceyarısı verildi. TRT'nin hazırladığı seçim programlarında SP'nin kitleler içindeki etkisi

nin gözlerden saklanmasına özel dikkat gösterildi.

Basın, Sosyalist Parti'ye zarar verebileceğini düşündüğü haberlere yer verdi. Sosyalist Parti'nin üzeri örtüldü. **Hürriyet, Cumhuriyet, Milliyet, Sabah** beş siyasal partinin genel başkanı ile geniş röportajlar yaptı, bir tek Sosyalist Parti'yi dışladılar. Cumhuriyet yaptığı röportajı bile yayınlamadı. Diğer gazeteler, **Türkiye, Tercüman, Meydan, Güneş, Zaman, Bugün** de, sermaye diktatörlüğünün araçları olarak hareket ettiler. Bir tek **Yeni Günaydın** gazetesi, Sosyalist Parti haberlerine yer verdi. Basın, Sosyalist Parti'ye karşı dinci gerici ve Türkçe'nin komandoları dahil her kuvvetle birleşmiştir. 15 bin insanın katıldığı Malatya mitingimiz, "Doğu Perinçek'e domates atıldı" diye verildi. Basın, ülkücü-dinci komandoların mitingimize polis himayesinde taş atmasını bile desteklemiştir. **Cumhuriyet**, haberlerimizi saptırarak provokasyonlara çanak tutacak biçimde vermiştir.

Anket kuruluşları, halktan Sosyalist Parti'nin adını bile gizlediler. Partimizin adı "Diğer Parti" haline getirildi. Anketler, varolan sistemde seçmeni imal etmenin başlıca araçlarından biridir. Seçmen, anketler aracılığıyla, TUSİAD'da kurulan sandığa göre yönlendiriliyor. Anket kuruluşları, Sosyalist Parti'yi adeta boğdular. Sosyalist çözümleri engellemek için kurulan seçim barajları, anketlerin de desteğiyle tahkim edildi.

SOSYALİST PARTİ:

Sosyalist Parti, serbest piyasa diktatörlüğü altında 110 bin oy alabildi. Resmi güçlerin örgütlediği seçim hileleriyle yok edildiği saptanan oylar buna dahil değildir. Sosyalist Parti'nin oyları, sosyalizmde kararlılık gösterenler ile düzeni cepheden protesto eden yurttaşlara aittir. Bunlar baraja meydan okuyanlardır.

Sosyalist Parti'ye oy verme eğilimi gösteren yurttaşların sayısı, 1 milyonun üzerindedir, yani yüzde 4 civarındadır. Ancak yüzde 10 seçim barajı nedeniyle bu oylar önemli ölçüde SHP'ye, DSP'ye, RP'ye ve bazı yerlerde diğer düzen partilerine gitti.

Örneğin **Milliyet** gazetesinin Zonguldak SHP mitingini izleyen maden işçileri arasında yaptığı ankette işçilerin yüzde 85'i Sosyalist Parti'yi benimzediklerini, ancak oylarını bu seçim SHP'ye vereceklerini belirttiler. Gazete yüzde 85 oranını gizleyerek "şaşırtıcı bir oran" diye verdi bu haberi. Güneydoğu bölgesinde de Sosyalist Parti'ye gönül veren kitleler, "SP barajı aşamayacak, oylar boşa gidecek" düşüncesiyle SHP'deki HEP'li adayları desteklediler. Burada milliyetçiliğin de belirli bir etkisi oldu.

Özet olarak bu seçimlerde vicdanlardaki ve gönüllerdeki parti ile oy sandığı arasında bir kama girmiştir. Sistemin kamasıdır bu. Böylece sistemin yüzde 10 barajı, işlevini yerine getirdi. Sosyalist Parti yalnız sisteme kafa tutan kahraman öncülerin oylarını aldı.

SP, Trakya'dan Doğu'ya ülkenin her yerinde büyük bir yankı yarattı. Düzen partilerinin hiçbir orarlarda miting bile yapamazken, Sosyalist Parti'nin mitinglerine Diyarbakır'da 20 bin, Malatya'da 15 bin, Van, Batman ve Cizre'de 10'ar bin, Tunceli, Şırnak, Silopi'de 5'er bin, Suruç'ta 3 bin yurttaş katıldı.

Sosyalist Parti oyları, yüzde 10 barajına takılacağına bile verilen düzene başkaldırı oylarıdır. Seçim sonrasında parlamento dışında gelişecek olan emekçi hareketine destek oylarıdır.

Seçim platformunda Sosyalizmin kapitalizm karşısındaki ideolojik üstünlüğü geniş kitlelerce görüldü. Ancak varolan koşullarda sosyalizmin çözümleri iktidar olabilecek kuvvet birikiminden yoksun olarak değerlendirildi. Sosyalizmin düzenin gözünde bir seçenek olduğu, düzenin yargısından genelkurmayına ve medyalarına kadar bütün kurumlarının Sosyalist Parti'yi karşıya alan davranışlarında kendini gösterdi. Seçimin son haftasında milyonlarca insan Sosyalist Parti'yi ve görüşlerini konuştu. Gündemi seçim öncesindeki son hafta Sosyalist Parti belirledi.

Türkiye tarihinin öz örgüt olarak ve kitlesel gücüyle en büyük sosyalist partisi oluştu. SP'nin hemen örgütleyebileceği onbinlerce üyeli ve milyonlarca sempatisi olan bir parti var bugün. Sosyalist Parti ve sosyalizm, Türkiye'nin her yerinde emekçi kitleler içinde büyük bir itibar kazandı. Bunun sonucu artık her emekçi eylemi önder olarak Sosyalist Parti'yi benimsemektedir.

PARLAMENTO DIŞI EMEKÇİ MUHALEFETİ

Seçimi kriz kazandı. Emperyalizme bağımlılık, acı reçete, milliyetçilik, dincilik ve devlet terörü, bunların hepsi Türkiye'deki krizin etkenleridir. Sistem, bu seçimde kriz etkenlerini kuvvetlendirdi, dolayısıyla krizi derinleştirdi. Sistem, diri olan, geleceğe ait olan her şeye sınırsız kapalıdır, yalnızca çürümeyi büyütüyor, çözümsüzlüğü ağırlaştırıyor ve çöküşünü hızlandırıyor. Bu çözümsüzlük ve kriz, kendisini en çok sistemin sosyal demokrat kanadında gösteriyor. Çünkü sosyal demokrasi, sistemin sigortası değil, fakat çözümsüzlüğünün en belirgin ifadesidir.

Derinleşen kriz, elbette darbe tehlikesini de gündeme getirecektir.

Ancak önümüzdeki dönemin esas akımı, emekçi kitle hareketidir. TUSİAD, TBMM'yi kapatmıştır. Türkiye Büyük Patronlar Meclisi'nin (TBPM) kapıları emekçi halka ve sosyalizme zırlarla kapatılmıştır. Halka parlamento dışı muhalefet dışında bir olanak bırakılmadı. Sosyalist Parti önümüzdeki dönem parlamento dışında gelişecek işçi ve köylü hareketinin başında olacak. 1992 köylü yılı olacak. Esas muhalefetin emekçi kitlelerden geleceğini yaşayarak göreceğiz.

Önümüzdeki dönem derinleşen kriz etkenlerine karşı emekçi halkın çözümleri güçlenecek. Sosyalist Parti önderliğindeki emekçi hareketi, emperyalizme karşı bağımsızlık, acı ilaca karşı emekçi ekonomisi, milliyetçiliğe karşı kardeşlik, dinciliğe karşı laiklik, devlet terörüne karşı özgürlük bayraklarını açacak. Dikkat edilirse, bu politikaların Sosyalist Parti'den başka sahibi yoktur. Düzen kendi karşıtını da güçlendiriyor.

"SEÇİM SONUÇLARINI TAHMİNDE YENİ BİR YÖNTEM: KONSEDE DENEYİ" ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Prof. Dr. Gül Günver TURAN
İ. Ü. İktisat Fakültesi öğretim üyesi

- Hocam, seçimler öncesinde çeşitli gazetelerde farklı kamuoyu araştırma merkezlerinin yaptıkları anket çalışmalarının yanısıra Konsede adlı bir kuruluşun hergün partileri sanki birer hisse senedi imişçesine fiyatlandırarak alıp sattığını okudum. İşleyişi menkul kıymetler borsasını andıran bu deney sırasında her gün yeni fiyatların oluştuğunu ve bunların partilerin seçim sonrasında almaları beklenen yüzdelere eşit sayılabileceğini gördüm. Yapılan ne idi. Açıklayabilir misiniz?

G.Günver Turan- Kamuoyu araştırmalarının yanısıra onların çalışmalarını takviye edecek, bu çalışmalarda görülebilen hata paylarını azaltacak veya gerektiğinde onların yerini alabilecek yeni yöntemlerin arayışı sonucunda sözünü ettiğiniz deney geliştirilmiştir. Yapılan kısaca şu şekilde özetlenebilir. İlk Konsede'nin bu deneyine katılmak isteyecek iştirakçiler aranmış ve bu kişilerin rasyonel ve kar amacı güderek hareket etmelerini sağlamak üzere deneye belirli miktarda bir para ile, (ki bu meblağ 200 bin ile 2 milyon arasında değişmiştir), katılmaları istenmiştir. Bu para ile iştirakçiler Konsede'den hisse senedi cüzdanları almışlardır.

Herbir cüzdanın fiyatı 10.000 TL idi ve cüzdanın içersinde 6 tane senet bulunmaktaydı: Bir ANAP, bir DYP, bir SHP, bir DSP, bir RP ve nihayet bağımsızlar ile SP ve Diğerleri'nden oluşan senet. Özetle bir portföyün fiyatı 10.000 TL idi ve 10.000 liralık cüzdan içerisindeki herbir hissenin fi-

TABLO 1

	A'nın beklentileri		B'nin Beklentileri	
	%	Fiyat	%	Fiyat
ANAP	25	2500	30	3000
DYP	30	3000	20	2000
SHP	24	2400	20	2000
RP	12	1200	14	1400
DSP	8	800	15	1500
Diğer	1	100	1	100
Toplam	100	10000	100	10000

yatı bilinmiyordu. Fiyatları iştirakçiler, oyuna başladıkları ilk gün kendi seçim sonucu beklentileri ışığında belirlemişlerdir. Örneğin şöyle bir tabloyu A ve B şahısları için kurmak mümkündür:

Oyuna katılan oyuncu sayısı kadar farklı fiyatlar oluşmuştur. Ancak işlemlerin, yani alım ve satımların hangi fiyat üzerinden yürütüleceği borsada da görüldüğü gibi şu kıstasa tabi idi: İştirakçiler oyuna başlarken kendi bekleyişlerinin ışığı altında ucuz saydıkları fiyattan alışı ve karlı saydıkları fiyattan satışı yapmaktaydılar. Verdiği ör-

neğe dönecek olursak A şahsı ANAP senedini 2500 TL'den daha fazlasına satmak örneğin 2700 TL'den satmak isteyebilir ve bu fiyattan bir satma teklifinde bulunabilir. Aynı şahıs ANAP hisse senedini 2500 TL'den daha düşük bir fiyattan almak istiyor ise, örneğin 2300 TL'den bir alım teklifinde bulunabilir. A kendi görüşüne göre 2500 TL'den pahalıya sattığı ölçüde ve 2500 TL'den ucuza satın aldığı ölçüde karlı çıkacağını düşünmektedir. B şahsına gelince, ANAP beklentisi farklı olduğu için, ANAP hisse senedi almak istiyor ise bu senedi 3000 TL'den daha düşük bir fiyattan aldığı ve 3000'in üzerinde bir fiyattan sattığı takdirde kar edeceğini umar. Bu nedenle de örneğin 2800 TL'den bir alma teklifi, 3200'den de bir satma teklifinde bulunabilir.

Tüm iştirakçiler alım ve satım tekliflerini aracı bir kuruluş gibi faaliyet güden Konsede'ye bildirmişlerdir. Telefonla yapılan bu teklifler borsa işlemlerini yürütecek özelliğe sahip bir bilgisayar programı yardımıyla sıraya konmuştur. Gerçek borsada olduğu gibi her hisse senedi için yapılan en yüksek alım fiyatı teklifi spot satış fiyatını, aynı şekilde her hisse için yapılan en düşük satış teklifi spot alım fiyatını oluşturmuştur. Verdiğim örneğe bakarsak bir ANAP senedi almak isteyen, satanın kaçtan sattığına bakacaktır. En düşük satma teklifi 2700 TL olduğundan, alıcı 2700 TL ödediği takdirde ANAP hissesini teklifi yapandan satın alabilecektir. Bir ANAP hisse senedini derhal satmak isteyen kişi ise alıcının teklif ettiği fiyata bakacaktır. En yüksek alım teklifi 2800 TL olduğundan ANAP senedi 2800 TL üzerinden spot piyasada satılacaktır. Bu arada yapılmış olan diğer teklifler de sırada beklemekte, cari fiyattan yapılabilecek tüm alım ve satımlar tamamlandıktan sonra sıra onlara gelmektedir.

Demek oluyor ki bir aracı kuruluş gibi hareket eden Konsede iştirakçilere tanesi 10.000 TL'den portföy satmış, sonra oyunu iştirakçilere bırakarak cüzdanlarındaki hisseleri satış teklifinde bulunarak satmaya çalışmak veya alım teklifinde bulunarak almaya çalışmak olanağını tanımıştır. Yapılan teklifler sonucunda her parti için alım ve satım fiyatları belirlendikten sonra, Konsede hisse senedi satın almak isteyenlere günlük fiyat üzerinden derhal satım veya senet almak isteyenlere günlük fiyat üzerinden derhal alım yapmak gibi opsiyonlar tanınmıştır. Konsede iştirakçilere tekliflerini geri çekebilmek ve bunların yerine yenilerini verme, 10.000 TL'den yeni portföy almak veya bu portföyü Konsedeye (tüm partilerin alım fiyat toplamına eşit olan) piyasa fiyatından geri satma hakkını da tanımıştır. Özet olarak Konsede spot alım ve satım, vadeli alım ve satım, arbitraj, yeni portföy alımı, portföy (yani altı partinin senetlerini birden) satımı, tekliflerini geri çekme, yenilerini girme, nakit para takviyesi gibi olanaklar sağlamıştır. Bir borsa gibi işlemiş olan Konsede diğer borsalardan farklı

olarak sadece parti alıp satmış, kişilerin kendi kendileriyle alım ve satım yapmalarına, cüzdanlarında bulunmayan hisseleri satmaya (açıktan satım) ya da nakit paraları kalmadığı zaman senet satın alma (açıktan alım) işlemine girişmelerine imkan tanımamıştır.

- Ancak bütün bu sözünü ettiğiniz işlemlerin kayıtlarını nasıl tutabildiniz? Hangi alım ve satım fiyatlarının öncelikli olarak işlerlik kazanacağını, kişilerin hesaplarını, ne kadar paralarının kaldığını, cüzdanlarında ne kadar hisse senedi bulundurduklarını, her alım ya da satımdan sonra portföylerindeki değişmeyi, kaç teklif yaptıklarının bunlardan hangilerinin den nasıl vazgeçtiklerinin dökümü, deney sonrasında ne kadar kar etmiş olduklarını nasıl izleyebildiniz?

G.Günver Turan- Bütün bu saydıklarınızı Türk Sıyasal Senet Piyasası adını verdiğimiz ve Türkiye için özel olarak yeniden düzenlenmiş bir bilgisayar programı ile yürüttük. Seçim sonuçlarını tayin etmeyi amaçlayan bu yöntem ve yöntemin dayandığı bilgisayar programı ABD'deki Iowa Üniversitesi'nin İktisat, İşletme ve Siyasal Bilimler Bölümlerinde profesör olan Forrest Nelson, Robert Forsythe, George Neumann ve Jack Wright ile bilgisayar uzmanı Drew Lechter tarafından tasarlanmış ve hazırlanmıştır. Bu piyasa deneyi ABD başkanlık seçimlerinde, Danimarka, Hollanda ve Almanya'daki seçimlerde kullanılmış ve dikkate değer sonuçlar vermesi üzerine gerek eşim Prof. Dr. İter Turan gerek benim dikkatimi çekmiştir. Erken seçim kararı alındığında biz ailece hala yurt dışında bulunuyorduk. Eylül başında Türkiye'ye döner dönmez oyunu kurduk ve 23 Eylülde de başlattık. Deneye 82 iştirakçi, toplamı 25 milyona yakın bir meblağ ile katıldı. Her gün cumartesi ve pazar dahil piyasayı saat sabah dokuzda açtık ve akşam saat ondokuzda kapattık. Günlük fiyatlar hergün Milliyet gazetesinde basıldı.

Yetiştirdiğimiz dört genç arkadaş hem gelen telefonlara cevap vermiş hem de telefon eden iştirakçilerin hesaplarına bilgisayar ile giriş yaparak bu iştirakçilere telefon ettikleri anda geçerli olan fiyatları ve diğer bilgileri verdikten sonra tüm emir ve tekliflerini bilgisayara anında işlemişlerdir. İştirakçilerin emir ve/veya teklifleri yerine getirildikten sonra bilgisayardan yapılanlara ilişkin rapor çıkarılarak iştirakçilerin bize vermiş olduğu faks numaralarına fakslanıyordu.

Seçimler 20 Ekim pazar günü yapıldı, biz ise piyasayı cumartesi saat 19 da kapattık. Seçim gününe kadar işlem yaptık. Kişilerin ne kadar kar ya da zarar ettiğini hesaplayabilmek için kesin seçim sonuçlarını beklememiz gerekti. Kişilerin portföyünde bulunan hisselerin gerçek değerini sadece kesin seçim sonuçları verebilmektedir. Elimdeki şu tabloya bakacak olursanız ne demek istediğim daha iyi anlaşılacaktır. Gördüğünüz gibi sözü-

nü ettiğimiz kişinin elinde 18 ANAP senedi vardır. ANAP seçimlerde % 24.01 oy almıştır. Bu senetlerin gerçek değeri $18 \times 2401 = 43218$ TL'dir. Diğer senetler için de aynı hesabı yapar ve bu tutarlara oyuncunun kullanılmamış nakit parasını da eklerseniz para toplamının 192.700 TL. olduğunu buluruz. Deneye 200.000 TL ile katılmış olan bu kişi

- Tüm bu deneyde hangi fiyatlar sizin seçim tahminlerinizi oluşturmuştur? Hangi fiyatları kamuoyu araştırması yapmış olan kuruluşların buldukları tahminlerle kıyasladınız?

G.Günver Turan- Son günkü kapanış fiyatları kıstas alınmıştır. Kapanışta yapılmış olan son

TABLO 2 KONSEDE SONUÇLARI

İSİM VE SOYADI:			
KOD NO:			
KATILINAN MEBLAĞ: 200.000 TL			
SENETLER	PORTFÖYÜNÜZDEKİ SENET SAYISI	RESMİ SEÇİM SONUCUNA GÖRE HİSSE BEDELİ TL	TOPLAM SENET DEĞERİ - TL
1.ANAP	18	2.401	43.218
2. DYP	15	2.703	40.545
3. SHP	0	2.075	0
4. DSP	30	1.075	32.250
5. RP	0	1.688	0
6. DİĞERLEİ	64	58	3.712
A. ARA TOPLAM			119.725
B. KASADAKİ NAKİT			72.975
C. GENEL TOPLAM			192.700

%3.65 zarar etmiştir. (Bkz. tablo 2) Tablo 3'te oyuna 300.000 TL ile girmiş ve 62.501 lira kar etmiş bir diğer iştirakçinin durumu izlenebilir. (Bkz. tablo 3)

alım satım için geçerli fiyatlar esas kabul edilmiştir. Size vereceğim bu son tabloda KONSEDE'nin sonuçları ve diğer araştırma kuruluşlarının sonuçları kıyaslanmıştır. Gördüğünüz gibi en iyi sonuca

TABLO 3 KONSEDE SONUÇLARI

İSİM VE SOYADI:			
KOD NO:			
KATILINAN MEBLAĞ: 300.000 TL			
SENETLER	PORTFÖYÜNÜZDEKİ SENET SAYISI	RESMİ SEÇİM SONUCUNA GÖRE HİSSE BEDELİ TL	TOPLAM SENET DEĞERİ - TL
1.ANAP	50	2.401	120.050
2. DYP	27	2.703	72.981
3. SHP	8	2.075	16.600
4. DSP	26	1.075	27.950
5. RP	20	1.688	33.760
6. DİĞERLEİ	0	58	0
A. ARA TOPLAM			271.341
B. KASADAKİ NAKİT			91.160
C. GENEL TOPLAM			362.501

ulaşamamıza rağmen istatistiki anlamda ikinci en iyi sonuçlar bize aittir. (Bkz. tablo 4) Sapmaların hangi nedenlerden kaynaklandığı yürütmekte olduğumuz seçim sonrası anket tamamlandıktan sonra ortaya çıkacaktır.

- **Bilgisayara tamamıyla dayalı olan bu deney sırasında başınızdan herhangi bir ilginç olay geçti mi?**

G.Günver Turan- Evet. Birden fazla olay başımızdan geçti. En önemlisi ve sanırım beni en çok sarsan olay bir sabah cereyan etti. Programı açmak için büroya gittiğimde bilgisayarın ekranı başında genç operatörlerimizden birini evinde getirdiği kompüter oyunlarıyla oynarken buldum. O an aklıma gelen başıma geldi. Virüslü olan bu o-

yunlar bilgisayarımızın hafızasına ve çeşitli dosyalara anında girmişti. İsrail-Jerusalem, Dark Avenqer (Kara İntikamcı), Plastque anticad gibi virüsler bilgisayarın işlemlerini bloke etti. Piyasayı o gün birkaç saat geç açtık.

Herşey temizlendi muntazam çalışıyor diye rahat bir nefes aldığımız birgün birden kompüter Mavi Tuna valsini yarım saat aralıkla çalmaya başlamaz mı! Bugün dahi bunun kaynağını öğrenbilmiş değiliz.

Olağan elektrik kesilmeleri de söz konusu oldu. Ancak programımızın bir özelliği kayda geçen bilgilerin hiç silinmemesi ve gerektiğinde bir simülasyon programı yardımıyla tüm bilgilerin hafızaya tekrar yerleştirilebilmesiydi...

TABLO 4
ARAŞTIRMA KURULUŞLARININ SEÇİM SONUÇLARI

	DYP	ANAP	SHP	RP	DSP	DİĞER	TOPLAMI	HATA
GALLUP	27.9	23.2	22.3	14.1	11.2	1.3		
hata	+0.6	-0.7	+1.6	-2.5	+0.3	+0.7	6.4	1.431
KONSEDE	26.05	24.56	24.99	12.95	11.1	1.6		
hata	-1.25	+0.66	+4.29	-3.65	+0.2	+1	10.8	2.63
KONDA	27.4	23.4	26.3	11.7	10.6	0.6		
hata	+0.1	-0.5	+5.6	-4.9	-0.3	0	11.4	3.34
SONAR	28.2	19	23.2	15.6	15.6	0.5		
hata	0.9	-4.9	2.5	-1	4.7	-0.1	14.1	3.27
ZET	26.7	20.6	25	12.8	12.3	1.3		
hata	0.6	3.3	4.3	3.8	1.4	0.7	14.1	3.04
KESİN	27.3	23.9	20.7	16.6	10.9	0.6		

İKTİSAT FAKÜLTESİ 1990-1991 YÜKSEK LİSANS ve DOKTORA TEZLERİ

İktisat Dergisi Y. Lisans ve Doktora tez başlıklarını yayınlayarak, hem okurlarını bilgilendirme, hem de mükerrer tezler konusunda dikkatleri çekmek istiyor. İleriki sayılarımızda da lisans sınav sorularını yayınlamayı planlıyoruz.

KALKIN, İbrahim

KAYMAKÇI, Cem

ALTINTAŞ, Tanju

ARI, Ufuk. M

ÇELİKEL, Ayşe

ESKİ, Tanju

AKGÜN, Yaşar

ÖZÖTÜN, Erdoğan S.

GÜNAY, Türkân

GÜLER, Aysun

TÜRKDOĞAN, Orhan -

SAYGILI, İrfan - GÖKÇEN, Ahmet

(SAKALLI) POYRAZ, Türkân

KARABİŞ, Melih

ÇELİK, Çiğdem

BAKKAL, Muharrem

ALİM, Ahmet

ÇOKGEZEN, Murat

TANRIVERDİ, Atilla

YILMAZ, Kazım

ÖZDEMİR, Zekai

ERSÖZ, Nevin F.

ARCA, Gülderen

BAKKALOĞLU, Ayşen

BAŞAK, Mustafa

İLHAN, Tayfun

ERTUĞRAL, Erdal

ÖZKAN, Sinan

DEMİRKOL, Esra

YAVUZ, Arif

SAYIN, Kemal Ali

SEAMOĞLU, Ahmet

EYCAN, Nazlı

AMİNİ, Reza Ali

TOYRAN, Fedai

AYDIN, Nur H.

GÜNDÜZ, Nihat

SOĞUK, Aliakber

BAKAN, Sumru

ÇELİK, Faik

Türkiye'de Dış Ticaretin Finansmanında Kullanılan Üç Yeni Yöntem:

Leasing-Factoring-Forfaiting

Genel Olarak Orta Vadeli Krediler ve İ.M.K.B.'ye Kayıtlı Kimya Sektörü Firmalarının Orta ve Uzun Vadeli Kredileri.

Mali Piyasa ve Türkiye'de 1980 Sonrası Kurumsal Yenilikler.

Avrupa Topluluğu'nda Parasal Entegrasyon.

Avrupa Para Sistemi İşleyişi ve Uluslararası Para Sistemi İçindeki Yeri.

Konvertibilite Sistemi ve Türk Lirasının Konvertibilitesi Sorunu.

Konvertibl Para Sistemi ve Türkiye.

Milli Hesaplarda Deflasyon Yolları, Ülkemizde Milli Gelirin Sabit Fiyatlarla Tahmininde Uygulanan Yöntemler ve Tahminlerde Yapılması Gereken Düzeltmeler.

Yatırımların Çevrimlere Etkisi.

Az gelişmişlik, Gelişme Stratejileri ve Türkiye: 1980-1990

Gap ve Gap'ın Doğuracağı Sonuçlar 15 Ekim 1988

Sağlık Ekonomisi (Sağlık Hizmetlerinin Kalkınmaya Etkisi)

Sağlık Hizmetlerinin Önemi ve Türkiye'de Sağlık Sektörü.

Gelişen Ülkelerde Uygulanan İstikrar Politikaları.

Türkiye'de Atatürk Dönemi İktisat Politikaları.

Türkiye Ekonomisinde Demir-Çelik Boru Endüstrisinin Yeri

1929-1939 Döneminde Türkiye'de Sanayileşme Hareketi.

Türkiye'de Tütün Endüstrisi.

Türkiye Ekonomisinde İthal İkame Sanayileşmeden Dışa Açılmaya Geçiş.

Türkiye'de Traktör Endüstrisinin İktisadî Analizi.

Konaklama Tesislerinde Muhasebe İşlemleri.

Uluslararası Hava yolu Ulaştırmasında Ücret Hesaplama ve Bilet Düzenleme Esasları.

İstanbul'da Eski Yapılar ve Restorasyon.

İç Anadolu Turizminin Gelişimi ve İşletmesi.

Tekirdağ'ın Turizm Potansiyeli.

Türkiye'de Tatil Köylerinin Konaklama Sektöründeki Yeri ve Önemi.

Sosyal Güvenlik Örgütlerinde Örnek Bir Organizasyon Modeli Olarak "Darülaceze".

Karşılaştırmalı Açısından Memur Sendikacılığı, Genel Olarak Başlıca Sorunları ve Türkiye'de Gelişme Trendleri.

Endüstri İlişkileri Alanında Uçö Normları ve Türkiye.

Yasadan Doğan Hizmet Sözleşmesi Yapma Yükümü (Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırma Örneği).

Uluslararası Andlaşmalar ve Türkiye (Sosyal Siyaset ve Endüstri İlişkileri Boyutlarıyla).

Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na Katılma Çabaları.

İran İslam Cumhuriyetinin Dış Ticaret Politikası.

Bankaların İç Denetiminde Banka Teftiş Kurulları ve Denetim Düzeninin Değerlendirilmesi.

Merkez Bankası'nın Bankaları Denetlemesi ve Bunun Ekonomiye Yansıması.

Merkez Bankacılığı ve T.C. Merkez Bankası'nın Türk Ekonomisi Üzerindeki Etkileri.

Bankalararası Para Piyasası (Interbank).

Tacir Bankacılık ve Türkiye Uygulaması.

Teminat Mektupları Uygulama ve Hukuki Değerlendirilmesi.

586 YILMAZ, Şamil

ÜREKLİ, İsmail
KENİŞ, Hamza
KARAHALİL, Gülgün
SÖNMEZ, Nurten
ÖZATA, Şeref

ŞEBEBLİ, Habibe

MANAP, Yusuf
KARDEŞ, Selami
FIRILDAK, Özgecan

NEMLİOĞLU, Karun Ali
GÜLER, Fazıl M.

TÜZGİRAY, Erdem

BAYTAŞ, Füsün
TOKKAN, Serdar
NAJİ, Safy Dhia
ANAYURT, Ayşegül

GÜNGÖR, Eren
YAŞIN, Sibel

ALTUN, Sait Nuri
(ÇELİKEL) TEKİN, Emine
ÇETİN, Cahit H.

BİLGE, Yakup
PIRA Farsh Rahbar Nasser
MARANKİ, Ahmet
MAYUK, Abdullah
KAYA, Yaşar
KAPLAN, Yılmaz

URAS, Ufuk
BAHADORİ, Şehriyar

ÇAKIR, Coşkun
ÜREKLİ, Fatma
HOCAOĞLU, Müberra

SAKA, Lütfü

MAHLİ, Hüsnü

ATABEK, Feyza
SANISOĞLU, Yavuz S.
PERKOL, Bülent

Bankalarda Yönetim ve Organizasyon ve Bu Organizasyon içinde Elektronik Bilgi İşlem Merkezi'nin (E.B.İ.M.) Yeri ve Yönetime Katkıları.
Şehir ve Türkiye'de Şehirleşme.
Vergi Teşvik Tedbirleri ve Yatırımlara Etkisi.
Yatırımlarda Teşvik ve Uygulama.
Az Gelişmiş Ülkelerin Dış Borç Sorunları.
İstanbul Büyük Şehir Belediyesinde 1984-1988 Dönemi Yatırımları ve Bunun İstihdama Tesiri.
Yerel Yönetimlerde Yeni Sistemlerin Etkinliğine İstanbul Metropol Bölge Örneği.
İslam ve Türk Vakfı Anlayışının Sosyal Temelleri.
Cumhuriyet Döneminden Bugüne Belediyeciliğin Gelişmesi.
İndekslerin Kullanım Alanı Olarak Menkul Kıymetler Borsaları ve İ.M.K.B. İndeksine Alternatif Öneriler.
"Görünürde İlişkisiz Regresyon Denklemleri" Modeli ve Uygulaması.
Arima Modelleriyle Gelecek Tahmini ve THY Yolcu Sayıları Üzerine Bir Deneme.
Durağan Stokastik Süreçler Bir Yaklaşım Teorik Otokorelasyon Kat-sayılarının Matrislerle Hesabı.
Regresyonda Örnekleme Dağılımları.
Matrislerle Regresyon
Makro Tüketim Fonksiyonu İle İlgili Ekonometrik Bir Araştırma.
Hisse Senedi Değerleme Modellerinde Finansal Oranların Ekono-metrik Modellerle İncelenmesi.
Uluslararası Pazar Araştırması.
İşletmelerde Stratejik Planlamanın Önemi ve Dış Satım Şirketi Aracı-lığı İle İhracat Faaliyetinde Bulunan Bir İşletmenin Planlama Çalışma-larının Analizi.
Orman Ürünleri Sanayiinde Yönetim Muhasebesi ve Uygulaması.
Hastane Yönetimi Sorunları ve Bir Model Önerisi.
Uluslararası Tekstil ve Hazır Giyim Ticareti ve Türkiye'nin Doğu Avru-pa Ülkelerine Yönelik İhracat Potansiyelinin Değerlendirilmesi.
Süryanilerin Kökeni ve Türkiye'li Süryaniler.
XX. Yüzyılın Başlarında İran'ın Toplumsal Yapısı.
Sosyal Yönleri İtibariyle Bulgaristan'dan Göç.
Ülkemizde Sosyal ve Kültürel Değişimin Genel Değerlendirilmesi.
Malatya Şehri Sosyal Bünyesi İçinde İşbirliği ve Mücadele.
Toplum ve Kültür Kavramları Çerçevesinde Yurda Dönen Türk İşçi Çocuklarının Problemleri.
İdeoloji Kavramının Maddeci Bir Analizi.
İran'da İslamiyetin Doğuşundan Arap Egemenliğinin Sonuna Kadar Halk Hareketleri.
19. Yüzyılda Osmanlı Ticareti ve Nizamnâmeleri.
Tanzimat ve Osmanlı Sosyal Yapısı.
Osmanlı İmparatorluğu'nda Ekonomik Yapı ve Bürokrasi (15. yy. ve 20. yy. Başı.)
Dış Ticarete Dış Muayene Olayı ile Gözetme Şirketlerinin Milletlera-rası Ticaret Kurallarına Göre Bağlayıcılığı.
Türk-Libya İlişkileri. 20 Yıllık İlişkilerinin Karşılıklı Ekonomik Gelişme-lere Katkısı.
Kuzey-Güney Arasındaki İlişkiler.
Test Değerlendirmelerinde Bir Metot.
Türkiye'de İlkokul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesinde Ortaya Çıkan Sorunlar ve Eğitim Yüksekokullarındaki Uygulamalar Üzerine Bir A-raştırma.

Dünyayı izleyin!..

UNTEK'92

2. ULUSLARARASI UNLU MAMULLER
TEKNOLOJİSİ TİCARİ FUARI

FM KÜLTÜR MERKEZİ
MECİDİYEKÖY- İSTANBUL

15 - 19 OCAK 1992

ISHA'92

5. ULUSLARARASI ISITMA, SOĞUTMA,
HAVALANDIRMA TİCARİ FUARI

FM KÜLTÜR MERKEZİ
MECİDİYEKÖY- İSTANBUL

05 - 09 ŞUBAT 1992

OPTİK '92

8. ULUSLARARASI TÜM OPTİK ÜRÜNLER
FUARI

SWISSOTEL
MAÇKA - İSTANBUL

08 - 12 NİSAN 1992

ANKOMAK '92

9. ULUSLARARASI İŞ MAKİNALARI
VE İNŞAAT TEKNOLOJİSİ FUARI

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ
ANKARA

26 - 31 MAYIS 1992

AV'92

7. ULUSLARARASI SİLAH, AVCILIK,
BALIKÇILIK VE GÜVENLİK EKİPMANLARI
FUARI

FM KÜLTÜR MERKEZİ
MECİDİYEKÖY- İSTANBUL

21 - 27 EYLÜL 1992

TAGRO '92

1. ULUSLARARASI ZİRAAT MAKİNALARI
VE TARIM TEKNOLOJİSİ FUARI

DLG ile birlikte

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ
ANKARA

08 - 13 EYLÜL 1992

imgak '92

2. ULUSLARARASI TÜM MAKİNE MEKANİK
ALET VE DONANIMLARI / TEKNOLOJİSİ
FUARI

FM KÜLTÜR MERKEZİ
MECİDİYEKÖY- İSTANBUL

04 - 08 KASIM 1992

AFEKS

ORGANİZASYON PAZARLAMA ve TİCARET A.Ş.

Akyol Sk. No: 61 Fındıklı / İstanbul - Türkiye

Tel : 90 (1) 143 42 20 (2 hat) - 143 15 32 (2 hat) - 143 15 46 (3 hat)

Fax : 90 (1) 143 42 20 Telcel : 25062 akyol.tr

Garanti, "Garanti"yi seçenlere 24 saat açık...

GARANTİ 24

GARANTİ

068 025 3550

Son kullanma tarihi: 10/92

FERİDE SAYGI

Modern bankacılık hizmetlerinden dilediğiniz her an yararlanma olanağı: Garanti 24!.. "Bir banka"ya ihtiyacınız olduğu her an; gece, gündüz, tatil, bayram... Yılın 365 günü, 24 saat Garanti 24 hizmetinizde! Garanti 24'ten 14 yaşını bitirmiş tüm gençler de yararlanabilir.

Ayrıntılı bilgi için şubelerimize uğrayın, broşür alın.

Garanti 24'ün size sunduğu olanaklardan mutlaka yararlanın.

BANKACILIKTA
GARANTİ